

**Міністерство освіти і науки України
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

FOLIUM

№ 8

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

УДК 80(082)

Засновник – Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Реєстрація в Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:
Рішення № 1534 від 23.11.2023 року. Ідентифікатор медіа R30-02048
Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
(вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, office@snu.edu.ua, тел. (0342) 75-23-51)

Друкується за рішенням Вченої ради
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Протокол № 6 від 14 квітня 2026 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Бистров Яків Володимирович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Члени редакційної колегії:

Бігун Ольга Альбертівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри французької філології, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Білик Ольга Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Бойко Яна Вікторівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філології та перекладу, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Вирубалова Ема, доктор філософії, доцент, доцент кафедри англійської літератури, Трінті Коледж Дублін, Ірландія

Домбровска Анна, доктор філософії, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Польща

Єсипенко Надія Григорівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської мови, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Лівінгстоун Девід, доктор філософії, доцент, доцент кафедри англо-американських студій, Університет Палацького в Оломоуці, Чехія

Малишівська Ірина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Ніконова Віра Григорівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри романо-германських мов, Національна академія Служби безпеки України, Україна

Пилячик Наталія Євгенівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Адреса редакційної колегії: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57.

E-mail: folium@pnu.if.ua. Вебсайт збірника: journals.pnu.if.ua/index.php/folium

Folium. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2026. № 8. 246 с.

DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2026.8>

Науковий журнал містить статті, які досліджують актуальні питання сучасної філології (дискурсознавства, лексичної семантики, лінгвокультурології, літературознавства, термінознавства, лінгвістики тексту, лексикології, когнітивної, комунікативної та прикладної лінгвістики).

Метою видання є висвітлення та популяризація сучасних наукових студій у галузі філологічних наук. Журнал призначений для широкого кола фахівців-філологів: науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів старших курсів. Виходить двічі на рік.

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України № 768 від 20 червня 2023 року (додаток 3)

Журнал індексовано в наукометричній базі даних Index Copernicus International, DOAJ, ERIH PLUS.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-8001 (Print)

ISSN 2786-801X (Online)

© Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2026

ЗМІСТ

Євген Бедь	
«NURSE’S SONG» ВІЛЬЯМА БЛЕЙКА: ВІД КЛАСИЧНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ПОЕЗІЇ ДО КОГНІТИВНОЇ МОДЕЛІ СВІТУ НЕВИННОСТІ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ.....	9
Yana Voiko	
ADAPTIVE PSYCHOLINGUISTIC STRATEGIES IN MILITARY INTERPRETING.....	16
Богдан Буригін	
ПРАГМАТИЧНІ МЕХАНІЗМИ КОНСТРУЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЕСЕЇСТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «КОД НАЦІЇ»)	23
Борис Вахрамєєв	
СТВОРЕННЯ «ВОРОГА»: СТРАТЕГІЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ «US-THEM» У МАНІПУЛЯТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ НАРАТИВАХ.....	31
Ірина Ворчакова, Ксенія Фоменко	
ВПЛИВ OLD ENGLISH ТА ІНШИХ МОВ НА ФОРМУВАННЯ ДІЄСЛІВНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	43
Жанна Гончарова	
ПОЕТИЧНИЙ ПРИЙОМ МОРФОЛОГІЧНОЇ СПІВПОЗИЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА.....	53
Наталія Гудкова	
ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО ІНЖЕНЕРНОГО ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ.....	60
Nataliia Deviatko	
UKRAINIAN FANTASY: BETWEEN THE SOVIET AND POSTMODERN TRADITIONS..	66
Ольга Добринчук, Тетяна Калинюк	
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНО-ОЦІННОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ В СЕМАНТИКО-СЛОВОТВІРНОМУ ВИМІРІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКИХ ПЕСТЛИВИХ ЗВЕРТАНЬ-ПРИЗВИСК)	79
Еліна Коляда, Ірина Калиновська	
РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТРИВОЖНИХ СТАНІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ	87
Вероніка Кондрук	
ЛІНГВОСТИСТИЧНІ ЕФЕКТИ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНОМУ ІТАЛІЙСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ.....	94
Nataliia Lalaian, Liliia Kozhedub	
PHRASEOLOGISCHE ÄQUIVALENZ UND IHRE REALISIERUNG IN LITERARISCHER ÜBERSETZUNG: EINE ANALYSE AM BEISPIEL DES ROMANS “OLGA” VON B. SCHLINK.....	101

Олексій Ленартович, Оксана Рогач ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	109
Роман Луценко РЕАЛІЇ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (НА МАТЕРІАЛІ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).....	117
Inesa Melnyk, Yuliya Datsko, Antonina Devitska DISCOURSE STRATEGIES AND LINGUISTIC IDENTITY IN BRITISH LIFESTYLE BLOGS: A MULTIMODAL ANALYSIS OF DIGITAL SELF-PRESENTATION.....	125
Ella Mintsys, Janette Silverman “ONCE, THERE WAS A WOMAN WITH THREE CHILDREN...”: MALKA LEVINE’S HOLOCAUST SURVIVAL STORY.....	133
Valentyna Moisiuk MODELING COMMUNICATION: TOWARD AN INTEGRATIVE STRATIFIED MODEL..	140
Леся Оліфіренко ГАЛУЗЕВЕ РЕМАРКУВАННЯ ТЕХНІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ПЕРЕКЛАДНІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЇ 1960-Х РОКІВ (НА МАТЕРІАЛІ «УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКОГО СЛОВНИКА» 1963 РОКУ).....	150
Олена Павлишинець, Богдана Петришак ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ КРАЇНОЗНАВЧИХ ПРОЄКТІВ У КОНТЕКСТІ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ.....	158
Iryna Pavliuk, Iryna Matiash-Hnediuk, Manuela Franke SOCIOCOGNITIVE MECHANISMS OF SPECIALIZED TERMINOLOGY FUNCTIONING IN LITERARY DISCOURSE: A CASE STUDY OF JEFFREY ARCHER’S NOVEL “COMETH THE HOUR”.....	164
Наталія Панчишин ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ БІОСОЦІАЛЬНОГО ЧАСУ В КОМЕДІЯХ ТІТА МАКЦІЯ ПЛАВТА.....	174
Anastasiia Romanchuk CULTURAL TRANSLATION AND FEMINIST AGENCY IN THE UKRAINIAN DIASPORA.....	182
Валентина Синиця, Олена Мироник СИНТЕТИЧНІ ТА АНАЛІТИЧНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ: СТРУКТУРНО-ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	189

Тетяна Соловйова, Жанна Колоїз	
КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ВПЛИВУ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СТРАТЕГІЯ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ	197
Наталія Телегіна, Христина Оробець	
ПСИХОЛОГІЧНА ДЕТАЛЬ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВТІЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЗМУ В СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ІРВІНА ШОУ «TWO WEEKS IN ANOTHER TOWN»).....	204
Тетяна Урись	
ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ВТРАТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАРАТИВУ СВДЧЕННЯ І ПАМ'ЯТІ У ПОЕЗІЇ ЗБІРКИ «ВІРШІ З БІЙНИЦІ» МАКСИМА КРИВЦОВА.....	211
Галина Хант	
ЕКОЛІНГВІСТИЧНА СВІДОМІСТЬ: ФОРМУВАННЯ, ДИНАМІКА, ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА МОДЕЛЬ	218
Ольга Шерстюк	
ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ AGILE: АНГЛО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ.....	224
Юлія Шульженко	
ЕПІТЕТ І ПОРІВНЯННЯ ЯК КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ МОДЕЛІ ОБРАЗНОСТІ ТА ОБ'ЄКТИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ РОМАНІВ).....	231
Vita Yurchyshyn	
PRAGMATIC FUNCTIONS OF METAPHOR AND SATIRICAL HUMOUR IN MEDIA DISCOURSE.....	240

CONTENTS

Yevhen Bed	“NURSE’S SONG” BY WILLIAM BLAKE: FROM CLASSICAL INTERPRETATIONS OF THE POEM TO A COGNITIVE MODEL OF THE WORLD OF INNOCENCE IN THE POETIC TEXT.....	9
Yana Boiko	ADAPTIVE PSYCHOLINGUISTIC STRATEGIES IN MILITARY INTERPRETING.....	16
Bohdan Buryhin	RAGMATIC MECHANISMS OF CONSTRUCTING NATIONAL IDENTITY IN CONTEMPORARY UKRAINIAN ESSAY WRITING (BASED ON THE BOOK “CODE OF THE NATION”).....	23
Borys Vakramieiev	CREATING THE «ENEMY»: STRATEGIES OF POLARIZATION «US-THEM» IN MANIPULATIVE POLITICAL NARRATIVES.....	31
Iryna Vorchakova, Ksenia Fomenko	THE INFLUENCE OF OLD ENGLISH AND OTHER LANGUAGES ON THE FORMATION OF THE VERB SYSTEM OF MODERN ENGLISH.....	43
Zhanna Honcharova	THE POETIC TECHNIQUE OF MORPHOLOGICAL JUXTAPOSITION IN LYRICS BY VASYL STUS.....	53
Nataliia Gudkova	PROBLEMS OF TRANSLATING LEXICO-PHRASEOLOGICAL COMPONENTS OF ENGINEERING PROFESSIONAL DISCOURSE: A CONTRASTIVE ANALYSIS OF UKRAINIAN AND ENGLISH.....	60
Nataliia Deviatko	UKRAINIAN FANTASY: BETWEEN THE SOVIET AND POSTMODERN TRADITIONS..	66
Olha Dobrynychuk, Tetaina Kalyniuk	VERBALIZATION OF EMOTIONAL AND EVALUATIVE UTTERANCES IN THE SEMANTIC AND WORD-FORMATION DIMENSION (ON THE EXAMPLE OF GERMAN AFFECTIONATE NICKNAMES).....	79
Elina Koliada, Iryna Kalynovska	REPRESENTATION OF ANXIETY STATES IN CONTEMPORARY ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE.....	87
Veronika Kondruk	LINGUOSTYLISTIC EFFECTS OF ENGLISH BORROWINGS IN CONTEMPORARY ITALIAN MEDIA DISCOURSE.....	94
Nataliia Lalaian, Liliia Kozhedub	PHRASEOLOGICAL EQUIVALENCE AND ITS REALIZATION IN LITERARY TRANSLATION: AN ANALYSIS ON THE NOVEL “OLGA” BY B. SCHLINK.....	101

Oleksii Lenartovych, Oksana Rohach GENRE FEATURES OF MODERN BRITISH-UKRAINIAN PROFESSIONAL COMMUNICATION IN POLITICAL DISCOURSE OF THE PERIOD OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	109
Roman Lutsenko REALIA AS A PROBLEM IN CONTEMPORARY LINGUISTIC RESEARCH (BASED ON THE BRITISH VARIANT OF THE ENGLISH LANGUAGE).....	117
Inesa Melnyk, Yuliya Datsko, Antonina Devitska DISCOURSE STRATEGIES AND LINGUISTIC IDENTITY IN BRITISH LIFESTYLE BLOGS: A MULTIMODAL ANALYSIS OF DIGITAL SELF-PRESENTATION.....	125
Ella Mintsyts, Janette Silverman “ONCE, THERE WAS A WOMAN WITH THREE CHILDREN...”: MALKA LEVINE’S HOLOCAUST SURVIVAL STORY.....	133
Valentyna Moisiuk MODELING COMMUNICATION: TOWARD AN INTEGRATIVE STRATIFIED MODEL..	140
Lesya Olifirenko SUBJECT-FIELD LABELING OF TECHNICAL VOCABULARY IN TRANSLATION LEXICOGRAPHY OF THE 1960S (BASED ON THE <i>UKRAINIAN-FRENCH</i> <i>DICTIONARY</i> OF 1963).....	150
Olena Pavlyshynets, Bohdana Petryshak FOSTERING RESEARCH COMPETENCE IN STUDENTS THROUGH THE IMPLEMENTATION OF COUNTRY-STUDIES PROJECTS IN THE CONTEXT OF APPLIED LINGUISTICS.....	158
Iryna Pavliuk, Iryna Matiash-Hnediuk, Manuela Franke SOCIOCOGNITIVE MECHANISMS OF SPECIALIZED TERMINOLOGY FUNCTIONING IN LITERARY DISCOURSE: A CASE STUDY OF JEFFREY ARCHER’S NOVEL “COMETH THE HOUR”	164
Natalia Panchyshyn LEXICAL AND SEMANTIC FEATURES OF VERBALISATION OF BIOSOCIAL TIME IN THE COMEDIES OF TITUS MACCIUS PLAUTUS.....	174
Anastasiia Romanchuk CULTURAL TRANSLATION AND FEMINIST AGENCY IN THE UKRAINIAN DIASPORA.....	182
Valentyna Synytsia, Olena Myronyk SYNTHETIC AND ANALYTICAL MEANS OF LATIN TRANSPLANTOLOGY TERMINOLOGY FORMATION: STRUCTURAL AND ETYMOLOGICAL ASPECT.....	189

Tetiana Soloviova, Zhanna Koloiz COMMUNICATIVE STRATEGIES AND TACTICS OF INFLUENCE IN MODERN INTERNATIONAL POLITICAL DISCOURSE: THE STRATEGY OF SELF-PRESENTATION.....	197
Nataliya Telegina, Khristina Orobets PSYCHOLOGICAL DETAIL AS ONE OF THE MAIN MEANS OF EMBODYING PSYCHOLOGISM IN CONTEMPORARY LITERATURE (BASED ON IRWIN SHAW'S NOVEL «TWO WEEKS IN ANOTHER TOWN»).....	204
Tetiana Urys PERSONALISATION OF LOSSES AS AN ELEMENT OF FORMING THE NARRATIVE OF TESTIMONY AND MEMORY IN MAKSYM KRYVTSOV'S POETRY COLLECTION 'VIRSHI Z BIINYTSI'.....	211
Galyna Khant ECOLINGUISTIC CONSCIOUSNESS: FORMATION, DYNAMICS, AND AN INTERPRETATIVE MODEL.....	218
Olha Sherstiuk TRANSLATION ISSUES IN AGILE TERMINOLOGY: ENGLISH-UKRAINIAN PARALLELS.....	224
Yuliia Shulzhenko EPITHETS AND SIMILES AS COGNITIVE-DISCURSIVE MODELS OF IMAGERY AND OBJECTS OF TRANSLATION RECONSTRUCTION (THE CASE-STUDY OF CONTEMPORARY ENGLISH-LANGUAGE NOVELS).....	231
Vita Yurchyshyn PRAGMATIC FUNCTIONS OF METAPHOR AND SATIRICAL HUMOUR IN MEDIA DISCOURSE.....	240

УДК 821.111.09-1“17”+811.111’23
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.1>

«NURSE’S SONG» ВІЛЬЯМА БЛЕЙКА: ВІД КЛАСИЧНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ПОЕЗІЇ ДО КОГНІТИВНОЇ МОДЕЛІ СВІТУ НЕВИННОСТІ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Євген Бедь

*аспірант катедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID ID 0009-0004-3512-6057
bedeugnej3@gmail.com*

Ключові слова: *Вільям Блейк, Nurse’s Song, критична інтерпретація, когнітивна поетика, фрейм, концептуальна метафора, образ-схема.*

У статті представлено поглиблений аналіз поезії Вільяма Блейка «Nurse’s Song» зі збірки «Songs of Innocence» крізь призму інтегрованого поєднання класичної літературознавчої критики та сучасної когнітивної поетики. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю інтерпретації творчості Блейка не лише як сукупності символів, а як цілісної системи когнітивної організації людського досвіду. Узагальнено й систематизовано інтерпретації дослідників творчості поета, які висвітлюють лексичні, акустичні, граматичні та комунікативні виміри поеми. Констатовано, що традиційні підходи не розкривають глибинних ментальних структур, які конституують єдність поетичного світу невинності.

Метою дослідження є реконструкція фреймових, метафоричних і образ-схемних структур, що забезпечують узгодженість між дитячою грою, позицією няньки та гармонізованим ландшафтом. Методологічну основу становить інтеграція фреймового аналізу, теорії концептуальної метафори та аналізу образ-схем. У результаті виокремлено ієрархію фреймів: центральні («гра», «опіка») та периферійні («переконування й довіра», «часова межа», «внутрішній спокій», «спільність»). Доведено, що ці структури нормалізують дитячу активність та моделюють комунікацію як процес, заснований на взаємній довірі, а не на ієрархічному примусі. Окрему увагу зосереджено на системі концептуальних метафор, завдяки яким абстрактні категорії інтерпретуються через призму тілесно-сенсорного досвіду. Аналіз образ-схем дозволяє простежити дораціональну основу поетичного світу, де стан невинності постає як динамічно врівноважений процес переживання реальності.

У висновках зазначено, що «Nurse’s Song» репрезентує модель світу невинності не як наївність, а як особливий когнітивний режим, здатний утримувати знання про небезпеку, зберігаючи при цьому відкритість до радості теперішнього моменту.

“NURSE’S SONG” BY WILLIAM BLAKE: FROM CLASSICAL INTERPRETATIONS OF THE POEM TO A COGNITIVE MODEL OF THE WORLD OF INNOCENCE IN THE POETIC TEXT

Yevhen Bed

*Postgraduate Student at the Department
of English Language for Non-Philological Specialities,
Oles Honchar Dnipro National University*

Key words: *William Blake, Nurse’s Song, critical interpretation, cognitive poetics, frame, conceptual metaphor, image schema.*

The article presents an in-depth analysis of William Blake’s poem “Nurse’s Song” from *Songs of Innocence* through the lens of an integrated approach that combines classical literary criticism with contemporary cognitive poetics. The relevance of the study lies in the need to interpret Blake’s work not merely as a constellation of symbols, but as a coherent system of cognitive organization of human experience. The study synthesizes and systematizes scholarly interpretations that highlight the lexical, acoustic, grammatical, and communicative dimensions of the poem. The research states that traditional approaches do not reveal the underlying mental structures that constitute the coherence of the poetic world of *Innocence*.

The purpose of the study is to reconstruct the frame-based, metaphorical, and image-schematic structures that ensure coherence between children’s play, the nurse’s perspective, and the harmonized landscape. The methodological framework integrates frame analysis, conceptual metaphor theory, and image schema analysis. As a result, a hierarchy of frames is identified: central frames (“play”, “care”) and peripheral ones (“persuasion and trust”, “temporal boundary”, “inner peace”, “community”). The research demonstrates that these structures normalize children’s activity and model communication as a process grounded in mutual trust rather than hierarchical coercion. Particular attention is focused on the system of conceptual metaphors that structure abstract categories in terms of embodied sensory experience. The analysis of image schemas reveals the pre-rational foundation of the poetic world, in which *Innocence* emerges as a dynamically balanced mode of experiencing reality.

The study concludes that “Nurse’s Song” represents the model of the world of *Innocence* not as naivety, but as a distinctive cognitive regime capable of accommodating awareness of danger while preserving openness to the joy of the present moment.

Вступ. Поезія Вільяма Блейка зі збірки «*Songs of Innocence and of Experience*» послідовно моделює взаємодію двох фундаментальних станів людської свідомості – Невинності та Досвіду. У цьому контексті вірш «*Nurse’s Song*» (Erdman, 1988: 15) посідає особливе місце, оскільки репрезентує Невинність не як інфантильність або незнання, а як когнітивно й емоційно врівноважений спосіб буття. Формально проста сцена дитячої гри тут перетворюється на складну модель переживання теперішнього моменту, де поєднуються тілесність, акустика, емоція та соціальна взаємодія.

У науковому дискурсі поему «*Nurse’s Song*» витлумачено з різних теоретичних позицій: як поезію духовної довіри (Е. Гірш), як інверсію

дидактичної моралі праці й гри (Дж. Голлоуей), як акустично та психологічно двозначний простір (З. Лідер), як граматично й лексично організований момент згоди (Г. Глен, К. Сейлор), як сцену зміни мовної позиції няньки (С. Гарднер, А. Томлінсон), а також як репрезентацію акустично-кінетичної поетики радості (Дж. Нгіде). Утім, попри аналітичну продуктивність цих підходів, вони переважно зосереджуються на окремих аспектах тексту й не демонструють, у який спосіб зазначені семантичні, акустичні та прагматичні компоненти поєднуються в цілісну модель світу невинності.

Актуальність дослідження зумовлена потребою інтерпретувати «*Nurse’s Song*» не лише як сукупність образів чи символів, а як цілісну

систему когнітивної організації досвіду, у межах якої значення сформовано через взаємодію фреймів, концептуальних метафор і образ-схем. Лінгвокогнітивний підхід уможливило простеження того, як гра, радість, безпека та часові межі структуровані в поемі за допомогою тілесно-просторових і сенсорних механізмів, що забезпечують внутрішню узгодженість поетичного світу.

Метою статті є виявлення когнітивних структур, за допомогою яких у вірші сконструйовано модель світу невинності як динамічно врівноваженого способу переживання світу. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань: 1) проаналізувати ієрархію фреймів, що організують поетичну ситуацію; 2) ідентифікувати ключові концептуальні метафори, через які осмислюються гра, радість, безпека й час; 3) описати роль образ-схем у формуванні тілесно-просторової архітектури вірша.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження є поезія Вільяма Блейка «*Nurse's Song*» зі збірки «*Songs of Innocence*» (1789) у редакції *The Complete Poetry and Prose of William Blake* за Д. Ердманом, а також корпус її наукових інтерпретацій, представлений працями Е. Гірша, Дж. Голлоуея, З. Лідера, Г. Глен, С. Гарднера, А. Томлінсона, К. Сейлора та Дж. Нгіде. До аналізу залучено як текстові, так і акустично-семантичні параметри поеми, зокрема лексику руху й звуку, граматичні структури, часові форми та просторові маркери.

Методологічну основу дослідження становить лінгвокогнітивний підхід, який поєднує теорію фреймів, концептуальної метафори та образ-схем. На першому етапі застосовано фреймовий аналіз для виявлення базових смислових сценаріїв, що організують ситуацію гри, опіки, довіри та часової межі. На другому етапі використано аналіз концептуальних метафор задля реконструкції способів, якими абстрактні стани концептуалізовано через тілесно-сенсорний досвід. На третьому етапі здійснено аналіз образ-схем, що дає змогу простежити, як простір, рух і межі структурують поетичне переживання.

Результати та обговорення. Едмунд Гірш виходить із лексичної організації поезії, яка задає стан внутрішнього миру й довіри як домінуючий стан світу невинності. Уже початкові рядки «*My heart is at rest within my breast / And everything else is still*» фіксують не ситуативний настрій, а стан гармонійної рівноваги. Дослідник зазначає, що нянька «*переживає повну довіру, яку дитячий сміх несвідомо виражає*» (Hirsch, 1964: 32), і саме ця довіра тимчасово нейтралізує доросле знання про небезпеки світу. Звукові образи в рядках «*When the voices of children are*

heard on the green / And laughing is heard on the hill» функціонують як маркери, що сигналізують повну впевненість у захисті (Hirsch, 1964: 32). Лексика другої строфи – «*...the sun is gone down / And the dews of night arise*» – репрезентує знання дорослого світу про темряву й небезпеку, однак у межах світу невинності воно втрачає визначальну силу: нянька усвідомлює загрозу, але дає змогу дитячій радості переважити досвід (Hirsch, 1964: 32). Ключовим для інтерпретації Гірша є епізод незгоди щодо часу сну, у якому «*поступається досвідчений дорослий*». Саме цей акт поступки відновлює первинний стан гармонії, окреслений на початку вірша. Розгортаючи свою позицію, науковець прямо застерігає від ототожнення невинності з наївністю, наголошуючи: «*Невинність – це не просто незнання "dews of night", а духовний стан, у якому може перебувати й дорослий*» (Hirsch, 1964: 33). Отже, лексичні домінуючі довіри, миру та любові формують тут модель духовної мудрости, а не інфантильного незнання.

Джон Голлоуей зауважує, що «*Nurse's Song*» можна прочитати як своєрідну паліндію до образу ледаря (*sluggard*), сформованого дидактичною традицією, передусім моралізаторськими уявленнями Джона Баньяна та Ісаака Воттса. На думку дослідника Блейк радикально інвертує усталену логіку морального осуду (Holloway, 1968: 42). Принциповим у цьому контексті є те, що дія відбувається ввечері, а не зранку, і діти постають «ледачими» не тому, що уникають праці, а тому, що відкладають сон заради гри. За Голлоуеєм, у такій ситуації змінюється вектор: «*не ті, хто зволікає, а ті, хто кличе їх припинити зволікання, наворачтаються і співають, змінюючи свою думку*» (Holloway, 1968: 42). Саме цю інверсію підкріплено фінальними рядками, у яких дорослий голос змінює свою позицію і санкціонує дитячу гру: «*Well, well, go and play till the light fades away / And then go home to bed*». У ширшому підсумку Голлоуей наголошує, що Блейк послідовно говорить про тих, «*хто грається і нічого не робить*», однак робить це в раціональному розходженні з попередньою традицією, руйнуючи дидактичну опозицію праці й гри (Holloway, 1968: 43).

Закері Лідер підкреслює двоякість інтерпретації початкових рядків, зауважуючи, що коли нянька говорить, ніби «*everything else is still*», це твердження може стосуватися як зовнішнього пейзажу, так і її внутрішнього стану (Leader, 1981: 102). Зокрема, слова про спокій можуть означати або мовчання ландшафту (за винятком дитячих голосів), або «*серце*» чи «*розум*» няньки, які також перебувають у стані спокою. Дослідник наголошує, що цей спокій зумовлений не лише

завершенням дня, а й тим, що радісні звуки дітей слугують для неї підтвердженням їхньої безпеки й щастя (Leader, 1981: 102). Однак такий стан триває лише одну строфу. Далі ліричну героїню починають охоплювати тривожні думки, які порушують початкову гармонію. Між строфами, за його спогляданням, вона «зривається» в доросле рефлексування: захід сонця актуалізує уявлення про «*the dewes of night*», що несуть загрозу холоду, і саме тривога, а не ніч, перебиває її здатність утримувати простір радості теперішнього моменту (Leader, 1981: 103). Звертаючись до фінального слова «*echoed*», Лідер виходить за межі суто формального аналізу: він пов'язує його з лексемою «*still*» у четвертому рядку, інтерпретуючи цей зв'язок як спосіб уналежнення няньки до «*всього творіння*» й інтеграції дитячих звуків у загальну акустичну картину. Водночас зауважено, що фінальне враження поеми є менш насиченим, ніж початкове: трискладове «*echoed*» звучить так, ніби відлуння віддаляється, натякаючи на відхід няньки від теперішньої радості (Leader, 1981: 104).

Гітер Глен тлумачить поезію передусім через лексичний вибір і граматичну організацію мовлення. Вона наголошує, що ця поема не пропонує навіть пародійного «повідомлення», а радше фіксує момент щасливої гри (Glen, 1983: 21). Показовим є те, що нянька «*закінчує не наставлянням, а поступкою*» (Glen, 1983: 21). Цей жест згоди зумовлений не аргументацією, а мовою дітей: саме лексеми «*it is yet day*» і «*we cannot go to sleep*» дослідниця трактує як вираз теперішньої спонтанності, що протистоїть няньчиному відчуттю плину часу (Glen, 1983: 22). Особливу увагу дослідниця приділяє функції означених артиклів у сполуках «*the green*» і «*the hill*», підкреслюючи, що вони вводять впізнаваний, спільний людський простір, у якому голоси й сміх відкрито «*heard*», а не марковані як приховані чи таємничі (Glen, 1983: 21). Водночас пасивні конструкції та відсутність прикметників у мовленні няньки, на думку Глен, сигналізують про її часткове відсторонення від активної участі в сцені: єдине твердження, що безпосередньо стосується її самої, зводиться до фрази: «*My heart is at rest within my breast*». Аналізуючи часові форми дієслів і зсуви суб'єктності, дослідниця показує, що поема рухається від теперішнього («*when ... are*») до завершеного часу оповіді, в якому нянька вже не є безпосередньою учасницею дії. Такий граматичний зсув має рамковий ефект й «*інкапсулює дію поеми в моменті задовільної завершеності*» (Glen, 1983: 22).

Стенлі Гарднер, аналізуючи перехід між катремами, звертає увагу на різку зміну мовної позиції няньки. Він зазначає, що її емпатія з дітьми

в першій строфі є повною, тоді як у другій з'являється інший, більш наполегливий голос, який не впливає з логічного міркування, а ґрунтується на «*єдиному природному факті*»: «*the sun is gone down*». Водночас він наголошує, що логічна послідовність тут настільки ослаблена, що читач не схильний зіставляти це твердження з дитячою відповіддю «*it is yet day*» як взаємовиключні: обидва висловлювання є «*поетично слухними*» в моменті свого звучання (Gardner, 1986: 44).

Алан Томлінсон звертається до рядків «*My heart is at rest within my breast / And everything else is still*», зазначаючи що в цих словах нянька актуалізує спогад про власне дитинство і тим самим утворює алюзію на мовлення дорослих у поезії «*The Echoing Green*» (Tomlinson, 1987: 44).

Кевін Сейлор тлумачить вірш як показовий приклад того, як Блейк демонструє «*два протилежні стани людської душі*» через одну й ту саму ситуацію, де «*невинність і досвід ... означають не вік чи "світськість", а внутрішні стани свідомості*» (Saylor, 1993: 28). Для аналізу саме «невинної» версії принциповим є те, що «*laughing... on the hill*» стає акустичним маркером відкритої, не прихованої комунікації. Сейлор виводить «внутрішню топографію» няньки через слововживання і співвідносні рядки: «*My heart is at rest within my breast / And everything else is still*», пояснюючи, що в конфронтації з «*голосами невинних дітей*» нянька знаходить «*внутрішній спокій*», який формально «*підкреслено внутрішньою римою*» третього рядка (Saylor, 1993: 28). Перехід до другої строфи він читає як момент, де нянька «*не стільки наказує припинити гру*», скільки просить «*leave off play... Till the morning*», бо «*знає про небезпеки, притаманні ночі*», тобто невинність тут не зведено до незнання: нянька кличе дітей «*щоб захистити їх*», а не щоб знецінити їхню радість (Saylor, 1993: 29). Дитяча відповідь («*No, no let us play, for it is yet day / And we cannot go to sleep*») у Сейлора отримує аргументативний статус не як логічна суперечність, а як риторика моменту: діти апелюють до того, що темрява «*ще не настала*», і підкріплюють це образом невинного оточення: «*Besides, in the sky, the little birds fly / And the hills are all covered with sheep*». Саме цей набір цитат із вірша діє змогу Сейлору деталізувати комунікативну модель невинної няньки: її поклик «*let us away*» (із наголосом, який він спеціально підкреслює як важливий) означає відсутність розриву між дітьми і авторитетним голосом опікунки – «*вони повернуться додому разом*» (Saylor, 1993: 29). Результат цього діалогу – компроміс: нянька «*поступається*», але «*з умовою*», що гра триватиме лише «*till the light fades away*»,

оскільки вона все ще повинна захистити дітей від нічних небезпек (Saylor, 1993: 29). Фінальна формула – «*The little ones leaped & shouted & laughd / And all the hills echoed*» – у Сейлора стає ключем до розуміння зв'язку «невинної душі» з довкіллям, який імпліцитно вибудовувався й почав набувати виразної форми в апеляції до «*birds and sheep*», а синтаксис цього рядка «змушує думати, ніби самі пагорби долучаються до гри й додають шуму», а «внутрішня гармонія невинної душі, здається, поширюється на навколишній світ» (Saylor, 1993: 30). Саме у цьому відлунні він убаचाє реалізацію таких якостей, як «відкритість, чесність і спільнотність» (Saylor, 1993: 30), що безпосередньо узгоджується з акустичним дизайном першої строфи («*heard*», «*laughing*») і з тілесно-звуковою експресією фіналу («*leaped & shouted & laughd*»).

Джордж Нгіде трактує «*Nurse's Song*» як текст, у якому смисл сформовано не лише на рівні лексики, а й через акустичні та кінетичні маркери радості. Автор наголошує, що в поезії Блейка персонажі «*виражають радість, смуток, стани духу й інші емоції залежно від обставин, у яких вони перебувають*» (Ngide, 2024: 363). У цьому контексті повторювані формули слухового сприйняття – «*the voices of children are heard*», «*laughing is heard*» – зміщують фокус із опису дії на її звучання, підкреслюючи тілесну й переживальну присутність дітей у просторі поеми. Сміх, вигуки та рухи дітей дослідник тлумачить як паралінгвістичні й кінетичні засоби, які не потребують раціонального пояснення, оскільки «*невербальні елементи ... є визначальними для цілісного поетичного розуміння*» (Ngide, 2024: 361). Саме завдяки таким маркерам, що поєднують звук, рух і простір, «*Nurse's Song*» постає як поезія, у якій значення породжується не лише семантикою слів, а й способом їхнього звучання та взаємодії, що вможливує розширення інтерпретації вірша поза межі суто лексичної семантики – у площину тілесного й акустичного досвіду радості.

Наведений корпус інтерпретацій демонструє, що «*Nurse's Song*» зі збірки «*Songs of Innocence*» конструює значення не як суму окремих образів, а як цілісну модель переживання, у якій взаємодіють голоси, простір, рух і внутрішній стан мовця. Однак ці спостереження ще не пояснюють, у який спосіб поетичний текст організує це переживання на глибинному когнітивному рівні та які ментальні структури забезпечують узгодженість між дитячою радістю, позицією няньки й гармонізованим ландшафтом. Саме тому подальший аналіз спиратиметься на інструментарій когнітивної лінгвістики,

зосереджуючись на виявленні фреймів, концептуальних метафор та образ-схем, що структурують тілесно-просторовий досвід у вірші.

Низку фреймів, що формують ієрархічну структуру вірша можна розділити на центральні і периферійні. До першої групи уналежнюємо фрейм «гри», який задає базовий сценарій події та визначає її нормативність. Гру змодельовано як тілесно-акустичну активність, експліковану лексемами руху й звуку (*play, leaped, shouted, laugh'd*). Безпосередньо прилеглим є фрейм «опіки», репрезентований позицією няньки як фігури слухового спостереження та емоційної санкції. Її присутність не модифікує саму гру, а забезпечує умови її безпечного розгортання. У когнітивному плані «опіка» функціонує як фрейм-дозвіл, що нормалізує дитячу активність і усуває потребу в жорсткому контролі чи забороні.

На периферії активовано фрейм «переконування й довіри», який реалізовано в діалогічній структурі вірша. Діти не заперечують авторитету няньки, а вступають із нею в аргументативну взаємодію, апелюючи до ознак довкілля та теперішнього моменту (*it is yet day, the little birds fly, the hills are all covered with sheep*). Тут комунікацію модельовано як процес, заснований на взаємній довірі, а не на ієрархічному примусі, що дає змогу грі тимчасово тривати без порушення соціального порядку.

Ще одним структурно значущим є фрейм «часової межі», сформований опозицією «*day – night*». Час у цьому сценарії осмислено не як жорсткий регулятор, а як розтягнений перехідний простір, у межах якого співіснують гра та передчуття її завершення. Формула «*it is yet day*» фіксує теперішність як достатню підставу для дії, тоді як «*the sun is gone down*» маркує наближення обмеження, не анулюючи акту гри.

Окремо на периферії локалізовано фрейм «внутрішнього спокою», пов'язаний із позицією няньки. Його експліковано формулою «*My heart is at rest within my breast / And everything else is still*», яка концептуалізує стан емоційної рівноваги, засвідчуючи безпечність і гармонійність світу.

Фінальний рядок активує фрейм «спільнотності», у межах якого радість виходить за межі людської взаємодії та поширюється на довкілля. Формула «*And all the hills echoed*» моделює простір як співучасника події, де звук гри відлунує в ландшафті, утворюючи образ, що відповідає на людську радість. Цей фрейм завершує когнітивну модель світу невинності, фіксуючи її як стан гармонійного співбуття людини, природи й часу.

Зазначена ієрархія фреймів окреслює смислові сценарії, що організують поетичний текст,

однак не пояснює, у якій спосіб ці сценарії концептуально реалізуються в мові вірша. Саме тому, на наступному рівні аналізу потрібно звернутися до концептуальних метафор як когнітивних механізмів, що забезпечують пересемислення абстрактних станів через тілесно-просторовий досвід.

1. Гра – це природний стан буття. Метафору реалізовано через лексику руху й тілесної активності (*play, leaped, shouted, laugh'd*), яка репрезентує гру не як дозвіл чи перерву в «серйозному» житті, а як нормальний спосіб існування дитини. Перенесення відбувається з домену фізичної активності на домен екзистенційного стану, в межах якого гра постає формою повноцінної присутності в теперішньому.

2. Радість – це звук. Лексеми слухового сприйняття (*voices are heard, laughing is heard, echoed*) активують метафору, за якою позитивний емоційний стан концептуалізовано через акустичні прояви. Радість не номіновано безпосередньо, а опосередковано виявлено через звучання, що переносить емоційний досвід із внутрішнього домену почуттів у зовнішній, просторово розгорнутий домен звуку.

3. Безпека – це видимість і денне світло. Опозиція «*day – night*» у поєднанні з формулами «*it is yet day*», «*the little birds fly*», «*the hills are all covered with sheep*» реалізує метафору безпеки як стану відкритості та візуальної доступності світу.

4. Час – це простір, у якому можна перебувати. Дієслівні форми теперішнього часу та формула «*it is yet day*» формують метафору часу як простору з можливістю перебування, а не як лінійного ресурсу, що вичерпується. У цьому сценарії день постає не моментом на часовій шкалі, а когнітивним простором, у межах якого гра залишається легітимною.

5. Згода – це збереження теперішнього моменту. Поступка няньки, виражена формулою «*Well well go & play till the light fades away*», реалізує метафору згоди як тимчасового утримання від припинення дії. Перенесення відбувається з домену часової тривалості на домен соціальної взаємодії: згоду осмислено як дозвіл теперішньому моменту тривати.

6. Гармонія – це резонанс. Фінальний образ «*And all the hills echoed*» активує метафору гармонії як взаємного відлуння між людиною й довкіллям. Звук гри не зникає, а повертається, що переносить значення з домену акустичного явища на домен узгодженого співбуття, у якому світ відповідає на людську радість.

Далі аналіз може бути поглиблений через залучення **образ-схем** – первинних когнітивних патернів, що організують у тексті рух, простір,

межі та рівновагу. Вони дають змогу побачити, як метафоричні смисли вкорінені в сенсомоторній основі та як ця основа формує цілісну когнітивну архітектуру світу невинності.

1. Шлях (path) актуалізовано через поступове наближення до завершення гри, вербалізоване формулами «*the sun is gone down*» та «*till the light fades away*». Час осмислено як напрямлений рух, у межах якого теперішній момент поступово змінюється іншим станом. Гра постає не статичною подією, а етапом на траєкторії, що має свій початок, тривання й неминуче завершення.

2. Межа (boundary) концептуалізується опозицією «*day – night*», яка задає когнітивний поріг між дозволеним і потенційно небезпечним. Формула «*it is yet day*» фіксує перебування по цей бік межі, тоді як «*the dews of night arise*» маркує її наближення. Хоча фактично межу не перетнуто, саме її наявність виконує регулятивну функцію, структуруючи поведінку учасників події та відзначаючи допустиму тривалість гри.

3. Сила / протидія (force / counterforce) виникає у взаємодії між грою та наближенням ночі. Ніч виступає як потенційна сила обмеження, тоді як дитяча активність і аргументація (*it is yet day*) функціонують як м'яка протидія. Важливо, що ця схема не набуває конфліктного характеру, а постає як врівноважене стримування.

4. Неперервність (continuity) сформовано через повторювані дії та звукові ефекти (*laugh'd, echoed*), які створюють відчуття тривання моменту. Подія – не дискретний епізод, а процес, що має внутрішню тяглисть і плавно підходить до завершення.

5. Вмістилище (container) організовано лексемами «*green*», «*hill*», «*sky*», які формують уявлення відкритого, але окресленого простору, всередині якого гра є безпечною. Ніч у цьому контексті функціонує як потенційний «зовнішній простір», за межами якого розташована загроза.

6. Вертикальність (verticality) актуалізовано через образи «*the little birds fly*» та «*in the sky*». Рух угору асоціюється з легкістю, свободою й відсутністю небезпеки, що підсилює позитивну оцінку теперішнього моменту. Вертикальний простір функціонує як зона безпеки, на відміну від горизонтальної межі, де наближається ніч.

7. Рівновага (balance) постає через узгодження руху й спокою, гри та опіки. Активність дітей (*play, leaped, shouted*) співіснує зі станом внутрішнього спокою няньки (*My heart is at rest*), утворюючи стабільну конфігурацію без конфлікту. Рівновага тут не статична, а динамічна, підтримувана взаємною відповідністю дій і станів.

8. Резонанс (resonance) вербалізовано у фразі «*And all the hills echoed*», де звук гри

поширюється за межі людського кола та входить у взаємодію з ландшафтом. Простір у цій моделі не поглинає звук, а відгукується на нього, що формує образ взаємної налаштованості між людиною й довкіллям.

Висновки. Проведений когнітивно-лінгвістичний аналіз поезії Вільяма Блейка «*Nurse's Song*» показав, що світ невинності в цьому вірші сконструйовано не як наївність або відсутність знань, а як динамічно зрівноважений спосіб переживання реальності, у якому тілесність, емоція, простір і час перебувають у стані гармонійної узгодженості. Інтерпретація, здійснена в межах когнітивної лінгвістики, не заперечує класичні прочитання Гірша, Голловея, Лідера, Глен, Гарднера, Томлінсона, Сейлора та Нгіде, а інтегрує їх у єдину пояснювальну модель, що демонструє у який спосіб лексичні, акустичні, граматичні й просторові параметри тексту формують цілісний досвід світу невинності.

Фреймова організація поеми виявляє ієрархію смислових сценаріїв, у центрі якої перебувають «гра» та «опіка», а на периферії – «переконування й довіра», «часова межа», «внутрішній спокій» і «спільність». Їхню узгоджену взаємодію оформлено як цілісну когнітивну модель, у якій дитячу активність не заперечено дорослою відповідальністю, а інтегровано в позитивно маркований, відкритий і динамічно зрівноважений світ.

Система концептуальних метафор формує узгоджену когнітивну модель, у якій абстрактні стани – гра, радість, безпека, час, згода й гармонія – осмислено через тілесно-сенсорний і просторовий досвід. Метафоричні перенесення послідовно зсувають фокус від нормативних або моральних оцінок до безпосереднього переживання теперішнього моменту, де гра постає базовою формою буття, а довкілля – активним співучасником події.

Залучені образ-схеми – «шлях» (path), «межа» (boundary), «вмістилище» (container), «вертикальність» (verticality), «рівновага» (balance), «резонанс» (resonance), «сила / протидія» (force / counterforce) та «неперервність» (continuity) – формують дораціональну, тілесно вмотивовану основу поетичного світу вірша. Вони структурують переживання гри, часу

й безпеки не через абстрактні категорії, а через базові просторові та сенсомоторні моделі, завдяки яким стан невинності постає як динамічно зрівноважений процес, а не як статичний ідеал.

Отже, «*Nurse's Song*» постає як поетична модель світу невинності, що функціонує як особливий когнітивний режим, здатний утримувати одночасно знання про небезпеку й відкритість до радості теперішнього моменту.

Перспективи подальших досліджень пов'язані, по-перше, з порівняльним аналізом цього вірша з його корелятом у «*Songs of Experience*», а по-друге – з використанням когнітивної моделі для перекладознавчих студій. Зокрема, реконструкція фреймів, метафор і образ-схем може слугувати інструментом для оцінки того, наскільки переклади зберігають когнітивну архітектуру або ж трансформують її відповідно до норм і традицій мови перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Erdman, D. V. (Ed.). (1988). *The Complete Poetry & Prose of William Blake* (Rev. ed.). New York: Anchor Books.
2. Gardner, S. (1986). *Blake's Innocence and Experience retraced*. New York: St. Martin's Press.
3. Glen, H. (1983). *Vision and Disenchantment: Blake's Songs and Wordsworth's Lyrical Ballads*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Hirsch, E. D. Jr. (1964). *Innocence and Experience: An Introduction to Blake*. New Haven and London: Yale University Press.
5. Holloway J. (1968). *Blake: The Lyric Poetry*. London: Edward Arnold Ltd..
6. Leader, Z. (1981). *Reading Blake's Songs*. Boston, London, and Henley: Routledge & Kegan Paul.
7. Ngide, G. E. (2024). "This Is My Body; Given for You": Reflections on William Blake's Nonverbal Communication in the Songs of Innocence and Experience. *Open Journal of Social Sciences*, 12 (6), 360–378. DOI: 10.4236/jss.2024.126019
8. Saylor, K. (1993). Innocence and Experience in the Nurse's Songs. *The Constantin Review*, IV, 28–30. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.14026/1202>
9. Tomlinson, A. (1987). *Songs of Innocence and of Experience by William Blake*. London: Macmillan Education.

Дата першого надходження статті до видання: 10.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ADAPTIVE PSYCHOLINGUISTIC STRATEGIES IN MILITARY INTERPRETING

Yana Boiko

*Doctor of Science in Philology, Professor,
Kyiv National University of Technologies and Design
ORCID ID 0000-0002-0074-5665
yana.boiko.85@gmail.com*

Key words: *psycholinguistics, cognitive linguistics, translation studies, cognitive load, linguistic mediation.*

Military interpreting is performed in environments characterized by extreme stress, operational urgency, and high cognitive and psychological demands. This article investigates the cognitive load faced by military interpreters operating in high-risk contexts and examines the adaptive psycholinguistic strategies that support interpreting performance under such conditions. Drawing on psycholinguistic theory, cognitive linguistics, and translation studies, the research employs an analytical methodology based on documented military interpreting cases, samples of military discourse, and findings from empirical research on cognitive load and stress-related language processing. The analysis reveals that extreme situational stressors – including threat, time pressure, environmental noise, fatigue, and ethical-emotional dissonance – significantly disrupt core cognitive processes such as attention control, working memory, semantic processing, and decision-making. In response, military interpreters activate a set of adaptive psycholinguistic strategies, including selective attention, automatized linguistic processing, strategic omission, cognitive chunking, emotional regulation, and rapid decision-making heuristics. While these strategies enable functional communication under pressure, they also increase susceptibility to error and pragmatic loss. The article argues that military interpreting should be conceptualized as a form of high-risk cognitive activity rather than solely linguistic mediation. The findings provide a foundation for developing methodological recommendations aimed at strengthening interpreter training, cognitive resilience, and operational reliability in extreme military environments.

АДАПТИВНІ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ УСНОГО ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Яна Бойко

*доктор філологічних наук, професор,
Київський національний університет технологій та дизайну*

Ключові слова:

*психолінгвістика,
когнітивна лінгвістика,
перекладознавство,
когнітивне навантаження,
мовне посередництво.*

Усний військовий переклад здійснюється в умовах екстремального стресу, оперативної терміновості і високих когнітивних та емоційних навантажень. У статті досліджується когнітивне навантаження, з яким стикаються військові перекладачі в умовах підвищеного ризику, а також аналізуються адаптивні психолінгвістичні стратегії, що забезпечують ефективність їхньої перекладацької діяльності за таких обставин. Спираючись на положення психолінгвістики, когнітивної лінгвістики та перекладознавства, у дослідженні застосовано аналітичну методологію, що ґрунтується на аналізі задокументованих випадків військового перекладу, зразків військового дискурсу та результатів емпіричних досліджень когнітивного навантаження і мовної обробки в умовах стресу. Результати аналізу засвідчують, що екстремальні ситуації, зокрема загроза, часовий тиск, шумове середовище, втома й етично-емоційний дисонанс, істотно порушують базові когнітивні процеси, такі як контроль уваги, робочу пам'ять, семантичну обробку та прийняття рішень. У відповідь на ці чинники військові перекладачі активують комплекс адаптивних психолінгвістичних стратегій, серед яких селективна увага, автоматизована мовна обробка, стратегічне вилучення, когнітивне групування, емоційна регуляція та евристика швидкого прийняття рішень. Хоча ці стратегії забезпечують функціональну комунікацію в умовах тиску, вони водночас підвищують ризик помилок і втрати прагматичних смислів. У статті обґрунтовується доцільність розгляду усного військового перекладу як різновиду високоризикової когнітивної діяльності, а не лише як мовного посередництва. Отримані результати створюють підґрунтя для розроблення методологічних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення підготовки усних перекладачів, розвиток когнітивної стійкості та підвищення операційної надійності в екстремальних військових умовах.

Introduction. Military interpreting is a highly specialized and cognitively demanding field in which linguistic accuracy is inseparable from operational urgency, psychological strain, and high-stakes decision-making. In armed conflict settings, interpreters act not only as linguistic mediators but also as cognitive operators whose performance is shaped by extreme stressors such as threat, fatigue, time pressure, sensory overload, and emotional shock. These factors directly affect core psycholinguistic processes, including perception, attention, working memory, semantic processing, and decision-making; therefore, examining these processes is essential for evaluating the reliability of military interpreting.

The relevance of studying psycholinguistic foundations of military interpreting is reinforced by the increasing complexity and multilingual nature of

modern warfare, where interpreters' decisions may influence mission outcomes and civilian safety. Although recent research has expanded understanding of cognitive and psychological factors in wartime communication, systematic studies of stress-related cognitive load, processing biases, and memory resilience in military interpreting remain limited, underscoring the scientific and practical urgency of this line of inquiry.

Existing research on wartime communication approaches the problem of military interpreting from complementary yet methodologically distinct perspectives. Psycholinguistic studies (Kovalchuk and Litkovych, 2022; Krylova-Grek, 2018) emphasize the role of psychological intensity, threat perception, and cognitive framing in shaping linguistic behaviour, demonstrating how affective and conceptual categories influence meaning

construction and comprehension in conflict contexts. These findings provide a cognitive basis for understanding how interpreters process war-related discourse under psychological pressure.

In contrast, discourse-oriented and translation-focused studies (Dolynskiy, 2021; Yemelyanova and Shkurko, 2024) foreground the structural and pragmatic complexity of military texts, highlighting terminological density, compressed syntax, and implicit tactical meanings as primary sources of cognitive load in translation and interpreting.

Cultural and strategic dimensions are further addressed in studies by Slipetska et al. (2023) and Kompantseva (2020), which show how historically and culturally embedded patterns of aggression, as well as persuasive and manipulative mechanisms in psychological operations, shape wartime communication and require heightened interpretive awareness.

These applied perspectives, grounded in classical psycholinguistic theory by Ch. E. Osgood (Psycholinguistics, 1954) and M. J. Traxler (Gernsbacher, 2006), are supported by empirical research on cognitive load and language performance under time pressure (Parilla et al., 2004). Taken together, the reviewed studies demonstrate that military interpreting is shaped by the interaction of psychological, cognitive, linguistic, and cultural factors; however, they also reveal a persistent gap in integrative research specifically addressing cognitive resilience and adaptive psycholinguistic mechanisms in extreme operational conditions.

The aim of this work is to identify adaptive psycholinguistic strategies relevant for interpreter managing cognitive load and language performance in extreme military environments.

Material and Methods. This study employs a qualitative analytical approach grounded in psycholinguistics, cognitive linguistics, and translation studies to identify key cognitive risk factors and adaptive psycholinguistic mechanisms in military interpreting under extreme conditions. Due to ethical, security, and practical constraints on experimental research in combat environments, the methodology integrates theoretical modelling with cognitive-discursive analysis and the synthesis of secondary empirical findings.

The analysis is based on three data sources: (1) documented cases and professional testimonies of military interpreters in conflict settings, examined to identify recurrent cognitive risks and adaptive psycholinguistic strategies; (2) samples of military discourse from operational and negotiation contexts, analysed to determine linguistic features that intensify cognitive load; and (3) psycholinguistic research on stress, attention, working memory, and language processing, interpreted with reference to interpreting performance under pressure.

Analytical procedures focus on mapping extreme situational stressors – such as threat, time pressure, sensory overload, and emotional shock – onto core psycholinguistic processes, including perception, attention, working memory, semantic processing, and decision-making. This mapping enables the identification of stress-sensitive processing points, performance risks, and compensatory mechanisms relevant to interpreter training and cognitive resilience.

Results and Discussion. Military interpreters operate in environments characterized by high risk, unpredictability, and intense psychological pressure, which fundamentally distinguish military interpreting from other forms of interpreting. These conditions significantly disrupt core psycholinguistic and cognitive processes underlying interpreting, including speech perception, attentional control, working memory allocation, semantic integration, and real-time decision-making. Unlike routine interpreting settings, military contexts impose extreme temporal constraints, sensory overload, and psychological stress that challenge both cognitive capacity and psychological stability, creating a complex set of interrelated difficulties that directly affect the quality, accuracy, and reliability of interpreting.

From a psycholinguistic perspective, military interpreting requires the rapid coordination of simultaneous listening, comprehension, reformulation, and production under conditions of heightened arousal and limited cognitive resources. Cognitive load is further intensified by the need to process fragmented speech, non-standard syntax, specialized terminology, and implicit tactical meanings, often in the presence of environmental noise and competing stimuli. To better understand these challenges, this study classifies the key psychological and cognitive obstacles encountered by military interpreters in extreme operational contexts, with particular attention to stress-induced attentional narrowing, working memory overload, processing biases, and adaptive psycholinguistic mechanisms that shape interpreting performance under pressure.

Stress and emotional arousal in extreme environments trigger heightened physiological responses that, while adaptive for survival, impair sustained attention, disrupt sensory perception, slow lexical retrieval, and narrow attentional focus, thereby reducing global situational awareness essential for effective military communication.

Time pressure and rapid decision-making in military contexts require interpreters to operate under severe temporal constraints, particularly during negotiations, tactical briefings, and real-time battlefield communication. Limited opportunity for

reflection or correction accelerates cognitive processing, increases reliance on automatic linguistic responses, and heightens the risk of omissions, approximations, and misinterpretations.

Environmental noise and multitasking in operational settings expose interpreters to multimodal distractions – sirens, explosions, gunfire, and overlapping speech – that reduce comprehension accuracy and overload working memory. Simultaneously monitoring surroundings, processing messages, and anticipating tactical shifts further strains cognitive resources and compromises information retention and reproduction.

Fatigue and sleep deprivation resulting from extended missions and irregular sleep patterns impair attention control, slow reaction times, and reduce the precision of semantic and pragmatic decision-making. Under fatigue, interpreters show diminished error detection and increased susceptibility to lexical substitutions, incoherent phrasing, and misalignment with speaker intent.

Ethical and emotional dissonance arises when military interpreters deal with ethically complex or emotionally charged content, such as casualty-related orders, interrogations, or distressing testimonies. Resulting internal conflict, empathy overload, or secondary trauma can disrupt cognitive processing, compromise neutrality, and bias interpreting choices, particularly when professional objectivity conflicts with personal values or moral judgement.

All these stressors generate substantial cognitive overload, forcing interpreters to rely on automatized linguistic patterns, selective attention, predictive processing, and strategic omissions. While these adaptive strategies may sustain performance under pressure, they also increase vulnerability to error, highlighting the need for specialized training and enhanced psychological resilience. Under extreme operational conditions, military interpreting therefore activates accelerated psycholinguistic mechanisms that reorganize processing priorities in response to cognitive overload and psychological strain, enabling functional performance in high-risk environments.

Understanding these mechanisms provides a basis for formulating targeted **adaptive psycholinguistic strategies** aimed at strengthening cognitive resilience, optimizing interpreter training, and enhancing operational reliability.

Selective attention is an adaptive psycholinguistic strategy that enables interpreters to prioritize mission-critical information by deliberately narrowing their attentional focus under extreme stress. It operates through top-down attentional control, whereby incoming auditory and visual input is filtered so that high-priority linguistic elements – such as commands, numerical data, locations, and action

verbs – are processed, while background noise, emotional cues, and peripheral stimuli are actively suppressed. In practical terms, interpreters focus on extracting and transmitting structurally salient message components, including imperative constructions (Evacuate immediately, Hold position), numerical information (three wounded, ETA five minutes), spatial references (sector Bravo, north of the bridge), and action-oriented verbs (advance, withdraw, secure). This focused processing enhances speed and accuracy, reduces cognitive overload, and allows for the reliable transmission of essential information in time-critical operational situations. For example, during a battlefield evacuation, an interpreter may concentrate exclusively on extracting and conveying coordinates, casualty numbers, and support requests from a radio message despite surrounding explosions, shouting, and medical alarms. By suppressing psychological intensity and environmental distractions, the interpreter ensures rapid and accurate communication of vital details. However, this strategy also carries risks, as the narrowed attentional focus may reduce sensitivity to subtle pragmatic or interpersonal cues – such as hesitation or uncertainty in the speaker’s voice – which could hold secondary tactical significance.

Predictive processing is an adaptive psycholinguistic strategy based on anticipatory linguistic and situational expectations that facilitate rapid comprehension under severe time pressure. It operates by enabling interpreters to generate predictions about upcoming message content using contextual cues, operational scripts, and domain-specific knowledge, which allows partial pre-processing of linguistic input before it is fully perceived. This anticipatory mechanism accelerates comprehension, reduces working memory demands, and supports fluency in fast-paced military communication. For example, during a tactical briefing, an interpreter may anticipate references to unit movement, timing, or engagement zones based on the operational context, enabling quicker interpretation of incoming instructions, e.g., At 0600 hours..., Alpha unit will advance..., or Contact expected near.... As a result, incoming instructions like move to sector Charlie by dawn or establish perimeter within five minutes can be interpreted more rapidly and with reduced cognitive effort. However, predictive processing also entails risks, as inaccurate expectations may result in premature interpretation, semantic distortion, or confirmation bias, particularly when situational developments diverge from anticipated patterns.

Automatized linguistic processing is an adaptive psycholinguistic strategy that involves reliance on routinized lexical, syntactic, and terminological patterns under conditions of high cognitive

load. It functions through the automatic retrieval of frequently used military terminology, standardized phraseology, and recurrent syntactic structures, thereby bypassing effortful conscious analysis. This automation increases processing speed, reduces cognitive effort, and helps stabilize interpreting performance under stress and fatigue. For example, in routine command-and-control communication, interpreters can rapidly render standardized instructions such as hold position, stand by for orders, secure the perimeter, or cease fire without allocating additional cognitive resources. Similarly, procedural phrases like mission accomplished, area cleared, or request immediate support are often processed and reproduced as ready-made units, enabling efficient interpretation in time-critical situations. However, excessive reliance on automatization carries risks, as it may lead to rigid formulations, reduced contextual sensitivity, or inappropriate lexical choices when communicative situations deviate from established patterns.

Strategic omission is an adaptive psycholinguistic strategy that involves a controlled reduction of informational load through the selective omission of non-essential or redundant elements. It operates by prioritizing core semantic content while deliberately excluding peripheral modifiers, repetitions, or secondary contextual details when processing capacity is constrained. This strategy preserves communicative efficiency and helps prevent cognitive overload in extreme operational conditions, allowing interpreters to focus on transmitting mission-critical information. For example, during rapid battlefield communication, an interpreter may omit descriptive qualifiers or repeated phrases to ensure the timely delivery of key commands or situational updates. A source message such as We are currently under very heavy fire from multiple directions and urgently need immediate medical assistance may be rendered as Under fire, multiple directions, request immediate medical support. Similarly, repetitive or self-correcting speech We're moving east – no, correction, slightly northeast, toward the ridge may be strategically reduced to Moving northeast toward the ridge. Such controlled omissions facilitate timely and operationally relevant communication in situations where even brief delays may have serious consequences. However, excessive or poorly calibrated omission entails risks, as it may distort meaning, weaken pragmatic nuance, or result in the loss of situational detail that could be relevant for informed tactical decision-making.

Cognitive chunking is a memory-based adaptive psycholinguistic strategy that enables interpreters to organize incoming information into manageable semantic units. It functions by grouping

elements of discourse into meaningful chunks – such as location–action–target or time–unit–objective – thereby reducing working memory demands and facilitating recall and reproduction. This strategy improves retention, coherence, and accuracy when processing high-density information streams typical of military communication. For example, during a tactical report, an interpreter may structure the message into discrete operational segments rather than processing each detail separately. A complex message such as At 0430 hours, Alpha unit encountered resistance near the eastern checkpoint, sustained two casualties, and requested immediate air support can be cognitively organized into functional chunks: time (0430) – unit (Alpha) – event (contact) – location (eastern checkpoint) – outcome (two casualties) – request (air support). This segmentation enables the interpreter to maintain clarity, coherence, and accuracy even under severe time pressure. However, inappropriate or overly rigid chunking carries risks, as it may oversimplify complex messages, obscure causal relationships, or lead to the loss of nuanced information critical for operational decision-making.

Emotional regulation is a self-regulatory adaptive psycholinguistic strategy aimed at controlling affective responses during psychologically charged communication in military contexts. It operates through the conscious suppression of emotional reactions, empathy overload, and moral distress in order to maintain professional neutrality and cognitive stability. By regulating affective engagement, interpreters are able to sustain attention, preserve decision-making accuracy, and maintain psychological endurance under prolonged stress. For example, when interpreting distressing testimonies or casualty-related orders, emotional regulation enables interpreters to continue performing effectively without cognitive disruption. In situations involving civilian casualties, detainee interrogations, or reports of fatalities, this strategy allows emotionally charged utterances, such as We lost two civilians during the strike or The detainee reports severe injuries to be rendered in a controlled and neutral manner, without amplification, mitigation, or distortion of meaning. Similarly, when interpreting casualty-related commands Confirm KIA and proceed with evacuation, psychological regulation prevents affective reactions from interfering with linguistic accuracy or professional conduct. However, prolonged or excessive psychological suppression entails risks, as it may contribute to delayed stress responses, psychological exhaustion, burnout, or secondary trauma.

Rapid decision-making heuristics is an adaptive psycholinguistic strategy that constitutes a set of simplified cognitive rules enabling

interpreters to make fast linguistic decisions under conditions of uncertainty and extreme time pressure. This strategy operates by relying on experience-based heuristics, allowing interpreters to select lexical and syntactic solutions without engaging in exhaustive analytical processing. As a result, it enables timely and operationally effective responses in situations where delays are unacceptable, such as real-time battlefield communication or urgent negotiations. For example, when confronted with fragmented or incomplete utterances like Contact... east... possible ambush, an interpreter may immediately render the message as Possible ambush from the east without waiting for syntactic completion. Similarly, during high-pressure exchanges, standard heuristic choices allow interpreters to rapidly select functional equivalents for commands such as fall back, hold fire, or move now, ensuring immediate comprehension and action. However, reliance on heuristic decision-making also carries risks, as simplified judgments may increase susceptibility to cognitive bias, premature conclusions, or systematic error, particularly in complex or ambiguous communicative contexts.

Conclusions. This study demonstrates that military interpreting under extreme operational conditions constitutes a form of high-risk cognitive activity shaped by the interaction of intense stressors, cognitive overload, and psychological pressure. The findings confirm that factors such as threat, time pressure, sensory overload, fatigue, and ethical-emotional dissonance systematically disrupt core psycholinguistic processes, including attention control, working memory functioning, semantic integration, and real-time decision-making. As a result, the quality and reliability of interpreting in military contexts are determined not only by linguistic competence, but also by the interpreter's ability to manage cognitive and psychological strain.

The analysis shows that, in response to these constraints, military interpreters activate a set of adaptive psycholinguistic strategies – selective attention, predictive processing, automatized linguistic processing, strategic omission, cognitive chunking, emotional regulation, and rapid decision-making heuristics. These strategies reorganize processing priorities by privileging speed, efficiency, and mission-critical meaning over completeness and nuance. While such adaptations enable functional communication in high-risk environments, they simultaneously increase vulnerability to systematic errors, pragmatic loss, and cognitive bias.

From a theoretical perspective, the study contributes to psycholinguistic and interpreting research by demonstrating how extreme stress modifies standard language-processing pathways,

shifting them toward accelerated, resource-saving modes. It highlights the need to conceptualize military interpreting not merely as linguistic mediation, but as cognitively and psychologically regulated performance carried out under survival-oriented constraints.

From an applied perspective, the findings underscore the necessity of specialized interpreter training that integrates psycholinguistic awareness, cognitive resilience, stress management, and adaptive psycholinguistic strategy calibration alongside linguistic and terminological preparation. Institutional measures, including psychological support and workload regulation are also essential to mitigate long-term cognitive and psychological consequences such as burnout or secondary trauma.

BIBLIOGRAPHY

1. Dolynskiy, Ye.V. (2021). Stylistic and Translation Aspects of English Military Text. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. № 15. P. 46–50. DOI: <https://doi.org/10.24919/2663-6042.15.2021.8>
2. Gernsbacher M.A. *Handbook of Psycholinguistics*. (2006). (Ed. by M. J. Traxler). Department of Psychology, University of California at Davis, University of Wisconsin, Madison, USA, 1184 p.
3. Kompantseva, L. (2020). The Phenomenon of Psychological Operations as a Concept and Discourse (Based on Security Linguistic Cultures of the NATO and the Russian Federation). *Psycholinguistics*. Vol. 27(2), P. 174–194. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-27-2-174-194>
4. Kovalchuk, L., Litkovych, Yu. (2022). Psycholinguistic Aspects of Representing Aggression in Wartime Media Discourse. *East European Journal of Psycholinguistics*. Vol. 9(2), P. 67–81. DOI: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2022.9.2.kov>
5. Krylova-Grek, Yu. (2018). Psycholinguistic Aspects of the Semantic Field of the Concept “War” in Modern Media Space. *Psycholinguistics*, Vol. 23(1), P. 175–188. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1211561>
6. Parilla, R., Kirby, J.R., McQuarrie, L. (2004). Articulation rate, naming speed, verbal short-term memory, and phonological awareness: Longitudinal predictors of early reading development? *Scientific Studies of Reading*, № 8, P. 3–26.
7. *Psycholinguistics: A Survey of Theory and Research Problems*. (1954) (Ed. by Ch. E. Osgood). Waverly press, Inc. Baltimore. 203 p.
8. Slipetska, V., Ishchenko, Y., Melnychuk, N., Symaka, A., & Makoviichuk, L. (2023).

Cultural and Historical Factors Influencing the Verbalization of Aggression in English Journalistic Texts: A Comparative Analysis of Modern and Historical texts. *Amazonia Investiga*, 12(68), P. 313–323. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.29>

9. Yemelyanova, O.V., Shkurko, O.V. (2024). Features of Translating English-Language Military Discourse. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. № 67. P. 229–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.51>

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 81`27:82
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.3>

ПРАГМАТИЧНІ МЕХАНІЗМИ КОНСТРУЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЕСЕЇСТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «КОД НАЦІЇ»)

Богдан Буригін

*асистент кафедри філології та мовної комунікації,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
ORCID ID 0009-0002-6533-9219
buryhin.b.vo@ntu.one*

Ключові слова:

*українська есеїстика,
національна ідентичність,
лінгвопрагматика,
модальність, історична
пам'ять, метафоризація.*

У статті проаналізовано трансформаційні процеси в українській есеїстиці періоду Незалежності (1991–2023 рр.) крізь призму її ролі у конструюванні національної ідентичності. На прикладі аналізу збірки есеїв «Код нації» виявлено, що ключовим механізмом впливу на аудиторію є ілюкутивна сила висловлювання, спрямована на трансформацію когнітивних та аксіологічних установок адресата. Дослідження демонструє, як через «ми-дискурс», системне використання пресупозицій та імплікатурних структур відбувається інтеріоризація ідей національної приналежності, де висновки автора сприймаються читачем як власні переконання. Особливу увагу приділено актуалізації історичної пам'яті як стратегічного ресурсу консолідації, було становлено, що в есеїстиці минуле переводиться з площини пасивної меморіалізації у сферу нормативного смислотворення. Через оптику мікроісторії та матеріальної культури автори збірки легітимізують цивілізаційну глибину українства, пропонуючи метафору «генетичного коду» як основу для міжпоколінної передачі культури. Паралельно з цим проаналізовано лінгвопрагматику мовного питання – в есеях мова репрезентується не лише як засіб спілкування, а як фундаментальний складник національної безпеки та соціокультурної стійкості. Через опозицію «свій – чужий» та деонтичні модальні маркери утверджується пріоритетність української мови як умови подолання колоніальної спадщини. У роботі описано стратегії деконструкції радянських репрезентаційних схем, що ґрунтувалися на міфах про «селянськість» та «вторинність» української культури. Натомість есеїстика пропонує суб'єктну модель ідентичності, де локальна традиція стає зразком для ширшого національного самоопису. Зроблено висновок, що сучасний український есей є відкритою системою, здатною інтегрувати різні соціальні групи навколо спільної ціннісної основи – свободи, гідності та європейської цивілізаційної орієнтації, що забезпечує внутрішню стійкість та зовнішню суб'єктність держави в умовах глобальних викликів.

PRAGMATIC MECHANISMS OF CONSTRUCTING NATIONAL IDENTITY IN CONTEMPORARY UKRAINIAN ESSAY WRITING (BASED ON THE BOOK “CODE OF THE NATION”)

Bohdan Buryhin

*Assistant at the Department of Philology and Language Communication
Dnipro University of Technology*

Key words: *Ukrainian essay writing, national identity, linguopragmatics, modality, historical memory, metaphorization.*

The article analyzes the transformational processes in Ukrainian essay writing during the period of independence (1991–2023) through the prism of its role in constructing national identity. Using the example of the collection of essays “Code of the Nation,” it is revealed that the key mechanism of influence on the audience is the illocutionary force of speech, aimed at transforming the cognitive and axiological attitudes of the addressee. The study demonstrates how, through “we-discourse,” the systematic use of presuppositions and implicative structures, the ideas of national belonging are internalized, with the author’s conclusions being perceived by the reader as their own beliefs. Particular attention is paid to the actualization of historical memory as a strategic resource for consolidation. It has been established that in essay writing, the past is transferred from the plane of passive memorialization to the sphere of normative meaning-making. Through the lens of microhistory and material culture, the authors of the collection legitimize the civilizational depth of Ukrainian identity, proposing the metaphor of a “genetic code” as the basis for intergenerational transmission of culture. In parallel with this, the linguopragmatics of the language issue are analyzed – in the essays, language is represented not only as a means of communication, but as a fundamental component of national security and sociocultural stability. Through the opposition of “us and them” and deontic modal markers, the priority of the Ukrainian language as a condition for overcoming the colonial legacy is affirmed.

The paper describes strategies for deconstructing Soviet representational schemes based on myths about the “peasantry” and “secondary nature” of Ukrainian culture. Instead, essay writing offers a subjective model of identity, where local tradition becomes a model for broader national self-description. It is concluded that contemporary Ukrainian essays are an open system capable of integrating different social groups around a common value base – freedom, dignity, and European civilizational orientation – which ensures the internal stability and external subjectivity of the state in the face of global challenges.

Вступ. Упродовж періоду Незалежності (1991–2023 рр.) українська есеїстика набула статусу не лише літературної практики, а й комунікативного механізму інтелектуального націєтворення, здатного оперативно переозначувати традицію, нормувати ціннісні орієнтири й конструювати моделі належності в умовах соціальних криз та війни. У цій перспективі особливої актуальності набуло лінгвопрагматичне прочитання есею як сукупності мовленнєвих актів, де іллокутивна сила, пресупозиції, метафоризація та «ми-дискурс» працювали на формування перлокутивного ефекту – прийняття адресатом запропонованої рамки національної ідентичності.

Попри наявність ґрунтовних літературознавчих студій про есей як жанр/дискурсивну практику, а також широкого корпусу праць про українську ідентичність (зокрема в контексті гібридної агресії), недостатньо системно описаними залишалися прагматичні механізми впливу есеїстичного тексту на адресата саме в режимі конструювання «уявної спільноти». Додатковою проблемою виступала обмеженість спеціалізованих досліджень, що поєднували б аналіз есеїстики з кейс-розглядом конкретних ансамблевих видань, зокрема збірки Код нації.

Метою дослідження було виявити та описати лінгвопрагматичні механізми конструювання

національної ідентичності в українській есеїстиці періоду 1991–2023 рр., зосередившись на мовленнєвих стратегіях впливу та їхній реалізації на матеріалі збірки «Код нації».

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження є корпус українських есеїстичних текст «Код нації» Дмитра Походжука (Походжук, 2023) кінця ХХ – початку ХХІ століття, зосереджений передусім на есеїстиці періоду 1991–2023 рр. Аналітичну базу становлять теоретичні та емпіричні напрацювання, присвячені художньо-дискурсивній природі есею та проблематиці національної ідентичності. Методологічну основу дослідження сформовано з урахуванням концепції письменницької есеїстики як художньо-дискурсивної практики, запропонованої Т. М. Шевченко (Шевченко, 2019). Залучення категорій рецепції, сугестивності та перформативного потенціалу есею дало змогу застосувати лінгвопрагматичний підхід до аналізу есеїстичного висловлювання та зосередитися на механізмах мовленнєвого впливу на адресата.

Для виявлення динаміки конструювання ідентифікаційних моделей використано аналітичні принципи, апробовані в дослідженні З. В. Годунок (Годунок, 2024), зокрема аналіз опозицій «свій – інший – чужий» як дискурсивних індикаторів громадянського самоусвідомлення. Це дозволило простежити зміни в репрезентації національної ідентичності в есеїстиці під впливом соціально-політичних трансформацій і воєнного досвіду. Історико-культурний контекст інтерпретації мовного матеріалу забезпечено шляхом залучення узагальнювальних положень щодо еволюції української ідентичності, викладених у праці К. Кислюка (Кислюк, 2018). Вони використовувалися як фоновий аналітичний інструмент для кореляції мовленнєвих стратегій есеїстів із домінуючими моделями громадянсько-політичної належності відповідного періоду. Додатково застосовано міждисциплінарний підхід до аналізу, орієнтований на інтеграцію культурологічних і дискурсивно-аналітичних методів, що відповідає методологічним засадам, систематизованим в оглядовій роботі А. Яблунівського (Яблунівський, 2023).

Результати та обговорення. В українському культурному просторі періоду Незалежності (1991–2023 рр.) есеїстика еволюціонувала від суто літературно-естетичного самовираження до статусу дієвого чинника інтелектуального націєтворення. Жанрова специфіка есею, яка поєднувала суб'єктивність авторського погляду з претензією на філософську та соціополітичну універсальність, дозволяла цьому виду письма ставати гнучким інструментом для моделювання національної ідентичності, інтелектуальний

потенціал сучасного українського есею полягав у здатності до оперативної рефлексії над актуальними викликами, деконструкції насаджених ззовні стереотипів та артикуляції нових ціннісних орієнтирів. На відміну від академічного письма, що тяжіло до стандартизованих форм викладу та доказовості, есеїстика постала як комунікативний формат інтелектуальної рефлексії (Нагорна, 2011: 19) у межах якого автор реалізовував не лише репрезентативну, а й конструювальну роль, беручи участь у дискурсивному моделюванні соціальної реальності (Андрейчук, 2014: 6).

Есеїстика традиційно тяжіла до інтелектуального синтезу, де індивідуальна пам'ять перепліталася з колективним наративом. Це уможливило функціонування есею як дискурсивної практики опрацювання постколоніальної травматичності, оскільки через суб'єктивно марковане осмислення історичного досвіду відбувалася його інтеріоризація та включення до актуальних наративів національної ідентичності, есеїстика формувала дискурсивні передумови для конституювання «уявної спільноти», у межах якої адресат залучався до процесу колективної самоідентифікації через рецептивне співвіднесення власної позиції з авторським голосом та прийняття запропонованої ним ціннісно-інтерпретаційної рамки (Fairclough, 2001: 28). У періоди соціальних криз і геополітичних трансформацій цей механізм інтенсифікувався, оскільки зростала потреба в чітких символічних маркерах «свого» та верифікації меж колективної належності. Розгляд інтелектуального потенціалу есеїстики в межах дискурсу національної ідентичності дав підстави виокремити кілька ключових аспектів – есей сприяв актуалізації й переозначенню культурної традиції, переводячи усталені символи та смисли у площину сучасної рефлексії й критичного переосмислення, він виконував посередницьку функцію між експертним і широким публічним дискурсами, забезпечуючи комунікативну доступність складних концептів національної приналежності, есеїстика слугувала простором апробації нових мовленнєвих стратегій і аргументативних практик, спрямованих на посилення суб'єктності нації в глобальному контексті. У результаті жанрова варіативність есею забезпечувала його здатність одночасно репрезентувати соціокультурні зрушення та впливати на конфігурацію національної свідомості через формування інтерпретаційних рамок і ціннісних орієнтирів. Відтак сучасний український есей доцільно розглядати як динамічну когнітивно-комунікативну модель, що підтримувала тяглість і розвиток національного наративу (van Dijk, 2017: 29).

Ключовим чинником впливу на аудиторію виступала іллокутивна сила висловлювань, орієнтована на трансформацію когнітивних та аксіологічних установок адресата (Лазарович, Король, 2025). Прагматичний аналіз передбачав розгляд есеїстичного тексту як сукупності мовленнєвих актів, у межах яких окремі елементи реалізували визначені комунікативні інтенції: переконання, залучення адресата, легітимацію позиції та солідаризацію, перлокутивний ефект – прийняття читачем запропонованої моделі ідентичності – формувалася через комплекс механізмів непрямого впливу (Євсєєв, 2014), де вирішальними виявлялися модальне структурування висловлювання та системне використання пресупозицій, які задавали частину смислів як апріорно спільних або безальтернативних (Паска, 2024: 46). Мовленнєві стратегії конструювання ідентичності ґрунтувалися на взаємодії кількох прагматичних механізмів. Одним із них було формування «ми-дискурсу» за допомогою дійсних засобів, що забезпечувало включення адресата до спільного ціннісного поля та конституювання колективного суб'єкта мовлення (Зелінський, 2016: 10). Значущу роль відігравали імплікатурні структури – неекспліковані смисли, які адресат реконструював у процесі інтерпретації; така реконструкція підсилювала інтеріоризацію ідей, оскільки виведений читачем висновок набував статусу «власного» і, відповідно, більш переконливого (Kulyk, 2011: 634). Інтенсивність іллокутивної сили есеїстичного висловлювання корелювала з авторитетністю мовця та його здатністю актуалізувати фонові знання аудиторії через мережу інтертекстуальних відсилань, що підвищувало легітимаційний ресурс аргументації.

У межах аналізу соціокультурного простору України XXI століття концепт «національна ідентичність» поставав як такий, що еволюціонував від переважно декларативних формулювань до інтенсивної суспільної саморефлексії, пов'язаної з питаннями колективної відповідальності та меж спільноти. Трансформаційним чинником виступали події боротьби за суверенітет і протидії зовнішній агресії, унаслідок чого відбувалася кристалізація ідентичності на засадах громадянського патріотизму та культурної самобутності (Kulyk, 2016: 98). У цьому контексті ідентичність інтерпретувалася не як статичний набір етнографічних характеристик, а як динамічний процес свідомого вибору цінностей, мовних практик і способів інтерпретації історичного нарративу. Соціокультурний вимір ідентичності корелював із практиками подолання колоніальної спадщини та переозначення символічного простору. Деколонізаційні процеси, що охоплювали різні сфери

суспільного життя, актуалізували потребу у виробленні нових смислових маркерів, здатних відмежувати власне колективне «Я» від нав'язаних імперських конструктів і нормативних схем.

У таких умовах ідентичність виконувала стабілізаційну функцію, забезпечуючи цілісність суспільства в ситуації гібридної війни й інформаційного тиску. Паралельно простежувалося зближення регіональних моделей самоопису навколо спільного ціннісного ядра, пов'язаного з ідеями свободи, демократії та орієнтацією на європейський цивілізаційний простір. У дискурсивній перспективі національна ідентичність постала як відкрита система, здатна інтегрувати різні етнічні та соціальні групи на основі спільної відповідальності за майбутнє держави. Така конфігурація відповідала зміщенню від етнічної до політичної нації, у межах якої культура й мова набували статусу не лише ознак походження, а й свідомо обраних практик соціальної консолідації. Відтак концепт національної ідентичності окреслювався як структуроутворювальний елемент сучасного українського соціокультурного простору, що підтримував внутрішню стійкість і забезпечував зовнішню суб'єктність країни.

У межах аналізу збірки есеїв «Код нації» актуалізація історичної пам'яті окреслювалася як одна з провідних смислових домінант корпусу. Упорядницько-авторський колектив вибудовував репрезентацію гуцульської культури як концептуалізовану модель ширшого українського досвіду, акцентуючи на тяглоті традиції та механізмах її культурної самовідтворюваності. Прагматична спрямованість переосмислення минулого виявлялася у настанові на подолання фрагментарності пам'яті та відновлення символічної спадкоємності між поколіннями. Модально-оцінні формули з предикатами необхідності функціонували як аксіологічно-нормативні маркери, що задавали діяльнісне трактування пам'яті: збереження культурного коду репрезентувалося як обов'язкова умова міжпоколінної передачі та довготривалої культурної відтворюваності.

Історична пам'ять у збірці репрезентувалася через оптику мікроісторії та матеріальної культури, де опис локальних практик виконував роль доказового матеріалу для ширших узагальнень про націю. Згадки про вишивку, писанкарство та обрядовість Гуцульщини працювали як прагматичні індекси «цивілізаційної» глибини й тривалості культурної традиції, переводячи етнографічну деталь у статус символічного аргументу. Метафора «генетичного коду» задавала рамку, у межах якої пам'ять мислилася як вбудована в структури народного мистецтва й щоденної практики, відповідно, ідентичність конструювалася не лише як територіальна належність, а як

засвоєння специфічного культурного знання та способу інтерпретації минулого.

Аналіз збірки засвідчив, що мовне питання осмислювалося не як суто лінгвістична проблематика, а як елемент ширшого дискурсу державної цілісності, культурної стабільності та довготривалої соціальної згуртованості. Аргументаційні стратегії есеїв були спрямовані на обґрунтування нерозривного зв'язку української мови із символічним «кодом» спільноти. У текстах систематично актуалізувалася пресупозиція про охоронну функцію мови, яка реалізовувалася через лексику семантичного поля «межа / захист / асиміляція», опозицію «свій – чужий» та використання деонтичних модальних маркерів необхідності. У такій рамці мова позиціювалася як чинник, що підтримує межі колективної належності й протидіє асиміляційним практикам в умовах зовнішнього тиску, відповідно, пріоритет української мови подавався як нормативно виправданий, а не як приватно-комунікативний вибір. Паралельно простежувалася стратегія раціоналізації мовного вибору, у межах якої мова аргументувалася як носій специфічного світоглядного та культурно-символічного змісту. Для цього залучалися приклади культурно маркованої лексики й номінацій традиційної культури (зокрема, з ремесел, орнаментики, обрядовості), що в есеїстичному дискурсі подавалися як семантично насичені одиниці, не зведені до «еквівалентного» відтворення іншими мовами.

Аналіз збірки «Код нації» показав, що конструювання національної ідентичності в есеях реалізовувалося через ревізію символічного порядку та деконструкцію радянських репрезентаційних схем (Походжук, 2023). Зокрема, радянські уявлення про «селянськість» і «нерозвиненість» української культури нейтралізувалися шляхом акцентування на структурній складності та інтелектуальній насиченості народних промислів. Унаслідок цього символи традиційної культури переозначувалися: вони інтерпретувалися не як етнографічні атрибути або ілюстративні елементи, а як культурні тексти з внутрішньою логікою, нормативністю та системністю, здатні виконувати функцію аргументу в дискурсі культурної самодостатності.

Окремим вербальним механізмом виступала делегітимація радянських символів, що реалізовувалася через стратегії іронізації, зневажливого дистанціювання або їхнього мовчазного вилучення з поля смислової значущості. Натомість у текстах пропонувалися нові аксіологічні центри (зокрема воля, гідність, майстерність), які структурували оновлену ієрархію «прийнятного» та «неприйнятного». Оцінні опозиції виконували

не ілюстративну, а регулятивну функцію – вони розмежовували автентичне й легітимне з нав'язаним і штучним, формуючи нову ментальну карту культури, у межах якої різні регіони осмислювалися як складники спільного смислового цілого. У підсумку деконструкція радянських міфів і переозначення символічного репертуару збірки сприяли формуванню суб'єктної та самодостатньої моделі національної ідентичності, зорієнтованої на опір зовнішнім дискурсивним впливам.

У ході аналізу стратегія солідаризації в збірці «Код нації» розглядалася як прагматично зорієнтована на мінімізацію комунікативної дистанції між автором і адресатом та на моделювання спільності досвіду й відповідальності. Центральним механізмом цієї стратегії виступав «ми-дискурс», реалізований через інклюзивне використання займенників першої особи множини та присвійних форм («ми», «нас», «наша земля», «наш код») (Походжук, 2023). Такий вибір засобів забезпечував ефект залучення адресата до окресленої спільноти як до вже актуальної комунікативної реальності, а не як до абстрактного об'єкта опису. Унаслідок цього директивні смисли набували форми непрямих директив, оскільки оформлювалися як спільне «самоописування» колективного суб'єкта.

Солідаризація виявлялася також у систематичній апеляції до спільних пресупозицій щодо базових цінностей (мови, історичної пам'яті, культурної тяглості). Авторські висловлювання конструювалися так, щоб ці засади не доводилися в явному вигляді, а задавалися як попередньо поділюване знання, яке може слугувати опорою для наступних аргументів. Додатковим інструментом діалогізації ставали риторичні звертання та питання, які виконували функцію когнітивного «підключення» адресата до авторської логіки, зокрема, інтерогативні структури активували механізм внутрішньої відповіді та зменшували ймовірність відкритого заперечення, оскільки формували ефект самоочевидності певних ідентифікаційних тверджень. У текстах солідаризація підсилювалася тактикою спільного переживання, яка реалізовувалася через присвійні конструкції та лексеми колективного досвіду (зокрема маркери болю, втрати, надії, витримки), що закріплювали адресата в межах національного наративу через афективну співпричетність.

Аксіологічна стратегія есеїстики збірки «Код нації» вибудовувала ціннісне поле дискурсу навколо опозиції «свій – чужий», яка виконувала ідентифікаційну та нормативно-орієнтаційну функції. Простір «свого» послідовно маркувався як позитивно значущий (тяглість, творення, легітимність), тоді як «чужого» – як семантично

негативний (руйнація, штучність, насильство). Таке структурування формувало жорстку рамку оцінювання, мінімізуючи амбівалентність і закріплюючи одну модель належності як нормативно бажану. Вербальна реалізація стратегії ґрунтувалася на системному використанні лексики з негативною конотацією для опису колоніального впливу та позитивно оцінних одиниць – для репрезентації національного буття, що забезпечувало аксіологічну ієрархізацію смислів.

Сформовані через метафоризацію та пресупозиції інтерпретаційні рамки надалі наповнювалися аксіологічним змістом, що структурував оцінювання соціальної реальності. У цьому контексті есеїстичний дискурс вибудовувався навколо базової опозиції «свій – чужий», яка виконувала функцію нормативного впорядкування смислів. Простір «свого» послідовно маркувався як легітимний і ціннісно позитивний, тоді як «чужого» – як загрозовий або деструктивний. Таке бінарне структурування зменшувало інтерпретаційну варіативність і спрямовувало рецепцію читача в межах заданої системи координат. Аксіологічна ієрархія підтримувалася через лексико-семантичні опозиції та деонтичну модальність, унаслідок чого збереження «свого» постулювалося як нормативна позиція, а відмова від нього – як відхилення від колективно значущої норми.

У дискурсивній структурі збірки «Код нації» авторська суб'єктивність набувала статусу центрального прагматичного чинника, через який вибудовувалися довіра до висловлених смислів і механізми їх легітимації. Прагматичні індикатори суб'єктивності реалізовувалися через особистісну модальність, лексику свідчення та біографічно структуровані фрагменти, що переводили абстрактні категорії ідентичності у площину індивідуально пережитого досвіду (Походжук, 2023). Унаслідок цього комунікативна взаємодія моделювалася як співприсутність у досвіді, де адресат отримував не лише тезу, а й сценарій її інтеріоризації. Авторська суб'єктивність у збірці поєднувала легітимаційну та залучальну функції, трансформуючи дискурс національної ідентичності з абстрактного опису на комунікативну модель, орієнтовану на внутрішнє прийняття читачем.

У межах аналізу збірки інтертекстуальність і діалогізм постали як провідні механізми включення культурного досвіду попередніх поколінь у сучасний дискурс самоопису (Чернявська, 2025: 33). Тексти функціонували як багаторівнева мережа відсилань, у якій через цитати, алюзії та ремінісценції актуалізувалися авторитети української літератури, історіографічні сюжети, а також елементи локальної традиції (легенди,

фольклорні формули, культурні топоси Гуцульщини). Залучення імен і образів Івана Франка, Гната Хоткевича та інших культурних посередників підтримувало ефект тягості інтелектуальної традиції й надавало аргументації додаткового легітимаційного ресурсу.

Прагматичний потенціал інтертекстуальності реалізовувався насамперед через «перенесення» авторитету попередніх дискурсів у сучасну позицію мовця, посилення на ключові тексти та знакові культурні постаті функціонували як маркери узгодженості з традицією та як засоби нормування інтерпретацій (визначення значущого й окреслення рамок прочитання минулого). У цьому сенсі інтертекст не обмежувався декоративною цитатністю, він виконував функцію структурного «підґрунтя» для побудови національного нарративу, де історичні й культурні смисли набували статусу спільного ресурсу. Діалогізм у збірці проявлявся також у способах адресації, звернення до читача, риторичні запитання, включення адресата в колективну позицію через інклюзивні конструкції («ми», «разом», «спільно») формували модель читача як співрозмовника і співучасника інтерпретації (Походжук, 2023). У такий спосіб процес «розуміння коду» задавався як спільна когнітивна робота, де значущою ставала не лише передача готових тверджень, а й залучення адресата до процедур переосмислення та актуалізації культурної пам'яті. Крім того, у межах одного есею простежувалося поєднання різних типів дискурсу (історичного, культурологічного, філософського, мистецтвознавчого), що підтримувало багатовимірність репрезентації ідентичності та розширювало її поза рамки суто етнографічного опису. У підсумку інтертекстуальність і діалогізм забезпечували інтеграцію розрізаних фрагментів пам'яті та культурного досвіду у відносно цілісну інтерпретаційну рамку, підсилюючи концептуальну насиченість національного нарративу та підвищуючи його переконувальний потенціал для сучасного адресата.

Висновки. Есеїстика в українському культурному просторі досліджуваного періоду функціонувала як когнітивно-комунікативний інструмент, здатний одночасно відображати соціокультурні зрушення та нормувати інтерпретаційні рамки національної належності, що узгоджувалося з літературознавчим розумінням есею як дискурсивної практики із сугестивним і перформативним потенціалом. У ситуаціях війни й кризових трансформацій ідентифікаційні опозиції «свій-інший-чужий» набували підвищеної дискурсивної значущості й забезпечували швидке маркування меж спільноти,

емпірично це фіксувалося сучасними студіями воєнної есеїстики. Національна ідентичність у наукових інтерпретаціях окреслювалася як багатовимірною й такою, що у ХХІ ст. посилено корелювала з проблематикою безпеки та стійкості до гібридних впливів, що створювало релевантний контекст для аналізу есеїстики як форми публічного смислотворення. Корпус досліджень з ідентичності в Україні демонстрував дисциплінарну фрагментацію, що підсилювало потребу в інтегративному підході, який поєднував би літературознавче бачення есею та лінгвопрагматичний інструментарій опису впливу. Соціально-політична солідарність і ціннісна консолідація суспільства в умовах війни формували той макрорівень, на якому есеїстика могла виступати медіатором між експертними інтерпретаціями та повсякденними практиками самоідентифікації. Збірка «Код нації» репрезентувала придатний матеріал для виявлення того, як через культурну пам'ять, мову, символічні опозиції та стратегії солідаризації есеїстичний дискурс переходив від опису традиції до нормативного смислотворення, тобто до конструювання прийнятної для адресата моделі ідентичності. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розширенням корпусу есеїстичних текстів і залученням порівняльного аналізу інших ансамблевих видань та авторських збірок періоду Незалежності. Перспективним також видається поєднання лінгвопрагматичного аналізу з методами когнітивної лінгвістики та критичного дискурс-аналізу для глибшого опису механізмів інтеріоризації національних смислів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейчук, Н. І. (2014). Одиниці дискурсу у різних програмах мовознавчих досліджень. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*, 1, С. 5–10.
2. Бабелюк, О. А. (2010). Стилiстичні засоби і прийоми крiзь призму лiнгвосинергетики. *Вiсник Київського національного лiнгвiстичного університету. Серія Філологія*, 14(1), С. 7–21.
3. Бистров, Я. (2016). Англiомовний бiографічний наратив у вимірах когнітивної лiнгвiстики і синергетики (монографія). Київ; Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М. 320 с.
4. Годунок, З. В. (2024). Свiй–iнший–чужий у картині свiту сучасної української есеїстики (на матеріалі антології “Воєнний стан”). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*, 21(89), С. 106–110. DOI: 10.25264/2519-2558-2024-21(89)-106-110
5. Євсєєв, К. (2014). Становлення концепту «iсторична пам'ять». *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 3, С. 347–357.
6. Кислюк, К. (2018). Українська ідентичність: історико-культурні ретроспективи та сучасні перспективи. *Філософська думка*, 3, С. 48–65.
7. Лазарович, Н. В., & Король, Н. М. (2025). Дискурс постколоніалізму в контексті сучасного українського соціокультурного. *Kulturolohichniy almanakh*, 1, С. 345–351. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.39>
8. Паска, Т. В. (2024). Гуцульщинознавство в системі національної освіти і виховання: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 335 с.
9. Пожоджук, Д. (2023). Код нації: збірка есеїв про Гуцульщину Київ. Вид. дiм журн. «Пам'ятки України». 432 с.
10. Чернявська, С. М., Шокуров, О. В., & Дяченко, О. В. (2025). Інтертекстуальність у сучасній літературі: традиції і новаторство. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 36(75) № 2, С. 228–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.1/36>
11. Шевченко, Т. М. (2019). Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст. (монографія). Видавничий дiм Дмитра Бурого. 584 с.
12. Яблуновський А. (2023). Українська національна ідентичність: особливості дослідження у вітчизняній науці. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*, 6(2), С. 100–109. DOI: <https://doi.org/10.15421/342330>
13. Bilaniuk, L. (2017). Purism and pluralism: Language use trends in popular culture in Ukraine since independence. *Harvard Ukrainian Studies*. Vol. 35, No. 1/4. P. 293–309. URL: https://anthropology.washington.edu/sites/anthropology/files/documents/research/2017-purism_and_pluralism-proofs-ed.pdf
14. Fairclough, N. (2001). *Language and Power*. London. 240 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315838250>
15. Kulyk, V. (2011). Language identity, linguistic diversity and political cleavages: evidence from Ukraine. *Nations and Nationalism*. Vol. 17,

- No. 3. P. 627–648. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kulyk_Volodymyr/Language_identity_linguistic_diversity_and_political_cleavages_evidence_from_Ukraine_en.pdf
16. Kulyk, V. (2016). Language and identity in Ukraine after Euromaidan. Thesis Eleven. Vol. 136, No. 1. P. 90–106. URL: https://www.academia.edu/download/64979212/Kulyk_Language_Identity_in_Ukraine_after_Euromaidan_Thesis_Eleven_2016.pdf
17. van Dijk, T. A. (2017). Discourse and Power. London. Bloomsbury Publishing. 320 p. URL: <https://books.google.com/books?id=piFHEAAAQBAJ>

Дата першого надходження статті до видання: 17.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 81'42:32:316.7
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.4>

СТВОРЕННЯ «ВОРОГА»: СТРАТЕГІЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ «US-THEM» У МАНІПУЛЯТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ НАРАТИВАХ

Борис Вахрамєєв

аспірант

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID ID 0009-0002-4973-7356

vakhramieiev.borys@gmail.com

Ключові слова: *маніпулятивні політичні наративи, дезінформація, поляризація «us-them», критичний дискурс-аналіз, аналіз метафор, мультимодальний дискурс, політична комунікація, конструювання ідентичності.*

У цій статті досліджуються лінгвістичні, наративні, метафоричні та мультимодальні стратегії, що використовуються в маніпулятивних політичних наративах для конструювання та підкріплення поляризованих ідентичностей «us-them». Ці наративи стратегічно просувають сприятливий образ внутрішньої групи («us»), одночасно зображуючи зовнішню групу («them») в негативному, часто загрозливому світлі. Дослідження охоплює п'ятнадцять зразків новин за 2023–2024 роки, що містять маніпулятивні політичні наративи, котрі в свою чергу порівнюються з вісьмома легітимними новинами, котрі висвітлюють аналогічні політичні теми, що дозволяє систематично дослідити відмінності у дискурсі. Результати дослідження виявляють системні патерни маніпуляції: медіа-зразки, що містять маніпулятивні політичні наративи, демонструють значно вищу частоту використання інклюзивних та ексклюзивних займенників, які слугують для окреслення меж групи та сприяють емоційній лояльності. Також спостерігається, що неправдиві новини часто використовують оціночну лексику для піднесення внутрішньої групи («us») та дегуманізуючі або зневажливі ярлики для «демонізації» зовнішньої групи («them»). Метафори, що викликають асоціації з війною, хворобами та екзистенційними загрозами, з'являються у понад двох третинах маніпулятивних зразків, підсилюючи відчуття терміновості та морального конфлікту. На відміну від цього, таке метафоричне формулювання рідко зустрічається в легітимній журналістиці, яка, як правило, зберігає більш нейтральний та аналітичний тон. Аналіз, проведений у дослідженні, також демонструє, що маніпулятивні наративи, як правило, зводять складні політичні ситуації до спрощених бінарних протиставлень, представляючи проблеми як моральні битви між добром і злом. Це надмірне спрощення часто супроводжується емоційно-зарядженими образами та провокативною мовою, що разом підсилюють переконливий вплив. Дослідження робить внесок у сферу критичного аналізу дискурсу, пропонуючи розуміння механізмів політичної маніпуляції та практичні рекомендації щодо підвищення медіаграмотності та посилення практики перевірки фактів у демократичних суспільствах.

CREATING THE «ENEMY»: STRATEGIES OF POLARIZATION «US-THEM» IN MANIPULATIVE POLITICAL NARRATIVES

Borys Vakramieiev

Postgraduate Student

Lesya Ukrainka Volyn National University

Key words: *manipulative political narratives, disinformation, «us-them» polarization, critical discourse analysis, metaphor analysis, multimodal discourse, political communication, identity construction.*

This article explores the linguistic, narrative, metaphorical, and multimodal strategies employed in manipulative political narratives to construct and reinforce polarized «us-them» identities. These narratives strategically promote a favorable image of the in-group («us») while simultaneously portraying the out-group («them») in a negative, often threatening light. The study is based on a comparative analysis of fifteen news samples from 2023–2024 that have been verified as containing manipulative political narratives in contrast to eight legitimate news items covering similar political themes, allowing for a systematic examination of discursive differences. The findings reveal consistent patterns of manipulation: media pieces that contain manipulative political narratives exhibit a significantly higher frequency of inclusive and exclusive pronouns, which serve to delineate group boundaries and foster emotional allegiance. Additionally, these texts frequently employ evaluative language to glorify the in-group («us») and use dehumanizing or derogatory labels to «demonize» the out-group («them»). Metaphors invoking war, disease, and existential threats appear in over two-thirds of the manipulative samples, reinforcing a sense of urgency and moral conflict. In contrast, such metaphorical framing is rare in legitimate journalism, which tends to maintain a more neutral and analytical tone. The analysis within the research further demonstrates that manipulative narratives tend to reduce complex political realities into simplistic binary oppositions, presenting issues as moral battles between good and evil. This oversimplification is often accompanied by emotionally charged imagery and provocative language, which together amplify the persuasive impact. The study contributes to the field of critical discourse analysis by offering insights into the mechanics of political manipulation and proposes practical recommendations for enhancing media literacy and strengthening fact-checking practices in democratic societies.

Вступ. Сучасне інформаційне середовище у сфері політичного контенту вирізняється безпрецедентною швидкістю, масштабом охоплення та персоналізацією. Цифрові платформи демократизували виробництво й поширення інформації, надаючи можливість як звичайним користувачам, так і політичним акторам та скоординованим мережам впливати на публічний дискурс у значних масштабах. Попри розширення доступу до інформації, ця трансформація також сприяла швидкому поширенню дезінформації та неправдивої інформації. Однією з ключових форм оманливого контенту є маніпулятивні політичні наративи: під цим терміном у дослідженні розуміються вигадані або суттєво спотворені наративи, основна мета яких полягає саме у маніпулюванні громадською думкою, посиленні поляризації та підриві довіри до демократичних інститутів. На відміну від легітимного

переконливого або емоційно насиченого політичного тексту, маніпулятивний політичний наратив у межах сучасних типологій «інформаційного безладу» (Wardle & Derakhshan, 2017: 8–9) визначається як свідомо дезінформуючий або оманливий дискурсивний продукт, що має на меті свідоме викривлення фактів чи навмисне введення аудиторії в оману для досягнення політичних цілей.

Актуальність дослідження маніпулятивних політичних наративів значно зросла протягом останнього десятиліття. Зокрема, під час президентських виборів у США 2024 року організації з перевірки фактів задокументували сотні неправдивих тверджень щодо імміграції, громадської безпеки та чесності виборів, багато з яких швидко поширювалися у соціальних мережах. Наприклад, окремі новинні матеріали, що містять маніпулятивні наративи, зафіксували понад 50

000 переглядів та тисячі поширень протягом перших двох годин після появи, а сумарне охоплення окремих вірусних тверджень сягало понад 1 мільйона користувачів лише за добу. Це ілюструє масштаб і темп, з якими дезінформація проникає у суспільний дискурс, підвищуючи ризики для суспільної довіри та демократії. «Вірусність» подібних матеріалів не пояснюється лише їх сенсаційністю; вона також відображає психологічні та соціальні функції дезінформації. Дослідження свідчать, що люди часто поширюють маніпулятивні політичні наративи не через віру в їхню достовірність, а бажаючи виразити свою політичну ідентичність, сигналізувати про лояльність до своєї групи або виражають ворожість до іншої групи (Hopp et al., 2020: 278–279; Osmundsen et al., 2021: 1001–1002). Відтак, маніпулятивні політичні наративи функціонують як механізм вираження ідентичності та емоційного задоволення.

Дослідження зосереджене на мікрорівневих дискурсивних механізмах, за допомогою яких маніпулятивні політичні наративи формують поляризовані ідентичності «us-them». Водночас ці механізми не виникають у вакуумі: вони набувають особливої сили у співвідношенні з актуальними соціально-історичними подіями, зокрема ескалацією політичної напруги під час виборчого циклу у США 2024 року, хвилею законодавчих ініціатив щодо імміграції та посилення громадських дебатів навколо легітимності виборчих процесів, тематика яких і була обрана для даного дослідження. Саме в таких умовах специфічні лінгвістичні прийоми, як наприклад, акцентування «загрози», використання бінарних фреймів та апеляція до колективної тривоги чи національної ідентичності знаходять особливий відгук у суспільстві та посилюють поляризацію. Незважаючи на те, що попередні дослідження аналізували поширеність, розповсюдження та психологічні ефекти дезінформації, лінгвістичні, наративні та метафоричні стратегії, які забезпечують переконливість і когнітивну привабливість маніпулятивних політичних наративів, залишаються недостатньо вивченими. Існуючі наукові роботи переважно зосереджені на технологічних аспектах, таких як алгоритмічне посилення (Azzimonti & Fernandes, 2023: 102–103), або на когнітивних вразливостях, зокрема упередженні підтвердження (Kahneman, 2011: 109–110), тоді як дискурсивна архітектура маніпулятивних політичних наративів, а саме конкретні риторичні прийоми, що спрощують складні політичні питання до моральних бінарних опозицій, досліджується меншою мірою.

Огляд попередніх досліджень виявляє кілька відповідних напрямків досліджень. Теорія соціальної ідентичності (Tajfel & Turner, 1979: 34–35)

пояснює, як індивіди отримують самооцінку від приналежності до групи і як міжгрупові порівняння можуть породжувати ворожість. Дослідження афективної поляризації демонструють, що сучасна партійність еволюціонувала у форму соціальної ідентичності, в якій ворожість до іншої партії перевищує розбіжності в політиці і формує емоційні реакції, міжособистісну довіру та моральні судження (Iyengar et al., 2012: 406–407; Iyengar & Westwood, 2015: 691–692; Iyengar et al., 2019: 130–131). Критичний дискурсивний аналіз (CDA), зокрема ідеологічний квадрант Тойна ван Дейка (van Dijk, 2006: 117–118), надає інструменти для аналізу того, як дискурс конструює ідеологічні межі через лексичний вибір, синтаксичні структури та наративний фреймінг. Теорія концептуальних метафор (Lakoff & Johnson, 1980: 3–4) та критичний аналіз метафор Джонатана Чартеріса-Блека (Charteris-Black, 2014: 45–46) підкреслюють, як метафори структурують політичне пізнання, відображаючи знайомі сфери, такі як війна чи хвороба, на політичні питання.

Дослідження маніпулятивних політичних наративів значно розширилися після виборів у США 2016 року. Хант Аллкотт і Метью Гентцков (Allcott & Gentzkow, 2017: 212–223) задокументували масштаби поширення маніпулятивних політичних наративів у соціальних мережах, а Клер Уордл та Хоссейн Дерахшан (Wardle & Derakhshan, 2017: 8–9) запропонували концепцію «інформаційного безладу», як середовища, де маніпулятивні політичні наративи поширюються найбільше. Інші дослідники, такі як Ісрап Куреші та Бабіта Бхат (Qureshi & Bhatt, 2024: 1425–1426), вказали на маніпулятивні політичні наративи й мову ворожнечі як ключові чинники поляризації, спричиненої соціальними мережами, що створюють зворотні зв'язки, які підсилюють ідеологічну крайність.

Попри ці наукові внески, залишається прогалина в розумінні конкретних дискурсивних механізмів, за допомогою яких маніпулятивні політичні наративи формують поляризовані ідентичності. У цьому дослідженні аналізуються п'ятнадцять новинних зразків із підтвердженими маніпулятивними політичними наративами за 2023–2024 роки, які порівнюються з вісьмома легітимними новинними матеріалами на аналогічні політичні теми. Метою дослідження є визначення лінгвістичних, наративних, метафоричних та мультимодальних стратегій, які відрізняють маніпулятивні політичні наративи у медіа від легітимної журналістики. Для зменшення потенційної аналітичної упередженості було сформульовано і попередньо зафіксовано такі гіпотези: 1) Новинні зразки із підтвердженими

маніпулятивними політичними нарративами будуть значно частіше використовувати інклюзивні та ексклюзивні займенники для створення категорій «ми» та «вони», 2) у новинних зразків із підтвердженими маніпулятивними політичними нарративами буде переважати дегуманізуюча та оцінна лексика, а частота використання військових та хвороботворчих метафор буде вищою, ніж у легітимних новинах; 3) візуальні елементи у фейкових новинах будуть, як правило, емоційно забарвленими і посилюватимуть поляризацію.

Завданнями дослідження є:

1. Проаналізувати лінгвістичні маркери, такі як займенники, оціночний словник, стратегії найменування – які використовуються для формування ідентичностей всередині групи та поза групою у фейкових новинах.

2. Дослідити стратегії спрощення нарративів, які зводять складні політичні питання до бінарних протиставлень.

3. Виявити метафоричні засоби фреймінгу, зокрема метафори війни, хвороби та загрози.

4. Проаналізувати мультимодальне підкріплення за допомогою зображень та візуального дизайну.

5. Порівняти ці стратегії з висвітленням у легітимних новинах, щоб підкреслити епістемічні та етичні відмінності.

Матеріал і методи дослідження. Методологічна конструкція дослідження інтегрує принципи критичного дискурс-аналізу (CDA), концептуальної теорії метафор та мультимодального аналізу, що забезпечує комплексне дослідження як текстових, так і візуальних елементів.

Емпірична основа цього дослідження складається з двох корпусів: основного корпусу з п'ятнадцяти новинних зразків із підтвердженими маніпулятивними політичними нарративами та контрольного корпусу з восьми легітимних новинних статей. Перший корпус включає сім заяв, пов'язаних з імміграцією, та вісім заяв, пов'язаних з виборами, які поширювалися між 2023 та 2024 роками. Усі матеріали були відібрані з авторитетних організацій з перевірки фактів, таких як PolitiFact та Snopes, що гарантує, що кожна заява була публічно визнана неправдивою, оманливою або такою, що не має фактичного підґрунтя. Заяви походили з різних джерел, включаючи політичні промови, дописи в соціальних мережах, повідомлення в рамках передвиборчих кампаній та вірусні меми. Під час відбору матеріалів було враховано тип платформи (традиційні ЗМІ, соціальні мережі, онлайн-видання), охоплення аудиторії та партійну спрямованість джерела, щоб забезпечити репрезентативність корпусу і відобразити основні типи маніпулятивних

політичних нарративів у сучасному медіапросторі. Ця різноманітність відображає гетерогенний характер сучасних екосистем дезінформації, в яких оманливий контент поширюється на різних платформах і в різних жанрах (Wardle & Derakhshan, 2017: 9–10).

Контрольний корпус складається з восьми легітимних новинних статей, опублікованих такими провідними ЗМІ, як Reuters, NBC News, PBS News, The Hill та Al Jazeera. Ці статті були відібрані, оскільки вони стосувалися тих самих тем, що й корпус фейкових новин, а саме імміграції та чесності виборів. Включення легітимних новин дозволяє систематично порівнювати лінгвістичні та нарративні структури, що дає змогу виявляти особливості, які відрізняють маніпулятивний дискурс від професійної журналістики. Легітимні новини дотримуються журналістських стандартів атрибуції, верифікації та контекстуалізації (Allcott & Gentzkow, 2017: 213–214), забезпечуючи базовий рівень, за яким можна оцінювати риторичні стратегії фейкових новин.

Також дане дослідження спирається на роботи Нормана Ферклафа й Рут Водак (Fairclough & Wodak, 1997) та Тойна ван Дейка (van Dijk, 2006). Критичний дискурс-аналіз особливо підходить для політичного дискурсу, оскільки він досліджує, як мова конструює відносини влади, ідеології та соціальні ідентичності. Ідеологічний квадрат Тойна ван Дейка (van Dijk, 2006: 117–119), що підкреслює позитивну самопрезентацію та негативну презентацію інших, надає концептуальну лінзу для вивчення того, як маніпулятивні політичні нарративи конструюють поляризовані ідентичності. Ця основа доповнюється теорією соціальної ідентичності (Tajfel & Turner, 1979: 34–35), яка пояснює, як індивіди отримують самооцінку від приналежності до групи та як міжгрупові порівняння можуть породжувати ворожість. Дослідження афективної поляризації додатково проливає світло на те, як політичні ідентичності стали моральними ідентичностями, формуючи емоційні реакції та довіру (Iyengar et al., 2012: 406–407; Iyengar & Westwood, 2015: 691–692; Iyengar et al., 2019: 130–131). Теорія концептуальних метафор (Lakoff & Johnson, 1980: 3–4) та критичний аналіз метафор Джонатана Чартеріса-Блека (Charteris-Black, 2014: 45–46) лежать в основі підходу дослідження до ідентифікації та інтерпретації метафоричних структур. Метафори розглядаються не як декоративні лінгвістичні засоби, а як когнітивні інструменти, що формують розуміння політичних питань. Метафори війни, хвороби та загрози представляють особливий інтерес, оскільки вони активують емоційні

реакції та виправдовують крайні радикальні позиції. Мультиmodalний вимір аналізу базується на візуальній граматиці Гюнтера Кресса та Тео ван Леувена (Kress & van Leeuwen, 2006: 40–41), яка надає інструменти для аналізу того, як зображення сприяють формуванню значення. Новини з маніпулятивними політичними нарративами часто поєднують емоційно-заряджені зображення з дегуманізуючою мовою, створюючи синергетичний ефект, що посилює поляризацію.

Аналіз в даному науковому дослідженні проходив у п'ять етапів, кожен з яких був призначений для виявлення різних аспектів поляризації в дискурсі маніпулятивних політичних нарративів.

Етап 1: Визначення маркерів поляризації. Кожна новина була проаналізована на предмет лінгвістичних особливостей, пов'язаних з побудовою внутрішньої та зовнішньої груп. До них належали моделі вживання займенників, стратегії найменування, оціночний словник та дегуманізуючі ярлики. Було проведено підрахунок частоти, щоб порівняти поширеність цих особливостей у новинах з маніпулятивними політичними нарративами та легітимних новинах. Особлива увага приділялася використанню займенників першої особи множини («we», «us», «ours») та займенників третьої особи множини («them», «theirs»), оскільки вони є центральними для конструювання меж групи (Van Dijk, 2006: 118–119).

Етап 2: Аналіз структури нарративу. Новинні матеріали, що містили маніпулятивні політичні нарративи були проаналізовані на предмет нарративних моделей, включаючи бінарне фреймування, надмірне спрощення причинно-наслідкових зв'язків та моральну поляризацію. Процес аналізу було зосереджено на тому, як складні політичні питання були зведені до простих дихотомій і як нарративи розподіляли провину, відповідальність та моральні цінності. Легітимні новини були проаналізовані паралельно, щоб виявити контрастні нарративні структури, такі як контекстуалізація, атрибуція та визнання складності (Allcott & Gentzkow, 2017: 214–215).

Етап 3: Метафоричне картування. Метафоричні вирази були ідентифіковані за критеріями Джонатана Чартеріса-Блека (Charteris-Black, 2004: 30–31), які підкреслюють семантичну напругу та ідеологічну мотивацію. Метафори були класифіковані за джерелами (наприклад, «WAR», «ILLNES», «INVASION», «THREAT») та проаналізовані на предмет їх когнітивного та емоційного впливу. Частота та розподіл метафор були порівняні між корпусами маніпулятивних новин та легітимних новин (Lakoff & Johnson, 1980: 5–6).

Етап 4: Мультиmodalна інтеграція. Візуальні елементи, що супроводжують новинні матеріали,

що містили маніпулятивні політичні нарративи, були проаналізовані за допомогою візуальної граматики Гюнтера Кресса та Тео ван Леувена (Kress & van Leeuwen, 2006: 40–41). Процес аналізу було зосереджено на тому, як зображення підсилювали текстові нарративи, зосереджуючись на композиції, виразності, напрямку погляду та емоційній привабливості. Хоча легітимні новини також містили зображення, вони були, як правило, нейтральними або контекстуальними, а не маніпулятивними.

Етап 5: Порівняльний аналіз. Останній етап передбачав систематичне порівняння маніпулятивних новин та легітимних новин за всіма аналітичними вимірами. Це порівняння висвітлювало характерні риси маніпулятивних політичних новин, зокрема його опору на дегуманізацію, метафоричне посилення, спрощення нарративу та емоційне підсилення.

Результати та обговорення. Одним із основних результатів дослідження є виявлення стратегічного використання займенників першої особи множини в дискурсі фейкових новин. В проаналізованому корпусі новинні матеріали з маніпулятивними політичними нарративами використовували «we», «us» і «ours» майже в чотири рази частіше, ніж легітимні новини. Ці займенники функціонують як яскраві маркери ідентичності, спонукаючи читачів сприймати себе як членів колективу, що стикається із зовнішніми загрозами. Крім того, використання інклюзивних займенників позиціонує мовця як автентичного представника групи, надаючи йому право говорити та приймати рішення від імені аудиторії як «один з нас». Наприклад, твердження 6 безпосередньо звертається до аудиторії: «*The biggest threat to your unions is millions of people coming across the border, because you're not gonna have your jobs anymore*» (Trump, 2024, цитовано в PolitiFact, 2024e). Схожа стратегія з'являється в твердженні 1, де Такер Карлсон (Carlson, 2024, цитовано в PolitiFact, 2024e) наводить дані, які свідчать, що нелегальна імміграція «*outpaced American births*» у серпні 2023 року. Подаючи цю проблему як демографічну загрозу для «*our country*», заява встановлює чітку межу між «us» і «them», навіть за відсутності явного використання займенників (як цитується в PolitiFact, 2024a). Ця модель відповідає теорії соціальної ідентичності, яка стверджує, що люди отримують самооцінку від приналежності до групи і мотивовані захищати свою групу від сприйнятих загроз (Tajfel & Turner, 1979: 34–35). Вона також відображає ідеологічний квадрат Тойна ван Дейка, який передбачає акцент на позитивній самопрезентації (Van Dijk, 2006: 117–118). У фейкових новинах часто

використовуються такі позитивні терміни, як «*patriots*», «*real Americans*», та «*hardworking families*», щоб охарактеризувати внутрішню групу. Ці ярлики підвищують моральний статус внутрішньої групи, одночасно неявним чином протиставляючи її зовнішній групі, яка зображується як аморальна, корумпована або небезпечна. Легітимне висвітлення новин в свою чергу характеризується послідовним дотриманням нейтральності та дистанційованості, використанням мовних стратегій, які навмисно уникають ідентифікації групи чи груп, а також емоційної мови. Замість того, щоб утверджувати колективну ідентичність або висловлювати ціннісні судження, легітимне висвітлення новин зазвичай використовує розповідь від третьої особи, посилення на джерела та фактичну точність. Ерік Ортіз (Ortiz, 2023) повідомляє, що «*the influx of migrants at the border gains renewed attention as 'crisis' rhetoric spreads*», використовуючи атрибутивну лексику, яка визнає, але не підтримує цю риторичку. Подібним чином, The Hill (The Hill, 2024) посилається на аналіз New York Times, який вказує, що «*immigration surge under Biden is largest in US history*», представляючи це як повідомлені дані, а не як наратив про загрозу. Ці практики є прикладом журналістських норм об'єктивності та фактичної точності (Allcott & Gentzkow, 2017: 213–214).

В свою чергу, конструкція зовнішньої групи в дискурсі фейкових новин часто спирається на нечіткість, дегуманізацію та негативне маркування. Займенники третьої особи множини, такі як «*they*» та «*theirs*», часто не мають конкретних референтів, що сприяє сприйняттю примарного, усюдисущого супротивника. Ця двозначність дозволяє читачам проектувати свої тривоги на зовнішні групи, включаючи іммігрантів, політичних опонентів або інституційних акторів. Твердження 8 ілюструє цей підхід: Трамп (Trump, 2024b) опублікував у Truth Social: «*A lot of talk about massive CHEATING in Philadelphia. Law Enforcement coming!!!*», а через годину додав: «*heavy law enforcement is there!*» (цитовано в PolitiFact, 2024f). Неоднозначні посилання на «*talk*» та «*CHEATING*» створюють атмосферу змови без надання конкретних доказів. Подібним чином, твердження 10 стверджує, що «*Democrats opened the southern border so they could get noncitizens to vote illegally*» (цитовано в PolitiFact, 2024f), зображуючи «*Democrats*» як єдину конспіративну організацію зі злісними намірами. Дегуманізуюча мова широко поширена в корпусі фейкових новин. Твердження 2 характеризує іммігрантів через повторюване твердження Трампа (Trump, 2024a), що «*millions of immigrants are coming to the U.S. from foreign prisons and*

mental institutions» (цитовано в PolitiFact, 2024b), класифікуючи мігрантів як злочинців та психічно нестабільних осіб. Метафора хвороби у твердженні 3, що включає такі фрази, як «*poisoning the blood of our country*», позбавляє мігрантів індивідуальності та представляє їх як біологічних забруднювачів (цитовано в PolitiFact, 2024c). Така термінологія позбавляє зовнішню групу індивідуальності та морального статусу, що полегшує виправдання ворожості або виключення. Ця дегуманізація в першу чергу активує емоцію огиди, позиціонує мігрантів як небезпечних, забруднюючих або відразливих. Також вона викликає емоційні реакції страху, сприяючи сприйняттю загрози та терміновості, але саме сильний підтекст огиди найпотужніше формує суспільні настрої та політичні уподобання (Bandura, 1999: 195–196). На противагу, легітимні новини використовують нейтральні описові терміни, такі як «*migrants*», «*voters*», або «*officials*», і надають контекстну інформацію, яка гуманізує окремих осіб і групи. Джефф Черконе та Лорен Тукеро (Cercone & Tuquero, 2024) вказували, що «*border crossings cut by half or more*», послідовно використовуючи нейтральну термінологію. Діді Мартінез та інші (Martinez et al., 2025) описують, як «*residents of border towns [are] relieved by quiet amid record-low migrant crossings*», передаючи позицію постраждалих громад, не вдаючись до демонізації.

Слід також розуміти, що маніпулятивні політичні наративи послідовно зводять складні політичні питання до простих моральних бінарних опозицій. Імміграція подається як вибір між «*invasion*» і «*protection*», а чесність виборів – як вибір між «*truth*» і «*fraud*». Такі бінарні схеми усувають нюанси і подають політичні питання як екзистенційні конфлікти. Структура наративу часто слідує за схемою, за якою внутрішня група зазнає атак з боку злої зовнішньої групи, і тільки рішучі дії можуть запобігти катастрофі. Твердження 5 в свою чергу ілюструє цю бінарну логіку: Рон ДеСантіс (DeSantis, 2024) під час дебатів в Айові заявив, що «*Biden's let in 8 million people just in four years*» (цитовано в PolitiFact, 2024d), представляючи імміграцію як вибір «*or-or*» – або кордон захищений, або він повністю відкритий, без визнання будь-якого компромісу. Подібним чином, твердження 7 підтримує твердження Ніккі Хейлі (Haley, 2024), що «*8 million immigrants...only sent back 142,000*», створюючи наратив про повну неспроможність уряду, який не визнає складності імміграційного контролю (цитовано в PolitiFact, 2024d). Надмірне спрощення причинно-наслідкових зв'язків є ще однією характерною рисою фейкових новин. Складні явища, такі як міграційні потоки

або виборчі процедури, пояснюються єдиними причинами або діями змовників. Твердження 10 є прикладом цього: твердження, що «*Democrats opened the border so noncitizens could vote illegally*» (цитовано в PolitiFact, 2024f), зводить імміграційну політику, яка формувалася протягом десятиліть законодавства, судових рішень, міжнародних угод та обмежень ресурсів, до єдиного змовницького мотиву. Таке надмірне спрощення використовує когнітивні упередження, визначені Деніелом Канеманом (Kahneman, 2011: 109–110), зокрема, перевагу когерентних, емоційно задовільних пояснень над складними, невизначеними (упередження атрибуції, упередження доступності). Заяви про фальсифікацію виборів слідує ідентичним схемам. У твердженні 11 стверджується, що «*20 million Democratic votes didn't disappear*» (цитовано в PolitiFact, 2024g), на основі неповних підрахунків голосів на початку після виборів. Твердження 12 йде далі, стверджуючи, що «*they found a way to target Democratic districts and send millions of votes into a black hole*» (цитовано в PolitiFact, 2024h), створюючи складну конспіраційну теорію на основі звичайних процесів підрахунку голосів. На відміну від цього, легітимні новини визнають комплексність відповідних питань і надають контекст, цитуючи різні джерела та точки зору. Джефф Черконе та Лоребен Тукеро (Cercone & Tuquero, 2024) аналізують, як «*PolitiFact fact-checked 2024 election claims on vote counting, mail ballots, machines*», систематично вивчаючи понад 60 тверджень і документуючи складність адміністрування виборів. Al Jazeera (Al Jazeera, 2024) надає «*guide to spotting falsehoods*», який інформує читачів про багатогранний характер дезінформації про вибори. Ця різниця відображає епістемічні норми журналістики, які надають пріоритет точності та нюансам.

Метафори в свою чергу відіграють центральну роль у конструюванні поляризованих ідентичностей у фейкових новинах. Військові метафори фреймують політичні питання як битви, вторгнення або напади. У документальному фільмі «*The Invasion*» (Carlson, 2024, цитовано в PolitiFact, 2024a), глядачі бачать шалені кадри натовпу на прикордонних переходах, панорамні знімки огорож та патрульних автомобілів, а також дисонансну військову музику, яка піднімається і спадає, наче заклик до зброї. Цей сенсорний шквал перетворює абстрактні політичні дебати на сценарії, наповнені загрозою небезпеки та хаосом на передовій. Метафори хвороб викликають огиду та уникнення. Твердження 3 документує модель опису імміграції як «*poisoning the blood of our country*», тоді як інші варіанти включають такі терміни,

як «*infection*» та «*disease*» (цитовано в PolitiFact, 2024c). Ці метафори представляють мігрантів як патогени, що загрожують здоров'ю нації, активуючи глибокі емоційні реакції та виправдовуючи політику виключення (Charteris-Black, 2004: 28-29). Рамка біологічної загрози обходить раціональне обмірковування, викликаючи інстинктивні реакції огиди. Метафори загрози підсилюють страх і відчуття терміновості. Твердження 9, що «*Dominion machines are flipping votes, exactly the kind of fraud we saw in 2020*» (Greene, 2024, цитовано в PolitiFact, 2024f), представляє виборчі машини як інструменти руйнування демократії, подаючи адміністрування виборів як екзистенційну загрозу. Ці метафори зміщують когнітивні процеси від обміркованого до евристичного мислення, роблячи читачів більш вразливими до дезінформації (Petty & Cacioppo, 1986: 125–126). Легітимні новини рідко використовують метафори війни або хвороби, натомість застосовують нейтральну мову. Коли метафори все ж з'являються, вони зазвичай використовуються для пояснення складних питань, а не для розпалювання емоцій. Ерік Ортіз (Ortiz, 2023) зазначає, що «*'crisis' rhetoric spreads*», визнаючи метафоричне формулювання, але зберігаючи аналітичну дистанцію. Джефф Черконе та Лоребен Тукеро (Cercone & Tuquero, 2024) вводять твердження, що «*Trump's 2024 win doesn't prove claims that the 2020 election was stolen*», використовуючи логічну, а не метафоричну мову для боротьби з дезінформацією. Маніпулятивні політичні нарративи часто використовують синтаксичні структури, що підсилюють поляризацію. Паралельні конструкції створюють ритм, який натуралізує протистояння. Хоча явні приклади структур «*They want X; we want Y*» рідше зустрічаються в задокументованому корпусі, неявний паралелізм простежується всюди. Твердження 6 створює неявний паралелізм: «*millions coming across the border*» (загроза) проти «*your jobs*» (безпека), позиціонуючи їх як альтернативи з нульовою сумою (Trump, 2024, цитовано в PolitiFact, 2024e). Риторичні питання містять припущення, які не піддаються сумніву. Хоча явні риторичні питання були менш помітними в цьому конкретному корпусі, питальна структура неявним чином з'являється в твердженнях, які вимагають пояснення. Твердження 8 «*massive CHEATING in Philadelphia*» (Trump, 2024b, цитовано в PolitiFact, 2024f) функціонує як неявне питання: «*How can we accept this?*» Передбачення – що фальсифікація має місце – залишається беззаперечним, створюючи ілюзію запиту, але насправді підкріплюючи нарратив. Використання великої літери в твердженні 8 («*CHEATING*») та маркерів терміновості («*Law*

Enforcement coming) створює синтаксичний акцент, що підсилює емоційне збудження. Формулювання твердження 11 про зникнення «20 million votes» використовує числову точність, щоб надати помилкової авторитетності неповному підрахунку (як цитується в PolitiFact, 2024g). Легітимні новини уникають риторичних питань і паралельних структур, натомість використовуючи стверджувальні речення, які подають інформацію чітко і нейтрально. Ерік Ортіз (Ortiz, 2023) пише, що «*the influx of migrants at the border gains renewed attention*», використовуючи пряму декларативну структуру.

Мультимодальний аналіз показує, що зображення, які супроводжують нелегітимні новини, часто підсилюють текстові нарративи. Документальний фільм «The Invasion», що супроводжує твердження 1, містить «*images of migrants sleeping on sidewalks and in public facilities such as airports and police stations across the U.S.*», з «*ominous music playing in the background*» (Carlson, 2024, цитовано в PolitiFact, 2024a). Це поєднання візуальних образів страждань і загрозливого аудіо створює синергетичний ефект, що підсилює маніпулятивний політичний нарратив про вторгнення. Візуальна граматика – композиція, виразність і напрямок погляду – формує інтерпретацію глядача (Kress & van Leeuwen, 2006: 45–46). Дані нарративи часто використовують зображення, що викликають страх, гнів або огиду, створюючи тим самим емоційну виразність, яка підсилює переконливість тексту. Подібним чином, твердження 9 щодо «*flipped*» виборчих машин, ймовірно, поширювалося разом із зображеннями виборчого обладнання або приміщень для підрахунку голосів, хоча конкретний візуальний контент був задокументований переважно за допомогою скріншотів після видалення оригінальних публікацій (Greene, 2024, як цитується в PolitiFact, 2024f). Візуальне зображення несправності техніки матеріалізує абстрактні побоювання щодо чесності виборів. Легітимні новини використовують зображення для надання контексту, а не для маніпулювання емоціями. Зображення зазвичай є нейтральними, зображуючи події або осіб без перебільшення чи сенсаційності. Діді Мартінес та інші (Martinez et al., 2025) супроводжують свої репортажі про прикордонні міста документальною фотографією, яка показує реальні умови, а не створює нарративи про ймовірні загрози. Стандарти журналістики наголошують на інформаційному, а не емоційному змісті візуальних елементів.

Висновки. У дослідженні проаналізовано лінгвістичні, нарративні, метафоричні та мультимодальні стратегії, за допомогою яких маніпулятивні політичні нарративи конструюють

поляризовані ідентичності «us-them». На основі мультимодального критичного аналізу дискурсу п'ятнадцяти новинних матеріалів, що містять такі нарративи та восьми легітимних новинних статей за 2023–2024 роки встановлено, що вони є не лише носієм неправдивої інформації, а й складним дискурсивним механізмом, спрямованим на активізацію групової ідентичності, посилення емоційних реакцій та пригнічення критичного мислення. Маніпулятивні політичні нарративи систематично використовують інклюзивні займенники та оціночну лексику для піднесення внутрішньої групи, одночасно застосовуючи дегуманізуючі ярлики, нечіткі займенники та метафори загрози для конструювання небезпечної та аморальної зовнішньої групи. Ці стратегії діють на багатьох рівнях дискурсу і підсилюються емоційно зарядженими зображеннями, що посилюють переконливий вплив текстового контенту. Маніпулятивні політичні нарративи спрощують складні політичні питання до бінарних моральних конфліктів, спираються на надмірне спрощення причинно-наслідкових зв'язків і поєднують провокаційні метафори з емоційно-виразними візуальними елементами. Ці висновки узгоджуються з дослідженнями, які показують, що дезінформація експлуатує мотивації, засновані на ідентичності (Osmundsen et al., 2021: 1001–1002), когнітивні упередження (Kahneman, 2011: 109–110) та афективну поляризацію (Iyengar et al., 2019: 130–131). Дослідження робить внесок у кілька теоретичних галузей. Воно розширює теорію соціальної ідентичності, демонструючи, як екосистеми дезінформації використовують мотивації, засновані на ідентичності (Tajfel & Turner, 1979: 34–35). Воно збагачує дослідження афективної поляризації, показуючи, як маніпулятивні нарративи посилюють ворожість до інших груп через дегуманізацію та посилення загрози (Iyengar & Westwood, 2015: 691–692). Воно розвиває критичний дискурс-аналіз, ідентифікуючи конкретні лінгвістичні та риторичні прийоми, які відрізняють новини, що містять маніпулятивні політичні нарративи від легітимної журналістики (Van Dijk, 2006: 117–118). Воно також робить внесок у концептуальну теорію метафор, демонструючи, як метафори конструюють політичне пізнання таким чином, що натуралізують ідеологічні позиції та виправдовують крайні погляди (Lakoff & Johnson, 1980: 3–4; Charteris-Black, 2004: 28–29). Практичні наслідки дослідження є значними. Освіта в галузі медіаграмотності повинна виходити за межі перевірки джерел і замість цього навчати розпізнаванню структурних особливостей маніпулятивних нарративів. Організації, що перевіряють факти, повинні доповнювати виправлення на

рівні тверджень поясненнями наративних і метафоричних стратегій. Політика платформ повинна враховувати кумулятивний ефект метафоричної щільності, дегуманізуючої мови та спрощення наративу при оцінці потенційної шкоди контенту. Однією з можливих практичних рекомендацій є розробка автоматизованої системи сигналізації для виявлення контенту з надмірною концентрацією агресивних метафор або дегуманізуючої лексики. Наприклад, платформи соціальних медіа можуть застосовувати алгоритмічне маркування новинних матеріалів із високою щільністю таких метафор, попереджаючи модераторів та надаючи користувачу додаткову інформацію про потенційно маніпулятивний характер контенту. Впровадження цих інструментів може зменшити вплив маніпулятивних наративів і підтримати інформований демократичний діалог. Майбутні дослідження в цьому напрямку повинні розширити корпус, включивши більші набори даних та міжкультурні порівняння, а також системно дослідити дезінформацію на основі відео. Важливим напрямом є вивчення того, як стратегії маніпулятивних наративів еволюціонують у відповідь на перевірку фактів та інтервенції платформ. Довготривалі дослідження можуть відстежувати, як дискурсивні патерни змінюються з часом на різних платформах через поперечні порівняння, що дозволить виявити закономірності адаптації маніпулятивних наративів у різних цифрових середовищах. Потенційно перспективними є колаборації з використанням масштабованих API-базованих датасетів, які охоплюють такі платформи, як TikTok, X (Twitter) та Facebook, для автоматизованого збору даних і вивчення еволюції наративних стратегій у динаміці. Застосування таких джерел дозволить реалізувати крос-платформний лонгitudний підхід, що підвищує репрезентативність дослідження та дає змогу виявляти нові патерни поширення і трансформації поляризаційних дискурсів. Експериментальні дослідження також можуть перевіряти переконливий вплив конкретних лінгвістичних та метафоричних особливостей.

Підсумовуючи, маніпулятивні політичні наративи створюють поляризацію «us-them» за допомогою скоординованого набору дискурсивних стратегій, які експлуатують психологічну вразливість, когнітивні упередження та мотивації, засновані на ідентичності. Розуміння цих механізмів є необхідним для збереження демократичного дискурсу в епоху «інформаційного безладу». Водночас висновки цього дослідження слід інтерпретувати з урахуванням певних обмежень: аналіз обмежується новинними матеріалами англомовного інформаційного простору, а розмір корпусу дослідження є порівняно

невеликим. Це обмежує можливість перенесення результатів на інші культурні контексти та великі масиви даних. Що власне окреслює перспективу подальшого дослідження у цій сфері, так як збільшення кількості матеріалів, що досліджуються дозволить не лише у більш повній мірі відобразити використання маніпулятивних наративів, а й включити зразки їх використання у майбутніх інформаційних кампаніях. Іншим ймовірним елементом подальших досліджень будуть пропозиції щодо механізмів виявлення подібних наративів та покращення медіа-освіти у цьому аспекті. Оскільки дезінформація продовжує розвиватися, міждисциплінарні дослідження, що інтегрують аналіз дискурсу, психологію, комунікаційні дослідження та обчислювальні методи, будуть мати вирішальне значення для зміцнення стійкості демократичних суспільств.

Додаток 1. Корпуси проаналізованих новинних статей

**Фейкові новини – Корпус 1 (15 одиниць)
Заяви з приводу іміграції (7 одиниць)**

Claim 1. Carlson, T. (2024, January 17). *The invasion* [Video documentary]. Tucker Carlson Network. <https://tuckercarlson.com/tc-shorts-the-invasion/> Also distributed via: <https://www.facebook.com/tuckercarlsonTCN/videos/355861897152145/> Fact-checked by: PolitiFact. (2024a, January 25). *Tucker Carlson is wrong when comparing migrants illegally entering the U.S. and U.S. births.* <https://www.politifact.com/factchecks/2024/jan/25/tucker-carlson/tucker-carlson-is-wrong-when-comparing-migrants-il/> Amplification: Reshared by Musk, E. (2023, December 29). [Post]. X. <https://twitter.com/elonmusk/status/1740779894538457175> (Archived: <https://archive.ph/vHOLt>)

Claim 2. Trump, D. J. (2024a, August 22). [Campaign rally]. Sierra Vista, AZ. [Speech transcript archived by C-SPAN]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024b, November 4). *Donald Trump has repeated immigration falsehoods thousands of times.* <https://www.politifact.com/article/2024/nov/04/donald-trump-has-repeated-immigration-falsehoods-t/>

Claim 3. Multiple Trump campaign statements. (2023–2024). [Pattern of disease metaphors: «poisoning the blood,» claims of disease transmission, «flooding across border»]. Rallies, Truth Social, interviews. [Documented in comprehensive fact-check]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024c, November 4). *Donald Trump has repeated immigration falsehoods thousands of times.* <https://www.politifact.com/article/2024/nov/04/>

donald-trump-has-repeated-immigration-falsehoods-t/

Claim 4. Facebook posts. (2024, February 2). «NYC to give ILLEGALS \$53 Million in Prepaid Credit Cards.» Facebook. [Posts removed by platform under misinformation policy]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024d, February 9). *NYC will give migrant families debit, not credit, cards for food.* <https://www.politifact.com/factchecks/2024/feb/09/facebook-posts/nyc-will-give-migrant-families-debit-not-credit-ca/>

Claim 5. DeSantis, R. (2024, January 10). «Biden's let in 8 million people just in four years.» [Statement during CNN Republican Primary Debate]. Des Moines, IA. Full debate: <https://www.cnn.com/politics/live-news/republican-debate-iowa-01-10-24/> Fact-checked by: PolitiFact. (2024e, January 11). *Debate fact-check: Ron DeSantis' misleading claim that Biden 'let in' 8 million migrants.* <https://www.politifact.com/factchecks/2024/jan/11/ron-desantis/debate-fact-check-ron-desantis-misleading-claim-th/>

Claim 6. Trump, D. J. (2024, February 17). «The biggest threat to your unions is millions of people coming across the border, because you're not gonna have your jobs anymore.» [Campaign rally]. Waterford Township, MI. [Rally coverage via C-SPAN]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024f, February 23). *Do immigrants crossing the US southern border take union jobs?* <https://www.politifact.com/factchecks/2024/feb/23/donald-trump/do-immigrants-crossing-the-southern-border-union/>

Claim 7. Haley, N. (2024, January 5). «We've had 8 million immigrants come to the U.S. illegally under Biden and they only sent back 142,000.» [Interview]. *Iowa PBS.* <https://www.iowapbs.org/> Fact-checked by: PolitiFact. (2024g, January 11). *The missing facts from Nikki Haley's claim about border crossings and deportations.* <https://www.politifact.com/factchecks/2024/jan/11/nikki-haley/the-missing-facts-from-nikki-haleys-claim-about-bo/>

Заяви з приводу виборчих махінацій (8 одиниць)

Claim 8. Trump, D. J. (2024b, November 5). A lot of talk about massive CHEATING in Philadelphia. Law Enforcement coming!!! [Post]. *Truth Social.* <https://truthsocial.com/@realDonaldTrump/posts/113432510587738535> Follow-up post (1:17 PM): «heavy law enforcement is there!» Fact-checked by: PolitiFact. (2024h, November 26). *Analysis: How PolitiFact fact-checked 2024 election claims.* <https://www.politifact.com/article/2024/nov/26/2024-election-had-claims-on-mail-ballots-machines/> Official response: Philadelphia Commissioner Seth Bluestein (Republican) denied claims.

Claim 9. Greene, M. T. (2024, October–November). [Posts and podcast statements about Dominion voting machines]. *X/Twitter* and *InfoWars*. [Original posts deleted; screenshots preserved in fact-checks]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024h, November 26). *Analysis: How PolitiFact fact-checked 2024 election claims.* <https://www.politifact.com/article/2024/nov/26/2024-election-had-claims-on-mail-ballots-machines/> Context: Claims about Whitfield County, Georgia; denied by state officials.

Claim 10. Multiple Republican sources. (2024, September–November). [Social media posts asserting border opened for voting fraud]. Various platforms. Fact-checked by: PolitiFact. (2024h, November 26). *Analysis: How PolitiFact fact-checked 2024 election claims.* <https://www.politifact.com/article/2024/nov/26/2024-election-had-claims-on-mail-ballots-machines/> Context: Federal law prohibits noncitizen voting; 19 prosecutions out of 4.5M+ votes in NC 2016.

Claim 11. Social media posts. (2024, November 6–7). [Posts claiming 20 million votes disappeared]. *Threads* and *X/Twitter*. [Multiple posts flagged by Meta]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024i, November 7). *No, 20 million Democratic votes didn't disappear.* <https://www.politifact.com/factchecks/2024/nov/07/threads-posts/no-20-million-democratic-votes-didnt-disappear-and/> Context: Based on incomplete vote counts; CISA Director Jen Easterly stated «Election infrastructure has never been more secure.»

Claim 12. Threads user. (2024, November 6). I think they found a way to target Democratic districts and send millions of votes into a black hole. The numbers aren't adding up. [Post]. *Threads*. [Flagged by Meta; screenshot preserved]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024j, November 7). *Millions of Democratic votes were sent into a 'black hole'.* <https://www.politifact.com/factchecks/2024/nov/07/threads-posts/millions-of-democratic-votes-were-sent-into-a-black-hole/> Expert responses: Common Cause, Center for Election Innovation & Research refuted claims.

Claim 13. X posts. (2024, November 6). [Posts claiming Harris only won states without voter ID]. *X/Twitter*. [Pattern across conservative accounts; screenshots preserved]. Fact-checked by: Snopes. (2024). *2024 election rumors and voting results.* <https://www.snopes.com/collections/2024-election-rumors-voting-results/> Context: Harris won multiple states requiring voter ID; state-by-state breakdown provided.

Claim 14. Madsen, W. (2024, November 6). I spent my early career in computer security

for the Navy and NSA...votes disappeared. [Post]. *Threads*. [Screenshot preserved]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024i, November 7). *No, 20 million Democratic votes didn't disappear*. <https://www.politifact.com/factchecks/2024/nov/07/threads-posts/no-20-million-democratic-votes-didnt-disappear-and/>

Context: Author identified as conspiracy theory writer with no legitimate connection to election security.

Claim 15. Multiple social media sources. (2024, November 5-6). [Posts claiming voting machines flipping votes in Tennessee and Texas]. Facebook, *X/Twitter*, Instagram. [Multiple screenshots preserved]. Fact-checked by: PolitiFact. (2024h, November 26). *Analysis: How PolitiFact fact-checked 2024 election claims*. <https://www.politifact.com/article/2024/nov/26/2024-election-had-claims-on-mail-ballots-machines/> Official denials: Shelby County (TN) and Tarrant County (TX) election officials issued statements.

Легітимні новини – Корпус 2 (8 одиниць)

Новини з питань імміграції (4 одиниці)

Article 1 Ortiz, E. (2023, October 5). Influx of migrants at border gains renewed attention as ‘crisis’ rhetoric spreads. *NBC News*. <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/influx-migrants-border-gains-renewed-attention-crisis-rhetoric-spreads-rcna118595> Archived: <https://web.archive.org/web/20231006/https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/influx-migrants-border-gains-renewed-attention-crisis-rhetoric-spreads-rcna118595>

Article 2 The Hill. (2024, December 11). Immigration surge under Biden is largest in US history: NYT. *The Hill*. <https://thehill.com/policy/national-security/5034556-immigration-surge-biden/> Archived: <https://web.archive.org/web/20241212/https://thehill.com/policy/national-security/5034556-immigration-surge-biden/> Note: Staff article summarizing New York Times analysis

Article 3 Ramirez Uribe, M. (2024, October 24). Kamala Harris correct that immigration at U.S. southern border has been cut by half or more. *PolitiFact*. <https://www.politifact.com/factchecks/2024/oct/24/kamala-harris/kamala-harris-correct-that-immigration-at-the-us-s/>

Article 4 Martinez, D., Ainsley, J., & Gutiérrez, M. (2025, October 9). Residents of border towns relieved by quiet amid record-low migrant crossings. *NBC News*. <https://www.nbcnews.com/news/amp/rcna236200>

Новини з питань виборів (4 одиниці)

Article 5 Cercone, J., & Tuquero, L. (2024, November 26). Analysis: How PolitiFact fact-checked 2024 election claims on vote counting, mail

ballots, machines. *PolitiFact*. <https://www.politifact.com/article/2024/nov/26/2024-election-had-claims-on-mail-ballots-machines/>

Article 6 Al Jazeera. (2024, November 5). Fact check – US election 2024: Your guide to spotting falsehoods. *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2024/11/5/fact-check-us-election-2024-your-guide-to-spotting-falsehoods> Archived: <https://web.archive.org/web/20241106/https://www.aljazeera.com/news/2024/11/5/fact-check-us-election-2024-your-guide-to-spotting-falsehoods> Note: Staff article with no author byline

Article 7 Fichera, A. (2024, November 7). Fact check: Trump’s 2024 win doesn’t prove claims that the 2020 election was stolen. *PBS NewsHour*. <https://www.pbs.org/newshour/politics/fact-check-trumps-2024-win-doesnt-prove-claims-that-the-2020-election-was-stolen> Archived: <https://web.archive.org/web/20241108/https://www.pbs.org/newshour/politics/fact-check-trumps-2024-win-doesnt-prove-claims-that-the-2020-election-was-stolen> Note: Originally published by PolitiFact; Amy Sherman and Caryn Baird contributed

Article 8 Easterly, J. (2024, November 6). [Official statement on 2024 election security]. *Cybersecurity and Infrastructure Security Agency*. Quoted in PolitiFact. (2024i). <https://www.politifact.com/factchecks/2024/nov/07/threads-posts/no-20-million-democratic-votes-didnt-disappear-and/>

ЛІТЕРАТУРА

- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211–236. <https://doi.org/10.1257/jep.31.2.211>
- Azzimonti, M., & Fernandes, M. (2023). Social media networks, fake news, and polarization. *European Journal of Political Economy*, 76, 102256. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2022.102256>
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193–209. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0303_3
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus approaches to critical metaphor analysis*. Palgrave Macmillan. 264 p. <https://doi.org/10.1057/9780230000612>
- Charteris-Black, J. (2014). *Analysing political speeches: Rhetoric, discourse and metaphor*. Palgrave Macmillan. 326 p. <https://doi.org/10.1075/jlp.00005.wan>
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical discourse analysis. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (Vol. 2, pp. 258–284). Sage.

7. Hopp, T., Ferrucci, P., & Vargo, C. J. (2020). Why do people share ideologically extreme, false, and misleading content on social media? A self-report and trace data-based analysis of countermedia content dissemination on Facebook and Twitter. *Human Communication Research*, 46(4), 357–384. <https://doi.org/10.1093/hcr/hqz022>
8. Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual Review of Political Science*, 22, 129–146. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034>
9. Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. *Public Opinion Quarterly*, 76(3), 405–431. <https://doi.org/10.1093/poq/nfs038>
10. Iyengar, S., & Westwood, S. J. (2015). Fear and loathing across party lines: New evidence on group polarization. *American Journal of Political Science*, 59(3), 690–707. <https://doi.org/10.1111/ajps.12152>
11. Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus and Giroux. 499 p.
12. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). Routledge. 291 p.
13. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press. 242 p. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226470993.001.0001>
14. Osmundsen, M., Bor, A., Vahlstrup, P. B., Bechmann, A., & Petersen, M. B. (2021). Partisan polarization is the primary psychological motivation behind political fake news sharing on Twitter. *American Political Science Review*, 115(3), 999–1015. <https://doi.org/10.1017/S0003055421000290>
15. Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). The elaboration likelihood model of persuasion. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 19, pp. 123–205). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60214-2](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60214-2)
16. Qureshi, I., & Bhatt, B. (2024). Social media-induced polarisation. *Information Systems Journal*, 34(3), 1425–1431 <https://doi.org/10.1111/isj.12525>
17. Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Brooks/Cole.
18. VanDijk, T.A. (2006). Ideology and discourse analysis. *Journal of Political Ideologies*, 11(2), 115–140. <https://doi.org/10.1080/13569310600687908>
19. Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe. 107 p.

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 81'3:811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.5>

ВПЛИВ OLD ENGLISH ТА ІНШИХ МОВ НА ФОРМУВАННЯ ДІЄСЛІВНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ірина Ворчакова

кандидатка політичних наук, доцентка,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID ID 0009-0004-4334-1793
iryna.vorchakova@nuos.edu.ua

Ксенія Фоменко

студентка філологічного факультету
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID ID 0009-0005-3391-6570
kfm29461@gmail.com

Ключові слова: *Old English, Middle English, етимологія, походження, неправильні дієслова, правильні дієслова, словотворення.*

У роботі досліджується кореляція між етимологією двох груп дієслів (правильні та неправильні дієслова) англійської мови та можливими чинниками, що впливали на них. Для розкриття цієї теми було проаналізовано походження групи неправильних і групи правильних дієслів, визначено середню частоту походження дієслів з різних мов, встановленні співвідношення між джерелом запозичення та типом словозміни. Досліджено зв'язок історії англійської мови, а саме давньоанглійського періоду та періоду Middle English з граматичними засадами тих часів і сучасних форм дієслів. Аналіз було проведено задля встановлення можливих причин специфічного словотворення, трансформації і збереження форм дієслів впродовж певного періоду.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що не дивлячись на тенденцією до спрощення граматичної системи в сучасній англійській мові, поділ дієслів на правильні та неправильні залишається перманентним.

Перевірено гіпотезу про те, що доробком давньоанглійського періоду та германської мовної спадщини є більшість нерегулярних дієслів сучасної англійської мови, а іншомовне, насамперед, французьке та латинське, походження має значна частина регулярних дієслів або вони сформувалися внаслідок пізніших мовних зв'язків. Джерельною базою дослідження послужили авторитетні етимологічні та історико-лінгвістичні видання, що дозволили досягти мети дослідження. Матеріалом розвідки стала вибірка з 172 нерегулярних та 74 регулярних дієслів.

У статті застосовано методи порівняльно-історичного та етимологічного аналізу і кількісного підрахунку. Отримані результати засвідчують, що значно вищою є частка французьких і латинських запозичень у групі регулярних дієслів, порівняно з нерегулярними, а дієслова германського походження мають кількісну перевагу у групі нерегулярних дієслів. Таким чином, сучасний розподіл дієслів за типами словозміни в англійській мові тісно пов'язаний з історичними процесами розвитку останньої.

THE INFLUENCE OF OLD ENGLISH AND OTHER LANGUAGES ON THE FORMATION OF THE VERB SYSTEM OF MODERN ENGLISH

Iryna Vorchakova

*Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

Ksenia Fomenko

*Student of the Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding*

Key words: *Old English, Middle English, etymology, origin, irregular verbs, regular verbs, word formation.*

This paper examines the correlation between the etymology of two groups of verbs (regular and irregular verbs) in the English language and the possible factors that influenced them. To explore this topic, the origin of the group of irregular and regular verbs was analyzed, the average frequency of the origin of verbs from different languages was determined, and the relationship between the source of borrowing and the type of inflection was established. The connection between the history of the English language, namely the Old English period and the Middle English period, with the grammatical principles of those times and modern verb forms was investigated. The analysis was conducted to establish the possible reasons for specific word formation, transformation, and preservation of verb forms over a certain period.

The relevance of the study is due to the fact that, despite the tendency to simplify the grammatical system in modern English, the division of verbs into regular and irregular remains permanent.

The hypothesis that most irregular verbs in modern English are the legacy of the Old English period and Germanic linguistic heritage, while a significant part of regular verbs are of foreign origin, primarily French and Latin, or were formed as a result of later linguistic connections, has been tested. The source base of the study was authoritative etymological and historical-linguistic publications, which made it possible to achieve the research goal. The research material was a sample of 172 irregular and 74 regular verbs.

The article uses methods of comparative-historical and etymological analysis and quantitative counting. The results show that the proportion of French and Latin borrowings in the group of regular verbs is significantly higher than in the group of irregular verbs, while verbs of Germanic origin are quantitatively predominant in the group of irregular verbs. Thus, the modern distribution of verbs by inflection type in English is closely related to the historical processes of its development.

Вступ. Однією з характерних рис розвитку мови є постійна мінливість її словникового складу. Представляючи собою складну адаптивну лексично-семантичну систему, словниковий склад перебуває у постійній динаміці та розвитку, відзеркалюючи різноманітні феномени та процеси, що відбуваються у соціально-культурному просторі. Ось чому доречно вивчати всі зміни мовних практик та лексичних елементів, які мають безпосередній вплив на мовну культуру. Тому дослідження та вивчення на науковому рівні якісних та кількісних змін мови є достатньо актуальними в сучасній лінгвістиці.

Особливістю нашого наукового доробку є те, що в представленому дослідницькому концептуально-стилістичному форматі, на вітчизняному рівні дослідження проводиться вперше. Однак, деякими аспектами проблеми, що підіймається в нашій роботі, займаються й вітчизняні науковці. Відтак, становлення англійської мови в контексті процесу запозичення вивчають вчені Л. Воробйова та А. Красовський (Воробйова & Красовський, 2025); дослідженнями числівників у давньоанглійській мові крізь призму корпусної лінгвістики та порівняльно-історичного підходу здійснюють Н. Чепелюк, Н. Коваль та Ю. Добровольська (Чепелюк et al., 2025); розвиток

англійської мови в еволюційному контексті аналізують І. Зварич (Зварич, 2018) та А. Велика, Д. Мудрик, І. Лосева (Велика et al., 2024) тощо.

Метою нашої роботи є дослідження теорії, згідно з якою більшість неправильних дієслів в англійській мові є спадщиною *Old English*, тоді як правильні дієслова мають переважно іншомовне походження або утворилися внаслідок впливу діалектів та процесів мовної аналогії.

Незважаючи на те, що граматики англійської мови зазнає постійних змін і спрощень, поділ дієслів на *regular* та *irregular verbs* залишається стабільним і функціонально значущим елементом мовної системи. У зв'язку з цим постає питання про можливі історичні та морфологічні причини такого поділу, а також чинники, що зумовили збереження сучасних форм дієслів.

Теоретичною основою дослідження слугує концепція Верби Л. Г. через її відповідність специфіці формотворення дієслів у період *Old English*, коли для вираження граматичних значень активно використовували апофонію або додавання суфіксів замість уніфікованих форм, що існують зараз (Верба, 2012: 61–62). Аналіз цих процесів дозволить глибше зрозуміти історичні передумови формування сучасної дієслівної системи та проаналізувати тенденції змін, беручи до уваги історичний аспект.

Матеріал і методи дослідження. Методологічна основа роботи передбачає поєднання синтезу загальнонаукових, теоретичних, спеціальних лінгвістичних методів дослідження та методу інтерпретації наукових джерел. Було використано аналіз і синтез для розчленування дієслівної системи англійської мови на окремі компоненти, що дозволило узагальнити та сформулювати цілісне уявлення про еволюцію дієслівної системи впродовж періоду від V століття до сучасної мовної системи. За допомогою індуктивного методу узагальнено факти з історії граматики англійської мови та перевірити теоретичні положення на конкретному мовному матеріалі. Було застосовано історико-лінгвістичний метод для аналізу походження групи дієслів і виявлено найбільш ймовірний вплив мовних змін, зумовлених історичними подіями, фонетичними особливостями та еволюцією граматики англійської мови. Порівняльно-історичний метод дозволив зіставити дієслівні форми двох мов і знайти однакову логіку формування відмінювань, що дало змогу порівняти зміни англійської мови протягом століть. Також були застосовані морфологічний та метод етимологічного аналізу для розрізнення двох дієслівних груп з позиції історичної морфології та встановлення походження дієслів для подальшого аналізу процентного співвідношення рівня запозичень.

Матеріалом дослідження послужили дієслова, що вважаються найуживанішими в англійській мові. Дієслівна група була поділена на правильні та неправильні дієслова для подальшого порівняння співвідношення етимології двох груп.

Для виконання поставленої мети, для початку створимо два списки дієслів, а саме «Неправильні Дієслова (Irregular Verbs)» та «Правильні Дієслова (Regular Verbs)» та розглянемо походження кожного слова. Здійснимо перевірку слів за допомогою етимологічного словника (Skeat, 1911).

Позначення походження слів з джерела:

C. – *Celtic, used as a general term for Irish, Gaelic, Welsh, Breton, Cornish, &c.*

E. – *Modern English; see Webster's English Dictionary, ed. Goodrich and Porter.*

F. – *French.*

G. – *German; as in Fliigel's Dictionary, ed. 1861.*

Dan. – *Danish; as in Ferrall and Repp's Dictionary, ed. 1861.*

Gk. – *Greek; as in Liddell and Scott's Lexicon, ed. 1849.*

Icel. – *Icelandic; as in Cleasby and Vigfusson's Icelandic Dictionary, ed. 1874.*

Ital – *Italian; as in Meadows's Dictionary, ed. 1857.*

L. or Lat. – *Latin; as in White and Riddle's Dictionary, 5th ed., 1876.*

Low Lat. – *Low Latin; as in the Lexicon Manuale, by Maigne d'Arnis, ed. 1866.*

A.S. – *Anglo-Saxon, or native English in its earliest form.*

M.E. – *Middle-English; see the line following E. above.*

O.F. – *Old French; as in Burguy's Glossaire, ed. 1870.*

O.H.G. – *Old High German; chiefly from Wackernagel; see M. H. G. above.*

Scand. – *Scandinavian, used as a general term for Icelandic, Swedish, Danish.*

Swed. – *Swedish; as in the Tauchnitz stereotyped edition.*

Неправильні Дієслова (Irregular Verbs)

Be – to exist, (E.) M.E. been.

Bear – to carry, (E.) M.E. beren.

Beat – to strike, (E.) M.E. beten.

Become – to attain to a state; to suit, (E.) M.E. becumman, bicuman.

Begin – to commence, (E.) M.E. beginnen, biginnen.

Bend – to bow, curve, (E.) M.E. benden.

Besech – to ask, (E.) M.E. biseche, beseche.

Beset – to set about, surround, perplex, (E.) M.E. bisetten, besetten.

Bet – a wager; to wager, (F.) Shak.

Bid – to command, (E.) M.E. bede.

- Bind – to fasten, tie, (E.) M.E. binden.
 Bite – to cleave, chiefly with the teeth, (E.) M.E. bite, biten.
 Bleed – to lose blood, (E.) M.E. blede.
 Blow – to puff, (E.) M.E. blowen.
 Break – to fracture, snap, (E.) M.E. breke.
 Breed – to produce, engender, (E.) M.E. breden.
 Bring – to fetch, (E.) M.E. bringen.
 Broadcast – dispersed upon the ground by hand, (E.) from broad (E.) and past participle of cast (E.).
 Build – to construct a house, (Scand.) M.E. bulden, bilden.
 Burn – to set on fire, (E.) M.E. bernen, also brennen.
 Burst – to break asunder, break forth, (E.) M.E. bersten, bresten.
 Buy – to purchase, (E.) M.E. buggen, biggen, beyen.
 Cast – to throw, (Scand.) M.E. casten, kesten.
 Catch – to lay hold of, seize, (F. – L.) M.E. cachen, cacchen.
 Choose – to pick out, select, (E.) M.E. cheosen, chesen, chusen.
 Cling – to adhere closely, (E.) M.E. clingen.
 Cleave – to split asunder, (E.) M.E. cleoven, cleven, kleven.
 Come – to move towards, draw near, (E.) M.E. cumen, comen.
 Cost – to fetch a certain price, (F. – L.) M.E. costen.
 Creep – to crawl as a snake, (E.) M.E. crepen, creopen.
 Cut – to make an incision, (C.) M.E. cutten, kitten, ketten.
 Deal – to divide, distribute; to traffic, (E.) M.E. delen.
 Dig – to turn up earth with a spade, (E.) M.E. diggen.
 Do – to perform, (E.) M.E. don.
 Draw – to pull along, (E.) M.E. drawen, earlier form drazen.
 Dream – to see a vision, (E.) from the sb. dréam (noun).
 Drink – to suck in, swallow, (E.) M.E. drinken.
 Drive – to urge on, push forward, (E.) M.E. driuen.
 Dwell – to delay, linger, abide, (E.) M.E. dwellen.
 Eat – to devour, (E.) M.E. eten.
 Fall – to drop down, (E.) M.E. fallen.
 Feed – to take food, (E.) M.E. feden.
 Flight – the act of flying, (E.) M.E. flight.
 Find – to meet with, light upon, (E.) M.E. finden.
 Fit – to suit; as adj., apt, suitable, (Scand.) M.E. fitten.
 Flee – to escape, run away, (Scand.) M.E. fledde.
 Fling – to throw, dart, scatter about, (Scand.) Swed. flainga.
 Fly – to float or move in air, (E.) M.E. flegen, fleyen, fleen.
 Forbid – to bid away from, prohibit, (E.) M.E. forbeden.
 Forecast – to contrive beforehand, (E. and Scand.) Compounded of fore and cast.
 Forget – to lose remembrance of, neglect, (E.) M.E. forgeten, forzetten.
 Forgive – to give away, remit, (E.) M.E. forgiuen, forziuen, forzeuen.
 Freeze – to harden with cold, to be very cold, (E.) M.E. fresen, freesen.
 Get – to seize, obtain, acquire, (E.) M.E. geten.
 Gild – to overlay with gold, (E.) M.E. gilden.
 Give – to bestow, impart, deliver over, (E.) M.E. yeuen, yiuen, zeuen, ziven.
 Go – to move about, proceed, advance, (E.) M.E. gon, goon, go.
 Grind – to reduce to powder by rubbing, (E.) M.E. grinden.
 Grow – to increase, become enlarged by degrees, (E.) M.E. grownen.
 Hang – to suspend; to be suspended, (E.) A.S. hangian, hongian (causal, weak verb); A.S. hān (strong verb), (Icel. hengja, G. hangen).
 Have – to possess, hold, (E.) M.E. hauen.
 Hear – to perceive by the ear, (E.) M.E. heren.
 Hew – to hack, cut, (E.) M.E. hewen.
 Hide – to cover, conceal, (E.) M.E. hiden, huden.
 Hit – to light upon, to strike, to attain to, succeed, (Scand.) M.E. hitten.
 Hold – to keep, retain, defend, restrain, (E.) M.E. holden.
 Hurt – to strike or dash against, to injure, harm, (F. – C.) O.F. hurter.
 Keep – to regard, have the care of, guard, maintain, hold, preserve, (L.) M.E. kepen.
 Kneel – to fall on the knees, (Scand.) M.E. knelen.
 Knit – to form into a knot, (E.) M.E. knitten.
 Know – to be assured of, recognise, (E.) M.E. knowen.
 Lay – to cause to lie down, place, set, (E.) M.E. leggen (causal of Lie).
 Lead – to bring, conduct, guide, precede, direct, allure, (E.) M.E. leden.
 Lean – to incline, bend, stoop, (E.) M.E. lenen.
 Leap – to bound, spring, jump, (E.) M.E. lepen.
 Learn – to acquire knowledge of, (E.) M.E. lernen.
 Leave – to quit, abandon, forsake, (E.) M.E. leven.
 Lend – to let for hire, allow the use of for a time, (E.) M.E. lenen.
 Let – to allow, permit, suffer, grant, (E.) M.E. leten (strong verb).
 Lie – to rest, lean, lay oneself down, repose, abide, be situate, (E.) M.E. ligen, lien.

Light – to settle, alight, descend, (E.) M.E. lighten, lihten.

Lose – to part with, be separated from, (E.) M.E. losien, leosen.

Make – to fashion, frame, cause, produce, (E.) M.E. maken, makien.

Mean – to have in the mind, intend, signify, (E.) M.E. menen.

Meet – to encounter, find, assemble, (E.) M.E. meten.

Mow – to cut down with a scythe, (E.) M.E. mowen.

Overtake – to come up with, in travelling, (E. and Scand.) Compounded of over and Icel. taka.

Pay – to discharge a debt, (F. – L.) M.E. paien.

Put – to push, thrust, cast, set, lay, place, (C.) M.E. putten, puten.

Quit – to be quit, (F. – L.) O.F. quite (adjective, then verb).

Read – to interpret, esp. to interpret written words, (E.) M.E. reden.

Rid – to free, deliver, disencumber, (E.) M.E. ridden.

Ride – to be borne along, esp. on a horse, (E.) M.E. riden.

Ring – to sound a bell, to tinkle, (E.) M.E. ringen.

Rise – to ascend, go upward, (E.) M.E. risen.

Run – to move swiftly, flee, flow, dart, (E.) M.E. rinnen, rennen.

Saw – to cut or cut in pieces with a saw, (E.) From saw (noun).

Say – to speak, tell, (E.) M.E. seggen, seien.

See – to perceive by the eye, (E.) M.E. seen, se.

Seek – to go in search of, look for, try to find, (E.) M.E. seken.

Sell – to hand over or deliver in exchange for money or some other valuable, (E.) M.E. sellen.

Send – to cause to go, despatch, (E.) M.E. senden.

Set – to place, fix, plant, assign, (E.) M.E. setten (Causal of A.S. sittan, sit).

Sew – to fasten together with thread, (E.) M.E. sowen, sewen.

Shake – to agitate, jolt, keep moving, make to tremble; also to shiver, tremble, (E.) M.E. schaken, shaken.

Shave – to pare, strip, cut off in slices, cut off hair, (E.) M.E. shaven, schaven.

Shear – to cut, clip, shave off, (E.) M.E. scheren, sheren.

Shed – to part, scatter, cast abroad, pour, spill, (E.) M.E. scheden.

Shine – to gleam, beam, glow, be bright, (E.) M.E. schinen, shinen.

Shoe – to put shoes on; provide (someone or something) with a shoe or shoes, (E.) M.E. shon.

Shoot – to dart, let fly, thrust forward, (E.) M.E. schotien, shotien.

Show – to exhibit, present to view, teach, guide, explain, (E.) M.E. schewen, shewen.

Shrink – to wither, contract; to recoil, (E.) M.E. shrinken.

Shut – to fasten a door, close, (E.) M.E. shuten, shitten.

Sing – to fall down, descend, be overwhelmed; also, to depress, (E.) M.E. sincken (intransitive).

Sit – to rest on the haunches, rest, perch, brood, (E.) M.E. sitten.

Slay – to kill, (E.) M.E. sleen, slee (Orig. to strike, smite).

Sleep – to slumber, repose, (E.) M.E. slepen.

Slide – to glide, slip along, fall, (E.) M.E. sliden, slyden.

Sling – to fling, cast with a jerk, let swing, (E.) M.E. slingen.

Slit – to split, tear, rend, cut into strips, (E.) M.E. slitten, sliten.

Smell – an odour, (E.) M.E. smel (verb: smellen).

Sow – to scatter seed, plant, (E.) M.E. sowen.

Speak – to utter words, say, talk, (E.) M.E. speken (orig. speak).

Speed – to achieve one's goal, accomplish one's purpose, get on successfully, (E.) M.E. speden.

Spell – to tell the names of the letters of a word, (E.) M.E. spellen (orig. to declare, relate).

Spend – to lay out (money), consume, waste, (L.) M.E. spenden.

Spill – to destroy, mar, shed, (E.) M.E. spillen (orig. to destroy, mar).

Spin – to draw out into threads, cause to whirl rapidly, (E.) M.E. spinnen.

Spit – to throw out from the mouth, (E.) M.E. spitten.

Split – to cleave lengthwise, to tear asunder, rend apart, (Scand.) Dan. splitte.

Spoil – to plunder, pillage, (F. – L.) M.E. spoilen.

Spread – to scatter abroad, stretch, extend, overlay, emit, diffuse, (E.) M.E. spreden.

Spring – to bound, leap, jump up, start up or forth, issue, (E.) M.E. springen.

Stand – to be stationary or still, to rest, endure, remain, be firm., (E.) M.E. standen.

Steal – to take away by theft, to thieve, (E.) M.E. stelen.

Stick – to stab, pierce, thrust in, to fasten by piercing; to adhere, (E.) M.E. steken (strong form: to pierce); M.E. stikien (weak form: to adhere).

Sting – to prick severely, pain acutely, (E.) M.E. stingen.

Stink – to smell strongly, (E.) M.E. stinken (also meant to rise as dust or vapour).

Strew – to spread, scatter loosely, (E.) M.E. strawen, strewen.

Stride – to walk with long steps, (E.) M.E. striden.

Strike – to hit, dash, stamp, coin, give a blow to, (E.) M.E. striken (orig. to proceed, advance with smooth motion).

String – to fit (a bow) with a string, to thread (beads, etc.) on a string, (E.) M.E. stringen (verb from string noun).

Strive – to struggle, contend, (F. – Scand.) M.E. striven (from O.F. *estriver*).

Swear – to affirm to be true, to affirm with an oath, to use oaths freely, (E.) M.E. sweren (orig. to speak aloud, declare).

Sweep – to brush, strike with a long stroke, pass rapidly over, (E.) M.E. swepen.

Swell – to grow larger, expand, rise into waves, heave, bulge out, (E.) M.E. swellen.

Swim – to move to and fro on or in water, to float, (E.) M.E. swimmen.

Swing – to sway or move to and fro, (E.) M.E. swingen.

Take – to lay hold of, seize, grasp, get, (Scand.) M.E. taken (borrowed from Norse).

Teach – to impart knowledge, shew how to do, (E.) M.E. techen.

Tear – to rend, lacerate, (E.) M.E. teren.

Tell – to count, narrate, discern, inform, (E.) M.E. tellen (from A.S. *talū*, a tale, number).

Think – to exercise the mind, judge, consider, suppose, purpose, opine, (E.) M.E. penken, penchen.

Throw – to cast, to hurl, (E.) M.E. prowen (orig. to turn, twist, whirl).

Thrust – to push forcibly, (Scand.) M.E. prusten, pristen (from Icel. *prysta*).

Tread – to set down the foot, tramp, walk, (E.) M.E. treden.

Undergo – to submit to, endure, bear up against, (E.) M.E. undergon (from under and go).

Understand – to comprehend, (E.) M.E. vunderstanden (lit. to stand under or among).

Undertake – to take upon oneself, attempt, (Hybrid; E. and Scand.) M.E. undertaken (from under and take).

Upset – to overturn, overthrow, capsize, (E.) M.E. upsetten (from up and set).

Wake – to cease from sleep, be brisk, (E.) M.E. waken, wakien.

Wear – to carry on the body, as clothes; to consume by use, rub away, (E.) M.E. weren (orig. sense derived from the Germanic base meaning ‘to clothe’).

Weave – to twine threads together, work into a fabric, (E.) M.E. weuen (for weven).

Wed – to engage by a pledge, to marry, (E.) M.E. wedden (lit. to pledge, from the Germanic base meaning ‘a pledge’).

Weep – to wail, lament, shed tears, (E.) M.E. wepen (lit. to cry aloud, raise an outcry).

Wet – from the adjective “wet” very moist, rainy, (E.) M.E. wet (verb: *wetten*, A.S. *wétan*).

Win – to gain by labour or contest, earn, obtain, (E.) M.E. winnen (orig. to endure, fight, struggle).

Wind – to turn round, coil, encircle, twist round, (E.) M.E. winden.

Withdraw – to draw back or away, to recall, (E.) M.E. withdrawn (from With in the sense of ‘away’ and Draw).

Wring – to twist, force by twisting, compress, pain, bend aside, (E.) M.E. wringen.

Write – to form letters with a pen or pencil, engrave, express in writing, compose, communicate a letter, (E.) M.E. wrieten (orig. to score or cut slightly).

Правильні Дієслова (Regular Verbs)

Abolish – to annul, (F., – L.) Used by Hall (from Lat. *abolere*).

Accompany – to attend, (F., – L.) O.F. *acompañier* (from O.F. *compaignie*, company).

Add – to put together, sum up, (L.) M.E. *adden* (from Lat. *addere*, to put to).

Believe – to have faith in, (E.) M.E. *beleve* (from A.S. *ge-lyfan*, to believe, related to *lief*).

Borrow – to receive money on trust, (E.) M.E. *borwen* (from A.S. *borgian*, lit. ‘to give a pledge’).

Brush – an implement for cleaning clothes; cf. brushwood, underwood, (F., – Low Lat., – G.) M.E. *brushe* (from Low Lat. *brustia*, a kind of brush or thicket).

Call – to cry aloud, (E.) M.E. *callen*, *kallen* (from A.S. *ceallian*, to call).

Cancel – to obliterate, (F., – L.) F. *canceler* (orig. to draw lines like lattice-work, Lat. *cancellare*).

Carry – to convey on a car, (F., – C.) M.E. *carien* (from O.F. *carier*, to transport in a car).

Damage – harm, injury, loss, (F., – L.) M.E. *damage* (from Lat. *damnum*, loss).

Deny – to gainsay, refuse, (F., – L.) M.E. *denien* (from Lat. *denegare*, to deny).

Die – to lose life, perish, (Scand.) M.E. *dien*, *deyen* (from Icel. *deyja*).

Edit – publication, (L.) From Lat. *editionem*, acc. of *editio* (publishing), pp. of *edere*, to publish.

Enter – to go into, (F., – L.) M.E. *entren* (from Lat. *intrare*, to go into).

Escape – to flee away, evade, (F., – L.) M.E. *escapen* (from Lat. *ex cappā*, out of one’s cape/cloak).

Fill – to make full, (E.) M.E. *fillen*, *fullen* (from A.S. *ful*, full).

Finish – to end, terminate, (F., – L.) M.E. *finischen* (from Lat. *finire*, to end).

Form – figure, appearance, shape, (F., – L.) M.E. *forme* (from Lat. *forma*, shape).

Gain – to acquire, get, win, (Scand.) From the verb or noun Gain, influenced by F. *gagner*.

Greet – to salute, (E.) M.E. *greten* (from A.S. *grētan*, to approach, address).

Greet (2) – to weep, cry, lament, (E.) Northern E. M.E. *greten* (from A.S. *grētan*).

Guess – to form an opinion at hazard, to conjecture, (Scand. or O. Low G.) M.E. *gessen* (related to Dan. *gisse*, Icel. *giska*, and E. *Get*).

Happen – to befall, (Scand.) M.E. *happenen* (extended form of *hap*, from the sb. *Hap*).

Hate – extreme dislike, detestation; to detest, (E.) M.E. *hate* (sb.), *hatien* (vb.) (from A.S. *hete*, *hatian*).

Hurry – to hasten, urge on, (Scand.) From an older form *hurr* (O. Swed. *hurra*, to whirl round, of imitative origin).

Include – to shut in, contain, (L.) From Lat. *inclūdere*, pp. *inclūsus* (in + *claudere*, to shut).

Indicate – to point out, shew, (L.) From Lat. *indicātus*, pp. of *indicāre* (to point to, from the Germanic base meaning *Token*).

Inspire – to breathe into, infuse, influence, (F., – L.) M.E. *enspiren* (from Lat. *inspīrāre*, to breathe into).

Join – to connect, unite, annex, (F., – L.) M.E. *ioynen* (from Lat. *iungere*, to join).

Jolt – to shake violently, to jerk, (E.) Formerly *joult*, an extension of the verb *Joll* (to knock the head), from the noun *Joll* or *Jowl* (the cheek/side of the head).

Jumble – to mix together confusedly, (Scand.) M.E. *jombren* (frequentative form of *Jump*, meaning ‘to make to jump, jolt’).

Kick – to strike or thrust with the foot, (C.) M.E. *kiken* (from W. *cicio*, to kick).

Kill – to slay, deaden, (Scand.) M.E. *killen*, *cullen* (orig. ‘to hit’ or ‘strike,’ from Icel. *kollr*, top, head).

Kiss – a salute with the lips, osculation, (E.) M.E. *cos*, *kus* (sb.), *cyssan* (vb.) (from A.S. *coss*, related to *Choice* and *Gust*).

Like – to approve, be pleased with, (E.) M.E. *lyken* (impersonal verb, ‘it likes me’ into ‘I like’) (from A.S. *lician*, to please, related to *Like* adj.).

Limit – to assign a boundary; a boundary, (F., – L.) F. *limiter* (vb.), *limite* (sb.) (from Lat. *līmes*, boundary).

Look – to behold, see, (E.) M.E. *loken* (from A.S. *lōcian*, to look, see).

Manage – government of a horse, control, administration, (F., – Ital., – L.) O.F. *manege* (from Ital. *maneggio*, ‘a handling,’ from Lat. *manus*, the hand).

Marry – to take for a husband or wife, (F., – L.) F. *marier* (from Lat. *marītāre*, to give in marriage, from *mas*, a male).

Miss – to fail to hit, omit, feel the want of, (E.) M.E. *missen* (from Germanic base meaning ‘change, lack, error’).

Need – necessity, distress, (E.) M.E. *need*, *nede* (from A.S. *nýd*, need, related to Sanskrit *nud*, to push).

Neglect – to disregard, (L.) From Lat. *neglectus*, pp. of *neglegere* (not to gather/select).

Notify – to signify, declare, (F., – L.) F. *notifier* (from Lat. *nōtificāre*, to make known).

Offer – to propose, present, lay before, (L.) M.E. *offren* (from Lat. *offerere*, to bring near).

Organize – to construct, establish, make or modify so as to exhibit vital processes; furnish with organs, (L.) M.E. *organisen* (from Medieval Lat. *organīzāre*, from Lat. *organum*, instrument/organ).

Operate – to produce an effect, (L.) From Lat. *operātus*, pp. of *operārī*, to work (from Lat. *opus*, work).

Paint – to colour, describe, depict, (F., – L.) M.E. *peinten* (from Lat. *pingere*, to paint/colour).

Pause – a stop, cessation, (F., – L., – Gk.) F. *pause* (from Greek, a stopping, related to E. *Few* and *Paucity*).

Play – a game, sport, diversion, (E.; perhaps L.) M.E. *play* (from A.S. *plega*, a game, sport; orig. possibly from Lat. *plaga*, a blow/stroke).

Quill – to pleat a ruff, (F., – O.H.G. or L.) Supposed to be from being folded over quills/splinters of wood.

Quit – freed, released, discharged from, (F., – L.) O.F. *quite* (really an adjective; a shortened form of *Quiet*, from Lat. *quiētus*, at rest/free).

Quote – to cite, repeat the words of any one, (F., – L.) O.F. *coter* (from Lat. *quotāre*, to mark off into chapters/verses, related to *Quota*).

Rise – to ascend, go upward, (E.) M.E. *risen* (from A.S. *rīsan*, orig. expressive of motion, related to the Germanic root for ‘slip away’).

Reach – to attain, extend to, arrive at, gain, (E.) M.E. *rechen* (from A.S. *rēcan*, to reach, connected with *rīce*, power/authority).

Reduce – to bring down, subdue, arrange, (L.) From Lat. *reducere*, to bring back (re- back + *dūcere* to lead).

Save – to rescue, make safe, (F., – L.) M.E. *sauuen* (from Lat. *salvāre*, to secure, from *salvus*, Safe).

Search – to seek, examine, explore, (F., – L.) M.E. *serchen*, *cerchen* (from Lat. *circāre*, to go round/explore, related to *Circus*).

Seem – to be fitting or suitable; to appear, look, (E.) M.E. *semen* (from A.S. *sēman*, to satisfy/conciliate, likely borrowed from Scand. via *Seemly*).

Talk – to discourse, (Scand., – Lithuan.) M.E. *talken* (from Swed./Dan. *tolka*, to interpret; possibly from Lithuanian *tulkas*, interpreter).

Tend (1) – to aim at, or move towards, to incline, bend, to contribute to a purpose, (F., – L.) F. *tendre* (from Lat. *tendere*, to stretch/direct).

Tend (2) – to attend, take care of, (F., – L.) Short for Attend (by dropping the initial a of O.F. *atendre*).

Translate – to transfer, move to another place, to render into another language, (F., – L.) F. *translater* (from Lat. *trānslātus*, transferred, which is from *trāns-* across + the Indo-European root meaning ‘to lift/bear’).

Use – use, (F., – L.) O.F. *us* (from Lat. *ūsum*, acc. of *ūsus*, use, pp. of *ūtī*, to use).

Usurp – to seize to one’s own use, take possession of forcibly, (F., – L.) F. *usurper* (from Lat. *ūsūrpāre*, to employ/acquire, perhaps orig. ‘to seize to one’s own use’).

Utilise – to put to good use, (F., – L.) F. *utilisier* (a modern coined word from Lat. *ūtīlis*, useful).

Vaccinate – to inoculate with the cow-pox, (L.) Coined from Lat. *vaccīnus*, belonging to cows, from *vacca*, a cow.

Vanish – to disappear, (F., – L.) M.E. *vanissen* (from Lat. *vānescere*, to become empty, from *vānus*, Vain).

Vary – to alter, change, (F., – L.) F. *varier* (from Lat. *variāre*, to diversify, from *varius*, Various).

Wait – to watch, stay in expectation, abide, lie in ambush, (F., – O.H.G.) M.E. *waiten* (from O.F. *waite*, a guard/watchman, from O.H.G. *wahhta*, a watch).

Walk – to move along on foot without running, (E.) M.E. *walken* (orig. a strong verb, A.S. *wealcan*, to roll, to toss oneself about).

Warn – to caution against, put on one’s guard, (E.) M.E. *warnien* (from A.S. *wearnian*, to take heed, from the Germanic base for ‘to defend/guard’).

Yaw – to go unsteadily, bend out of its course, said of a ship, (Scand.) From Norweg. *gaga*, to bend backwards (likely a reduplicated form of *Go*).

Yawn – to gape, (E.) M.E. *gānien* (from A.S. *gānian*, to yawn, related to the Greek word for ‘to gape’ or ‘yawning gulf’ (Chaos)).

Yield – to resign, grant, produce, submit, give way, (E.) M.E. gelden, yelden (orig. sense was ‘to pay,’ from A.S. gieldan, to pay/restore).

Результати та обговорення. Спочатку проведемо аналіз кількісного співвідношення походження першої групи слів шляхом підрахунку

етимології кожного слова та розподілу слів за походженням з різних мов. Потім на основі отриманих даних, створимо процентне співвідношення для зручного порівняння пропорцій групи і подальшого зіставлення результатів першої та другої дієслівних груп.

1. Аналіз першої групи дієслів

Розподіл слів здійснюється у таблиці (Таблиця 1) на англійське або германське, французьке, гібридне, кельтське та латинське. Категорії походження розподілені згідно з позначеннями походження слів зі списку неправильних дієслів. Обробку, підрахунок і розподіл даних за категоріями здійснено без застосування автоматизованих засобів.

Проаналізувавши походження неправильних дієслів (див. табл. 1), виявилось що 133 зі 172 (77.3%) дієслів мають походження групи германських мов, зі свого боку є сукупністю англійської, давньоанглійської, готських мов та мови англосаксів. Натомість 39 (22.5%) дієслів мають скандинавське, французьке, гібридне, кельтське та латинське походження (Таблиця 2). Це може означати, що більшість неправильних дієслів утворилися в давньоанглійській період 8–11 ст., коли мова була досить однорідна і запозичення були набагато рідшими. Адже англійська мова після цього періоду була досить відкрита до збагачення новими термінами (Селігей, 2017: 3).

2. Аналіз другої частини дієслів

Аналогічну роботу проведемо з другою групою слів (Таблиця 3). Зазначені категорії походження, приклади позначень походження, кількість слів на певну категорію, їх частка та загальна кількість слів в групі правильних дієслів. У випадку обробки інформації другої групи дієслів доречно зазначити такі категорії походження, як: французьке, англійське або германське, латинське, скандинавське та кельтське.

Обрана група правильних дієслів має різну етимологію (див. табл. 3). Переважна більшість слів мають французьке (44.6%) та германське (28.4%) походження. Також виявлено дієслова латинського, скандинавського та кельтського походження. Отже, ми не можемо стверджувати,

Таблиця 1

Аналіз походження неправильних дієслів

Категорія походження	Приклади позначень походження	Кількість Слів	Частка (%)
Англійське / Германське	E. (English), M.E. (Middle English), A.S. (Anglo-Saxon).	133	77.3%
Скандинавське	Scand. (Icelandic, Swedish, Danish)	16	9.3%
Французьке (через Латину/Кельтське)	F., F. – L., F. – C.	13	7.6%
Гібридне (E. and Scand. / E. and O.F.)	E. and Scand. / E. and O.F.	5	2.9%
Кельтське	C. (Celtic)	3	1.7%
Латинське	L. (Latin)	2	1.2%
Усього		172	100%

Таблиця 2

Аналіз кількості неправильних дієслів іншомовного походження

Походження (Не-A.S./E.)	Кількість Слів	Частка (%)
Скандинавське (Scand.)	16	9.2%
Французьке (F.)	13	7.5%
Гібридне (E. and Scand. / E. and O.F.)	5	2.9%
Кельтське (C.)	3	1.7%
Латинське (L.)	2	1.2%
Усього іншомовних	39	22.5%

Таблиця 3

Аналіз походження групи правильних дієслів

Категорія походження	Приклади позначень походження	Кількість слів	Частка (%)
Французьке	F. (F. – L., F. – C., F. – Gk.)	33	44.6%
Англійське / Германське	E. (A.S., M.E.)	21	28.4%
Латинське	L.	10	13.5%
Скандинавське	Scand. (Icel.)	9	12.2%
Кельтське	C.	1	1.3%
Усього		74	100%

що правильні дієслова є продуктом тільки англійської або групи германських мов, на відміну від проаналізованої групи неправильних дієслів, де спостерігається явна кількісна перевага належності до етимологічної групи германських мов.

3. Причини розподілу (зв'язок з історією мови)

Англійська мова зазнавала постійних змін протягом усього періоду свого розвитку, що закономірно торкнулося однієї з ключових частин мови – дієслова. У період Old English дієслова поділялися на сильні (strong) та слабкі (weak). Саме сильні дієслова зберегли апофонічні моделі словозміни й стали основою сучасних irregular verbs, тоді як слабкі дієслова лягли в основу регулярної моделі з суфіксом -ed. Джавід Бабаєв у своїй праці “The verbs in middle English” писав: «На той час існувало близько 300 сильних дієслів. Лише 67 сильних дієслів змогли зберегти свою оригінальність і залишилися нерегулярними дієсловами в новій англійській мові. Решта дієслів стали регулярними, додавши до кінця зубні суфікси -t i -d, de. Але були й такі дієслова, які також стали нерегулярними. Сьогодні в сучасній англійській мові існує приблизно 300 нерегулярних дієслів. Отже, у часи Middle English слова змінювалися і переходили до групи регулярних (правильних) за допомогою закінчень» (Babayev, 2011).

В Old English дієслова використовувались та змінювалися подібно дієсловам в сучасній Німецькій мові. Наприклад, раніше використовували “cunnan” замість “can”, “willan” замість “will”, “sculan” замість “must”, “magan” замість “may / be able to”, and “mōtan” використовувався як “to be allowed to” (Mitchell, 1992: 109–117).

Дієслова змінювалися за часом, активністю, особою, та числом. В Old English майбутній час

не вважався часом, він був допоміжною конструкцією, тож існували лише минулий та теперішній час. Логіка трансформації дієслів при переході з активної в пасивну форму і навпаки залишилася незмінною. Цікаво те, як дієслова змінювалися за особою та числом. Порівнявши трансформацію дієслів за особою в сучасній німецькій мові та старою англійською (Рисунок 1), ми можемо побачити майже однакову логіку словотворення. Проаналізуємо німецьке слово machen (робити): 1-ша особа однини *ich mach-e*, 2-га особа однини *du mach-st*, 3-тя особа однини *er/sie/es mach-t*, 1-ша особа множини *wir mach-en*, 2-га особа множини *ihr mach-t*, 3-тя особа множини *sie/Sie mach-en*.

Порівнюючи відмінювання в німецькій мові та в старій англійській, можемо прослідкувати певні збіги. Перша та друга особа однини змінюються ідентично в обох мовах. Різняться відмінювання між мовами у: третій особі однини, першій особі множини, другій особі множини, третій особі множини. Однак, логіка відмінювання у цих прикладах залишається незмінною, що свідчить про кардинальні зміни в англійській мові протягом періоду з XI ст. і по сьогодні.

Висновки. Таким чином, кількісне зіставлення етимологічного походження двох дієслівних груп сучасної англійської мови з використанням відсоткових показників дало можливість статистично підтвердити кореляцію між типом дієслова і мовою-джерелом.

Обрана вибірка (172 неправильних та 74 правильних дієслів) із уніфікованою системою етимологічних маркерів дозволила підтвердити гіпотезу про походження дієслів і вплив певних історичних періодів на розвиток сучасної англійської мови.

	INDICATIVE.	SUBJUNCTIVE.
<i>Pres. sing.</i>	1. bind-e, 2. bind-est, bintst, 3. bind-ep, bint,	bind-e. bind-e. bind-e.
<i>plur.</i>	bind-aþ,	bind-en.
<i>Pret. sing.</i>	1. band, 2. bund-e, 3. band,	bund-e. bund-e. bund-e.
<i>plur.</i>	bund-on,	bund-en.
<i>Imper. sing.</i>	bind;	<i>Infin.</i> bind-an.
<i>plur.</i>	bind-aþ.	
<i>Partic. pres.</i>	bind-ende;	<i>pret.</i> ge-bund-en.
<i>Gerund.</i>	to bind-enne.	

Рис. 1. Трансформування слова bindan (bind) (Sweet, 1886)

Отже, дієслова що були сформовані в період *Old English* набували різноманітних граматичних змін під час їх використання. На відміну від дієслів німецької, зі старої англійської мови дієслова почали використовуватись в зручнішій формі та втратили свої властивості зміни за особою та числом. Натомість вони набули нових трансформацій за умов використання часів.

Розуміння тенденції формувань слів в наш час є важливою складовою вивчення мови та її історії. За допомогою цих знань можна прослідкувати зміни сучасної логіки застосування слів. Як приклад маємо справу з явищем, коли є можливим і граматично правильним використання моделей утворення правильних дієслів до неправильних паралельно зі знайомими нам трьома формами неправильних дієслів. Такі зміни є природними в будь-якій мові, адже мова це інструмент, який не може не зазнавати змін під час трансформацій ідей, пріоритетів і тенденцій поведінки людства.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні ширшого кола дієслів, включно з рідковживаними та стилістично маркованими одиницями, з метою виявлення загальних закономірностей еволюції дієслівної системи англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верба, Л. Г. (2012). Історія англійської мови: Навчальний посібник. Нова Книга. <https://doi.org/10.31812/0564/1992>
2. Велика, А. М., Мудрик, Д. П., & Лосева, І. В. (2024). *Вплив технологій*

- на еволюцію англійської мови: Аналіз використання сленгу та аббревіацій у текстових повідомленнях. *Вісник науки та освіти*, 12(18), 68–79. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)-68-79](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18)-68-79)
3. Воробйова, Л. В., & Красовський, А. А. (2025). Становлення англійської мови в контексті процесу запозичення. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*, 2(29), 13–19. <https://doi.org/10.33274/2079-4835-2024-29-2-13-19>
 4. Загородня, О. Ф. (2023). Тенденції розвитку англійської мови у XXI столітті. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 34(73), 3, 155–161. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.3/16>
 5. Зварич, І. (2018). *Розвиток англійської мови в історичному дискурсі та формування груп англословних країн. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 1(7), 15–19. <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2018.7.04>
 6. Селігей, П. О. (2017). З історії пуризму в англійській літературній мові. *Мовознавство*, 6, 30–43. URL: [https://www.inmo.org.ua/assets/files/2020/Selihey%20P.%20Z%20istoriyi%20puryzmu%20v%20anhliys'kiy%20literaturniy%20movi.%202%20\(2017\).pdf](https://www.inmo.org.ua/assets/files/2020/Selihey%20P.%20Z%20istoriyi%20puryzmu%20v%20anhliys'kiy%20literaturniy%20movi.%202%20(2017).pdf)
 7. Чепелюк, Н. І., Коваль, Н. О., & Добровольська, Ю. Л. (2025). *Числівники в давньоанглійській мові в об'єктиві сучасного мовознавства: історичний контекст, структура та альтернативні погляди. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 36 (75), 1, 38–44. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/38>
 8. Babayev, J. (2011). The verbs in Middle English. In *Proceedings of the Magistrantların Regional Scientific Conference (No. 2)*. URL: https://www.researchgate.net/publication/366905213_THE_VERBS_IN_MIDDLE_ENGLISH
 9. Mitchell, B., & Robinson, F. C. (1992). *A guide to Old English* (5th ed. pp. 109–117). Blackwell. <https://doi.org/10.2307/2856419>
 10. Skeat, W. W. (1911). *An etymological dictionary of the English language*. Clarendon Press. <https://doi.org/10.2307/3713273>
 11. Sweet, H. (1886). *An Anglo-Saxon primer: With grammar, notes, and glossary*. Clarendon Press Vol. 1, No. 1. <https://doi.org/10.2307/3045355>

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 811.161.1'38
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.6>

ПОЕТИЧНИЙ ПРИЙОМ МОРФОЛОГІЧНОЇ СПІВПОЗИЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА

Жанна Гончарова

*старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

ORCID ID 0000-0003-3665-5335

Zhannagoncharova803@gmail.com

Ключові слова: *поетичний прийом, актуалізація, співпозиція, креативне використання, нейтралізація, морфологічна одиниця.*

У статті описані аксіоми дослідження поетичних творів, сформульовані відомими дослідниками морфологічного рівня поетичної мови: аксіома виразності, аксіома парадигматичності, аксіома цілісності, аксіома інтенціональності. Низка принципів дослідження й опису граматичного рівня поетичної мови, які було вироблено на підґрунті цих аксіом, застосовані для аналізу віршових творів Василя Стуса. Розглянуто універсальний морфолого-поетичний прийом виділення й актуалізації граматичних одиниць у поетичних творах митця – морфологічну співпозицію, яку визначають як морфологічне співположення словесних знаків на невеликому просторі віршованого тексту. Серед загальнопоетичних способів актуалізації морфологічна співпозиція є найбільш активним за частотністю свого функціонування в поетичному тексті. У творчості Василя Стуса морфологічне співположення зафіксовано у двох типах словосполучень. Перший тип – стійкі традиційні вирази, що передають ідею накопичення, типовості. Другий тип – авторські комбінації, у яких повтор кореня створює додаткові смисли у відображенні типових дій, процесів. Відзначено авторський вибір одиниць морфологічного рівня мови у співпозиції: вони є граматично маркованими одиницями (дієслівна форма наказового способу, іменникова форма вокативу, субстантивний біном), рідко вживаними та okazіональними словами. Зроблено висновок про індивідуальне креативне використання автором загальнопоетичних способів актуалізації морфологічних форм і значень, співпозиції морфологічних одиниць зокрема, й схарактеризовано низку авторських прийомів актуалізації та нейтралізації граматичних смислів. Перспективою дослідження стає визначення граматичних засобів, які обирають інші українські поети-шістдесятники під час створення текстів для реалізації художнього задуму.

THE POETIC TECHNIQUE OF MORPHOLOGICAL JUXTAPOSITION IN LYRICS BY VASYL STUS

Zhanna Honcharova

*Senior Lecturer at Foreign Languages and Cross-cultural Communication Department
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

Key words: *poetic technique, actualization, juxtaposition, creative use, neutralization, morphological unit.*

The article deals with the axioms of the poetic works study, which were formulated by well-known researchers of the morphological level of poetic language: the axiom of expressiveness, the axiom of paradigmaticity, the axiom of integrity (compositionality), the axiom of intentionality. A number of study principles and description of the grammatical level of poetic language, which were developed on the basis of these axioms, were applied to the analysis of the poetic works by Vasyl Stus. The article considers the universal morphological and poetic method to actualize grammatical units in the artist's poetic works – morphological juxtaposition, which is defined as the morphological close arrangement of language units within a small space of a poetic text. Among the general poetic methods of actualization, morphological juxtaposition is the most active in terms of the frequency of its functioning in a poetic text. In the poetic works by Vasyl Stus morphological juxtaposition is recorded in two types of word combinations. The first type comprises stable traditional expressions that convey the idea of accumulation, typicality. The second type represents authorial combinations in which the repetition of the root creates additional meanings in the reflection of typical actions and processes. The author's choice of morphological units that are used in juxtaposition is noted: they are grammatically marked units (the imperative verb form, the vocative noun form, the substantive binomial), rarely used and occasional words. A conclusion is made about the author's individual creative use of general poetic methods to actualize morphological forms and meanings, the juxtaposition of morphological units in particular, and a number of author's methods to actualize and neutralize grammatical meanings are characterized. The prospect of the study is to determine the grammatical means chosen by other Ukrainian poets of the sixties when creating texts to implement an artistic idea.

Вступ. Учені-лінгвісти висловлюють думку про поетичну мову як сферу максимальної реалізації можливостей національної мови. Вони стверджують, що всі яруси системи мови, які майже автоматизовані в мові буденного спілкування, у поезії набувають самостійної смислової та фасцинативної значущості (Скоробогатова, Козлова, 2020). Автор поетичного твору використовує внутрішній потенціал мовної системи, до якого відносяться морфологічні можливості мовних одиниць. При чому застосування одиниць морфологічного рівня мови та їхніх комбінацій не відбувається хаотично, але за складною багатовекторною системою, де одиниці функціують не тільки за граматичними, але й віршовими законами. З цієї точки зору дуже яскраво виявляється поезія 60-х років минулого століття, періоду «відлиги», коли політику уряду стала відкрито критикувати невелика, але

дедалі більша група людей, яких називали шістдесятниками. Серед них були й дисиденти, що висловлювали думки, які суперечили панівній ідеології. Одним з найактивніших представників українського дисидентського руху, яких хвилювало національне питання, культивування рідної мови й культури, був Василь Стус. Використовуючи мовні одиниці різних рівнів, численні стилістичні засоби та авторські прийоми, майстер слова передає читачеві відчуття й внутрішні переживання, пов'язані з несправедливим й несвободним життям людей того періоду. В цій розвідці ми ставимо **за мету** описати поетичний прийом морфологічної співпозиції у поезії Василя Стуса та схарактеризувати морфологічні одиниці, які автор використовує у граматичному співположенні.

Учена-мовознавиця, відома дослідниця морфології поетичної мови О. О. Скоробогатова

сформулювала шість аксіом, які слугують підґрунтям дослідницьким розвідкам вивчення поетичної морфології слов'янських мов у когнітивно-функціональному річизі лінгвопоетики. Це *аксіома виразності, аксіома експресивності порушення морфологічної норми, аксіома парадигматичності, аксіома цілісності, аксіома переходу (трансферу), аксіома інтенціональності* (Скоробогатова, Козлова, 2020: 205). Спираючись на ці аксіоми, було вироблено низку принципів дослідження й опису граматичного рівня поетичної мови, дискурсу та ідіостилю, які ми застосуємо для аналізу віршових творів Василя Стуса. Застосування цих принципів відтворює, на нашу думку, багатовекторність дослідження поетичного тексту.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували поетичні тексти Василя Стуса, репрезентовані у збірках «Зимові дерева», «Веселий цвинтар» та «Палімпсести».

Корпус дослідження сформовано шляхом суцільної вибірки поетичних фрагментів, у яких зафіксовано співпозицію морфологічних форм (спільнокоренових одиниць різних частин мови), що реалізують ідею накопичення, типовості об'єкта або створення додаткових смислів у відображенні типових дій, процесів, об'єктів.

Характер поставленої мети зумовив застосування таких методів, як описовий, функціональний, метод контекстно-інтерпретаційного аналізу. Описовий метод використано для загального аналізу й опису граматичних одиниць у співпозиції. Поетичний потенціал граматичних одиниць у художньому функціонуванні виявлено за допомогою функціонального методу. Завдяки лінгвопоетичному й контекстно-інтерпретаційному аналізу схарактеризовано граматичні засоби та поетичні прийоми реалізації авторської інтенції до створення поетичного смислу.

Результати та обговорення. Створюючи поетичний текст, автор виконує певне поетичне завдання, пов'язане з його інтенціями, думками й особливостями мовомислення (Лисиченко, 2009), що відбивається в авторському відборі лінгвостилістичного матеріалу, індивідуальному креативному використанні традиційних художніх прийомів та пошуку нових. Аксіома інтенціональності орієнтується на спробу осмислення мовотворчості поета. На граматичному рівні текстотворення вона передбачає в кожному конкретному випадку породження тексту зв'язок морфологічної основи поетичного твору, використання тих чи тих способів виділення й нейтралізації морфологічних значень з певним поетичним авторським задумом.

Морфологічне співвідношення словесних знаків на невеликому просторі віршованого тексту

Скоробогатова О. О. характеризує як співпозицію, селекцію й атракцію (Скоробогатова, 2015), які стають регулярними поетичними прийомами актуалізації морфологічних форм і значень. На думку ученої, серед загальнопоетичних способів актуалізації найбільш активним за частотністю свого функціонування в поетичному тексті є співпозиція морфологічних одиниць, що в мові поезії базується на авторському відборі і близькій локалізації опозитивних морфологічних одиниць і форм, однорідних форм і одиниць. Мовознавиця зазначає що, «виділяючи грамеми за допомогою співпозиції, автор у кожній із них підкреслює конкретний граматичний вибір, а співположення або актуалізує опозицію, або нейтралізує її, об'єднуючи опозити в граматичні комплекси» (Скоробогатова, 2015). Розглянемо цей універсальний морфолого-поетичний прийом виділення й актуалізації граматичних одиниць у поетичних творах Василя Стуса.

Співпозицію морфологічних форм у творчості митця простежуємо у двох типах словосполучень. Перший тип – стійкі традиційні вирази, що передають ідею накопичення, типовості, певною мірою «зразковості» об'єкта (*тьмуца тьма*); вони відтворюють модель, де суб'єкт атрибуції має типову властивість. Другий тип – авторські комбінації (*тьмою тьмиться, чужіти в чужаниці-чужині, не безумій, безуме*), у яких повтор кореня створює додаткові смисли у відображенні типових дій, процесів, об'єктів. Порівн.:

Зазираю в завтра – тьма і тьмуца / тьма. І тьмуца тьма. І тьмуца тьма. / Тільки чорна вдовь. І чорна пуца. / А твого Святошина – нема. / Ні сестри, ні матері, ні батька. / Ні дружини. Синку, озовись. / Понімили друзі. Чорна гатка / в теміні. Питьмою – хоч залиш <...> (В. Стус. «Зазираю в завтра – тьма і тьмуца тьма...») (Стус, 1970).

У сталому словосполученні *тьмуца тьма* за рахунок кореневого повтору виокремлюється характерна, типова ознака суб'єкта. Як наголошувала О. О. Скоробогатова (Скоробогатова, 2021: 191), такі комбінації мають значне смислове навантаження завдяки посиленому кореневому значенню, що створює додатковий поетичний ефект імітування фольклорності та художньої глибинної традиційності. Виразності й художньої експресивності зазначений уривок набуває завдяки авторській локалізації сполучення *тьмуца тьма* у віршовому ряді. Воно поєднується сполучником з повторюваним іменником *тьма і тьмуца тьма* у складі речення *Зазираю в завтра – тьма і тьмуца тьма <...>* та стає окремим реченням, що повторюється, утворюючи віршовий ряд: *<...>І тьмуца тьма. І тьмуца тьма <...>*. Окрім того

відмічаємо локалізацію у рамках одного поетичного фрагменту словосполучення *тьмуца тьма* та слів *тітьмою*, *в теміні* на початку строфи та в кінці, що уможлиблює застосування принципу цілісності (композиціональності) до аналізу зазначеного уривку поетичного твору. Відповідно теорії О. О. Скоробогатової, цей принцип-аксіома стверджує, що онтологічні властивості віршованого тексту (ритм, образність, дія закону єдності і щільності віршового ряду, динаміка форми), як і його структура сприяють актуалізації та нейтралізації морфологічних форм і значень. У цілісній поетичній структурі «актуалізація та нейтралізація визначені не тільки особливостями віршової або синтаксичної організації окремого речення, але й композицією, зв'язками на рівні цілого тексту» (Скоробогатова, Козлова, 2020: 206). Усі елементи віршового твору взаємопов'язані. У результаті їхньої взаємодії виникають сукупні значення на рівні віршового ряду, строфи, фрагмента тексту тощо, і тексту як єдності, що є значущим. На нашу думку, така концентрація однокорених слів у невеликому фрагменті, чи то у контактній співпозиції, чи у дистантному розташуванні, свідчить про авторське смислове навантаження цих суголосних морфологічних одиниць. У проаналізованому фрагменті майстер передає реципієнту відчуття безнадії та марних сподівань на краще майбутнє.

Розглядаючи індивідуально-авторські комбінації однокорених слів у поезії митця, зазначаємо, що відбувається поєднання спільнокорених одиниць різних частин мови, що мають різні граматичні характеристики. Порівн.:

<...>/ І сіють зраду спогади марудні, / що передовіряються перу / і забивають дух тобі єдиний, / і тьмою тьмить ся образ України / допіру він розтане – й я помру. / І в помережані увійду ночі, / де ні жалю, ні радощів не ймуть, / а так живуть – і смерть свою жують. / О, скільки слів, неначе поторочі. (В. Стус. «О, скільки слів, неначе поторочі...») (Стус, 1977–1979). Контактна співпозиція слів *тьмою тьмить ся* реалізує значення характерної, типової дії, що свідчить про актуалізацію внутрішньої форми слова. Це граматичне явище ґрунтовно описує Олена Олександрівна Скоробогатова (Скоробогатова, 2021). Вона висловлює думку про те, що поетична актуалізація внутрішньої дериваційної та/або етимологічної форми слова відбувається завдяки міжчастиномовній співпозиції однокорених (на рівні синхронії або діахронії) слів. Василь Стус активно використовує цей загальнопоетичний прийом актуалізації граматичних форм і значень, при цьому компонентами таких поєднань часто обирає одиниці, що з точки зору морфології є навантаженими,

маркованими грамемами (Четверик, 2022) Порівн.:

<...> Мертвий мій органе, лісу мій, / виляте і вигукле стозвуччя, / чуєш, не безумій, ставе мій, / безуме, завжди: росте, як круча, / ніч. Ти нею весь – опоночів. / Жально сяють божевільні зорі. / І летить орда смертельно-хорих / виплесків пекельних – кажанів. (В. Стус. «Вийду в ніч. Під соснами пройду») (Стус, 1968).

Привертає увагу авторський вибір слів у граматичному співположенні: дієслово наказового способу та іменник у формі вокативу *не безумій, безуме*. Обидві є граматично маркованими одиницями. Маркованість розглядають як поняття, яке використовується лінгвістами для опису «асиметрії в категорії, коли один із членів субкатегорії розглядається в деякому відношенні більш базовим, ніж інший» (George Lakoff, 1987: 89). Цю думку поділяють інші дослідники, наголошуючи на тому, що немаркований член опозиції є базовим або простим; «маркований – припускає наявність додаткового елемента / компонента (Schane, 1970: 290). В опозиції дійсний – наказовий спосіб дієслівна форма дійсного способу є базовою: її категоріальне значення відтворює розгалужена система формально-граматичних показників. Грамема наказового способу стає маркованою завдяки спеціальному, значно меншому набору формантів, які додають апеллятивної семантики та валентно поєднують імперативну форму з вокативом. Як відомо, вокатив (кличний або звертальний відмінок) – непрямий відмінок, який позначає звертання до певної особи чи предмета. За ствердженням науковців, ця грамема «в морфологічному плані входить як сьомий компонент до відмінкової парадигми однини й множини з її диференційованою сукупністю флексій» та виконує «первинну семантико-синтаксичну ускладнену функцію адресата мовлення – потенційного суб'єкта дії <...>» (Вихованець, 2004: 79). Імператив та вокатив – це часто парне уживання. Єдність цих форм посилюється у разі використання спільнокорених слів.

У структурі поетичних текстів наказовий спосіб дієслова та звертання як форми усного діалогу займають досить значне місце. Своєрідність цих категорій у ліриці, на думку учених, пов'язана з відсутністю безпосередніх співрозмовників під час поетичного мовлення та з можливим у ліричній поезії незвичайним узагальненим характером співрозмовників. Окрім того, форми *не безумій* (безуміти), *безуме* (безум), як і лексеми, є рідко вживаними (Словник.уа. Портал української мови та культури), що посилює стилістичну виразність фрагменту поезії.

Не менш цікавою є співпозиція іменник-дієслово *ніч опоночів* у тому ж фрагменті, де

дієслівна форма минулого часу тяжіє до оказіональної. Вважаємо авторські комбінації граматично і стилістично маркованих форм *не безумій, безуме /ніч опоночів* суттєвими у поезії твору, які надають експресії та смислового навантаження.

В інших поезіях митця фіксуємо індивідуально-авторські сполучення, які є поєднанням дієслова та субстантивного біному *чужіти в чужаниці-чужині*. Порівн.:

О не дивуй, о не дивуй мені – / моє життя для тебе незбагненне. / Воно й мені чуже – і не про мене / чужіти в чужаниці-чужині, / де я зацвів у потойбічні дні / і щедро попускаю закрай світу / свою одяглу душу, часом криту / усесвіту великого на дні <...>. (В. Стус «О не дивуй, о не дивуй мені...») (Стус, 1977–1979).

За визначенням науковців, морфологічні біноми є дефіснооформленими одиницями, що «складені з морфологічно однорідних елементів, які утворюються за моделями «іменник-іменник», «дієслово-дієслово», «прислівник-прислівник» тощо» (Скоробогатова, 2023). За спостереженнями авторів цієї теорії, субстантивні морфологічні біноми, ті, що утворені за моделлю «іменник-іменник» (*недви́га-крига, друзі-побратими*), становлять більшу частину цих одиниць у сучасному мовленні. Розвиваючи теоретичні положення О. О. Потебні щодо функціонування морфологічних біномів, сучасні представники Харківської філологічної школи досліджують й описують їх різні типи в українському фольклорному й сучасному поетичному дискурсі (Скоробогатова, 2023; Бувалець, 2014). З опертям на наукові розвідки представників ХФШ ми описали субстантивні біноми як доміантні морфологічні одиниці у поезії Івана Світличного та схарактеризували їх за типами відношень між компонентами (Гончарова, 2024).

Аналізуючи поєднання *чужіти в чужаниці-чужині* у вірші Василя Стуса, спостерігаємо функціонування субстантивного біному *чужаниці-чужині* із семантико-синтаксичним відношенням рівноправності, де елементи є рівнонавантаженими і семантично, і синтаксично (Скоробогатова, 2015). Завдяки спільному кореню компоненти біному доповнюють один одного, створюючи значення інтенсивної ознаки-характеристики певного міста, регіону або країни, що для ліричного героя стає чужим. Значення авторського конструкту *чужаниця-чужина* («чужий регіон, далекий від рідних місць») посилюється у контактній локалізації зі спільнокореневим дієсловом *чужіти* та у дистантній – з прикметником *чуже*.

Принцип парадигматичності, ще один з принципів-аксіом, які було визначено мовознавцями

для створення теорії поетичної морфології та морфологічної поезики (Скоробогатова, Козлова, 2020), передбачає у структурі поетичного тексту актуалізацію мовних парадигматичних відношень як на лексичному рівні, так і на рівні морфологічному. Цей принцип уможливило виділення у структурі вірша бінарних та багаточленних морфологічних парадигматичних комплексів. За спостереженням науковців, які досліджують питання морфології поетичної мови, багаточленне парадигмальне співположення є одним із найбільш цікавих випадків співпозиції (Скоробогатова, Козлова, 2020), коли в одному віршовому просторі поєднуються декілька морфологічних одиниць, що входять до граматичної парадигми. Порівн.: <...> *Голова його заповнена спогадами. / (Вічне перемелювання однієї істини: / гримаси підлості, підлість підлості, / підлість підлості підлості). / Хтиво показує старечим ротом : / те, що було 1968 року нової ери / віддзеркалює, ніби в мертвій воді, / події 1968 року перед Христом. / Рухається, зазираючи в брезклу воду <...>. (В. Стус «Мумія») (Стус, 1970).*

Застосовуючи цей принцип для аналізу зазначеного фрагмента, визначаємо, що використання різних відмінкових форм у ряді, лінійна організація якого уможливило розташування слів одне поруч з одним, одне за одним, створює ефект накопичення. Лінійна протяжність віршового ряду продукує поступове нанизування морфологічних одиниць. На нашу думку, таке авторське розташування відтворює ідею інтенсивності й розвитку: *гримаси підлості, підлість підлості, / підлість підлості підлості*.

Розглядаючи інші поезії майстра, вважаємо за можливе застосовувати декілька дослідницьких принципів водночас. Порівн.:

*<...>А голоси протобажань / лиш горло перетнуть, / покрають серце без ножа / і мовчки одійдуть, / лишивши, як загуслий біль, / укритий смерком гай, / де **міні** товпляться в тобі, / проте – не потурай. / Он бач – верба – димочком **тінь**. / Ти ж **міні міні міні міні тінь**. / Ані рухнеться волосін, / занурена в глибін (Василь Стус. «Змагай, знеможений життям...») (Стус, 1970).*

У зазначеному фрагменті окрім аксіом парадигматичності та цілісності працює аксіома виразності, відповідно якої морфологічна форма і морфологічне значення актуалізуються або нейтралізуються у поетичному тексті. У випадках поетичної актуалізації граматичних форм і значень створюється ефект їхнього «згущення» й виділення» (Скоробогатова, Козлова, 2020: 206). Натомість нейтралізація граматичних форм, коли в одній графіці

неможливо чітко виокремити конкретне граматичне значення в контекстуальній багатозначності одиниць, створює ефект багатозначності поетичного тексту. У цьому фрагменті, у ряді, що утворений повторюваною формою іменника *тіні* та графемою *тінь*, відбувається нейтралізація морфологічного значення графем *тіні*. Контекстуальна невизначеність дозволяє схарактеризувати цю графему як форму іменника у множині називного відмінку або форму однини у родовому відмінку. Окрім того звертаємо увагу на те, що контактна локалізація повторюваної графем *тіні* та графем *тінь* у ряді за відсутності знаків пунктуації створює пролонгованість цієї форми, що продукує ефект звуконаслідування. Відтворюється звучання співу птахів, про що йдеться у попередньому віршовому рядку <...> *Он бач – верба – димочком тінь* <...>. Також, спираючись на аксіому цілісності, фіксуємо повтор компонентів ряду *тіні тіні тіні тіні тінь* у дистантній локалізації <...> *де тіні товляться в тобі, / проте – не потурай. / Он бач – верба – димочком тінь. / Ти ж тіні тіні тіні тіні тінь* <...>. Тож авторське використання й розташування іменникових форм у ряді спричиняє нейтралізацію морфологічного значення, при цьому підвищує виразність і фасцинативність окремих морфологічних одиниць і тексту загалом, бо припускає індивідуальні читацькі інтерпретації.

Висновки. Спираючись на аксіому дослідження поетичних творів, визначені науковцями-дослідниками морфологічного рівня поетичної мови, під час аналізу поезій Василя Стуса, ми дійшли висновку про індивідуальне креативне використання митцем загальнопоетичних способів актуалізації морфологічних форм і значень, співпозиції морфологічних одиниць зокрема, й схарактеризували низку авторських прийомів актуалізації та нейтралізації граматичних смислів. Міжчастиномовна співпозиція морфологічних форм у творчості майстра простежується у стійких традиційних виразах та авторських комбінаціях. Авторський вибір одиниць морфологічного рівня мови у співпозиції привертає увагу: вони є граматично маркованими одиницями (дієслівна форма наказового способу, іменникова форма вокативу, субстантивний біном), рідко вживаними та оказіональними словами. Окрім того поет активно використовує повтор морфологічних форм у віршовому ряді. Така співпозиція сприяє актуалізації або нейтралізації морфологічного значення.

Отже, аналіз мовної структури, авторських принципів зображення, прийомів та засобів створення тканини твору стає одним з головних

лінгвістичних інструментів для розуміння й осмислення художнього твору, поетичного зокрема. Його граматична організація разом з індивідуально-авторськими прийомами відіграють важливу роль у формуванні образної системи та поетичних смислів, що складає мистецький і естетичний простір поезії.

Перспективу дослідження вбачаємо у виявленні інших мовних одиниць граматичного рівня та авторських прийомів, що беруть участь у втіленні інтенцій та організації текстів зазначеного поета, а також у пошукові й визначенні граматичних засобів, які обирають інші українські поети-шістдесятники під час створення текстів для реалізації художнього задуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бувалець, О. В. (2014). Подвійні субстантивні конструкції в російській поезії ХХ–ХХІ століть: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди.
2. Вихованець, І. Р. (2004). *Теоретична морфологія української мови*. Київ: Пульсари.
3. Гончарова, Ж. М. (2024). Субстантивні біноми як одна з морфологічних доміант ідіостилію Івана Світличного. *Лінгвістичні дослідження*, (60), 366–377. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.60.28>
4. Лисиченко, Л. А. (2009). *Лексико-семантичний вимір мовної картини світу*. Харків: Основа.
5. Скоробогатова, О. О. (2015). Поетичний потенціал іменних граматичних категорій (на матеріалі російської поезії ХІХ–ХХІ століть): автореф. дис. ... докт. філол. наук. Київ.
6. Скоробогатова, О. О., & Козлова, А. Г. (2020). Дослідження морфологічного рівня поетичної мови в аспекті лінгвокреалогії: сучасний стан і перспективи. *Challenges and achievements of European countries in the area of philological researches*, 198–217. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-027-8-30>
7. Скоробогатова, О. О. (2021). Поетична актуалізація внутрішньої форми слова. *Лінгвістичні дослідження*, (54 ч. 1), 185–196. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2021.54.1.16>.
8. Скоробогатова, О. О. (2023). Морфологічні біноми різних типів у доробку фундаторів Харківської філологічної школи, сучасний стан і перспективи дослідження проблеми. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*, (93), 79–83. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2023-93-12>
9. Словник. ua. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?s>

wrd=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B8

10. Четверик, В. К. (2022). Виразний потенціал ступенів порівняння в мові російської поезії XX–XXI століть: дис. ... канд. філол. наук. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.
11. Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. University of Chicago Press.
12. Schane, S.A. (1970). Phonological and morphological markedness. *Progress in linguistics*, 286–294.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Стус, В. (1970). *Веселий цвинтар*. URL: <https://stus.center/p/veselii-tsvintar-avtorska-versiia-samvidav-814631>
2. Стус, В. (1977–1979). *Палімпсести (Магаданська версія)*. URL: <https://stus.center/p/zbirka-palimpsesti-magadanska-versiia-1977-1979-549988>
3. Стус, В. (1968). *Зимові дерева*. URL: <https://stus.center/p/zbirka-zimovi-dereva-103701>

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО ІНЖЕНЕРНОГО ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ

Наталія Гудкова

кандидат філологічних наук, доцент,

Київський національний університет технологій та дизайну

ORCID ID 0000-0003-0370-0283

gudkova.nm@knutd.com.ua

Ключові слова: *інженерне фахове мовлення, лексико-фразеологічні компоненти, зіставний аналіз, переклад фахових текстів, англійська мова, українська мова, іноземна мова фахового спрямування.*

У статті розглядаються проблеми перекладу лексико-фразеологічних компонентів інженерного фахового мовлення в українській та англійській мовах. Актуальність дослідження зумовлена тим, що попри традиційне трактування інженерного дискурсу як стилістично нейтрального й переважно термінологічного, у його межах активно функціонують лексико-фразеологічні одиниці, які відіграють важливу номінативну та когнітивну роль і водночас створюють додаткові труднощі для перекладача. Метою статті є здійснення зіставного аналізу лексико-фразеологічних компонентів інженерного фахового мовлення та виявлення основних проблем їх перекладу з англійської мови українською. Матеріалом дослідження слугують англійські й українськомовні фахові тексти з галузі прикладної механіки та машинобудування, зокрема тексти й перекладні завдання з навчального посібника з іноземної мови фахового спрямування для студентів-механіків Київського національного університету технологій та дизайну. Методологічну основу становлять методи зіставної лексикології, контекстуально-семантичного та перекладознавчого аналізу. У статті окреслено типологію лексико-фразеологічних компонентів інженерного дискурсу (термінологізовані словосполучення, напівідіоматичні конструкції, метафоризовані одиниці з деактивованою образністю) та проаналізовано їхні українські відповідники. Показано, що переклад таких одиниць у більшості випадків не може здійснюватися шляхом буквального калькування й потребує застосування описових і трансформаційних стратегій з урахуванням норм українського фахового мовлення. Зіставний аналіз підтверджує наявність структурної асиметрії між англійською та українською, зокрема перевагу дієслівних моделей у англійській та іменникових конструкцій в українській мові. Практичну значущість дослідження вбачаємо у можливості використання його результатів у курсах іноземної мови фахового спрямування, основ перекладознавства та зіставної лексикології для формування в здобувачів освіти вмінь аналізувати фахові словосполучення, добирати адекватні перекладацькі відповідники й уникати семантичного дисбалансу між текстом оригіналу та перекладу.

PROBLEMS OF TRANSLATING LEXICO-PHRASEOLOGICAL COMPONENTS OF ENGINEERING PROFESSIONAL DISCOURSE: A CONTRASTIVE ANALYSIS OF UKRAINIAN AND ENGLISH

Nataliia Gudkova

*PhD in Linguistics, Associate Professor,
Kyiv National University of Technologies and Design*

Key words: *engineering professional discourse; lexico-phraseological components; contrastive analysis; translation of professional texts; English; Ukrainian; English for Specific Purposes.*

The article examines the problems of translating lexico-phraseological components of engineering professional discourse in Ukrainian and English. The relevance of the study stems from the fact that, despite the traditional view of engineering discourse as stylistically neutral and predominantly terminological, it actively employs lexico-phraseological units that perform important nominative and cognitive functions and simultaneously create additional challenges for translators. The aim of the paper is to conduct a contrastive analysis of lexico-phraseological components of engineering professional discourse and to identify the main problems arising in their translation from English into Ukrainian. The research material comprises English and Ukrainian professional texts in the field of applied mechanics and mechanical engineering, including texts and translation tasks from an English for Specific Purposes textbook used for training mechanical engineering students at Kyiv National University of Technologies and Design. The methodological framework combines methods of contrastive lexicology, contextual-semantic analysis and translation studies. The article outlines a typology of lexico-phraseological components in engineering discourse (terminologized word combinations, semi-idiomatic constructions, metaphorical units with deactivated imagery) and analyses their Ukrainian counterparts. The study demonstrates that the translation of such units cannot usually be performed through literal calquing and requires the use of descriptive and transformational strategies in accordance with the norms of Ukrainian professional language. The contrastive analysis confirms structural asymmetry between English and Ukrainian, in particular the predominance of verbal models in English and nominal constructions in Ukrainian. The findings have practical implications for courses in English for Specific Purposes, translation studies and contrastive lexicology, as they can be used to develop learners' ability to analyse professional collocations, select adequate translation equivalents and avoid semantic imbalance between source and target texts.

Вступ. Фахове мовлення інженерних спеціальностей традиційно характеризується нейтральністю, стандартизованістю та прагненням до максимальної точності викладу (Crystal, 2003). У зв'язку з цим у лінгвістичних і перекладознавчих дослідженнях воно тривалий час розглядалося переважно крізь призму термінології, тоді як лексико-фразеологічний рівень залишався на периферії наукової уваги (Cabré, 1999; Temmerman, 2000). Водночас сучасні фахові тексти з прикладної механіки та машинобудування засвідчують активне функціонування лексико-фразеологічних компонентів, які виконують важливу номінативну та когнітивну функції, забезпечуючи економію мовних засобів і стандартизацію професійної комунікації (Kjær, 2007).

Попри відсутність експресивності, лексико-фразеологічні компоненти інженерного фахового мовлення характеризуються високим ступенем відтворюваності та структурної усталеності, що дозволяє розглядати їх як окремий об'єкт лексикологічного та перекладознавчого аналізу (Шевченко, 2007). Саме ці одиниці часто стають джерелом труднощів у процесі перекладу, оскільки їх семантика формується на перетині термінологічного значення, фахового контексту та мовної традиції. Унаслідок цього буквально калькування або формальний добір лексичних відповідників може призводити до смислового дисбалансу між мовою оригіналу та мовою перекладу (Newmark, 1988; Baker, 2018).

Актуальність дослідження зумовлена також практичними потребами викладання іноземної мови фахового спрямування (ІМФС). Аналіз перекладних завдань, що використовуються у процесі навчання, засвідчує, що саме лексико-фразеологічні компоненти інженерних текстів викликають найбільші труднощі у здобувачів освіти, оскільки вимагають не лише знання окремих термінів, а й уміня аналізувати структуру фахових словосполучень, встановлювати міжмовні відповідники та враховувати особливості їх функціонування в професійному дискурсі (Карабан, 2004).

Проблематика фразеології та лексико-фразеологічних одиниць розглядалася в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників у межах загальної та зіставної лексикології (Кочерган, 2010; Шевченко, 2007), однак у контексті інженерного фахового мовлення ці питання висвітлювалися фрагментарно. У дослідженнях з перекладу технічних текстів основна увага, як правило, зосереджується на терміносистемах, тоді як лексико-фразеологічні компоненти розглядаються побіжно або не виділяються як окремий рівень аналізу (Natim & Munday, 2004; Vinay & Darbelnet, 1995). Це зумовлює необхідність комплексного підходу, що поєднує зіставну лексикологію та перекладознавство.

Метою статті є здійснення зіставного аналізу лексико-фразеологічних компонентів інженерного фахового мовлення в українській та англійській мовах і виявлення основних труднощів їх перекладу. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: окреслити поняття лексико-фразеологічного компонента в інженерному дискурсі; класифікувати основні типи таких одиниць; здійснити зіставний аналіз українських та англійських відповідників; проаналізувати типові перекладацькі труднощі та визначити можливі стратегії їх подолання.

Матеріали і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували англійські та українськомовні фахові тексти інженерного спрямування з галузей прикладної механіки та машинобудування. До корпусу аналізованих матеріалів увійшли навчальні, науково-технічні та інструктивні тексти, що відображають сучасні тенденції функціонування інженерного фахового мовлення. Особливу увагу приділено текстам і перекладним завданням з навчального посібника з іноземної мови фахового спрямування для механіків, який використовується у навчальному процесі Київського національного університету технологій та дизайну, оскільки саме вони репрезентують типові мовні ситуації, з якими стикаються здобувачі освіти під час роботи з фаховими текстами.

Корпус дослідження формувалася за принципом цілеспрямованої вибірки та включав фрагменти текстів, що містять лексико-фразеологічні компоненти, характерні для інженерного дискурсу. До таких одиниць віднесено термінологізовані словосполучення, напівідіоматичні конструкції та метафоризовані одиниці з деактивованою образністю, які функціонують у межах нейтрального стилю, але водночас виявляють структурну та семантичну усталеність. Відібрані приклади аналізувалися в контексті їхнього функціонування у фахових текстах та зіставлялися з відповідниками в іншій мові.

Методологічну основу дослідження становить комплексний підхід, що поєднує методи зіставної лексикології та перекладознавства, розроблені в працях з теорії перекладу та контрастивної лінгвістики (Vinay & Darbelnet, 1995; Baker, 2018). Основним методом є зіставний аналіз, який застосовувався для виявлення структурних і семантичних відповідностей та розбіжностей між українськими та англійськими лексико-фразеологічними компонентами інженерного фахового мовлення. Контекстуально-семантичний аналіз дозволив уточнити значення досліджуваних одиниць з урахуванням їх функціонування в конкретних фахових ситуаціях, а також визначити ступінь їх термінологізації.

Для аналізу перекладу використано перекладознавчий метод, що передбачає виявлення типових перекладацьких труднощів і стратегій їх подолання, зокрема калькування, трансформацій і контекстуальної адаптації (Newmark, 1988; Natim & Munday, 2004). Окрему увагу приділено аналізу перекладацьких стратегій, зокрема калькування, описового перекладу, трансформацій і контекстуальної адаптації, які застосовуються для досягнення адекватності перекладу.

Застосування зазначених методів дало змогу не лише описати лексико-фразеологічні компоненти інженерного фахового мовлення, а й виявити закономірності їх функціонування та перекладу, що є важливим як для теоретичного осмислення проблеми, так і для її практичного розв'язання у сфері фахової комунікації та навчання іноземної мови фахового спрямування.

Результати та обговорення. *Лексико-фразеологічні компоненти інженерного фахового мовлення.* Аналіз англійських та українськомовних інженерних текстів з галузі прикладної механіки та машинобудування, зокрема матеріалів навчального посібника з іноземної мови фахового спрямування для механіків, засвідчує, що поряд із власне термінами в таких текстах активно функціонують лексико-фразеологічні компоненти. Ці одиниці характеризуються відтворюваністю, структурною усталеністю та

стабільною сполучуваністю, однак не завжди мають однозначні міжмовні відповідники.

До лексико-фразеологічних компонентів інженерного фахового мовлення належать, зокрема, словосполучення типу *fatigue strength, impact strength, to withstand a load, to carry a load over and over again*, які формально виглядають як вільні комбінації лексем, проте в межах фахового дискурсу функціонують як семантично цілісні одиниці. Наприклад, у тексті посібника зазначено: *Fatigue strength is the ability to carry a load over and over again without wearing out* (Гудкова, 2017). У цьому випадку словосполучення *carry a load over and over again* є відтвореною моделлю, семантика якої не зводиться до суми значень окремих компонентів, а формується в межах інженерного контексту.

Український відповідник здатність витримувати навантаження багаторазової дії не є прямою калькою англійського словосполучення, що свідчить про необхідність застосування описового перекладу з урахуванням норм українського фахового мовлення. Буквальний переклад на кшталт нести навантаження знову і знову є стилістично неприродним і може спричинити смисловий дисбаланс між мовою оригіналу та мовою перекладу.

Подібну ситуацію спостерігаємо у випадку лексико-фразеологічного компонента *to withstand a sudden blow*, що використовується для характеристики матеріалів з високою ударною міцністю: *Impact strength is the ability of a material to withstand a sudden blow* (Гудкова, 2017). У межах загальномовного вжитку дієслово *withstand* має ширше значення, однак у фаховому інженерному дискурсі воно стабільно поєднується з назвами навантажень і впливів (*stress, load, blow*), формуючи стійку модель. Український відповідник витримувати раптовий удар є семантично адекватним, проте потребує контекстуального уточнення залежно від типу матеріалу та умов експлуатації.

Аналіз матеріалів з розділу, присвяченого підйомно-транспортним механізмам, також демонструє активне використання лексико-фразеологічних конструкцій, наприклад *load moment, to raise structures, to be tipped over by an excessive load*. У реченні *Tower cranes should be so designed as to circumvent the hazard of being tipped over by an excessive load* (Гудкова, 2017) словосполучення *to be tipped over* функціонує як усталена одиниця інженерного дискурсу, яка вимагає нефразального перекладу українською мовою – перекидання, втрата стійкості, залежно від контексту.

Зіставний аналіз показує, що в українському інженерному фаховому мовленні переважають іменникові конструкції, тоді як в англійській

мові типовими є дієслівні або дієслівно-іменникові моделі, що відповідає загальним закономірностям міжмовної асиметрії, описаним у працях з контрастивної стилістики (Vinay & Darbelnet, 1995). Ця структурна відмінність зумовлює труднощі перекладу, особливо в навчальному контексті, коли здобувачі освіти схильні до буквального відтворення синтаксичної структури мови оригіналу (Карабан, 2004).

Отже, лексико-фразеологічні компоненти інженерного фахового мовлення відіграють важливу роль у формуванні змісту фахових текстів, а їх адекватний переклад потребує не лише знання термінології, а й уміння аналізувати стійкі сполучення в межах конкретного професійного дискурсу.

Зіставний аналіз лексико-фразеологічних компонентів українського та англійського інженерного фахового мовлення. Зіставний аналіз лексико-фразеологічних компонентів, зафіксованих в англомовних інженерних текстах, дозволяє виявити як повні, так і часткові міжмовні відповідники, а також випадки, коли переклад потребує описових або трансформаційних рішень. Матеріал навчального посібника з іноземної мови фахового спрямування для механіків репрезентує типові мовні моделі, що регулярно використовуються в інженерному дискурсі та водночас становлять перекладацьку складність.

Аналіз таблиці 1 засвідчує, що навіть за наявності термінологічних відповідників лексико-фразеологічні компоненти часто не допускають прямого калькування. В англійській мові домінують дієслівні конструкції, тоді як в українському фаховому мовленні перевага надається іменниковим або віддієслівним моделям, що зумовлює необхідність структурної перебудови висловлювання під час перекладу.

Проблеми перекладу лексико-фразеологічних компонентів інженерного фахового мовлення. Проведений аналіз дозволяє виокремити кілька основних груп перекладацьких труднощів, пов'язаних із передаванням лексико-фразеологічних компонентів інженерного дискурсу з англійської мови українською.

По-перше, значні труднощі викликає *буквальне калькування*, яке не враховує фахової норми мови перекладу. Наприклад, буквальный переклад конструкції *carry a load over and over again* як нести навантаження знову і знову є неприродним для українського інженерного мовлення і не відповідає усталеним моделям професійної комунікації. У таких випадках адекватним є описовий переклад, що передає функціональне значення одиниці.

По-друге, проблеми виникають унаслідок *різного ступеня фразеологізації* одиниць. Такі

Зіставний аналіз лексико-фразеологічних компонентів

Англійська одиниця	Український відповідник	Тип відповідності	Коментар
fatigue strength	втомна міцність	повна	усталений термінологізований відповідник
to carry a load over and over again	витримувати багаторазове навантаження	часткова	потребує узагальнення та зміни структури
impact strength	ударна міцність	повна	стабільна міжмовна відповідність
to withstand a sudden blow	витримувати раптовий удар	часткова	буквальний переклад можливий лише у фаховому контексті
load moment	вантажний момент	повна	термінологічна еквівалентність
to raise structures	підіймати/ зводити конструкції	варіативна	вибір залежить від контексту (будівельний/механічний)
to be tipped over by an excessive load	втрачати стійкість/ перекидатися	описова	буквальна калька є неприродною
to facilitate the placement of the load	полегшувати розміщення вантажу	часткова	потребує синтаксичної трансформації

словосполучення, як *to withstand stress* або *to be tipped over*, формально складаються з загальноживаних лексем, однак у фаховому контексті набувають спеціалізованого значення. Нерозуміння цієї особливості призводить до семантичних втрат або неточностей у перекладі.

По-третє, перекладацькі труднощі пов'язані з *асиметрією концептуалізації інженерних процесів* в українській та англійській мовах. В англійському фаховому мовленні процеси часто описуються через дію, тоді як українська мова тяжіє до номіналізації. У результаті переклад потребує не лише лексичної, а й синтаксичної адаптації.

Обговорення результатів у навчальному контексті ІМФС. Результати дослідження корелюють з практичними спостереженнями, отриманими у процесі викладання іноземної мови фахового спрямування для студентів інженерних спеціальностей. Аналіз виконання перекладних завдань на матеріалі навчального посібника засвідчує, що здобувачі освіти найчастіше припускаються помилок саме під час перекладу лексико-фразеологічних компонентів, а не окремих термінів.

Типовими є випадки буквального перекладу, ігнорування фахового контексту та невміння визначити ступінь усталеності словосполучення. Це призводить до дисбалансу між мовою оригіналу та мовою перекладу, що негативно впливає на точність передавання технічної інформації. У зв'язку з цим важливим є формування у студентів умінь аналізувати структуру лексико-фразеологічних одиниць, встановлювати міжмовні відповідники та свідомо обирати перекладацьку стратегію.

Отримані результати підтверджують доцільність включення аналізу лексико-фразеологічних компонентів до змісту курсів з іноземної мови фахового спрямування, основ перекладознавства та зіставної лексикології, оскільки це сприяє підвищенню якості перекладу фахових текстів і розвитку професійної мовної компетентності майбутніх інженерів.

Висновки. У статті здійснено зіставний аналіз лексико-фразеологічних компонентів інженерного фахового мовлення в українській та англійській мовах і виявлено основні труднощі їх перекладу. Дослідження підтверджує, що, попри стилістичну нейтральність інженерного дискурсу, у ньому активно функціонують лексико-фразеологічні одиниці, які характеризуються структурною усталеністю, відтворюваністю та спеціалізованою семантикою.

У результаті аналізу встановлено, що лексико-фразеологічні компоненти інженерного фахового мовлення представлені термінологізованими словосполученнями, напівідіоматичними конструкціями та метафоризованими одиницями з деактивованою образністю. Вони виконують насамперед номінативну й когнітивну функції, забезпечуючи точність і стандартизованість професійної комунікації, однак водночас становлять складність для перекладу через різний ступінь фразеологізації, структурні асиметрії та відмінності у концептуалізації інженерних процесів в українській та англійській мовах.

Зіставний аналіз показав, що адекватний переклад лексико-фразеологічних компонентів не завжди можливий шляхом прямого калькування. У багатьох випадках переклад потребує застосування описових, трансформаційних або

контекстуально зумовлених стратегій, які дозволяють уникнути смислового дисбалансу між мовою оригіналу та мовою перекладу. Особливої уваги вимагають дієслівні конструкції англійської мови, що в українському фаховому мовленні зазвичай передаються іменниковими або віддієслівними структурами.

Отримані результати мають практичне значення для перекладознавства, зіставної лексикології та викладання іноземної мови фахового спрямування. Аналіз перекладних завдань на матеріалі навчального посібника для механіків засвідчив, що труднощі перекладу лексико-фразеологічних компонентів є системними й потребують цілеспрямованого формування у здобувачів освіти навичок аналізу фахових словосполучень та пошуку адекватних міжмовних відповідників.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розширенні корпусу аналізованих текстів, залученні інших інженерних спеціальностей, а також у дослідженні ефективності методів навчання перекладу лексико-фразеологічних компонентів у курсах іноземної мови фахового спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation* (3rd ed.). London, UK: Routledge. 336 p.
2. Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, methods and applications*. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins. 248 p.
3. Crystal, D. (2003). *The Cambridge encyclopedia of the English language* (2nd ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press. 506 p.
4. Hatim, B., & Munday, J. (2004). *Translation: An advanced resource book*. London: Routledge. 374 p.
5. Kjør, A. L. (2007). Phrasal terminology in legal and technical language. *Hermes – Journal of Language and Communication Studies*, 38, 33–50.
6. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. New York, NY: Prentice Hall. 292 p.
7. Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description: The sociocognitive approach*. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins. 258 p.
8. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam: John Benjamins. (Original work published 1958). 358 p.
9. Гудкова, Н. (2017). *English for specific purposes: Mechanical engineering*. Київ : Київський національний університет технологій та дизайну. 148 с.
10. Карабан, В. І. (2004). *Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанровостилістичні проблеми*. Вінниця : Нова книга. 276 с.
11. Кочерган, М. П. (2010). *Загальне мовознавство*. Київ : Академія. 368 с.
12. Шевченко, І. С. (2007). *Лексикологія англійської мови*. Київ : Либідь. 304 с.

Дата першого надходження статті до видання: 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

UKRAINIAN FANTASY: BETWEEN THE SOVIET AND POSTMODERN TRADITIONS

Nataliia Deviatko

*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Communal Institution of Higher Education “Dnipro Academy of Continuing Education”
of Dnipropetrovsk Regional Council”
ORCID ID 0000-0003-0162-1194
natalia_ptah@ukr.net*

Key words: *fantasy, Ukrainian fantasy, postmodernism, Soviet ideology, national identity, archetype, escapism, anti-imperial discourse.*

The fantasy genre is relevant due to its social and initiatory function, aiding in restoring existential meanings. The paper addresses the persistent misinterpretation of fantasy in Ukraine, rooted in Soviet ideological conflicts and subsequent postmodern dominance, which resulted in limited national scholarship.

The purpose is to identify the worldview foundations of contemporary Ukrainian fantasy and demonstrate its structural opposition to the Soviet (totalitarian) and postmodern (playful) traditions, substantiating its potential for national identification. Key objectives were: 1) To analyze ideological influence on fantasy reception, focusing on escapism. 2) To define structural differences between postmodern and mythological fantasy. 3) To define the principal national archetypes (anti-imperial ideas and the value of freedom) of the Ukrainian worldview matrix.

The research employs a systemic approach and the worldview-ideological mode of analysis to expose deeper meanings. Comparative and historical-genetic methods trace ideological influence (Soviet, postmodern) and examine the conflict between conceptual fantasy (Tolkien) and playful postmodernism. Analysis distinguishes between superficial folkloric elements and genuine worldview foundations.

The study confirms that the identification of Ukrainian fantasy was complicated by ideological confrontation. The major finding is that contemporary Ukrainian fantasy is structurally opposed to these traditions, grounded instead in the natural national myth. The key national archetypes identified are: anti-imperial ideas, the value of the individual, and the unconditional value of life and freedom. The study concludes that ideological analysis is essential to reveal the genre's capacity to foster national self-awareness.

УКРАЇНСЬКЕ ФЕНТЕЗІ: МІЖ РАДЯНСЬКОЮ ТА ПОСТМОДЕРНОЮ ТРАДИЦІЯМИ

Наталія Дев'ятко

кандидат філософських наук, доцент,

*Комунальний заклад вищої освіти “Дніпровська академія неперервної освіти”
Дніпропетровської обласної ради”*

Ключові слова: *фентезі, українське фентезі, постмодернізм, радянська ідеологія, національна ідентичність, архетип, ескапізм, антиімперський дискурс.*

Стаття присвячена методологічним і світоглядно-філософським проблемам дослідження жанру фентезі та інших творів фантастичної парадигми. Актуальність дослідження жанру фентезі зумовлена його високою популярністю серед молоді та здатністю слугувати важливим ресурсом для пошуку ідентичності в епохи глобальних трансформацій. Незважаючи на глибоку міфологічну основу та виховний потенціал, жанр фентезі в Україні досі стикається із системними звинуваченнями в ескапізмі та недостатньо досліджений на матеріалі творів вітчизняних авторів.

Мета статті – визначити світоглядні основи сучасного українського фентезі та довести його опозиційність до радянської (тоталітарної) і постмодерної (ігрової) традицій, обґрунтувавши національно-ідентифікаційний потенціал жанру.

Для досягнення мети виконано аналіз впливу радянської ідеології та постмодерну на сприйняття фентезі, визначено структурні відмінності між постмодерним та міфологічним («концептуальним») фентезі, а також виокремлено ключові національні архетипи.

Методи дослідження. У роботі застосовано системний підхід та методологію світоглядно-ідеологічного аналізу для виявлення глибинних смислів та культурних кодів, втілених у текстах. Застосовано компаративний метод для зіставлення українського та російського/проросійського фантастичних наративів. Використано історико-генетичний метод для простежування ідеологічного впливу радянського літературознавства (зокрема, звинувачень в ескапізмі та штучного введення терміна «казкова фантастика») та структурно-функціональний аналіз для вивчення конфлікту між концептуальним фентезі (Дж.Р.Р. Толкін) та ігровим постмодернізмом.

Виявлено, що в радянському літературознавстві фентезі тлумачилося як «ідеологічно вороже» явище, що сприяло його знеціненню. Згодом, домінування постмодерну призвело до нівелювання змісту жанру, замінивши його ігровим (розважальним) характером та системою шаблонів. Це призвело до втрати зв'язку з колективним несвідомим, національним та актуалізованими архетипами, що спровокувало внутрішній конфлікт жанру.

Українське фентезі, навпаки, ґрунтується на природному міфі і є світоглядно опозиційним до цих традицій. Його світоглядна матриця актуалізує потужні антиімперські ідеї та цінність свободи і життя, що реалізується на рівні психологічного розвитку персонажів та їхніх вчинків.

Для розкриття ініціального потенціалу українського фентезі необхідно подолати шаблонізований підхід, що базується лише на фольклорному антуражі, на користь світоглядно-ідеологічного аналізу.

Introduction. The relevance of studying the fantasy genre in contemporary literary discourse is undeniable. Its widespread popularity among adolescent and young adult audiences can largely be

attributed to the characters' ability to serve as guides to fictional worlds. By associating with the protagonist (or, less often, the antagonist), the reader “lives through” the described events, which contributes to

gaining important life experience. As fantasy is oriented towards a particular readership, it exhibits distinct genre characteristics that influence both narrative architecture and character typology.

Owing to their profound mythological foundations, fantastic genres possess considerable potential to influence readers. According to N. Krynytska, fantastic genres maintain a direct connection to philosophical thought. The Ukrainian scholar observes: “Certain scholars highlight a profound correlation between the poetics of the fantastic and the philosophical categories of ontology and epistemology. By its very nature, fantastic genres, more or less successfully, intrude upon the reader’s established worldview, either expanding or transforming it” (Криницька, 2017: 11). From this perspective, it becomes evident that the initiatory function of works within the fantastic paradigm remains relevant not only during adolescence, the period of personality formation, but also at later stages of life. At those stages, a mature individual may experience the need to replenish vital energy or to restore lost existential meanings – a process which, in the modern world, often unfolds under the influence of manipulative technologies.

The widespread appeal of fantastic literature – particularly the fantasy genre – among young audiences can be explained by a number of worldview-related factors. Among them is *the activist aspect*, which, as V. Kyzylova asserts, arises because “it is youth that is most filled with the desire to rebuild something in this world, to change it for the better” (Кизилова, 2015: 121). Equally important is *the post-totalitarian aspect*, since, as Yu. Zhuk observes, “the contemporary interest in fantastic genres is conditioned by the need for new values, the previously unthinkable opportunity to formulate these values in any other form, and a relative freedom from the dictates of religion or ideology” (Жук, 2018: 87). *The anti-totalitarian aspect* is also relevant, as fantasy “offers help in finding one’s own position in society” (Гнідець, 2010: 74). In addition, there is *the value-based aspect*, in which the fantastic genres is “most often... addressed when there is a loss of clear social and artistic guidelines or dissatisfaction with the existing order (social or worldview)” (Савицька, 2010). Finally, *the realistic aspect* underscores that “fantasy has always embodied certain ideals and reflected the problems of society” (Забіяка, 2018: 54).

Thus, fantastic genres become a crucial medium for the exploration of individual and collective identity. In eras of global transformation and instability, national identification, in particular, acquires special significance – and works within the fantastic paradigm may provide it. This effect arises from a symbolic return to mythological (or “crisis”) time, from

which the individual emerges renewed and energized through the experience of a primordial worldview myth – a myth most vividly embodied in the works of the fantastic paradigm, especially within the fantasy genre, characterized by highly developed psychological and structural frameworks.

The purpose of this article is to identify the worldview foundations of contemporary Ukrainian fantasy and to demonstrate its opposition to both Soviet (totalitarian) and postmodern (playful or game-based) traditions, while substantiating the genre’s potential as a vehicle for national identification.

To achieve this aim, the study sets out to accomplish the following objectives:

1. To analyze the influence of Soviet ideology and postmodernism on the critical reception of fantasy in Ukraine, with particular attention to the problem of escapism.

2. To identify the structural differences between postmodern and mythological (“conceptual”) types of fantasy and to describe the internal tensions between them.

3. To define the principal national archetypes of Ukrainian fantasy – most notably anti-imperial ideas and the value of freedom – as the foundation of its worldview matrix.

4. To substantiate the need to move beyond stereotyped or formalistic approaches to the fantasy genre in order to reveal its initiatory potential.

Scholars engaged in fundamental research on the fantasy genre generally agree that there is no universally accepted and cohesive definition of this literary phenomenon. Such a definition, ideally, should encompass all essential features of the genre, addressing them at both the formal and substantive (content-based) levels. In her dissertation, S. Khob points out the lack of terminological clarity and the absence of a structured classification system for fantastic literature in contemporary Ukrainian scholarship. She attributes this to the fact that, for a long time, the study of fantastic genres within Ukraine’s informational and cultural space was regarded as “irrelevant” (Хоб, 2017: 14).

The first scholarly attempts to explore works of the fantastic paradigm emerged in the late twentieth century. However, Ukrainian fantasy as a distinct literary phenomenon began to develop actively only after 2010. Consequently, these early studies relied predominantly on the material of foreign authors, a factor that considerably slowed the academic progress of research in this field.

It is important to recognize that the long-standing neglect of works belonging to the fantastic paradigm – and of the fantasy genre in particular – was rooted not in intrinsic literary limitations but in ideological conflicts and the struggle for influence over readers. This tendency characterizes both the Soviet

period and the subsequent era dominated by post-modern ideology.

Even today, scholarship in Ukraine remains limited in the area of fantasy studies, particularly in research that examines the literary works of Ukrainian authors and investigates the genre's structural and stylistic features. Most existing academic works focus primarily on the challenges of translating fantasy texts across various formats, while only occasionally addressing the creative output of individual Ukrainian authors within the broader context of their oeuvre.

At present, Ukrainian literary scholarship tends to focus primarily on widely recognized foreign authors, such as N. Gaiman, G.R.R. Martin, T. Pratchett, J.K. Rowling, J.R.R. Tolkien, and others. In contrast, comprehensive studies devoted to adolescent fantasy written by Ukrainian authors remain largely absent. This situation stands in stark opposition to the field of realistic prose for young readers, which has been examined in considerable academic depth.

The philosophical and epistemological foundations for literary studies of works within the fantastic paradigm have been established largely through the contributions of foreign writers who combined creative and scholarly pursuits. Among the most influential figures are J. Clute and J. Grant, N. Cornwell, S. Eloff, D. Hahn, C. Hume, R. Jackson, S. Lem, F. Mendlesohn, H. Milhorn, A. Sapkowski, E. Swinfen, C. Smith, J. Timmerman, J.R.R. Tolkien, R. Zelazny.

The theoretical foundation for studying fantastic literature in contemporary Ukrainian writing, as well as in related informational and cultural contexts, is currently being shaped by Ukrainian scholars. Among them, O. Zarytskyi has explored Czech fantastic literature of the second half of the twentieth century, while S. Oliinyk's research – though insightful – has shown a certain interpretative bias in understanding the nature of fantastic literature. Broader questions of genre theory have been examined by O. Bondareva, I. Chernova, N. Deviatko, N. Kopystianska, T. Kushnirova, T. Lytvynenko, O. Romanenko, N. Savytska, O. Shaposhnyk, O. Tykhomyrova, Yu. Zhuk, and others.

In recent years, several dissertations addressing this or closely related topics have been successfully defended. Among them are: O. Boiko, *Realization of the Category of Intertextuality in the Artistic Discourse of Fantasy* (Бойко, 2021); O. Filonenko, *The Renaissance-Baroque "Magic Code" in British Literature (Based on Works from the Late Sixteenth to the Twentieth Centuries)* (Філоненко, 2017); S. Khorob, *Genre Features of Ukrainian Fantastic Fiction of the Late Twentieth and Early Twenty-First Centuries* (Хороб, 2017); A. Kryvopyshyna, *Mass*

and Elite Literature: The Nature of Artistry in the Ukrainian Novel of the Early Twenty-First Century (Кривопишина, 2018); O. Leonenko, *The Fantasy Genre in Ukrainian Prose of the Late Twentieth and Early Twenty-First Centuries* (Леоненко, 2010); O. Stuzhuk, *Fantastic Fiction as a Metagenre (Based on Ukrainian Literature of the Nineteenth–Twentieth Centuries)* (Стужук, 2006); N. Sytnyk, *The Fantasy of J.R.R. Tolkien: Archetypal Dimension of the Artistic Structure* (Ситник, 2009); O. Zhuravska, *The Dichotomy of the "Real" and "Irreal" Chronotope as a Categorical Genre Feature of the Ukrainian Chimerical Novel of the Second Half of the Twentieth Century* (Журавська, 2018).

At present, the most significant contribution to the conceptualization of adolescent fantasy among Ukrainian scholars has been made by V. Dudurych, V. Hura, T. Kachak, V. Kyzylova, M. Nikolaeva, L. Ovdiychuk, S. Shpylova, O. Styzhuk, H. Zabiya, and others.

Because Ukrainian fantasy began to develop only after 2010, the works of many authors have yet to receive systematic scholarly attention, and the Ukrainian fantasy paradigm itself has been examined primarily at the level of formal features. The evolution of fantastic genres, as well as the historical contexts that shaped their emergence, has largely remained beyond the focus of academic research.

Material and methods. The research material consists of works belonging to the fantastic paradigm, primarily contemporary Ukrainian fantasy texts, as well as scholarly studies devoted to the theory of fantastic literature. The conclusions are based on the author's long-term work with a corpus of more than 500 texts representing the development of fantasy within the Ukrainian cultural space. Due to the limits of the article, only selected representative examples are discussed in detail.

The research employs a systemic approach and a worldview-ideological mode of analysis in order to expose deeper semantic and cultural meanings. Comparative and historical-genetic methods are used to trace ideological influences (Soviet and postmodern) and to examine the conflict between conceptual fantasy (as formulated in the works of J. R. R. Tolkien) and playful postmodernism. The analysis also distinguishes between superficial folkloric elements and genuine worldview foundations in fantasy texts.

Results and discussion. One of the principal obstacles to studying the influential potential of fantasy – particularly adolescent fantasy – is the persistent accusation that the genre is inherently escapist. Escapism is frequently interpreted as a psychologically harmful tendency that impedes socialization. The difficulty of achieving a balanced understanding, objective assessment, and recognition of

fantasy's cultural value remains a shared challenge within the international academic community.

For instance, the British literary critic S. Egoﬀ categorically rejected interpretations of fantasy as a means of escaping reality. Instead, she emphasized the importance of moral frameworks and life-aﬃrming ideas that operate both within fictional fantasy worlds and in real life (Egoﬀ, 1988). Similarly, the French literary critic E. Swinfen highlighted the genre's capacity to pose and resolve moral and philosophical questions, as well as its ability to interpret reality in ways that lead to a deeper understanding of the human condition (Swinfen, 1984).

The Soviet literary scholarship regarded the fantasy genre with marked disapproval, frequently characterizing it as "ideologically hostile." This perspective resulted in a systemic pattern of opposition toward fantasy. A typical interpretation from that period describes it as "the imagination of a mystified consciousness, expressing confusion in the face of an incomprehensible reality and attempting to escape into a cognitively unproductive – though artistically gifted – play with fantastic images" (Нудельман, 1972: 895). At the same time, a number of Soviet literary scholars sought to conceptualize fantasy while remaining within the boundaries of the dominant ideological framework. This led to the artiﬃcial introduction of the term "fairy-tale fantastic fiction" (*kazkova fantastyka*). While this compromise made limited scholarly engagement with fantasy possible, it simultaneously imposed a reductive semantic frame, associating the genre with childishness and reinforcing its marginal status both in academic evaluation and cultural hierarchy.

The term "fairy-tale fantastic fiction" can be found in the work of V. Savchenko (Савченко, 1986: 267). The scholar makes an unusually bold claim for his time concerning the profound worldview connection between myth and what he calls "fairy-tale fantastic fiction": "...fairy-tale fantastic fiction is older than science ﬁction; its roots are lost in folk tales and legends – or, more precisely, in human memory" (Савченко, 1986: 267).

It is worth noting that even today – just as in Soviet times – this idea is often misunderstood or misinterpreted. The main reason lies in the persistent belief that fantasy is a younger genre than science ﬁction, supposedly emerging only in the second half of the twentieth century. This misconception could have been dispelled long ago; however, the underlying worldview principles of so-called mass literature are rarely explored and often dismissed as irrelevant due to longstanding prejudice against works of popular or genre ﬁction.

Even after the collapse of the Soviet Union, the problem of the genre's misinterpretation remained unresolved within the post-totalitarian informational

and cultural space. This persisted despite the fact that both the reading public and the academic community had gained unrestricted access to various works belonging to the fantastic paradigm. Instead, the issue re-emerged in the form of a one-sided and predominantly negative understanding of the term "escapism," which, it was claimed, had to be "unswervingly fought against."

Nevertheless, Ukrainian scholars who study fantastic genres increasingly argue that the widespread accusations of escapism directed at the genre as a whole are unfounded. They maintain that escapism manifests itself only in certain segments of the genre's canon – or in works characterized by a limited degree of psychological complexity in the depiction of characters.

M. Nikolaeva clearly illustrates this shift in scholarly focus: "I also argue that the popularity of fantasy among adolescents is not accidental, and therefore fantasy certainly does not deserve the contempt it often meets. Reading fantasy is beneficial for young people because it stimulates their cognitive, emotional, ethical, and aesthetic development" (Ніколаєва, 2016: 144).

Admittedly, perspectives that conceptualize fantasy in a negative light because of its alleged escapism still prevail within the academic community. For instance, N. Savytska draws attention to the reader's opportunity to withdraw from the pressing problems of contemporary reality, a factor she identiﬃes as a primary source of the genre's popularity (Савицька, 2010).

The positive mythological potential of fantasy is rejected by V. Dudurych, who warns against the danger of "getting stuck" in myths and mythology, "as this leads to escapism" (Дудурич, 2018: 25–26). B. Shalaginov adopts an even more critical stance toward the fantasy phenomenon: his notion of fascination with fantasy as "voluntary self-isolation in the world of childhood" (Шалагінов, 2011: 115) exempliﬃes the politicization and division between the "adult" and "childish" worlds, both characterized by instability. Considerable debate is observed even at the terminological level. At the same time, this very situation serves as an indicator of the phenomenon's intrinsic value – one that calls for comprehensive conceptualization.

Comparing works within the fantastic paradigm created under the influence of the Ukrainian and Russian informational and cultural spaces, O. Kolesnyk draws an important conclusion: "Ukrainian fantastic ﬁction, even when it does not appeal to traditional mythological images, unlike Russian fantastic ﬁction, is focused not so much on escapism, but rather on the creation of a universalistic value model of the world" (Колесник, 2013: 79).

In the Ukrainian context, this distinction has not

only theoretical but also practical relevance, since Ukrainian readers and authors develop within an informational space where Russian/pro-Russian fantastic narratives have long functioned as a dominant background. Therefore, outlining the main worldview tendencies of that background helps clarify what exactly Ukrainian fantasy resists at the level of values and mythological structures.

Further exploration of this topic and analysis of a broader corpus of texts suggest that a significant segment of contemporary Russian (or pro-Russian) fantastic fiction – both in print and online – are often grounded in either a postmodern (playful) or an imperial (totalitarian) worldview foundation. In such texts, the underlying mythological framework is technological rather than natural – the latter may be carrying a potential for national expression. Postmodern and imperial structural as well as ideological elements are often interwoven within these works. This interweaving intensifies their negative influence on readers. In contrast, the works of contemporary Ukrainian authors are based on various versions of the natural myth, regardless of the author's original language.

In other words, once the mythological nature of fantasy is treated as suspect, the genre becomes especially vulnerable to postmodern reinterpretation that replaces meaning with play. If escapism constitutes the first challenge encountered in the study of fantasy, the second major obstacle that impedes the comprehensive conceptualization of the genre involves understanding the complex relationship and conflicts between fantasy and postmodernism. The latter may currently foster a conscious opposition between conceptual, mythologically grounded fantasy and the playful postmodern worldview, a conflict shaped by the broader context of contemporary global and historical challenges.

The root of this problem lies in the fact that the mass popularity of fantasy coincided with the period of postmodernism's dominance as a worldview paradigm. In the second half of the twentieth century, postmodernism, as the prevailing intellectual framework, sought to interpret all phenomena through the prism of its own principles. Consequently, establishing a link between a literary genre – or even philosophical or socio-psychological discourses manifested in textual form – and postmodernism automatically determined the relevance of the subject and object of study.

For many scholars, even today, the contradictory nature of this correlation, or the conventionality of its relevance, seems to be of little importance, as this academic passage has long turned into a scholarly trend. The imprint of this “scientific fashion” – the almost “obligatory” reference to and veneration of postmodernism as an unquestionable

“foundation” – can be observed even in the works of leading Ukrainian literary researchers: postmodernism as the condition for the “natural” emergence of fantasy (Жук, 2018: 88); in the historical context (Качак, 2013: 34); and as the basis for the emergence of fantastic genres as a metagenre (Овдійчук, 2014: 95), among others.

J.-F. Lyotard, J. Baudrillard and I. Hassan, as the earliest theorists of postmodernism, asserted its worldview and creative potential, thereby substantiating the then-emerging synthesis of “high” and “low” art, science, and society as a whole. While this conceptualization was undoubtedly significant, it was also ideologically manipulative, given that such genre convergence had taken place nearly a century before the rise of postmodernism as a worldview phenomenon, made possible by scientific progress, social transformation, and the expanding potential of mass culture.

Within the framework of postmodernism's manipulative ideology, all forms of social, scientific, and creative progress were ascribed to postmodernism itself, which was presented as the most “free” worldview paradigm – and this notion of “freedom” was extended to everything it touched. Yet this was no longer mere manipulation but a clear distortion. At the same time, the totalitarian structures inherent in postmodernism – manifested primarily at the cultural and social levels in the twentieth century and increasingly at the political level in the twenty-first – remained virtually unexamined. Expressing such assumptions was tacitly prohibited and dismissed as “unscientific.”

To comprehend the essence of postmodern influence on literature, it is useful to turn to Brian McHale's seminal study *Postmodernist Fiction*, in which he identifies four principal types of postmodernist prose: “the world of the postmodernist historical novel,” “the world with fictional zoning,” “the world of science fiction,” and “the world with synchronized multisystems” – the latter being a terminological variant that effectively defines fantasy (McHale, 1987: 68).

Postmodern ideology perceives the world as a text, granting the author the freedom to construct their work from fragments of other texts or “world fragments,” to employ every possible form of intertextual borrowing, and to create a space for allusions and indirect quotations. From a formal perspective, fantasy and postmodernism are not merely similar but structurally convergent. This structural convergence allowed postmodernism to capitalize on the popularity of fantasy in order to disseminate its ideas and promote its playful worldview.

In these works, such “world fragments” often took the form of mythic constructions emptied of their original vitality. This lifeless structure increased the entropy of culture and social existence

as a whole, since this playfully destructive idea – harmful at the level of worldview – was manifested not only within the space of culture itself. In literature, according to O. Bondareva, there emerged a mass “replication and playful treatment of countless fragments of a decomposed myth” (Бондарева, 2006: 43). It is precisely this feature that is still frequently regarded as a defining characteristic of the fantasy canon.

Under the ideological and worldview influence of postmodernism in the last century, fantasy underwent profound transformations, acquiring a predominantly playful or entertaining character while losing much of its original existential foundation. The primary cause of this shift lies in one of postmodernism’s central tenets – the devaluation of content in favor of an excessive preoccupation with form.

The loss of connection with the collective unconscious and with the national dimension – which became largely decorative – as well as the neglect of actualized archetypes and the aesthetics of life, devalued the fantasy genre and provoked its profound internal conflict. For a long time, this conflict remained unconscious, concealed by the dominance of the prevailing worldview. Such a situation made it impossible to recognize the problem, both at the level of scholarly conceptualization and within the reading community. From the perspective of the twenty-first century, the drama and depth of this internal conflict, along with its influence on the literary process, have become increasingly evident, demanding a dedicated and systematic study.

The problem has also manifested itself at the level of terminology. Even today, the term “postmodern fantasy” is seldom used or conceptualized as a distinct phenomenon. Only a few Ukrainian literary scholars employ this term, most notably M. Nikolaeva, who refers to it in her research (Николаева, 2016).

This kind of terminological “silencing” is by no means accidental. From a logical standpoint, the very notion of “postmodern fantasy” necessarily implies the existence of “non-postmodern” fantasy, which would possess distinct features. Since postmodernism asserts its own claim to absolute worldview dominance, an explicit terminological distinction could potentially undermine its societal influence and openly contradict its ideological foundations. Within the literary sphere, such clarification would automatically detach a portion of works from its interpretative field, as these texts would demonstrate alternative – indeed, anti-postmodern – structures and principles. This, in turn, would generate worldview competition within the genre itself and, more broadly, within literature and culture, potentially paving the way for the rise of the next, anti-postmodern worldview paradigm.

Therefore, meaningful discussion and definition of the features of “postmodern fantasy” became possible only after the postmodern worldview lost its dominance – and, subsequently, its legitimacy – a consequence of its complete inability to respond adequately to historical challenges or withstand the test of time. This marks the second aspect of the broader global worldview crisis that has been mirrored in the literary process.

One of the core ideas of postmodernism is the glorification of play as the only form of being and as a legitimate communicative space. As these ideas gained global traction, writers ceased to feel responsible for the works they produced or for the impact those works might have on their audiences. The burden of responsibility for any resulting influence was shifted onto readers and viewers. A playful mode of existence permits one to “play” with everything. If members of the audience experienced trauma or manipulation, they were presumed to be “at fault themselves,” allegedly having misinterpreted the work in a way that produced worldview or psychological harm.

Since any game presupposes the existence of rules, this principle in artistic creation quickly evolved into a system of templates and clichés, the violation of which was considered unacceptable. These constraints were simultaneously shaped by the commercial dimension of creative projects and by the ideology of postmodernism itself.

As the author’s persona – embodied in the text and in the ideas of the work – lost its significance under the influence of postmodernism, the essence of the work itself consequently lost its value. This is logical, since only a self-aware creative personality is capable of investing genuine ideas into a work of art. When the notion of personality is devalued, the idea’s presence, its potential transformative impact, and the intellectual or emotional growth of the reader who engages with it are likewise diminished. What remains valuable is only the form, within which the basic aesthetic framework is constructed.

The emergence of postmodernism in its early stage was characterized by shock tactics (*épatage*) and the rejection of classical models and major life-affirming global ideas. Over time, however, it evolved into the imitation of already established commercial “genre” templates aimed at an uncritical audience – one that had, in fact, become such under the influence of previously consumed stereotypes.

Undoubtedly, alongside these formulaic works representing a distorted and simplified canon, there existed literature of a qualitatively different kind. However, its popularity, until a certain point, was largely accidental and depended on whether a work would reach its reader and achieve commercial success. Under such conditions, it was precisely these

works that contributed to the evolutionary development of literature, culture, and society, and that had the potential to become significant historical and social phenomena.

In the 21st century, as the postmodern worldview paradigm begins to lose its dominance – an erosion that precedes the emergence of the term now commonly defined as “metamodernism” – a semantic shift can be observed in various countries. Ukrainian scholarship has not been an exception.

For instance, Yu. Zhuk argues that it was precisely postmodernism that introduced complex worldview conflicts, philosophical dimensions, and value-related issues into fantasy literature (Жук, 2018), while M. Nikolaeva attributes to postmodernism the capacity to enhance the psychological complexity of both primary and secondary characters in fantasy works (Николаева, 2016), among others.

The playful postmodern principle has even contributed to ideologization and propaganda within individual scholarly works. For example, an attempt to oppose regional “peculiarities” within a single genre can be found in O. Shaposhnyk’s study: “The heroes of Anglophone fantasy are not characterized by elaborate personalities, the possibility of moral choice, or personal development; their images are not multifaceted. The only exception is postmodernist fantasy, whose character system rejects the division of characters into exclusively positive and negative and presupposes more skillfully constructed images. ... In the East Slavic literary tradition, fantasy heroes are outstanding figures, multifaceted in their qualities. They are characterized by intelligence, strength, confidence, and independence. An important mission falls on the shoulders of an exceptional, unique individual” (Шапошник, 2013: 186).

The cited passage simultaneously reflects two narratives: the first is a typically Soviet one, grounded in the ideologeme of contrasting the “good native” with the “bad Western”; the second is a consciously manipulative division of Western fantasy into the “good postmodern” and the “bad” everything else. The quotation also illustrates postmodernism’s attempt to distance itself from its own detrimental influence on art and its effort to “appropriate” works that, owing to their complex psychological depth, were least affected by its totalizing playful ideology.

Such ideas are not accidental and are articulated quite deliberately, both within scholarly discourse and by writers themselves. In Ukraine, one of the ideologues of postmodernism is the writer V. Yeshkiliev. He expresses his view on the crisis of postmodernism as follows: “The onset of a sudden isolation of postmodernism’s discourse from the average consumer (reader, viewer), who simply loses interest, can be felt” (cited in Гребенюк, 2007: 40).

Ignoring the natural causes of social evolution and the decline of postmodernist ideas as non-competitive in the modern world – which resulted in the loss of postmodernism’s worldview and aesthetic influence on the mass audience – V. Yeshkiliev proposes an “original” solution to this crisis: to “appropriate” the structural and conceptual foundations of “other” works and to re-legitimize their existence and popularity through the value system of postmodernism.

Possessing an imperial worldview, this writer and scholar is fully aware of the fundamental differences between postmodernism – with its emphasis on “playful non-obligatory nature” and “irony” – and the “super-narrative,” which he associates with “demiurgy” (grounded in faith and sacredness and, in his view, exemplified in the works of J.R.R. Tolkien). Therefore, the manipulation on his part is entirely deliberate. The prominent Ukrainian literary scholar N. Zborovska fundamentally disagreed even with V. Yeshkiliev interpretation of Tolkien’s work, let alone with the essential issue itself (cited in Гребенюк, 2007: 40–41), and defended the right of contemporary literature to develop beyond the boundaries imposed by the totalizing ideology of postmodernism.

Unfortunately, N. Zborovska’s ideas found almost no support at the time. The ideology of postmodernism rapidly spread throughout Ukrainian literature and culture, as it resonated strongly with the ideas and values of the literary formation that self-identified as “Suchlit” (Contemporary Ukrainian Literature).

The Ukrainian fantastic paradigm of that period was undergoing a stage of self-awareness and formation. Consequently, some authors partially supported the ideology of “Suchlit” (primarily writers of horror, chimerical prose, and scandal-driven experiments involving fantastic or mystical elements), while others recognized an internal worldview conflict within the genre and perceived their own potential opposition to the postmodern worldview. This activist opposition became more pronounced in the subsequent historical period, when postmodernism began to lose its global influence and articulating an alternative viewpoint became possible.

In Ukraine, the influence of postmodernism had an especially detrimental effect at the national level, as it was precisely in the 21st century that significant processes of national revival were taking place – processes that had finally gained sufficient social support, broad dissemination, and full actualization. The elevation of “Suchlit” to the status of the “only correct and valuable” national literature for a certain period slowed and distorted the processes of nation-building and the development of national self-awareness.

At the core of many fantasy works lies national mythology, which can either infuse a text with national energy or significantly undermine its psychological depth through excessive stereotyping. In works intended for any audience, national archetypes grow out of universal human archetypes, with which they maintain an energetic connection; however, they function as independent worldview structures, as they are shaped through national reinterpretation. When such a connection is absent, the archetype is not actualized, and any mythology is reduced to worldview-empty scenery (or merely an aesthetic backdrop).

It should also be taken into account that universal human archetypes have broad possibilities for realization within the national space. It is important to recognize that folklore represents only one variant of this figurative and ideological manifestation. Other common modes of archetype actualization include historical references and images that take the form of appeals to ancient history or are manifested through events and phenomena of contemporary socio-psychological reality.

The most complex form of archetype actualization is the worldview-ideological one, which necessarily manifests itself in behavioral and worldview models and may also generate its own mythological images.

This worldview-ideological form is the most challenging to analyze, as it requires thorough knowledge of historical processes and of previous historical actualizations of both universal human and national archetypes at the level of mass consciousness.

To grasp the global dimension of communication among symbols, mythological images, and actualized archetypes, one must understand how the national expresses itself in national literatures and what axiological significance this expression holds at the level of worldview ideology. This is essential for the correct interpretation of fantasy works whose characters originate from the mythologies of other cultures or whose settings are situated in other countries.

In the specifically Ukrainian actualization of archetypes at the national level, powerful anti-imperial ideas are foregrounded. These ideas may manifest as a struggle against totalitarianism in any of its forms or as a worldview-based rejection of characters' existence within an imperial space – one governed by totalitarian principles and embedded in a corresponding world order.

For this reason, an author with a well-formed Ukrainian identity is fundamentally incapable of depicting an empire as a positive form of statehood or social organization. Conversely, a writer whose worldview code is shaped in the opposite direction

will perceive a legitimate social order only within a state of the imperial type.

The following examples (not exhaustive) illustrate how these archetypes operate in contemporary Ukrainian fantasy. In contemporary Ukrainian fantasy, the anti-imperial worldview paradigm and the actualization of key national archetypes are embodied in a broad corpus of texts. In particular, anti-imperial ideas and the rejection of hierarchical domination are articulated in the works of Andrii Hulkevych (*The Fall of the Eagle, The Blood of Krykhdem*), Sashko Dermanskyi (*The King of Buckes, or the Secret of the Emerald Book, The Apple Kingdom*), Yaryna Katorozh (*Palimpsest*), Vitalii Klymchuk (*Ruthenia. The Witch's Return*), Miia Marchenko (*The City of Shadows*), Dzvinka Matiyash (*The Day of the Snowman*), and Oksana Radushynska (*When the Sun Had a Hundred Eyes. The Volkhv's Amulet*).

The second key archetype for Ukrainians is the value of life and worldview freedom – both one's own and that of others. The value of human life is unconditional and does not depend on hierarchy or acquired status. The affirmation of the individual's worth, as opposed to the primacy of hierarchy, forms the foundation of resistance – at the worldview level – to totalitarian ideology in all its manifestations.

The archetypes of the unconditional value of human life and worldview freedom are further developed in the works of Serhii Vdovenko (*The Immortal's Mistake*), Yaryna Katorozh (*Alchemy of Freedom*), Oleh Kulishov (*Illya and Agatha. The Magic Parcel*), Nataliia Matolinets (*The Amaterasu Academy, All My Keys and Gaia*), Taras Mykitchek (*The Valley of the Only Road*), Maryna Muliar (*The Game*), Anastasiia Nikulina (*The Snow Thieves*), Alex Papanov (*The Last Knight, or Very Long Holidays*), as well as in Volodymyr Rutkivskyi (*The Watchtower*).

Provided that at least one of these archetypes is actualized, the entire national worldview life-affirming matrix becomes engaged, and this inevitably finds direct embodiment in the literary work. This may be visible in the author's philosophical generalizations but, most importantly, it manifests through the deep psychological development of the characters, who encounter numerous situations of worldview choice and exhibit clearly articulated, complex psychological reflections.

However, this depth-oriented understanding of archetypes was not always dominant in literary-critical practice, where national belonging was often judged by external folkloric markers rather than by underlying worldview structures. Unfortunately, for an extended period, both Ukrainian authors and literary scholars demonstrated a biased attitude toward works that lacked folkloric scenery

or explicit references to Ukrainian mythology. This approach is explicitly articulated in the works of Ukrainian scholars who emphasize folklore and national mythology as the most valuable foundation for the fantasy genre, including A. Hurduz (Гурдуз, 2012), S. Dmytriuk (Дмитрюк, 2024), Yu. Zhuk (Жук, 2018), N. Lohvinenko (Логвіненко, 2016; 2018), S. Oliinyk (Олійник, 2017), and A. Sokolova (Соколова, 2016). A similar position has been voiced in the public intellectual discourse by contemporary Ukrainian authors, most notably Dara Korniy (Корній, 2016) and Halyna Pahutiak (Пагутьяк, 2012), who have repeatedly stressed the centrality of mythological authenticity in defining national fantasy traditions.

This kind of superficial vision of national belonging – through external markers rather than through underlying senses and meanings – contributed to the partial stereotyping and schematization of the Ukrainian fantasy genre. These tendencies also hindered national revival, as stereotyped works, deprived of initiatory depth and transformative potential, were unable to exert a constructive influence on readers.

Conclusions. Research into the historical dimension and into contemporary works that belong to the fantastic paradigm (particularly fantasy) confirms that for decades the identification of Ukrainian fantasy was complicated by ideological confrontation (including the influence of Soviet ideology and accusations of escapism) as well as by the impact of postmodern worldview practices, which reduced the genre's semantic richness to a merely playful form, thereby generating an internal conflict.

Contemporary Ukrainian fantasy is, to a great extent, structurally opposed to these earlier traditions. It is grounded in the natural national myth and in anti-imperial archetypes – such as the value of the individual, the struggle for freedom, and the unconditional value of human life – which together actualize the national worldview matrix. To reveal the identificational potential of modern literature within the fantasy genre, it is essential to abandon the formulaic folkloric approach and instead adopt a worldview-ideological mode of analysis that exposes the deeper meanings and cultural codes embodied in these texts.

Further research perspectives include the systematic analysis of individual authorial models within contemporary Ukrainian fantasy, with particular attention to the mechanisms of archetype actualization at the level of narrative structure and character psychology. A promising direction is also the comparative study of Ukrainian fantasy within broader post-totalitarian and post-imperial cultural contexts, as well as the exploration of the genre's influence on readers' worldview formation in different age groups.

BIBLIOGRAPHY

1. Clute, J. (Red.) & Grant, J. (Red.). (1999). *The Encyclopedia of Fantasy*. London: Orbit. URL: <https://www.scribd.com/document/364387932/Grant-and-Clute-The-Encyclopedia-of-Fantasy> (accessed: 06.02.2026).
2. Cornwell, N. (1990). *The Literary Fantastic: From Gothic to Postmodernism*. N.Y.: Harvester Wheatsheaf.
3. Egoff, Sh. (1988). *Worlds Within: Children's Fantasy from the Middle Ages to Today*. Chicago: ALA. URL: <https://archive.org/details/worldswithin00egof/page/n5/mode/2up> (accessed: 06.02.2026).
4. Hahn, D. (2017). *The Oxford companion to children's literature*. Oxford University Press.
5. Hume, K. (1985). *Fantasy and Mimesis: Responses to Reality in Western Literature*. New York: Methuen. URL: <https://archive.org/details/fantasymimesisre0000hume> (accessed: 06.02.2026).
6. Jackson, R. (2003). *Fantasy: The Literature of Subversion*. London: Routledge.
7. McHale, B. (1987). *Postmodernist Fiction*. New York: Methuen. URL: https://www.academia.edu/27716657/Brian_McHale_Postmodernist_Fiction (accessed: 06.02.2026).
8. Milhorn, H. T. (2006). *Writing Genre Fiction: A Guide to the Craft*. US: Universal Publishers.
9. Sapkowski, A. (1993). Pirog albo Nie ma złota w Szarych Gorach. *Nowa Fantastyka*, 5 (128). <https://letsforetro.pl/websites/kultura-asapkowski/publicys/pirog.html.po.htm> (accessed: 06.02.2026).
10. Smith, K. (1993). *The Fabulous Realm. A Literary-Historical Approach to British Fantasy 1789–1990*. Metuchen, New York: Scarecrow Press.
11. Swinfen, A. (1984). *In Defense of Fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature since 1945*. Boston: Routledge and Kenan Paul. URL: <https://archive.org/details/indefenceoffanta0000swin> (accessed: 06.02.2026).
12. Timmerman, J.H. (1978). *Fantasy Literatures Evocative Power*. URL: <https://www.religion-online.org/article/fantasy-literatures-evocative-power/> (accessed : 06.02.2026).
13. Tolkien, J.R.R. (2014). *On Fairy Stories. In J.R.R. Tolkien. Tree and Leaf*. New York: HarperCollins. URL: <https://coolcalvary.com/wp-content/uploads/2018/10/on-fairy-stories1.pdf> (accessed: 06.02.2026).
14. Zelazny, R. (1989). *Fantasy and Science Fiction: a Writer's View*. In *Zelazny R. Frost & Fire*. URL: <https://s3.us-west-1.amazonaws.com/luminist/EB/X%20-%20Y%20-%20Z/Zelazny%20>

- %20Frost%20and%20Fire.pdf (accessed: 06.02.2026).
15. Бойко, О. (2021). Реалізація категорії інтертекстуальності в художньому дискурсі фентезі: дис. ... канд. філол. наук. Одеса. URL: https://www.researchgate.net/profile/Olga-Bojko/publication/353483744_Bojko_O_Realizacia_kategorii_intertekstualnosti_v_hudoznomu_diskursi_fentezi/links/61000ffc2bf3553b2916db7f/Bojko-O-Realizacia-kategorii-intertekstualnosti-v-hudoznomu-diskursi-fentezi.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 16. Бондарева, О. (2006). *Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання*: монографія. Київ: Четверта хвиля. URL: https://www.researchgate.net/publication/357403923_Mif_i_drama_u_novitnomu_literaturnomu_konteksti_ponovlenna_strukturnogo_zv%27azku_cerez_zanrove_modeluvanna (дата звернення: 06.02.2026).
 17. Гнідець, У. (2010). Ідентичність комунікативного простору в романі “Чорнильне серце” Корнелії Функе. *Слово і час*, 4, 73–77. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/5b4410ad-69f6-4911-b268-c191cd5865b6/content> (дата звернення: 06.02.2026).
 18. Гребенюк, Т. (2007). *Художня культура українського постмодернізму (на матеріалі сучасної прози): навчальний посібник з курсу “Культурологія”*. Запоріжжя. URL: https://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/11939/1/grebenuk_hydognya_kylytura.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 19. Гура, В. (2020). Фентезі як жанр літератури для дітей: текст-типологічні та наративні особливості. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70). №4. Ч. 2. С. 57–62. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-2/10>.
 20. Гурдуз, А.І. (2012). Роман Дари Корній “Гонимарник”: місцевимистецькому контексті з погляду традиції і новаторства. *Українознавчий альманах*, 9, 229–235. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGFILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ukralm_2012_9_62.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 21. Дев'ятко Н.В. (2024). Методологія дослідження жанру фентезі у соціально-філософському аспекті. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 35 (74). № 5. Частина 2. С. 22–27. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.2/04>.
 22. Дмитрюк, С. (2024). Дохристиянська міфологія у романі “Щоденник Мавки” Дари Корній. *Компаративні обрії світової літератури*: кол. монографія / Т.В.Кушнірова, А.К.Павельєва, Н.В.Роменська [та ін.]; за заг. ред. Т.В. Кушнірової. Кишинів: LAP LAMBERT Acad. Publ., 29–51. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/17151/1/Компаративні_обрії_світової_літератури.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 23. Дудурич, В. (2018). Місце феномену “фентезі” у процесі формування особистості. *Філософська антропологія і філософія культури*, 11 (384), 23–27. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17735/1/dudurich.pdf> (дата звернення: 06.02.2026).
 24. Жук, Ю. (2018). Елементи фентезі в постмодерністському романі В. Гранецької “ТілоТМ”. *Проблеми сучасного літературознавства*, 27, 86–96. URL: <http://psl.onu.edu.ua/article/view/146415> (дата звернення: 06.02.2026).
 25. Журавська, О. (2018). Дихотомія “реального” й “ірреального” хронотопу як категоріальна жанрова ознака українського химерного роману 2-ї половини ХХ ст. Дис. ... канд. філол. наук. Київ. URL: https://www.academia.edu/89373478/Дисератація_Дихотомія_реального_й_ірреального_хронотопу_як_категоріальна_жанрова_ознака_українського_химерного_роману_2_ї_половини_ХХ_ст (дата звернення: 06.02.2026).
 26. Забіяка, Г. (2018). Формування пізнавальних інтересів учнів через підліткову фантастику Наталії Щерби. *Сучасна українська фантастика (для дітей середнього шкільного віку)*: матеріали інтернет-конференції, 54–58. URL: http://library.ippro.com.ua/attachments/article/469/Сучасна_українська_фантастика.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 27. Зарицький, О. (2000). Чарівний світ художньої фантастики: чеська соціальна і романтична фантастика у другій половині ХХ ст. Київ: Центр вільної преси.
 28. Качак, Т. (2013). *Література для дітей і дитяче читання у контексті сучасної літературної освіти*: збірник науково-методичних статей. Івано-Франківськ: Типовіт. URL: https://www.researchgate.net/publication/345172312_Kacak_Tetana_Literatura_dla_ditej_i_ditace_citanna_u_konteksti_sucasnoi_literaturnoi_osviti_zbirnik_naukovo-metodicnih_statej

- Ivano-Frankivsk_Tipovit_2013_132_s_Kachak_T_The_literature_for_childrens_a (дата звернення: 06.02.2026).
29. Кизилова, В. (2015). *Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл.* Старобільськ: Вид-во ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/207> (дата звернення: 06.02.2026).
 30. Колесник, О. (2013). Художня інтерпретація міфу в українському мистецтві XVIII – початку XXI ст. *Вісник Черкаського університету. Серія філософія*, 31 (284), 75–80.
 31. Копистянська, Н. (2005). *Жанр, жанрова система у просторі літературознавства: монографія.* Львів: Паіс,. 368 с.
 32. Корній, Дара. (2016). Український видавець нарешті звернув увагу на питома українську фантастику. URL: <https://archive.chytomo.com/interview/dara-kornij-ukrainskij-vidavec-nareshiti-zvernuv-uvagu-na-pitomo-ukrainsku-fantastiku> (дата звернення: 06.02.2026).
 33. Кривопишина, А. (2018). Масова та елітарна література: природа художності в українському романі початку XXI століття. Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23920/> (дата звернення: 06.02.2026).
 34. Криницька, Н. (2017). Онтологічна поетика сучасної фантастичної літератури на прикладі творчості Урсули Ле Гуїн. *Проблеми сучасного літературознавства*, 25, 184–194.
 35. Кушнірова, Т. (2018). Наративні стратегії у романних формах кінця XX – початку XXI століття: монографія. Полтава: Видавництво «Сімон». URL: https://reposit.pupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/4746/1/Kushnirova_monograf_Narativni_strategii.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 36. Леоненко, О. (2010). Жанр фентезі в українській прозі кінця XX – початку XXI століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Черкаси.
 37. Литвиненко, Т. (2009). Національна міфологія в українській російськомовній фантастиці межі XX–XXI століть. *Філологічні науки: зб. наук. праць.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 355–361. URL: <https://www.library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/13-5.pdf> (дата звернення: 06.02.2026).
 38. Логвіненко, Н. (2016). Міфопоетичний світ прози сучасного українського фентезі. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (Літературознавство)*, 1 (17), 139–144.
 39. Логвіненко, Н. (2018). Вивчення української міфології в школі: методична спадщина Н. Й. Волошиної. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 37, 89–96. DOI <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2018-1-37-89-96>.
 40. Ніколаєва, М. (2016). Читання фентезі корисне для мозку учнів. *Література. Діти. Час: Вісник центру дослідження літератури для дітей та юнацтва*, 5, 127–150.
 41. Нудельман, Р. (1972). *Фантастика.* Краткая литературная энциклопедия. Т. 7. С. 894–895.
 42. Овдійчук, Л. (2014). Пенталогія Марини Павленко: жанрово-стильові особливості. *Наукові праці. Філологія. Літературознавство*, 227/239, 94–99. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npchdufl_2014_239_227_21.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 43. Олійник, С. (2013). Побутування фантастичного у сучасній українській прозі. *Синопсис: текст, контекст, медіа*, 3–4. URL: <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/67> (дата звернення: 06.02.2026).
 44. Олійник, С.М. (2017). Інтермедіальні зв'язки українського фентезі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Серія Філологія*, 76, 271–276. URL: <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/9233/8751> (дата звернення: 06.02.2026).
 45. Пагутяк, Г. (2012) Україна без гоблінів. URL: <https://www.rulit.me/books/zvorotnij-bik-svitla-read-358668-1.html> (дата звернення: 06.02.2026).
 46. Романенко, О. (2014). Жанрові моделі масової літератури : походження, напрями еволюції та типологія. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* Вип. 60 (1). С. 315–322. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vlnu_fil_2014_60%281%29_41.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
 47. Савицька, Н. (2010). Сучасна фантастична література України й Росії. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmdu/Fil/2010_6/18.htm (дата звернення : 25.12.2025).
 48. Савченко, В. (1986). На нові орбіти. *Подорож без кінця: літературно-критичні статті.* Київ: Радянський письменник. 265–278.

49. Ситник, Н. (2009). Фентезі Дж. Р. Р. Толкіна: архетиповий вимір художньої структури: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Сімферополь. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pl_2009_78_28.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
50. Слижук, О. (2019). Вивчення сучасного українського фентезі для підлітків на уроках позакласного читання. *Педагогічні науки*, 2, 22–26. URL: <https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2019/2019-ped-2/6.pdf> (дата звернення: 06.02.2026).
51. Соколова, А. (2016). Роман Віталія Климчука “Рутенія. Повернення відьми” в контексті сучасного українського міфологічного фентезі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, 34, 235–244. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/gotvz_2016_34_23.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
52. Стужук, О. (2006). Художня фантастика як метажанр (на матеріалі української літератури XIX–XX ст.): дис. ... канд. філол. наук. Київ. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0406U003905> (дата звернення: 06.02.2026).
53. Тихомирова, О. (2008). Дж. Р. Р. Толкін і література XX століття. *Світова література на перехресті культур і цивілізацій: зб. наук. праць*. Сімферополь : Кримський архів., С. 115–126.
54. Філоненко, О. (2017). Ренесансно-бароковий «магічний код» у британській літературі (на матеріалі творів кінця XVI–XX століть: дис. ... канд. філол. наук. Миколаїв. URL: https://www.academia.edu/33362505/Філоненко_О_Г_Ренесансно_бароковий_магічний_код_у_британській_літературі_на_матеріалі_творів_кінця_XVI_XX_ст_ДИСЕРТАЦІЯ (дата звернення: 06.02.2026).
55. Хороб, С. (2017). Жанрові особливості української фантастики кінця XX – початку XXI століття: дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11402/1/Dis_Khorob%20S.S..pdf (дата звернення: 06.02.2026).
56. Чернова, І. (2007). Фантастична умовність у прозі О. Бердника. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : збірник наукових статей*. Ужгород: Говерла, 11, 181–187. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/07cf0174-fada-4c95-b399-5f00713e467d/content> (дата звернення: 06.02.2026).
57. Шалагінов, Б. (2011). Сучасний український учень як суб’єкт гуманітарної освіти. *Література. Діти. Час: Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва*, 1, 112–117. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5cd7a4a2-ad0d-40af-9448-7d9976728a14/content> (дата звернення: 06.02.2026).
58. Шапошник, О. (2013). Проблема адекватного відтворення характерологічного контексту в перекладі фентезі. *Science and Education a New Dimension: Philology*, 1 (3), 185–188. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Shaposhnyk-O.M.-Personage-Context-of-Fantasy-Translational-Perspective.pdf> (дата звернення: 06.02.2026).
59. Шпильова, С. (2018). Фантастика, фентезі, літературна казка. *Сучасна українська фантастика (для дітей середнього шкільного віку)*, 31–34. URL: http://library.ippro.com.ua/attachments/article/469/Сучасна_українська_фантастика.pdf (дата звернення: 06.02.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 09.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 811.112.2'373.47'373.6
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.9>

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНО-ОЦІННОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ В СЕМАНТИКО-СЛОВОВІРНОМУ ВИМІРІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКИХ ПЕСТЛИВИХ ЗВЕРТАНЬ-ПРІЗВИСЬК)

Ольга Добринчук

*кандидат філологічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID ID 0000-0002-3304-3811
dobrynychuk.olga@ukr.net*

Тетяна Калинюк

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID ID 0000-0001-8696-3286
kalyniuk@kpmi.edu.ua*

Ключові слова: *пестливі звертання, звертання-прізвиська, емоційно-оцінна семантика, тип словотвору, семантична група, німецькомовний.*

Статтю присвячено комплексному лінгвістичному аналізу німецьких пестливих звертань (Kosenamen), зокрема звертань-прізвиськ (Übernamen), у сучасному німецькомовному просторі. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю систематизації семантичних і словотвірних характеристик пестливих номінацій як важливого складника мовного етикету, приватної комунікації та репрезентації міжособистісних стосунків. У межах антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства такі одиниці розглядаються як засіб вербалізації емоційно-оцінної семантики та інструмент конструювання інтимного дискурсивного простору. Мета дослідження – виявити структурно-семантичні особливості Kosenamen, установити їхні основні тематичні групи та визначити продуктивні типи словотворення. Матеріалом дослідження слугували 344 одиниці пестливих звертань, дібрані з німецькомовних електронних ресурсів. Виокремлено десять семантичних груп звертань-прізвиськ. Продуктивними є номінації, пов'язані з гастрономічною сферою (передусім солодощами) та зоонімами, що відображає тенденцію до метафоризації позитивно маркованих ознак. Значну частку становлять звертання з казково-міфологічною, природною, соціально-рольовою, жартівливо-іронічною та еротичною семантикою. Установлено, що домінантними способами словотворення є словоскладання та афіксальна деривація із залученням демінутивних суфіксів (-chen, -lein, -i, -li), тоді як редуплікація, контамінація, скорочення й регресивна деривація функціонують менш продуктивно. Активний вплив англомовних запозичень свідчить про динамічність і відкритість сучасного німецькомовного приватного дискурсу. Доведено, що Kosenamen виконують експресивно-оцінну, прагматичну та соціально-маркувальну функції, відображаючи взаємодію мовної традиції, культурних моделей і креативності мовців.

**VERBALIZATION OF EMOTIONAL AND EVALUATIVE UTTERANCES
IN THE SEMANTIC AND WORD-FORMATION DIMENSION
(ON THE EXAMPLE OF GERMAN AFFECTIONATE NICKNAMES)**

Olha Dobrynychuk

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University*

Tetaina Kalyniuk

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University*

Key words: *terms of endearment, petnames, affectionate nickname, emotional-evaluative semantics, type of word formation, semantic group, German.*

The article is devoted to a comprehensive linguistic analysis of German pet names (Kosenamen), in particular affectionate nicknames (Übernamen), in the contemporary German-speaking space. The relevance of the study is determined by the need to systematize the semantic and word-formation characteristics of affectionate terms of address as an important component of speech etiquette, private communication, and the representation of interpersonal relationships. Within the anthropocentric paradigm of modern linguistics, such units are considered as a means of verbalizing emotional and evaluative semantics and an instrument for constructing an intimate discursive space. The aim of the study is to identify the structural and semantic features of Kosenamen, to establish their main thematic groups, and to determine productive types of word formation. The research material consists of 344 units of pet names selected from German-language online resources. Ten semantic groups of affectionate nicknames were identified. Productive are terms of endearment related to the gastronomic sphere (primarily sweets) and zoonyms, which reflects a tendency toward the metaphorization of positively marked features. A significant proportion are terms with fairy-tale and mythological, natural, social-role, humorous-ironic, and erotic semantics. It has been established that the word formation processes are compounding and derivation with the use of diminutive suffixes (-chen, -lein, -i, -li), while reduplication, contamination, abbreviation, and regressive derivation are less productive. The active influence of English borrowings testifies to the dynamism and openness of contemporary German-language private discourse. It has been proven that Kosenamen perform expressive-evaluative, pragmatic, and socially marking functions, reflecting the interaction of linguistic tradition, cultural models, and the speakers' creativity.

Вступ. Звертання як важлива складова мовного етикету виконує конкретні функції, має певну структуру, семантичні ознаки та національний колорит. Вибір форми звертання мовцем може передати його почуття, настрої та емоційне ставлення до співрозмовника, розповісти про їхні взаємини чи стосунки. З їх допомогою можна виразити повагу або ступінь близькості, а також упорядкувати структуру висловлювання. Предметом наукових досліджень як вітчизняних, так і німецьких науковців є особливості використання звертань у різних функціональних стилях мовлення, зокрема в епістолярному (Г. Івасюк, А. Даммель, І. Нікренц, А. Рапп, Єва Л. Вюс, діловому (М. Горюнова, І. Стогній, Н. Райнкен),

а також у художній літературі (Д. Дмитрієва, Т. Чубань, Л. Кардаш) тощо. Як соціокультурний і етнокультурний компонент мовного етикету звертання розглядаються у працях О. Меншикової, Н. Величко, Д. Нюблінг, Г. Зімон, Б. Шпілльнер, оскільки в різних мовах вони реалізуються по-різному та характеризуються специфічними національно зумовленими особливостями. Пестливі звертання, як одна із форм звертань відображають не лише індивідуальні емоції мовців, а й соціокультурні норми, гендерні особливості, традиції та цінності суспільства. Попри активне використання пестливих звертань (Kosenamen) у німецькомовному середовищі у повсякденному мовленні, художній літературі та

медіадискурсі, їх комплексне лінгвістичне осмислення, зокрема в семантичному та словотвірному аспектах, залишається актуальним і потребує вивчення.

Мета дослідження – виявити та охарактеризувати семантичні особливості й словотвірні способи утворення німецьких пестливих звертань (Kosenamen), зокрема пестливих звертань-прізвиськ (Übernamen) у сучасній німецькій мові.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували списки пестливих звертань (Kosenamen), представлені на вебсторінках Callie, Westwig, а також на форумі Reddit. Загалом проаналізовано 344 одиниці пестливих звертань, включно з їхніми словотвірними варіаціями. Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи дослідження, як описовий метод (для систематизації та узагальнення семантичних особливостей пестливих звертань), метод лінгвістичного спостереження та аналізу (для виявлення особливостей функціонування пестливих звертань у сучасному німецькомовному просторі), словотвірний аналіз (для встановлення основних способів і моделей утворення пестливих звертань), а також статистичний метод (для визначення кількісних і відсоткових показників окремих семантичних груп та словотвірних типів). Комплексне застосування зазначених методів дозволило виокремити та проаналізувати основні семантичні групи пестливих звертань у сучасній німецькій мові, а також окреслити словотвірні способи, характерні для пестливих звертань-прізвиськ.

Результати та обговорення. Вибір звертання залежить від віку, статусу, характеру стосунків та індивідуальних особливостей мовців, і тому формами звертання можуть виступати власні імена, професії/посади, звання/титули, звертання, пов'язані зі статусом, яке комуніканти займають в сім'ї по відношенню один до одного, назви осіб за національною або віковою ознакою, а також особові займенники. Звертання допомагають встановити контакт, окреслити роль адресата, визначити тон висловлювання та регулювати соціальну дистанцію. Таким чином, звертання є інструментом, який забезпечує не лише змістову, а й соціально-прагматичну організацію мовлення.

Дослідниця Н. Величко вважає, що найчастіше пестливі звертання та імена вживаються у родинному спілкуванні. На її думку, «вибір звертань залежить від сімейних традицій, виховання, вподобань і роду діяльності учасників комунікації» (Величко, 2017: 7).

Д. Ньюблінг поділяє пестливі звертання (Kosenamen) на три основні типи: звертання-прізвиська (Übernamen), модифікації особових імен

та прізвищ (Namenmodifikationen) і новоутворення або неологізми (Neuschöpfungen) (Nübling, 2015). Відповідно до цієї класифікації здійснено аналіз та семантичну класифікацію пестливих звертань-прізвиськ (Übernamen). У результаті аналізу виокремлено десять семантичних груп пестливих звертань-прізвиськ, які розглядаються далі, а саме: зооніми; номінації, пов'язані з їжею; звертання, що характеризують зовнішність; казково-міфічні образи; номінації, пов'язані з природою; дитячі звертання та Lallformen; звертання, що виражають найвищий ступінь прихильності; професійні та соціальні звертання; жартівливі й іронічні звертання; відверті та еротичні звертання.

Як свідчать кількісні дані (рис. 1), найчисельнішу семантичну групу пестливих звертань-прізвиськ становлять Kosenamen, утворені на основі лексики на позначення **гастрономічних виробів**, з виразною домінантою назв солодощів (95 одиниці). Переважання саме цієї підгрупи зумовлене стійкими когнітивними асоціаціями між смаком і емоційною оцінкою: солодке асоціюється із задоволенням, із чимось приємним та бажаним. Відповідно, такі звертання виконують передусім експресивно-оцінну та афективну функції, вербалізуючи ніжність, прихильність і любов.

До цієї групи належать номінації, що апелюють до кондитерських виробів та десертів (Zuckerpuppe, Honig-Butter-Keks, Karamellkuss, Sahneschnitte, Praline, Cupcake, Muffin, Keksstreusel), солодких інгредієнтів (Honig, Zucker, Karamell, Toffee), а також фруктів і ягід (Erdbeere, Kirsche, Pfirsich, Zuckerpflaume). У семантичному плані вони активують ознаки м'якості, естетичної привабливості та емоційного комфорту, що сприяє позитивній концептуалізації адресата. Варто також відзначити наявність іронічно-жартівливих та гротескних номінацій (Affenmuffin, Keksmooster, Krümelmonster, Chicken Nugget, Lammkotelett), у яких позитивна оцінка поєднується з елементами мовної гри та легкої пародійності. Подібні звертання функціонують як маркери високого рівня довіри та невимушеності у стосунках.

Таким чином, Kosenamen, що походять від назв гастрономічних виробів, репрезентують метафоричну модель «кохана/коханий як солодкий об'єкт», яка ґрунтується на перенесенні гастрономічного досвіду у сферу міжособистісних почуттів. Ця семантична група є показовою для аналізу емоційної, когнітивної та культурної складових пестливих звертань у сучасному німецькомовному дискурсі, оскільки поєднує традиційні асоціації, інноваційні мовні практики та індивідуальну креативність мовців.

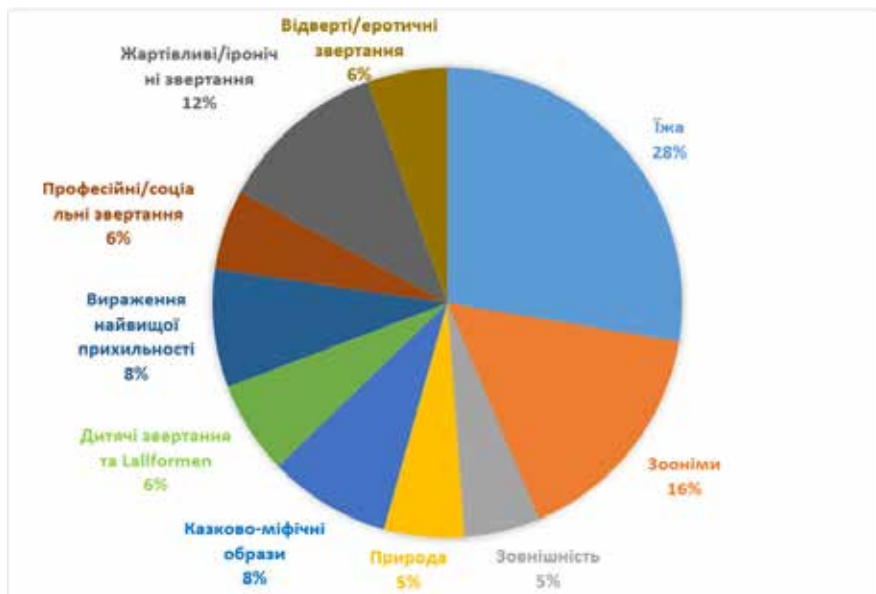

Рис. 1. Семантичні групи пестливих звертань-прізвиськ

До однієї з найпродуктивніших і семантично показових груп німецьких пестливих звертань належать *зооніми* (55 одиниці) – *Kosenamen*, утворені на основі назв тварин. Їхня поширеність зумовлена високим метафоричним потенціалом зоолексикі, яка дозволяє репрезентувати емоційно значущі риси зовнішності, характеру та поведінки адресата через узагальнені, культурно закріплені образи тварин. У межах цієї групи спостерігається чітка перевага позитивно маркованих асоціацій, пов'язаних із ніжністю, лагідністю, турботою та емоційною близькістю. Так, звертання *Maus*, *Mausi*, *Mäuschen* характеризують адресата як тендітну, беззахисну істоту, яка потребує опіки через «малий розмір», «ніжність», «вразливість». Подібну функцію виконують і форми *Küken*, *Fischchen*, *Biene/Bienchen*. Зооніми *Hase/Hasi/Häschen* і *Spatz/Spatzi/Spätzchen* є типовими маркерами інтимності у партнерських стосунках і вирізняються високою частотністю в німецькомовному просторі. Вони символізують ласку та емоційну близькість.

Окрему підгрупу становлять звертання із лексемою *Bär* (*Bärchen*, *Kuschelbär*, *Schmusebär*, *Papabär*, *Knuddelbär*), в яких зоометафора актуалізує образ сили, надійності та захищеності, поєднаних із м'якістю та турботою. Таким чином, їх семантика ґрунтується на поєднанні традиційно «сильних» і «ніжних» характеристик, що є показовим для сучасних уявлень про емоційну близькість у партнерстві.

Варто зазначити, що у вживанні пестливих звертань-зоонімів спостерігається певна закономірність: назви великих тварин частіше вживаються як пестливі звертання до чоловіків (*Bärli*, *Schmusetiger*), тоді як назви дрібних тварин

є типовими для звертань до жінок (*Kätzchen*, *Bienchen*).

Хоча кількісно група «Зооніми» майже вдвічі поступається групі «Їжа», саме вона репрезентує ядро найчастотніших пестливих звертань у німецькомовному просторі. За даними соціологічних опитувань агентства NAMBOS naming & Research, порталу befragmich.de та аналітичної платформи Lingoda до найуживаніших *Kosenamen* стабільно належать *Hase/Hasi/Häschen*, *Bär/Bärchen/Bärli*, *Maus/Mausi/Mäuschen*, що свідчить про їх високу частотність, загальноприйнятність і міжпоколінну стабільність. Це свідчить про те, що зоонімні звертання виконують функцію базових, соціально закріплених форм емоційної адресації, які зберігають свою актуальність незалежно від індивідуальної креативності мовців і конкурують з більш численними, але менш усталеними семантичними групами.

До групи пестливих звертань «Із жартівливо-іронічним забарвленням» (40 одиниць) належать слова на кшталт *Mülleimer*, *Stinkerchen*, *Quatschkopf*, *Ulknudel*, *Witzbold*, *Spaßvogel*, *mein kleiner Tweaker*, що формально апелюють до недоліків або комічних рис адресата (неохайність, дивакуватість, несерйозність, забудькуватість), однак у реальному комунікативному контексті позбавлені негативної оцінки. Навпаки, такі звертання виконують функцію афективної інверсії, коли потенційно негативна номінація переосмислюється як маркер близькості, прийняття та емоційної прихильності. Такі звертання виконують функцію емоційної гри та взаємного «дражнення», яке не руйнує, а навпаки зміцнює міжособистісний зв'язок.

Вони є індикатором довіри, спільного гумору та стабільності стосунків, демонструючи, що в німецькомовній комунікативній культурі пестливі звертання поєднують ніжність із іронією без втрати позитивної прагматичної функції.

У групі «Казково-міфічні образи» (29 одиниць) представлені пестливі звертання, утворені на основі назв персонажів міфів, казок, художньої літератури, кіно- та масової культури (*Engel, Elfe, Fee, Einhorn, König/Königin, Prinz/Prinzessin, Hulk, Tarzan* тощо). Вони мають виразно образний характер і слугують засобом підвищеної позитивної оцінки адресата, апелюючи до ідеалізованих, фантастичних або героїчних рис персонажів. Семантика цієї групи ґрунтується на метафоричному перенесенні характеристик вигаданих образів на реального партнера. Так, звертання *Engel/Engelchen/Englein, Lebender Engel* актуалізують моральні якості (доброту й турботу); *Elfe, Fee, Zauberin* – легкість, чарівність і загадковість; *König/Königin, Göttergatte/Götterprinz, Göttin* – велич, домінантність і соціальну винятковість. Образи *Prinz/Prinzessin, Märchenprinz, Perfekter Prinz, Traumfrau/Traummann* виразно романтизують партнерські стосунки, відтворюючи ідеал коханого як здійснення мрії або казкового сценарію.

Окрему підгрупу становлять звертання, запозичені з попкультури та масмедійного дискурсу (*Hulk, Tarzan, Drama-Queen, Boogie, Snookums*), які поєднують ідеалізацію з ігровим або іронічним компонентом. Такі номінації не лише підкреслюють фізичну силу, емоційність або харизматичність адресата, а й свідчать про спільний культурний простір комунікантів. Номінації цієї підгрупи виконують функцію романтизації та символічного піднесення комунікативної ситуації, створюючи емоційно насичений, «позареальний» простір взаємодії.

До семантичної групи «Вираження найвищої прихильності» (28 одиниць) належать номінації, які слугують мовними маркерами глибокої любові та відданості у міжособистісних стосунках, зокрема *Liebe, Herz, Schatz, Baby*. Звертання на основі лексеми *Liebe* (*Liebe, Liebelein, Liebe meines Lebens, Meine Geliebte, Liebes, Lieb-ling, Liebster*) вербалізують абсолютну цінність адресата для мовця, часто надаючи йому статус центральної своєї фігури життя. Аналогічну функцію виконують номінації із компонентом *Herz* (*Herz, Herzchen, Herzelein, Herzblatt, Herzstopper*), у яких адресат виступає як емоційне ядро, джерело життєвої енергії та почуттів. Лексема *Schatz* та її варіанти (*Schatzi, Schätzchen*) репрезентують партнера як унікальну, безцінну «цінність», що підсилює семантику ексклюзивності та значущості стосунків. Вони виконують

функцію максимальної емоційної концентрації, слугуючи мовним інструментом закріплення близьких партнерських стосунків.

У групі «Дитячі звертання та Lallformen» налічується 22 одиниці, які вирізняються специфічною фонетичною та словотвірною організацією. Їхньою характерною ознакою є редуплікація (подвоєння) складів або спрощена звукова структура (*Bam Bam, Bubu, Boo-Boo, Num Nums, Blublue*), типова для мовлення, спрямованого на маленьких дітей. В українській мовній традиції такі форми відповідають явищу так званого «сюсюкання» й асоціюються з турботою, ніжністю та емоційною опікою. Окрім власне лалевих форм, до цієї групи входять *Kosenamen*, семантично пов'язані з тілесною близькістю, комфортом та фізичним контактом (*Knuddel, Knutschkugel, Kuschi, Kuschelchen, Knüttelchen, Huschel*), які асоціюються із відчуттям захищеності й емоційної безпеки.

Незважаючи на наявність виразного «дитячого» підтексту, Lallformen активно функціонують у мовленні дорослих, зокрема у партнерських та романтичних стосунках, зазнаючи семантичного зсуву: інфантилізуючий компонент поступається місцем прагматичній функції демонстрації довіри, близькості та безумовного прийняття партнера.

Група «Професійні/соціальні звертання» (19 одиниць) репрезентує соціально-рольові та статусні номінації, які використовуються здебільшого у неофіційному спілкуванні, але ґрунтуються на лексемах формально-офіційного характеру. Їхня специфіка полягає у переосмисленні соціальних ролей, титулів і функцій у напрямі іронізації, інтимізації або ігрової комунікації. Передусім у цій групі виокремлюються рольово-статусні звертання, що походять від назв соціальних ролей і професій (*Chef, Koch, Kumpel, Ehemann, Ehefrau*). У пестливому вживанні такі номінації втрачають своє пряме значення і слугують маркерами партнерської взаємодії, розподілу ролей або емоційної близькості. Наприклад, *Chef* може іронічно підкреслювати домінантність партнера, тоді як *Koch* актуалізує позитивно оцінену побутову функцію.

Другу підгрупу становлять титульні та формально-етикетні звертання (*Herr, Herr Mann, Dame, Lady, Sir, Mr. Nachname, Mrs. Nachname*), які у приватному дискурсі зазнають прагматичного зсуву: офіційність нейтралізується або переосмислюється, перетворюючись на засіб іронічної дистанції, гри з соціальними нормами або стилізації взаємин. Зокрема, вживання формул із прізвищем (*Mr./Mrs.+Nachname*) імітує формальний стиль, але в інтимному контексті виконує радше жартівливо-експресивну функцію.

До семантичної групи «Природа» (19 одиниць) віднесено пестливі звертання-прізвиська, мотивовані номінаціями природних явищ, рослининого світу, небесних тіл, а також природних матеріалів, передусім дорогоцінних і напівдорогоцінних металів та каменів. Ці лексеми апелюють до об'єктів, які сприймаються як унікальні у своєму роді (*Sonne, Himmel, Stern*), естетично привабливі та життєдайні (*Blümchen, Rose / Röschen, Veilchen, Sonnenblume*), або ж як вартісні, рідкісні й цінні (*Diamant, Edelstein, Juwel*). Їх використання у функції пестливих звертань ґрунтується на метафоричному перенесенні позитивно маркованих властивостей природних об'єктів на адресата. Зокрема, звертання *mein Stern / Sternchen, meine Sonne, mein Sonnenschein* характеризують адресата як джерело світла, тепла та емоційної опори, що корелює з аксіологічною домінантою цієї групи. Номінації *Diamant, Diamant-Glitzer, Edelstein, Juwel*, актуалізують семи виняткової цінності та незамінності, підкреслюючи високий ступінь емоційної значущості адресата.

Окрему підгрупу становлять звертання, мотивовані назвами дрібних природних об'єктів або процесів (*Tautropfen, Kieselsteine, Sprießen, Sparky*), які акцентують крихкість, ніжність або динаміку розвитку.

У групі «Зовнішність» (18 одиниць) звертання виконують описову функцію, відображаючи фізичні/естетичні риси співрозмовника, н-д особливості зовнішності, зросту, краси або привабливості (*Babygesicht, Beautiful, Hübsche/Hübscher, Gorgeous, Schönste/Schönster, Schöner Mann/Schöne Frau*), а також такі, що відзначають специфічні деталі зовнішності чи тілесної будови (*Dickerchen, Großer Löffel, Kleini, Welpengesicht*). Семантична функція таких номінацій полягає у компліментарному підкресленні позитивних рис співрозмовника, створенні емоційної прихильності та зміцненні міжособистісного контакту. Деякі звертання можуть містити елемент ігрової або жартівливої оцінки (*Matschig, Buben*), що пом'якшує потенційний індивідуальний або соціальний тиск і сприяє невимушеності комунікації.

Окрему семантичну групу становлять «Відверті/еротичні звертання» (19 одиниць), до якої віднесено пестливі звертання-прізвиська з виразною еротичною конотацією. Ці номінації безпосередньо або імпліцитно акцентують сексуальність адресата, його/її тілесну привабливість, еротичну бажаність та здатність викликати сильне чуттєве збудження. У структурному та семантичному плані ці номінації можуть бути згруповані за кількома домінантними мотивами: 1) звертання, що прямо вказують на сексуальну

привабливість адресата (*Sexy, Sexy Mama, Scharf, Hottie McHotpants, Freches Hottie*); 2) метафоричні номінації, побудовані на образах інтенсивності та вибухової енергії (*Bombe, Feuerball, Traummaschine, Fuzzy-Liebesmaschine*), які концептуалізують адресата як джерело сильного еротичного впливу; 3) зооморфні та характерологічні образи (*Wildes Ding, Wilde Katze, Playboy*), що актуалізують асоціації з неконтрольованою пристрастю та сексуальністю. Звертання на кшталт *Heiße Lippen, Üppige Lippen, Bootylicious* фокусують увагу на тілесних рисах, що підсилює об'єктивацію адресата та підкреслює тілесний вимір еротичної комунікації. Номінації *Lover Boy / Lover Man, Captain Hottie Nose* поєднують еротичну семантику з елементами іронії або гри, що свідчить про можливу багатшаровість прагматичного ефекту таких звертань.

Зазначимо, що поряд із традиційними німецькими лексемами виявлено значну кількість запозичень (*Baby/Babe, Darling, Love, Mi amor, Amor de mi vida, Habibi, Main Squeeze*), які свідчать про глобалізацію інтимного дискурсу та активний вплив англійської й романської мовних культур. З 344 проаналізованих пестливих номінацій 73 одиниці (21%) походять з інших мов, переважно з англійської.

Встановлено, що серед іншомовних пестливих звертань-прізвиськ фіксуються також номінації, утворені на основі назв відомих торговельних марок, зокрема *Hubba Bubba, Num Nums, Pop-Tart, Tutti Frutti, Tootsie Roll*, а також назв страв і солодощів (*Pudding-Pop, Tater Tot, Snickerdoodle, Toffee*). Їх використання зумовлене передусім формальними характеристиками, а саме редуплікацією складів, фонетичною подібністю або ритмічною організацією, а також милозвучністю. Такі фонетичні властивості сприяють виникненню асоціацій із дитячою мовою, безпосередністю та емоційною теплотою.

На нашу думку, важливим є також аналіз способів словотвору пестливих звертань-прізвиськах, оскільки саме словотвірні механізми забезпечують реалізацію емоційно-оцінного та прагматичного потенціалу.

І. Гаврилова визначає найбільш типові для сучасної німецької мови способи словотворення, а саме словоскладання, деривація, конверсія та складноскорочені слова (Гаврилова, 2020: 288). Т. Токарева стверджує, що «словоскладання є найбільш поширеним і продуктивним для німецької мови способом словотворення» (Токарева, 2019: 182). На нашу думку, однозначне визначення найпоширеніших способів словотворення є проблематичним, оскільки їхня продуктивність зумовлюється сферою функціонування та конкретною комунікативною метою

висловлювання. Зокрема, у контексті пестливих звертань у німецькій мові домінують не ті словотвірні типи, які вважаються найбільш продуктивними в загальномовному масштабі, а ті, що здатні найповніше реалізувати емоційно-оцінне та прагматичне значення звертання, передусім дериваційні та модифікаційні способи словотвору.

Для утворення пестливих звертань-прізвиськ найпоширенішим є **словоскладання** (Zusammensetzung або Komposition), яке реалізується за різними структурними схемами: іменник+іменник (Honighase, Butterblume, Kirschmuffin), прикметник+іменник (Süßkartoffel, Lady Awesomesauce), дієслово+іменник (Schmusekatze, Grinsbär, Wackelpudding). Найчастіше компонентами складних іменників виступали лексеми: Honig, Keks, Kuchen, Butter, Sahne, Zucker, Bär, Sonne, Liebe, Herz, Monster, *kuscheln*, *knutschen*, а також англійські запозичення Baby та chuckle.

Характерною рисою цієї групи пестливих звертань-прізвиськ є креативні, ігрові й гібридні утворення, зокрема англійських або змішаних форм німецької та англійської мов (Honeybutt, Sweetheart, Flauschige McSnugglepants, Babygesicht, Babyliebe, Chuckleberry, Störenfried), що відображає вплив медіадискурсу та глобалізованої культури на сучасний німецькомовний приватний комунікативний простір. Їх використання підкреслює не лише емоційну близькість, а й спільну культурну компетенцію партнерів.

Менш поширеним типом словотвору пестливих звертань-прізвиськ є **афіксальна деривація** (Ableitung або Derivation). Л. А. Леганькова переконана, що «суфікси суб'єктивної оцінки у складі лексем здатні нести у собі, крім основної, додаткову інформацію про пізнавально-оцінне ставлення до фактів дійсності» (Леганькова, 2007: 67). М. Некула зазначає, що німецька мова, порівняно зі слов'янськими, бідніша на зменшувальні форми, або точніше, слов'янські мови багатші на зменшувальні форми (Nekula, 2003: 146).

Найпродуктивнішими демінутивними суфіксами у німецькій мові та її регіональних варіантах є -chen, -lein, -i, -ling, -el, -erl (Österreich), -li (Schweiz), -le (Utri, 2017). Серед проаналізованих номінацій найчастіше зустрічаються демінутиви із суфіксом -chen (Brötchen, Früchtchen, Kekschchen, Blümchen, Röschen, Kuschelchen), -i (Tatzi, Bärlі, Hasi, Püppi), -el (Honigbündel, Keksstreusel), -le (Muckele), -lein (Fröschlein), -li (Häslі), -ling (Liebling).

Досить часто від однієї лексеми утворюються пестливі звертання з різними зменшувальними суфіксами, наприклад Spatzi та Spätzchen, або

Bärlі та Bärche, що обумовлено переважно регіональними особливостями функціонування німецької мови. Менш поширеною є форма з використанням одразу двох зменшувальних суфіксів в одному слові, наприклад Träumerle.

У пестливих звертаннях **конверсія** (Konversion або Wortartwechsel) реалізується через перехід прикметників (найчисельніша група) у звичайному (*Sexy, Süßer / Süße / Süßes, Beautiful, Handsome*) або найвищому (*Schönste / Schönster, Liebster*) ступенях порівняння, дієслів (*Sprießen, Squeeze*) та дієприкметників (*Meine Geliebte, Gut aussehend, Angeboteter / Angebotete*), у категорію іменників-звертань, що набуває емоційно-оцінного значення.

Менш продуктивним типом словотвору є **редуплікація** (Reduplikation), який властивий передусім для комунікації з дітьми, тоді як у дорослому мовленні він слугує засобом актуалізації ніжності, інфантилізованості та ігрового характеру міжособистісних стосунків, н-д утворені шляхом повторення складів (*Bam Bam, Boo-Boo, Bubu, Blublue, Behbeh, Num Nums, Boo Boo Kitty*) або на основі римованих складових (*KitKat, Tutti Frutti*).

До **скорочення** (Kurzwortbildung) належать лише поодинокі лексичні одиниці: *Babe (Baby), Shug* (англ. *sugar*), *BBQ (barbecue), PIC (partner-in-crime)*. До **контамінації** (Kontamination) віднесено лексеми *Bootylicious (booty + delicious)* та *Chucklicious (chuckle + delicious)*, причому показовим є те, що всі вони є англійськими запозиченнями. **Регресивна деривація** (Rückbildung) представлена лише однією одиницею – *Knuddel* (від *knuddeln*).

Невисока частотність редуплікації, скорочення, контамінації та регресивної деривації у сфері пестливих звертань зумовлена їхньою стилістичною маркованістю та обмеженою сферою вживання. Ці моделі переважно реалізують ігрову, експресивну або запозичену лексику, що знижує їхню універсальність у порівнянні зі словоскладанням та демінутивною деривацією, які є нейтральнішими та функціонально продуктивнішими у міжособистісному спілкуванні.

Встановлено, що пестливі звертання-прізвиська можуть утворюватися шляхом поєднання кількох словотвірних типів, зокрема словоскладання та афіксальної деривації (*Honig-Brötchen, Sahnehäubchen, Zuckerbrötchen*), а також конверсії й афіксальної деривації (*Dickerchen, Kuschelchen*).

Варто також зазначити, що експресивність пестливих звертань часто посилюється за допомогою присвійного займенника *mein* (*mein kleiner Tweaker, meine Honigbündel, mein Stern, meine Sonne*), а також супровідних прикметників,

зокрема *lustig (Lustiger Hase)*, *klein (Kleine Dame)*, *süß (Süße Patootie)*, *schön (Schöner Mann / Schöne Frau)*, *heiß (heiße Lippen)*, *wild (wildes Ding)* тощо.

Висновки. Здійснений аналіз Kosenamen засвідчив, що найчисельнішими у сучасному німецькомовному просторі є пестливі звертання-прізвиська, пов'язані з їжею, а саме солодощами (95), та зоонімами (55). Ці семантичні групи є одними з ключових у системі німецьких пестливих звертань, оскільки наочно демонструють взаємодію мовної традиції, культурних стереотипів і індивідуальної експресивності у приватному дискурсі. Використання пестливих звертань-прізвиськ, запозичених з інших мов, переважно англійської, вказує на вплив англomовного медіадискурсу та глобалізаційних процесів на сучасні форми приватної комунікації. Для утворення пестливих звертань-прізвиськ найпоширенішими виявилися словоскладання із лексемами на кшталт *Honig, Kekes, Zucker, Bär, Sonne, Liebe, Herz, Monster* та афіксальна деривація, яка здебільшого представлена демінутивами із суфіксами *-chen, -lein, -i, -ling, -el, -erl, -li, -le*. Ці два типи словотвору формують основу лексичного засобу вираження пестливості та емоційної прихильності у сучасній німецькій мові.

Перспективним напрямом подальшого дослідження вбачаємо аналіз лінгвістичних та регіональних особливостей німецьких пестливих особових імен та прізвиськ (Namenmodifikationen).

ЛІТЕРАТУРА

1. Величко, Н. М. (2017). *Засоби звертання в німецькій мові другої половини ХХ – початку ХХІ століття: соціолінгвістичний аспект*: дис. ... канд. філол. наук, спец. 10.02.04. Київ.
2. Гаврилова, І. (2020). Лексико-граматичні особливості словотворення в сучасній німецькій мові. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 31(1), 285–289. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/31.213799>
3. Леганькова, Л. А. (2007). Демінутив та аугментатив як носії значення суб'єктивної оцінки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Філологічні науки*, 15(1), 67–69.
4. Основні лінгвістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога). (2015). Уклад. І. І. Коломієць. Умань : ВПЦ «Візаві».
5. Токарева, Т. (2019). Стилістичні можливості словотвору в німецькій мові. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 175, 182–188.
6. Nekula, M. (2003). System und Funktionen der Diminutive. Kontrastiver Vergleich des Deutschen und Tschechischen. *Brücken. Neue Folge*, 11, 145–191.
7. Nübling, D. (2015). Emotionalität in Namen: Spitznamen, Kosenamen, Spottnamen – und ihr gendernivellierender Effekt. У *Emotionalität im Text* (pp. 103–123). Tübingen: Stauffenburg.
8. Utri, R. (2017). *Das slawische Element im österreichischen Deutsch – der Diminutiv: seine Funktionen, Anwendungsbereiche und Hintergründe*. URL: https://www.researchgate.net/publication/313821660_REINHOLD_UTRI_Das_slawische_Element_im_osterreichischen_Deutsch_-_der_Diminutiv_seine_Funktionen_Anwendungsbereiche_und_Hintergrunde

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. 180 perfekte Kosenamen für Ihren Mann. (n.d.). *Callie*. URL: <https://www.callie.de/blog/pet-names-for-boyfriend/>
2. 215 entzückende Kosenamen für Ihre Freundin. (n.d.). *Callie*. URL: <https://www.callie.de/blog/pet-names-for-girlfriend/>
3. Die 66 besten Kosenamen: Die kennst Du noch nicht! (n.d.). *Westwing*. URL: <https://www.westwing.de/inspiration/tipps-guides/familie/die-66-besten-kosenamen/>
4. Die beliebtesten Kosenamen. (n.d.). *Beliebte Vornamen*. URL: <https://www.beliebte-vornamen.de/289-kosenamen-top-10.htm>
5. Die beliebtesten Online-Kosenamen in Deutschland 2025. (2025). *Lingoda*. URL: <https://www.lingoda.com/blog/de/beliebteste-kosenamen-deutschland/>
6. Kosenamen 2013. Eine repräsentative Umfrage unter 5000 Deutschen. (2013). *Befragmich*. URL: <https://www.befragmich.de/studien/Kosenamen%202013.pdf>
7. Welche süßen Kosenamen haben Sie und Ihr Partner füreinander? (n.d.). *Reddit*. URL: https://www.reddit.com/r/love/comments/181dtab/what_cute_pet_names_do_you_and_your_partner_have/?tl=de

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТРИВОЖНИХ СТАНІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Еліна Коляда

*кандидат філологічних наук, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0002-5437-1320
elina.koliada@vnu.edu.ua*

Ірина Калиновська

*кандидат філологічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0002-3406-1456>
kalynovska@vnu.edu.ua*

Ключові слова: *тривожні стани, репрезентація, медіадискурс, вербальні засоби, невербальні прояви.*

У статті проаналізовано вербальні та невербальні засоби репрезентації тривожних станів у сучасному англomовному масмедійному дискурсі. Матеріалом дослідження обрано фрагменти статей, що описують тривожні стани, дібрані методом суцільної вибірки з щотижневого американського інтернет-журналу “Newsweek” за 2025 рік.

Результати дослідження засвідчують, що основним лексичним маркером тривожності в англійській мові є іменник “*anxiety*”, який сполучається з різними препозиційними модифікаторами і формує широкий спектр термінів, що конкретизують не лише тип тривожності (соціальна, сепараційна, післяпологова, кліматична, страх польотів, страх перед подарунками тощо), а й контекст її виникнення. Словосполучення “*social anxiety*”, “*separation anxiety*”, “*postpartum anxiety*”, “*climate anxiety*” та інші розкривають джерела, часові рамки й соціокультурні особливості психоемоційного дискомфорту.

Аналіз ілюстративних фрагментів виявив, що у масмедійному дискурсі тривожність описується за допомогою метафор та епітетів, що підсилюють експресивність і допомагають передати складність суб’єктивних переживань. Застосування дискурсивних маркерів, фігур накопичення, синтаксичних конструкцій, які імітують “задихане мовлення”, сприяє відтворенню динаміки стану тривожності і паніки, створюючи у читача ефект своєрідної емоційної участі.

Особливе місце в репрезентації тривожності посідають описи фізіологічних проявів – серцебиття, болю в грудях, задишки, потовиділення, – що підкреслюють багатогранність цього емоційного стану. Окрім того, виявлено такі політичні, економічні та соціальні фактори, як зростання цін, безробіття, соціальна самотність та глобальні кризи. Вони поглиблюють генералізований тривожний розлад і негативно впливають на психологічну атмосферу суспільства.

Отже, у сучасному англomовному масмедійному дискурсі поняття тривожності перетворюється на багатогранний соціокультурний феномен, із різними контекстуальними нашаруваннями, що віддзеркалюють актуальні суспільні виклики та особливості культури самовираження. Перспективою подальших досліджень вважаємо проведення мультимодального аналізу відеоконтенту соціальних мереж для виявлення кореляцій між вербальними маркерами тривожності та невербальними проявами користувачів.

REPRESENTATION OF ANXIETY STATES IN CONTEMPORARY ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE

Elina Koliada

*PhD in Linguistics, Professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University*

Iryna Kalynovska

*PhD in Linguistics, Associate Professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University*

Key words: *anxiety states, representation, media discourse, verbal means, nonverbal manifestations.*

The article examines verbal and non-verbal means of representing anxiety states in contemporary English-language mass media discourse. The research material consists of excerpts from articles describing anxiety states, selected through continuous sampling from the 2025 issues of the weekly American online magazine Newsweek.

The results of the study indicate that the primary lexical marker of anxiety in the English language is the noun “anxiety,” which combines with various prepositional modifiers to form a wide range of terms that specify not only the type of anxiety (social, separation, postpartum, climate, flight, gift, etc.) but also the context of its occurrence. Phrases such as “social anxiety”, “separation anxiety”, “postpartum anxiety”, “climate anxiety”, and others reveal the sources, time frames, and sociocultural features of psycho-emotional discomfort.

The analysis of illustrative fragments has revealed that in mass media discourse, anxiety is described through metaphors and epithets that enhance expressiveness and help convey the complexity of subjective experiences. The use of discourse markers, accumulation, and syntactic constructions that imitate “breathless speech” contributes to reproducing the dynamics of anxiety and panic states, creating in the reader a sense of emotional involvement.

A special place in the representation of anxiety is occupied by descriptions of physiological manifestations – such as heart palpitations, chest pain, shortness of breath, and sweating – which emphasize the multifaceted nature of this emotional state. In addition, political, economic, and social factors have been identified, including rising prices, unemployment, loneliness, and global crises. These factors deepen generalized anxiety disorder and negatively affect the psychological atmosphere of society.

Thus, in contemporary English-language mass media discourse, the concept of anxiety transforms into a multifaceted sociocultural phenomenon, with various contextual layers that reflect current social challenges and the particularities of the culture of self-expression. A promising direction for further research is conducting a multimodal analysis of social media video content to identify correlations between verbal markers of anxiety and users’ non-verbal expressions.

Вступ. Різні форми страху супроводжують людину протягом усього життя. Страх розглядають як загальний, невизначений, невмотивований стан підвищеної тривожності, а також як локалізований страх, який пов’язаний із певною частиною тіла або конкретною ситуацією (наприклад, страх перед темрявою, замкненим простором, висотою). У таких випадках йдеться про відповідні фобії – ніктофобія,

клаустрофобія, акрофобія (Александров, 2021: 135).

У сучасній лінгвістиці українські дослідники активно вивчають емоцію страху на матеріалі англійської мови. Зокрема, Е. Коляда і А. Янков розглядають іменникову репрезентацію емоції “страх” у сучасній англійській мові (Коляда & Янков, 2015). С. Костіна і І. Малецька досліджують засоби вербалізації емоції “страх”

в англomовному художньому дискурсі (Костіна & Малецька, 2020). О. Приходченко вивчає особливості опису емоції “страх” у сучасних англійськомовних романах-трилерах (Приходченко, 2024). О. Шумейко зацентровує увагу на засобах об’єктивації вегетативних симптомів емоції страху в сучасній американській художній прозі (Шумейко, 2015). Е. Коляда і І. Калиновська аналізують особливості репрезентації фобій персонажів у романі Блейка Пірса “Cause to Dread” (Коляда & Калиновська, 2023).

Страх споріднений із тривожністю: вони є емоційними реакціями, що формуються на основі умовних рефлексів (Мазоха, 2020: 163). Тривожність – це емоційний стан, що виникає через очікування певної ситуації, а також страх і переживання негативного завершення очікуваної події, який супроводжується напруженням, надмірною схвильованістю особистості (Яремко et al., 2022: 84). Тривожність охоплює різні аспекти життєдіяльності людини – від фізіології та психіки до моторики, ментальної активності та поведінки. Вербальна репрезентація цього стану здійснюється за допомогою системи відповідних текстових сигналів, які слугують індикаторами наявності тривожного стану у суб’єкта. Відповідно до критерію індексальності, їх можна поділити на три категорії: власне індекси, симптоматичні індекси та акціональні індекси (Харкевич, 2012: 45).

Група власне індексів включає лексичні одиниці, що номінують емоційний стан тривожності (“anxiety”). Вони відтворюють широкий спектр переживань – від загального неспокою (“distress”, “uneasiness”) і збудження (“agitation”, “nervousness”) до відчуття загрози (“apprehension”, “foreboding”, “danger”) і глибокого страху (“fear”, “dread”). До цієї групи також належать слова, що позначають психологічну напругу (“stress”, “tension”), страждання (“affliction”, “anguish”) та мотивацію до дії (“eagerness”). Інші дві категорії пов’язані із зовнішніми проявами тривожності. Симптоматичні індекси фіксують соматичні зміни організму (серцебиття, блідість, зміна температури), які супроводжують цей емоційний стан. Водночас акціональні індекси зосереджені на поведінкових реакціях стривоженої особи – це описи жестів, міміки та дій, що свідчать про зростання емоційного напруження (Харкевич & Печко, 2022: 94–95).

Розглянемо, як ці аспекти репрезентовані в англomовному масмедійному дискурсі.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження є фрагменти статей, що описують тривожні стани, дібрані методом суцільної вибірки з щотижневого американського

інтернет-журналу “Newsweek” за 2025 рік. У роботі застосовано низку загальнонаукових методів: індукцію, дедукцію, аналіз, синтез, а також контекстно-ситуативний та дискурсивний аналіз.

Мета статті – дослідити вербальні та невербальні засоби репрезентації емоційного стану тривожності в сучасному англomовному масмедійному дискурсі.

Результати та обговорення. У сучасній англійській мові на позначення емоційного стану тривожності використовується лексема “anxiety”, яка може входити до складу словосполучень, що репрезентують багатоаспектність досліджуваного явища – від легкого неспокою до клінічних станів, як-от: “social anxiety” (соціальна тривога), “separation anxiety” (тривожність, пов’язана з розлукою), “flight anxiety” (страх польотів), “gift anxiety” (страх дарувати чи отримувати подарунки), “postpartum anxiety” (післяпологова тривожність), “climate anxiety” (кліматична чи екологічна тривога). У таких словосполученнях препозиційний модифікатор конкретизує джерело або контекст виникнення тривожності. Наприклад:

(1) *In a February 2012 study in Behaviour Research and Therapy, researchers noted that: “Although experience tells us that everyone endures social mishaps from time to time, their perceived meaning and impact appear to vary significantly depending on one’s level of social anxiety”* (Kim, 2025).

Приклад (1) ілюструє вживання фрази “social anxiety” (соціальна тривога) для опису внутрішніх емоційних станів в контексті психологічного дослідження. За структурою ця фраза є двоконпонентним іменниковим словосполученням, де іменник “anxiety” доповнює препозиційний модифікатор, виражений прикметником “social”, який вказує на те, що причиною емоційного дискомфорту є присутність інших людей або необхідність комунікації з ними.

(2) *Crystal said the earliest signs appeared after Lacy developed food poisoning. She became intensely fearful of vomiting and started showing separation anxiety. She also stopped enjoying toys and TV shows* (Notarantonio, 2025);

Приклад (2) вказує на прояви тривожності, що з’явилися після перенесеного харчового отруєння. Фраза “separation anxiety”, яку українською можна перекласти як “тривожність, пов’язана з розлукою” або “сепараційна тривога”, виконує функцію терміна на позначення конкретного негативного емоційного стану. З лінгвістичної точки зору, це теж іменникове словосполучення, в якому ядром виступає іменник “anxiety”, а препозиційним модифікатором – іменник “separation”.

(3) *Social media user Sophie shared a video on TikTok (@sophie444.jpg) from the moment she was experiencing “the worst flight anxiety,” only to be surprised by who came to her aid* (Collins, 2025);

Приклад (3) демонструє вислів з відео на TikTok. В усталеній фразі “flight anxiety” (страх польотів) іменник “flight” функціонує як препозиційний модифікатор, уточнюючи вид тривожності – страх перед польотом або польоту на літаку – аерофобію.

(4) *Board-certified psychiatrist Dr. Gil Lichtshein, told Newsweek that the experience is more common than people realize.*

“Gift anxiety is a real thing,” he said. “Some people find gift-giving joyful. Others find it overwhelming, irritating, and downright cumbersome.” /.../

In the post, the millennial, now living in Germany, said: “You want to make sure your gift and the gift you’re receiving sort of roughly match in terms of overall effort, meaning and value. If a friend gets you a scented candle for Christmas you shouldn’t reciprocate by getting them the latest iPhone, or vice versa.”

The man, who wants to stay anonymous, continued: “I’d be terrified of two things: Underspending: Looking like a cheapskate. Overspending: Making the other person feel ‘debt’ or awkwardness.”

He added that when gift exchanges are of unequal value, it can promote an additional layer of anxiety, with the gift giver often left wondering if they over or underspent.

Financial stress also plays a major role (Afshar, 2025).

Подарунки є неодмінною частиною нашого соціального життя. Вони є не тільки проявом любові та піклування про інших людей, але й способом показати, що ми цінуємо та поважаємо один одного. Однак отримання або навіть дарування подарунків не завжди приносить усім радість. У прикладі (4) йдеться про специфічний феномен – страх дарувати чи отримувати подарунки. Словосполучення “gift anxiety” (страх перед подарунками або дорофобія) складається з іменника “anxiety” і препозиційного модифікатора “gift”. Стан тривожності проявляється через подвійний страх соціальної оцінки: з одного боку, людина боїться здобути репутацію скнари (“Looking like a cheapskate”), а з іншого – створити у партнера відчуття “боргу” або незручності (“Making the other person feel ‘debt’ or awkwardness”). Порівняння ціни ароматичної свічки та iPhone наочно показує страх перед порушенням неписаних соціальних норм. У результаті обмін подарунками перетворюється на спробу уникнути непорозуміння, а не на щирий вияв уваги.

(5) *“This was my first baby, so everything felt so foreign to me,” she said. “I battled some postpartum anxiety around this time, and I was constantly worried she wasn’t eating enough because she would cry after feeding”* (Gray, 2025).

Приклад (5) описує емоційний досвід жінки, яка пережила післяпологову тривожність або ж депресію. Словосполучення “postpartum anxiety” (післяпологова тривожність) складається з іменника “anxiety” і препозиційного модифікатора “postpartum”, що деталізує часовий період – після пологів.

(6) *Dr. Lynn Bufka, the American Psychological Association’s Head of Practice, told Newsweek. “They’ve come of age during a time marked by crises – a global pandemic, climate anxiety and economic challenges”* (Laws, 2025).

Приклад (6) взятий з інтерв’ю з доктором Лінн Буфкою, в якому вона послуговується терміном “climate anxiety” (кліматична тривога або екологічна тривога), що позначає психологічний стан, пов’язаний із почуттям страху, тривоги, суму або безнадії щодо змін клімату та екологічних катастроф. У словосполученні “climate anxiety” препозиційний модифікатор “climate” вказує на те, що сучасний стан докільля викликає серйозні занепокоєння в багатьох людей і може стати серйозним викликом для їхнього психічного здоров’я.

Як засвідчує проведений аналіз ілюстративного матеріалу, емоційний стан тривожності може викликати початок робочого тижня (“Sunday scaries” (недільна тривожність)) або початок осені (“August Scaries” (серпнева тривожність)). Словосполучення “Sunday scaries” вживається на позначення передчуття стресу від початку робочого тижня, що виникає в неділю вдень або ввечері. Недільна тривожність проявляється напруженою, занепокоєнням, іноді безсонням. Словосполучення “August Scaries” описує меланхолію та тривогу через наближення осені, повернення до роботи чи навчання й завершення сезону відпусток. Наприклад:

(7) *Across TikTok, people are sharing their thoughts on what has been dubbed the “August Scaries,” a creeping sense of melancholy and anxiety that arrives as the season draws to a close. /.../ “August is like an entire month of Sunday scaries /.../”* (Patrick, 2025a);

(8) *TikTok user @loneyy222 agreed, posting: “Chat, I’m getting the August scaries, I hate this feeling every year”* (Patrick, 2025a).

Вирази “Sunday scaries” та “August Scaries” демонструють тенденцію до метафоричного перенесення часових циклів – неділя, як кінець тижня, переноситься на серпень, як кінець літа. Препозиційні іменники-модифікатори “Sunday”

і “August” конкретизують часові періоди, з якими асоціюються ці негативні емоційні стани і вказують на їхню циклічність і повторюваність.

У прикладі (8) використано деперсоналізоване звертання *Chat*, типовий елемент стрімінгових платформ, що створює враження публічної сповіді. Використання слова “scaries” замість клінічного терміна *anxiety* пом’якшує опис емоційного стану, що робить його зрозумілішим і впізнаванішим для спільноти. Синтаксична структура речення відтворює динаміку потоку свідомості, а вживання теперішнього тривалого часу (“*I’m getting*”) підкреслює динамічний розвиток негативного емоційного стану, який, за словами автора, повторюється щороку.

Для позначення інтенсивних, проте короткочасних проявів тривожності застосовується термін “*panic attacks*” (панічні атаки) та його спеціалізований різновид – “*nocturnal panic attacks*” (нічні панічні атаки) або “*nocturnal attacks*” (нічні атаки). Прикметник “*nocturnal*” вказує на певний час доби (ніч):

(9) *Nocturnal panic attacks are rare, but common among people who already experience regular panic attacks. Of the approximately 5% of U.S. adults who have panic disorder (or recurrent panic attacks), 18-45% of them have nocturnal attacks as well* (Dore, 2025).

У прикладі (9) наведено статистичну інформацію про панічні атаки в нічний час, зазначено їхню частоту та поширеність серед людей з діагнозом панічного розладу.

Опис емоційного стану тривожності часто набуває виразної експресивності. Автори використовують метафори та епітети для передачі складності цього переживання. Тривожність зображується як “*vicious cycle*” (порочне коло) або ж як “*great equalizer*” (універсальний зрівнювач), що нівелює расові, етнічні, релігійні та соціально-економічні відмінності. Наприклад:

(10) “*When this sudden, bodily terror happens at night, it becomes a vicious cycle. Falling asleep doesn’t feel safe,*” *Cuylar said* (Dore, 2025).

Ідіоматичний вираз “*a vicious cycle*” підкреслює усю складність емоційного стану тривожності.

(11) *With no regard for race, ethnicity, religion or socioeconomic status, “Anxiety is a great equalizer,” says Lynn Charles, a clinical social worker and psychologist in Downingtown, Pennsylvania* (Shane, 2025).

Метафоричний вираз “*a great equalizer*” акцентує універсальність тривожності та відсутність вибірковості стосовно людини. Апеляція до експертної думки підсилює авторитетність повідомлення та робить текст переконливішим.

(12) “*I’ve been so stressed about it, and it’s been keeping me up at night because I’m like, oh, my gosh, what if I’m dying?*” *she said* (Patrick, 2025b).

Приклад (12) демонструє гостру фазу тривожності, репрезентовану риторичним питанням “*what if I’m dying?*”, що передає екзистенційний страх. Стилістично текст насичений дискурсивними маркерами (“*like*”, “*oh*”, “*my gosh*”), які відтворюють переривчасте мовлення людини в стані стресу. Синтаксична структура з надмірним використанням сполучників створює ефект “задиханого” мовлення (англ. “*breathless speech*”), а включення внутрішнього діалогу через конструкцію “*I’m like*” дозволяє не просто описати негативний емоційний стан, а відтворити момент паніки.

Інформаційний стрес та постійне емоційне напруження може спровокувати генералізований тривожний розлад (Скакунова & Дрозд, 2024: 134–135), потенційні причини якого перераховані у прикладі (13):

(13) *Many Americans are confronted with not one, but many, major stressors at present. From huge increases in costs of health insurance and health care, to rising inflation, increasing energy, housing, and grocery costs, the Trump administration’s mass deportations, issues with the job market, loneliness and many others, Americans appear to feeling less hopeful about the country’s future* (Laws, 2025).

Одночасний вплив численних стресових чинників спричиняє зростання загального рівня тривожності. Фраза “*not one, but many, major stressors*” підкреслює множинність проблем, що посилює відчуття безпорадності. Номінація конкретних джерел генералізованого тривожного розладу охоплює різні аспекти людського життя: від базових фінансових питань (“*inflation*”, “*costs*”) та безпекових проблем (“*mass deportations*”) до соціальних сфер (“*job market*”) і глибинних емоційних переживань (“*loneliness*”). Фраза “*and many others*” підкреслює невичерпність переліку загроз і створює простір для подальшої невизначеності, що слугує основою формування стійкої суспільної тривоги щодо майбутнього країни. Стилістично текст побудований за принципом нагромадження великої кількості однорідних членів речення (фігура накопичення), що посилює емоційну виразність. Використання дієслова “*confront*” у пасивному стані (“*are confronted*”) підкреслює відсутність вибору у людей і вказує на те, що вони не обирають ці виклики, а опинилися в них проти власної волі.

Важливу роль в репрезентації емоційного стану тривожності в англомовному масмедійному дискурсі відіграють описи його фізіологічних виявів. Наприклад:

(14) *Panic attacks, characterized by primarily physical symptoms – racing heart, chest pain, shortness of breath, sweating – don't usually happen when the body is in dream sleep, Robert Cuyler, a psychologist who specializes in panic and PTSD, told me. But for some people – like me – they do* (Dore, 2025).

У цьому прикладі психолог називає основні фізіологічні зміни організму, спричинені переживанням панічної атаки як основного симптому тривожного розладу: прискорене серцебиття (“*racing heart*”), яке свідчить про максимальну мобілізацію ресурсів; біль у грудях (“*chest pain*”), що сигналізує про значний дискомфорт; задишка (“*shortness of breath*”) і потовиділення (“*sweating*”).

Висновки. Вербальна та невербальна репрезентація емоційного стану тривожності в сучасному англійському масмедійному дискурсі вирізняється високим ступенем лексичної варіативності та стилістичної експресивності. Встановлено, що лексема *anxiety* сполучається з різними препозиційними модифікаторами, які чітко вказують на джерела, часові межі та соціальний контекст виникнення психоемоційного дискомфорту.

Особливого значення в масмедійному тексті набуває вербалізація фізіологічних проявів тривожності. Використання метафор, епітетів та риторичних питань сприяє відтворенню суб’єктивної складності переживань. Дискурсивні маркери, фігури накопичення та синтаксичні структури, що імітують “задихане мовлення”, дозволяють авторам не лише описати стан паніки, а й реконструювати його динаміку для читача. Узагальнюючи результати, можна констатувати, що у сучасному масмедійному дискурсі поняття тривожності трансформується у багатогранний соціокультурний феномен, тісно пов’язаний із глобальними кризами, економічними викликами та цифровою культурою самовираження.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у проведенні мультимодального аналізу відеоконтенту соціальних мереж.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александров, Ю. В. (2021). Поняття страху у психології. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези доповідей науково-практичної конференції* (с. 134–136). ХНУВС. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e6a2c526-2833-4a54-b10e-985fe04d3f4a/content>
2. Коляда, Е., & Калиновська, І. (2023). Вербалізація фобій персонажів у романі Блейка Пірса “Cause to Dread”. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 65(1), 204–210. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-32>
3. Коляда, Е. К., & Янков, А. В. (2015). Іменникова репрезентація емоції “страх” у сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія: Філологічна*, 52, 137–139. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_52_48
4. Костіна, С. Ф., & Малецька, І. О. (2020). Вербалізація емоції “страх” в англійському художньому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 46(1), 190–194. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.46-1.45>
5. Мазоха, І. С. (2020). Теоретичні основи вивчення особистісної тривожності. У *Goal and role of world science in modernity. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference* (с. 161–164). SH SCW “NEW ROUTE”. <https://isg-konf.com/uk/goal-and-role-of-world-science-in-modernity/>
6. Приходченко, О. О. (2024). Репрезентація емоції “СТРАХ” у сучасних англійськомовних романах-трилерах. *Збірник наукових праць “Нова філологія”*, (93), 141–147. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-93-20>
7. Скакунова, О., & Дрозд, О. В. (2024). Психологічні шляхи подолання тривожності у молоді в умовах війни. *Габітус*, (61), 133–137. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.61.23>
8. Харкевич, Г. І. (2012). *Стан тривоги в контексті художньої семантики: монографія*. Вежа-Друк.
9. Харкевич, Г. І., & Печко, Н. М. (2022). Невербальні засоби відображення стану тривоги персонажа в англійському художньому тексті: лінгвосоціотичний підхід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 57, 93–96. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.22>
10. Шумейко, О. В. (2015). Засоби об’єктивізації вегетативних симптомів страху в сучасній американській художній прозі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки*, 5, 61–68. <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/3668>
11. Яремко, Р., Гродська, В., Дзюбак, А., & Ільків, Х. (2022). Теоретичне дослідження проблеми тривожності особистості у психологічній літературі. *Молодий вчений*, (5)105, 83–86. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-5-105-16>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Afshar, M. F. (2025, December 13). 5 ways to end gift anxiety this Christmas, according to a psychiatrist. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/5-ways-end-gift-anxiety-christmas-psychiatrist-11194545>
2. Collins, A. (2025, October 29). Woman fears flying – passenger’s dog senses anxiety, and everything changes. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/woman-fears-flying-passengers-dog-senses-anxiety-everything-changes-10957790>
3. Dore, A. (2025, December 12). I kept waking up in sheer panic – it had nothing to do with nightmares. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/nocturnal-panic-attacks-not-nightmares-11196819>
4. Gray, D. (2025, October 17). New mom distraught thinking baby isn’t getting enough milk, then sees photo. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/new-mom-distraught-thinking-baby-isnt-getting-enough-milk-sees-photo-10896364>
5. Kim, S. (2025, October 14). Colleague announces he’s having a baby – no one prepared for woman’s response. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/woman-bizarre-awkward-response-colleague-baby-announcement-tiktok-10872779>
6. Laws, J. (2025, November 7). Nearly two thirds of young Americans are considering leaving the US. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/nearly-two-thirds-of-young-americans-are-considering-leaving-the-us-11010814>
7. Notarantonio, L. (2025, December 14). Girl, 9, becomes different person overnight, mom fights for rare diagnosis. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/girl-9-becomes-different-person-overnight-mom-fights-for-rare-diagnosis-11185463>
8. Patrick, L. (2025a, August 17). The ‘August scaries’ – why the end of summer feels like a sunday night. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/end-summer-anxiety-august-scaries-2113404>
9. Patrick, L. (2025b, September 30). Woman makes emergency appointment for head ‘injury’ – then comes realization. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/woman-makes-emergency-appointment-head-injury-then-comes-realization-10797733>
10. Shane, C. (2025, November 28). Six mental health apps that help manage anxiety. *USA Today*. <https://www.usatoday.com/story/life/2025/11/28/managing-anxiety/86121103007/>

Дата першого надходження статті до видання: 26.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЕФЕКТИ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНОМУ ІТАЛІЙСЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Вероніка Кондрук

викладач кафедри романської філології,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID 0009-0008-6770-0913

v.kondruk@kubg.edu.ua

Ключові слова: *італійський медіадискурс, англійське запозичення, концептосфера, лінгвостилістичний ефект, фрейм.*

У статті розглянуто лінгвостилістичні ефекти англійських запозичень у сучасному італійському медіадискурсі на матеріалі корпусу з 100 текстів провідних онлайн-видань «La Stampa», «La Repubblica» та «Il Giornale», що висвітлюють події у сфері технологій, політики, економіки, культури, гастрономії, розваг, спорту та моди. Основна увага приділялася функційній ролі англіцизмів, їхній інтеграції в контекст та стилістичному потенціалі в межах 8 виокремлених концептосфер.

Методологія включала лінгвостилістичний аналіз, який дозволяв простежити участь запозичених лексичних одиниць у створенні мовних ефектів і підсиленні комунікативної привабливості тексту, прагматичний аналіз, що визначав авторські комунікативні інтенції, специфіку мовленнєвої поведінки та закономірності використання англіцизмів у медіадискурсі, а також структурний аналіз, що давав змогу виявити взаємозв'язок англіцизмів із контекстом у межах цілісної системи тексту та їхнє функціонування як частини інформаційної структури.

Дослідження засвідчило, що переважна більшість англіцизмів функціонують у вигляді універсальних номінативних одиниць, що нейтралізовані стилістично, забезпечуючи швидкість інформаційного обміну, точність номінації та комунікативну економію й уніфікуючи глобалізовані медіатексти. Лінгвостилістичні ефекти, спричинені вживанням англійських запозичень, простежуються досить рідко й обмежуються сферами технологій, політики, економіки, культури, спорту та моди. Окремі адаптовані та морфологічно гібридні форми зберігають експресивність, створюють мовну новизну та слугують інструментом стилістичного виділення тексту, привертаючи увагу адресата та підкреслюючи його комунікативну значущість.

Результати дослідження підтверджують концепцію гібридизації медіадискурсу та демонструють прагматичну орієнтацію сучасного інформаційного тексту, де англіцизми виконують передусім номінативну й інформаційну функції, а їхній стилістичний потенціал активується ситуативно, трансформуючи очікувані смислові фрейми та підсилюючи перлокутивний ефект висловлення.

LINGUOSTYLISTIC EFFECTS OF ENGLISH BORROWINGS IN CONTEMPORARY ITALIAN MEDIA DISCOURSE

Veronika Kondruk

*Lecturer at the Department of Romance Philology,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University*

Key words: *Italian media discourse, English borrowing, conceptual sphere, linguostylistic effect, frame.*

The article investigates the linguostylistic effects of English borrowings in contemporary Italian media discourse. The research is based on a corpus of 100 texts from the leading online newspapers «La Stampa», «La Repubblica» and «Il Giornale», which cover events in the fields of technology, politics, economics, culture, gastronomy, entertainment, sports, and fashion. Special attention is given to the functional role of anglicisms, their integration into the context, and their stylistic potential within eight selected conceptual spheres.

The methodology includes linguostylistic analysis, which makes it possible to trace how borrowed lexical units create language effects and increase the communicative attractiveness of the text. Pragmatic analysis is used to identify the authors' communicative intentions, the specific features of speech behavior, and the patterns of anglicism use in media discourse. In addition, structural analysis helps reveal the connection between anglicisms and the context within the overall system of the text and shows how they function as part of its information structure.

The study shows that most anglicisms function as universal naming units that are stylistically neutral. They help ensure fast information exchange, precise naming, and communicative economy, and they contribute to the unification of globalized media texts. Linguostylistic effects caused by English borrowings appear relatively rarely and are mainly limited to the areas of technology, politics, economics, culture, sports, and fashion. Some adapted and morphologically hybrid forms still keep their expressive character, create a sense of linguistic novelty, and serve as a stylistic tool that highlights the text, attracts the reader's attention, and emphasizes its communicative importance.

The results of the study support the concept of media discourse hybridization and demonstrate the pragmatic orientation of modern information texts. In this context, anglicisms mainly perform naming and informational functions, while their stylistic potential is activated only in specific situations, transforming expected meaning frames and strengthening the perlocutionary effect of the statement.

Вступ. У сучасному італійському медіа-просторі англійські запозичення стали системним і функціонально значущим явищем. Попри високу частотність вживання, вони характеризуються тенденцією до стилістичної редукації. Англіцизми не стільки створюють нові образні ефекти, скільки інтегруються в мовну систему як універсальні номінативні одиниці, що забезпечують швидкість і економію інформаційного обміну. Особливо інтенсивно вони функціонують у «глобалізованих» сферах: технологіях, політиці, економіці, культурі, моді та спорті, де домінує прагматична спрямованість і комунікативна оперативність. Медіадискурс, як простір швидкої реакції на суспільні зміни, демонструє

гібридизацію англіцизмів і поступову втрату виразної стилістичної маркованості (Kuranda, 2023: 95). У зв'язку з цим особливого значення набуває питання не стільки наявності лінгвостилістичних ефектів, скільки їхньої обмеженості в сучасному інформаційному середовищі.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугує корпус текстів сучасного італійського новинного медіадискурсу, укладений на основі публікацій загальнонаціональних онлайн-видань «La Stampa», «La Repubblica» та «Il Giornale», що висвітлюють події у різноманітних сферах життя. Відібрано 100 текстів, які характеризуються високою частотністю вживання англомовних елементів.

У дослідженні застосовано методи:

- лінгвостилістичного аналізу, який дозволяє простежити, яким чином запозичені лексичні одиниці беруть участь у створенні лінгвостилістичних ефектів та виконують прагматичну функцію впливу на адресата (Корчан, 2008: 22);

- прагматичного аналізу, який дозволяє дослідити комунікативні інтенції автора медіатексту та особливості мовленнєвої поведінки, а також виявити закономірності вибору й функціонування запозичених лексичних одиниць у новинному дискурсі (Kondruk, 2024: 119);

- структурного аналізу, який дозволяє виявити внутрішню організацію англіцизмів та їхніх зв'язків із контекстом у межах цілісної системи медіадискурсу.

Результати та обговорення. У межах проаналізованого корпусу новинного медіадискурсу було виокремлено 8 концептосфер: медіа і технології, політика, економіка, культура, гастрономія, розваги, спорт, мода.

Поданий графік унаочнює результати проведеного дослідження:

Розглянемо детальніше:

1) МЕДІА І ТЕХНОЛОГІЇ

У концептосфері «Медіа і технології» було знайдено 70 англіцизмів, з яких лише 1 ($\approx 1,43\%$) демонструє ознаки стилістичної маркованості. В цілому, запозичення виконують номінативну та інформативну функції, не проявляючи особливого стилістичного навантаження. Концептосфера наповнена величезною кількістю неологізмів, які вживаються переважно завдяки своїй

універсальності та задля створення «модного ефекту».

Dipendenza da smartphone, ogni anno passiamo 3 mesi di vita davanti al cellulare (Ottaviani, 2024).

La dichiarazione di Meta non nomina però hashtag specifici che sono stati limitati in base a queste policy (Ottolina, 2023).

Винятком слугують адаптовані англіцизми та «гібриди», в той час як прямі номінації – в більшості випадків «дестилізовані».

Agrosi è anche autrice e curatrice della raccolta di saggi La Smart City e la città comoda (Mimesis), che ha per sottotitolo: «Una nuova realtà futurista smartiana». Smartiana può significare anche un po' marziana, forse, ma soprattutto smart, ovvero «intelligente» (Barbieri, 2023).

Англіцизм *smart (smartiana)* використовується не в термінологічному, а у стилістично переосмисленому значенні. Через італійський суфікс *-iana* він перетворюється на okazionalizm і втрачає нейтрально-номінативну функцію, набуваючи експресивного забарвлення. Адапована одиниця *smartiana* виконує функцію стилістичного маркера: по-перше, створює ефект мовної новизни й привертає увагу до своєї форми; по-друге, створює іронічний відтінок завдяки асоціативному зближенню з прикметниками на кшталт *marziana*; по-третє, підкреслює авторський характер висловлення.

Водночас, навіть адаптовані англіцизми в даній концептосфері не завжди є стилістично маркованими. У багатьох випадках вони функціонують як терміни та зберігають виключно

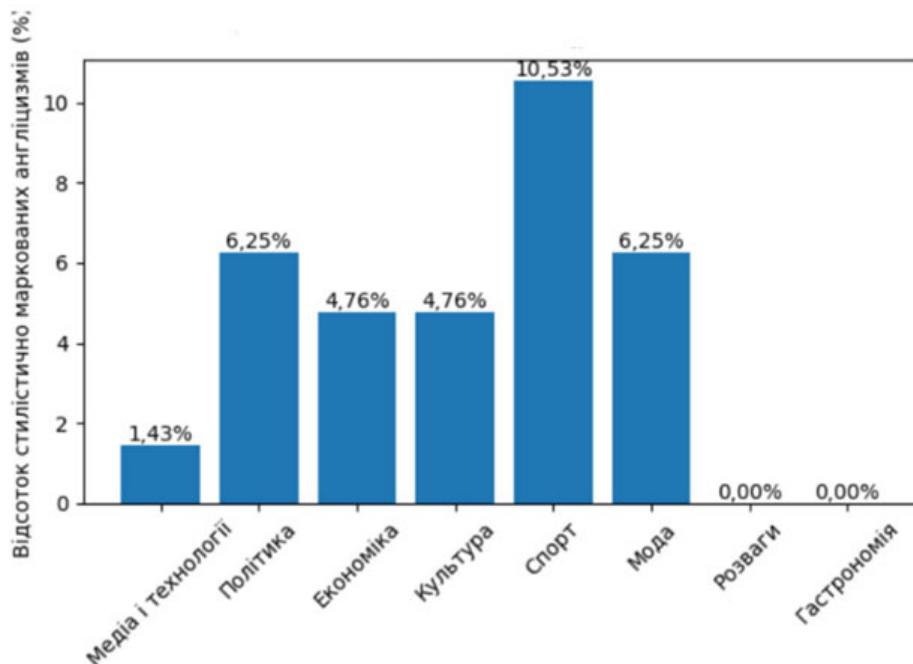

Рис. 1. Частка стилістично маркованих англіцизмів за тематикою

номінативну функцію, оскільки дискурс загалом не характеризується високим рівнем образності чи експресивності, наприклад:

- *Nelle ultime tre decadi la Cina ha sviluppato e potenziato la propria infrastruttura di Internet, puntando di recente anche ad ambiti come l'IA, la cybersicurezza e la digitalizzazione dei settori chiave* (Romano, 2024).

2) ПОЛІТИКА.

У межах концептосфери «Політика» зафіксовано 32 англіцизми, з яких лише 2 (6,25%) виявляють ознаки стилістичної маркованості. Переважна більшість запозичень функціонують як нейтральні номінативні одиниці та не відрізняються за своїм лінгвостилістичним потенціалом від прикладів, зафіксованих в інших концептосферах. Стилістично навантажені випадки мають поодинокий характер і репрезентовані окремими контекстами, у яких англіцизм спричиняє трансформацію очікуваного смислового фрейму:

- *Nel suo discorso fume alla Convenzione Democratica di Chicago, il presidente ha ripetuto più volte il suo «amore» per l'America e per gli americani, presentando la campagna per l'Election Day di novembre come una «battaglia per l'anima degli USA»* (Salvatore, 2024).

У вислові *campagna per l'Election Day... come una battaglia per l'anima degli Usa* англіцизм *Election Day* виконує важливу лінгвостилістичну функцію: він є стилістично маркованим елементом, що виділяється серед італійського тексту та підкреслює американський політичний контекст, надаючи реченню «міжнародного колориту». У наведеному контексті трансформує очікуваний нейтральний фрейм «організованої політичної події» на фрейм символічної та риторично насиченої: вибори сприймаються як ключовий момент політичної боротьби, слово набуває алегоричного значення, адже ототожнюється з *баталією за душу США*, символом національної боротьби за цінності країни (*come una battaglia per l'anima degli Usa*), а не просто як день голосування. Використання англіцизму дозволяє авторові передати драматизм і символічність події, підкреслити важливість моменту, не вдаючись до прямої експресії, і створює ефект стилістично вибудованої публіцистичної промови, де слово одночасно інформує, виділяє і підсилює риторичну напругу.

- *La foto è sempre quella su cui si sono scatenati in questi giorni politici e giornalisti di destra, sconfinando nel **body shaming**: mostra la neodeputata di Avs insieme a Mimmo Lucano e Carola Rackete* (La Repubblica, 2024).

Англіцизм *body shaming* у наведеному прикладі трансформує очікуваний нейтральний фрейм «критики» на фрейм «викривлених»

або вторинно-міфологічних цінностей, тобто таких, які прямо викликають емоційну перлокуцію й сигналізують про соціально та морально неприпустиму поведінку: дія сприймається як етично неприйнятна і емоційно заряджена. Лінгвостилістичний ефект *body shaming* полягає у кількох аспектах: по-перше, англіцизм підкреслює сучасний міжнародний контекст проблеми; по-друге, схиляє адресата до засудження; по-третє, останнім часом термін є досить популярним, тому не виключене його інерційне вживання.

Підсумовуючи, концептосфера «Політика» демонструє високу частотність англіцизмів, однак більшість із них функціонують як нейтралізовані, універсальні мовні одиниці, позбавлені виразної образності. Їхня роль зводиться переважно до забезпечення точності номінації та пришвидшення інформаційного обміну. Стилістично марковані випадки мають поодинокий характер і виникають здебільшого в умовах авторської інтенції до підсилення риторичної напруги або актуалізації міжнародного контексту.

3) ЕКОНОМІКА:

У межах концептосфери «Економіка» зафіксовано 21 англіцизм, з яких лише 1 (≈4,76%) виявляє ознаки стилістичної маркованості. Загалом ця концептосфера характеризується мінімальною виразністю лінгвостилістичних ефектів: запозичення функціонують переважно як термінологічні або тематично нейтральні одиниці, що забезпечують точність номінації та комунікативну економію. Стилістично навантажені одиниці мають поодинокий характер:

- *Il Villaggio Italia, testato nella tappa di Buenos Aires lo scorso marzo, è un'esposizione internazionale **made in Italy** che riunirà le «eccellenze italiane»* (Restelli, 2024).

Запозичення *made in Italy* у реченні підкреслює престиж і культурну цінність продукції, додає стилістичної виразності та виділяє текст серед нейтральних економічних назв. З точки зору смислового фрейму, слово працює в межах економіко-культурного контексту міжнародних виставок, де очікуване значення – «італійське виробництво», а реально породжуваний смисл – акцент на якості, національній репрезентації та престижності. Тобто *made in Italy* одночасно номінує продукт і створює позитивне стилістичне забарвлення події.

Що ж до інших прикладів, більшість знайдених мовних одиниць є «дестилізованими» і вживаються лише задля редукції, яка реалізується за рахунок універсальності та впізнаваності економічних термінів, до прикладу:

- *Entrando nel merito dei claim, nel carrello "**free from**" rilevato dall'Osservatorio Immagino sono*

presenti quasi 14 mila prodotti sulle cui confezioni è segnalata l'assenza o la minor presenza di uno dei 16 ingredienti, nutrienti o additivi monitorati. Il carrello "rich-in" comprende invece oltre 10 mila prodotti che nel 2022 hanno superato i 4,4 miliardi di euro di sell-out, mettendo a segno una crescita annua di +7,8% (Foresti, 2023).

Концептосфера «Економіка» особливо чітко демонструє тенденцію до стилістичної редукції англіцизмів: переважна більшість запозичень функціонують як термінологічні одиниці, що втратили експресивність унаслідок частотного вживання. Вони інтегровані в систему медіадискурсу як інструменти комунікативної економії, а не як засоби образного впливу.

4) КУЛЬТУРА:

У межах концептосфери «Культура» зафіксовано 21 англіцизм, з яких лише 1 (≈4,76%) демонструє ознаки стилістичної маркованості. Попри очікувану підвищену експресивність культурної сфери, зумовленої жанровим різноманіттям (новини, огляди фільмів, книг і вистав, реклама, рецензії тощо), досліджуваний корпус засвідчує обмежену кількість стилістично насичених запозичень. Це вказує на тенденцію їхньої поступової нейтралізації навіть у жанрах із потенційно високим рівнем образності.

Приклад, який може демонструвати лінгвостилістичні ефекти:

• *Insomma, uno spot non dichiarato. L'azienda all'epoca nego tutto, precisando che la star hollywoodiana era testimonial delle sneakers dall'estate del 2023 e che la partecipazione a Sanremo era «frutto di un accordo tra la Rai e l'attore» del quale U-Power non era «in nessun modo parte in causa» (La Repubblica, 2024).*

У наведеному вислові словосполучення *star hollywoodiana* поєднує два типи англіцизмів: *star* – прямий, морфологічно неадаптований англіцизм, який у культурному медіадискурсі одразу позначає роль публічної особи та сигналізує про її значущість; *hollywoodiana* – морфологічно адаптований англіцизм (англ. Hollywood + італ. суфікс *-iana*), який узгоджується з граматичною системою італійської мови й виконує функцію епітета, підкреслюючи статусність і престижність. Використання *star* у тексті підсилює експресивність і медійну привабливість повідомлення, створюючи певний «глобалізований» ефект. Очікуваний фрейм нейтрального повідомлення про культурну подію та роль актора трансформується: фрейм зміщується від «участі актора у заході» до «актор як медійна, рекламна та престижна фігура». Для порівняння, італійські еквіваленти *divo/diva* виконують схожу номінативну функцію та передають статус публічної особи, проте вони менш універсальні

й не несуть того самого «глобального» відтінку, що створює запозичення *star*. Лінгвостилістично *star hollywoodiana* підкреслює престижність та сучасність повідомлення, тоді як *divo/diva* радше відтворює традиційний італійський фрейм знаменитості, без комунікативного ефекту «глобальної» медіафігури.

Запозичення в інших випадках виконують лише номінативну функцію і постають універсальними мовними одиницями, наприклад:

• *Partendo dal Tennessee ha attraversato il soul, il rhythm and blues e il pop rock con un talento naturale espresso nei dischi ma soprattutto sul palco, in una rinascita artistica parallela a quella personale (Toniutti, 2023).*

• *Negli scorsi mesi, lo storico televisivo Dan Snow aveva sottolineato alcune imprecisioni, basandosi sul trailer del film con protagonista il premio Oscar Joaquin Phoenix "Napoleon" sta per arrivare nelle sale (Berruti, 2023).*

• *In un memoriale pubblicato l'anno scorso, "Friends, Lovers, and the Big Terrible Thing", l'attore aveva raccontato tutti i problemi che aveva incontrato, inclusi quelli legati alla difficoltà di controllare il peso durante la lavorazione della sitcom (Basile, 2023).*

5) СПОРТ:

У межах концептосфери «Спорт» очікувалася обмежена присутність лінгвостилістичних ефектів, проте аналіз показав, що спортивний медіадискурс містить окремі англіцизми з вираженим стилістичним навантаженням. Усього у цій сфері виділено 19 англіцизмів, з яких лише 2 (≈10,53%) демонструють ознаки стилістичної маркованості.

• *Prendevo il treno presto per andare a scuola a Southampton e ritagliavo i resoconti dei giornali Times e Telegraph per **bloggare** sull'evento... (Pozzo, 2024).*

Англіцизм *bloggare* є морфологічно адаптованим (англ. *to blog* + італ. суфікс *-are*). У наведеному контексті він трансформує очікуваний фрейм письмового висвітлення події у фрейм цифрової діяльності, зміщуючи фокус із фінального результату (тексту) на саму комунікативну дію в цифровому просторі, що супроводжується стилістичною «нейтралізацією» вислову та редукцією його експресивного потенціалу.

• *Il magic moment del Girona, primo nella Liga: i segreti del suo primato in Spagna (Stanizzi, 2023).*

Англійське словосполучення *magic moment* є «чистим» неадаптованим англіцизмом, який трансформує очікуваний фрейм блискавичного спортивного успіху на основі метафоричного перенесення: момент у спортивному контексті не буквально «магічний», а радше «стан»: кульмінаційний, вирішальний, емоційно значущий, зміщуючи фокус із фактичного результату на саму

кульмінацію події. Лінгвістично це робить вислів більш образним й експресивним, на відміну від італійських альтернатив (*momento decisivo, momento importante*).

6) МОДА:

У межах концептосфери «Мода» виокремлено 32 англіцизми, з яких лише 2 (6,25%) демонструють ознаки стилістичної маркованості. Загалом спостерігається низька насиченість стилістично вираженими англіцизмами: більшість запозичень виконують номінативну функцію, позначаючи конкретні предмети, категорії чи явища (напр. *swimwear, look, outfit* тощо) або слугують термінами галузевого дискурсу. У таких випадках англіцизми не додають експресивності чи стилістичного акценту, а радше забезпечують точність та універсальну зрозумілість висловлювання, функціонуючи як нейтральні номінації.

Проте, можна показати й стилістично навантажений приклад:

• *A proposito di innovazione green, ci sono anche fibre «bio-based» realizzate con materiali organici: e il caso di Evo, un filato inventato dall'italiana Fulgar, ottenuto dalla pianta di ricino e dal mais invecchiato, non piu commestibile* (Reboli, 2024).

В даному контексті англіцизми *green* та *bio-based* є морфологічно неадаптованими й виконують роль епітетів. Проте їхнє функціонування не обмежується лише описовістю: вони трансформують очікуваний нейтральний фрейм: замість технічної характеристики матеріалу (тканини) текст підкреслює його екологічність. Тобто читач звертає увагу не стільки на сам факт інновації, скільки на те, що ця інновація є «екологічною», «натуральною», «безпечнішою для довкілля». У результаті продукт сприймається не просто як новий, а як екологічно «прийнятний» і сучасний. Англіцизм *green* надає позитивного відтінку й підкреслює екологічність (слово працює не лише як характеристика, а як маркер престижності та сучасності). У свою чергу, *bio-based* у словосполученні позначає конкретну властивість матеріалу (тканини) та його походження з органічної сировини, але водночас виглядає більш «маркетингово привабливим», рекламним. Використання англійської форми робить вислів більш «глобальним» і сучасним порівняно з можливими італійськими відповідниками.

Таким чином, навіть у сфері моди, яка традиційно пов'язана з символічністю, англіцизми здебільшого виконують номінативну функцію, а їхній стилістичний потенціал виявляється обмеженим і ситуативним.

Висновки. Отже, аналіз сучасного італійського новинного медіадискурсу засвідчив системну тенденцію до редукції стилістичного потенціалу англіцизмів. Попри їхню високу

частотність у різних концептосферах, переважна більшість запозичень характеризується обмеженою образністю та функціонує як максимально універсалізовані номінативні одиниці. Така функціональна нейтралізація зумовлена їхньою інтеграцією в мовну систему та відповідає концепції гібридизації: англіцизми, зберігаючи формальну іншомовність, втрачають експресивність і стають інструментами комунікативної економії.

Стилістично марковані випадки мають точковий і ситуативний характер. Вони виникають переважно за наявності авторської інтенції до іронізації, престижності або ж риторичного підсилення висловлення, трансформуючи очікувані смислові фрейми, активуючи перлокутивний ефект і підсилюючи увагу адресата.

Ці ефекти точково простежувалися у концептосферах «Медіа і технології», «Політика», «Економіка», «Культура», «Спорт» і «Мода». Водночас, у сферах «Розваги» та «Гастрономія» не було знайдено жодного лінгвістичного ефекту: це пояснюється тим, що англіцизми в цих концептосферах виконують радше номінативну або термінологічну функцію, не надаючи додаткової експресії або стилістичного акценту. Вони слугують універсальними одиницями для позначення явищ або предметів і забезпечують оперативність та зрозумілість інформації, не змінюючи очікуваний смисловий фрейм вислову.

Таким чином, сучасний італійський медіадискурс демонструє не стільки активне продукування нових лінгвістичних ефектів за допомогою англіцизмів, скільки їхню поступову дестилізацію та перехід у розряд функціонально нейтральних елементів глобалізованої інформаційної комунікації.

Перспективи подальшого дослідження полягають у виокремленні жанрово-дискурсивних кореляцій у сучасному італійському медіапросторі, визначенні прототипних і периферійних жанрів у межах окремих тематичних блоків новинного дискурсу та встановленні закономірностей уживання англіцизмів у цих жанрах. Такий підхід дозволить точніше простежити взаємозв'язок між жанровою організацією текстів та характером використання англійських запозичень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочан, І.М. (2008). Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 423 с.
2. Barbieri, E. (2023). L'utopia delle smart city. *IlGiornale.it* <https://www.ilgiornale.it/news/lutopia-delle-smart-city-2229445.html>
3. Basile, M. (2023). Matthew Perry, morto a 54 anni il "Chandler" di 'Friends'. *La Repubblica*. <https://www.repubblica.it/spettacoli/2023/10/29/>

- news/morto_matthew_perry_interprete_friends-419057762/
4. Berruti, G. (2023). Il kolossal su Napoleone “pieno di inesattezze”, Ridley Scott risponde alle critiche: “Fatevi una vita”. *La Stampa*. https://www.lastampa.it/spettacoli/2023/11/07/news/napoleon_ridley_scott_critiche_polemica-13842507/
 5. Foresti, B. (2023). La spesa degli italiani: nel carrello meno zuccheri e più proteine. *La Repubblica*. https://www.repubblica.it/economia/rapporti/osserva-italia/trend/2023/09/27/news/la_spesa_degli_italiani_nel_carrello_meno_zuccheri_e_piu_proteine-416008948/
 6. Kondruk, V. (2024). English Borrowings in Contemporary Italian: a Linguistic-Cognitive Aspect. *Studia Philologica*, 1(22), 117–125. <https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.228>
 7. Kuranda, V. (2023). Foreign loanwords in Italian language. *Lviv Philological Journal*, No. 13, 95–100. <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2023-13.14>
 8. La Repubblica. (2024). “Salis vestita come una cameriera di Catanzaro”. E il sindaco annuncia querela contro l’ultima uscita di Vittorio Feltri. https://www.repubblica.it/politica/2024/07/01/news/salis_offese_vestiti_querela_vittorio_feltri_cameriera_catanzaro-423336521/
 9. Ottaviani, C. (2024). Dipendenza da smartphone, ogni anno passiamo 3 mesi di vita davanti al cellulare. *La Repubblica*. https://www.repubblica.it/salute/2024/06/13/news/dipendenza_smartphone_cellulare-423220826/
 10. Ottolina, P. (2023). Perché l’anguria sui social è diventata il simbolo della Palestina. *Corriere della Sera*. https://www.corriere.it/tecnologia/23_novembre_12/perche-l-anguria-sui-social-e-diventata-il-simbolo-della-palestina-8319ceee-29c8-4102-ade6-ec6dbe3cexlk.shtml
 11. Pozzo, Fabio. (2024). America’s Cup, un libro svela i misteri della frase che ha costruito il mito. *La Stampa*. https://www.lastampa.it/mare/2024/08/04/news/americas_cup_un_libro_svela_i_misteri_del_there_is_no_second-14532358/
 12. Reboli, F. (2024). Costumi da bagno sostenibili: esistono davvero e il materiale con cui sono prodotti vi sorprenderà. *La Stampa*. https://www.lastampa.it/moda-e-beauty/2024/07/03/news/costumi_da_bagno_sostenibili_in_lana_fibre_ambiente-423279859/
 13. Restelli, M. (2024). Vespucci ambasciatore del Made in Italy. *IlGiornale.it* https://blog.ilgiornale.it/wallandstreet/2024/07/05/vespucci-ambasciatore-del-made-in-italy/?_gl=1%2A1gem3m%2A_ga%2AMzY5MTU2MTQuMTcyMDEwOTIwNg..%2A_ga_ENZ2GEXW4Y%2AMTcyMDE2NzEyNi4yLjEuMTcyMDE2OTUyOS4wLjAuMA
 14. Romano, L. (2024). Intelligenza artificiale, banda larga e 5G: gli investimenti di Pechino nella rete. *IlGiornale.it*. <https://www.ilgiornale.it/news/nuove-frontiere/intelligenza-artificiale-banda-larga-e-5g-investimenti-2347039.html>
 15. Salvatore, F. (2024). Biden e Clinton infiammano Chicago e attaccano Trump: “È instabile”. *IlGiornale.it*. <https://www.ilgiornale.it/news/politica-estera/hillary-clinton-e-joe-biden-star-convention-chicago-supporto-2359991.html>
 16. Stanizzi, S. (2023). Il magic moment del Girona, primo nella Liga: i segreti del suo primato in Spagna. *Il Giornale.it* <https://www.ilgiornale.it/news/calcio/testa-liga-c-girona-storia-e-i-segreti-questo-meraviglioso-2237761.html>
 17. Toniutti, T. (2023). ‘Simply the best’, addio a Tina Turner. La ‘regina del rock’ aveva 83 anni. *La Repubblica*. https://www.repubblica.it/spettacoli/musica/2023/05/24/news/tina_turner_morta-401631845/

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

UDC 81'373.7:81'25:811.112.2-811.161.2
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.12>

PHRASEOLOGISCHE ÄQUIVALENZ UND IHRE REALISIERUNG IN LITERARISCHER ÜBERSETZUNG: EINE ANALYSE AM BEISPIEL DES ROMANS "OLGA" VON B. SCHLINK

Nataliia Lalaian

*PhD in Philologie, Dozentin,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew
ORCID ID 0000-0002-0018-807X
n.lalaian@knu.ua*

Liliia Kozhedub

*PhD in Pädagogik, Dozentin,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew
ORCID ID 0009-0001-0029-4665
l.kozhedub@knu.ua*

Schlüsselwörter:

*Phraseologismen, literarische
Texte, Übersetzungsverfahren,
phraseologische
Entsprechungstypen,
Totaläquivalenz, partielle
Äquivalenz, Nulläquivalenz.*

In den letzten Jahrzehnten wird der Phraseologie ein stetig wachsendes Interesse entgegengebracht. Als universelle sprachliche Zeichen gelten Phraseologismen als Träger kultureller Besonderheiten; sie manifestieren den Geist und die Eigenart eines Volkes und stellen wichtige Elemente literarischer Werke dar. Viele Übersetzer:innen sind mit dem Problem der Übersetzbarkeit fester Wendungen konfrontiert, was Impulse für weitere Forschungen auf diesem Gebiet liefert.

Die vorliegende Abhandlung beschäftigt sich mit der Übersetzungsproblematik von Phraseologismen in literarischen Texten am Beispiel Deutsch-Ukrainisch. Als Untersuchungsmaterial dienen der Roman „Olga“ von Bernhard Schlink und seine ukrainische Übersetzung von Jelena Daskal. Der Fokus der Arbeit liegt auf den Eigenschaften von Phraseologismen, ihrer Funktion in literarischen Werken, ihrer Übersetzbarkeit, den Übersetzungsproblemen phraseologischer Einheiten sowie auf den Typen phraseologischer Entsprechungen.

In der Fachliteratur wird zwischen Totaläquivalenz, partieller Äquivalenz und Nulläquivalenz unterschieden. Bei fehlender phraseologischer Äquivalenz stehen den Übersetzer:innen folgende Möglichkeiten zur Verfügung: die Übersetzung durch eine freie Wortverbindung, eine wortgetreue Übersetzung oder die Wiedergabe des Phraseologismus durch ein Einzelllexem.

Die Ergebnisse zeigen, dass die Phraseologismen der Ausgangssprache in der Zielsprache überwiegend durch partielle Äquivalente oder Einzelllexeme wiedergegeben wurden. Der individuelle Stil der Übersetzerin zeigt sich darin, dass sie mehrere freie Wortverbindungen und Einzelllexeme des Originals durch Phraseologismen ersetzt, was auf einen höheren Grad ukrainischer Emotionalität, Sensibilität, Lyrik und Subjektivität hinweist. Die Untersuchung unterstreicht die Bedeutung des kulturellen Kontexts sowie der ästhetischen Funktion literarischer Werke bei der Auswahl geeigneter Übersetzungsverfahren.

**PHRASEOLOGICAL EQUIVALENCE AND ITS REALIZATION
IN LITERARY TRANSLATION: AN ANALYSIS ON THE NOVEL
“OLGA” BY B. SCHLINK**

Nataliia Lalaian

*PhD in Philology, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Liliia Kozhedub

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Key words: *phraseological units, literary texts, translation methods, phraseological types of equivalence, full equivalence, partial equivalence, zero equivalence.*

In recent decades, phraseology has attracted steadily growing scholarly interest. As universal linguistic signs, phraseological units are regarded as carriers of cultural specificity; they manifest the spirit and identity of a nation and constitute important elements of literary works. Many translators are confronted with the problem of translating fixed expressions, which provides impetus for further research in this field.

The present study addresses the issue of translating phraseological units in literary texts, using the German-Ukrainian language pair as an example. The research material consists of the novel “Olga” by Bernhard Schlink and its Ukrainian translation by Yelena Daskal. The focus of the study lies on the characteristics of phraseological units, their function in literary works, their translatability, the translation problems of phraseological units, and the types of phraseological equivalence.

In scholarly literature, a distinction is made between full equivalence, partial equivalence, and zero equivalence. In cases where phraseological equivalence is lacking, translators may resort to the following strategies: translation by a free word combination, literal translation, or rendering the phraseological unit as a single lexical item.

The results show that the phraseological units of the source language are predominantly rendered in the target language by means of partial equivalents or single lexical items. The translator’s individual style is reflected in her tendency to replace several free word combinations and single lexical items of the original with phraseological units, which indicates a higher degree of Ukrainian emotionality, sensitivity, lyricism, and subjectivity. The study underscores the importance of cultural context and the aesthetic function of literary works for the selection of appropriate translation strategies.

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ: АНАЛІЗ РОМАНУ Б. ШЛІНКА «ОЛЬГА»

Наталія Лалаян

*кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Лілія Кожедуб

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Ключові слова: *фразеологізми, художні тексти, способи перекладу, типи фразеологічних відповідників, повна еквівалентність, часткова еквівалентність, нульова еквівалентність.*

Упродовж останніх десятиліть спостерігається зростання наукового інтересу до фразеології. Фразеологізми, як універсальні мовні знаки, вважають носіями культурної специфіки. Вони відображають дух і свєрідність народу та є важливими елементами художніх творів. Багато перекладачів стикаються з проблемою перекладності стійких виразів, що є поштовхом до подальших досліджень у цій галузі.

Ця розвідка присвячена проблемі перекладу фразеологізмів у художніх текстах на матеріалі німецько-української мовної пари. Матеріалом дослідження слугують роман «Ольга» Бернгарда Шлінка та його український переклад, виконаний Єленою Даскал. У роботі сосереджено увагу на властивостях фразеологізмів, їхніх функціях у художніх творах, перекладності, проблемах перекладу фразеологічних одиниць, а також типах фразеологічних відповідників.

У науковій літературі розрізняють повну, часткову і нульову еквівалентність. Якщо у мові перекладу немає фразеологічного еквівалента, перекладачі відтворюють фразеологізми вільним словосполученням, використовують дослівний переклад або перекладають фразеологізм окремою лексемою.

Результати проведенного дослідження засвідчують, що фразеологізми мови оригіналу відтворено переважно за допомогою часткових еквівалентів або окремих лексем. Індивідуальний стиль перекладачки проявляється в тому, що вона замінює низку вільних словосполучень та лексем оригіналу фразеологізмами. Це свідчить про вищий рівень емоційності, чуттєвості, ліризму та суб'єктивності українців. Дослідження підкреслює значення культурного контексту та естетичної функції художніх творів для вибору адекватних способів перекладу.

Einleitung. Die Phraseologie als eigenständige Teildisziplin der allgemeinen Linguistik gehört ohne Zweifel zu den sprachwissenschaftlichen Disziplinen, die in den letzten Jahrzehnten eine rasante Entwicklung erfahren haben. Das rege Interesse an Phraseologismen als sprachlichen Einheiten zeigt sich in zahlreichen Untersuchungen, Abhandlungen, Lehrbüchern und Dissertation und ist auf mehrere Gründe zurückzuführen: Phraseologismen sind ein unverzichtbarer Bestandteil des lexikalischen Bestands jeder Sprache und gelten als sprachliche Denkmäler der materiellen Kultur des Volkes – des Sprachträgers; sie besitzen eine besondere Aussagekraft und pragmatische Potenz; sie können zum Ausdruck unterschiedlichster Intentionen, Gefühle oder Bedürfnisse dienen; Phraseologismen werden häufig

mit euphemistischer Wirkung eingesetzt; sie treten in vielen Textsorten auf, und ihre Übersetzbarkeit stellt für viele Translator:innen eine besondere Herausforderung dar.

Die vorliegende Abhandlung befasst sich mit der Übersetzung von Phraseologismen und untersucht die Herausforderungen, die sich aus ihrer kulturellen Spezifik und ihren sprachlichen Eigenschaften ergeben. Im Fokus der Untersuchung stehen die Übersetzungsmöglichkeiten deutscher Phraseologismen ins Ukrainische, insbesondere in literarischen Texten. Als **Forschungsmaterial** dienen der Roman von Bernhard Schlink „Olga“ und dessen ukrainische Übersetzung von Jelena Daskal. Die Notwendigkeit weiterer Untersuchungen in diesem Bereich besteht darin, dass Phraseologismen eines der

größten Probleme des Translators sind (Płomińska, 2001: 129), denn er muss eine passende lexikalische Einheit in der Zielsprache (ZS) finden, die dem Original nicht nur bezüglich des Sinns entspricht, sondern auch eine äquivalente Formulierung bereitstellt (Reiber, 2009: 17).

Die Arbeit behandelt folgende **Fragestellungen**: Definition und Eigenschaften von Phraseologismen; Funktionen von Phraseologismen in literarischen Texten; Übersetzbarkeit von Phraseologismen; Übersetzungsprobleme phraseologischer Einheiten; Bedeutung des kulturellen Kontexts für die Übersetzung von Phraseologismen; Typen phraseologischer Entsprechungen und deren Realisierung in der Übersetzung von „Olga“.

Untersuchungsmethoden. Zur Erreichung der Forschungsziele wurden folgende Methoden eingesetzt: die beschreibende Methode – zur Erläuterung der wissenschaftlichen Begriffe, die Methode der Verallgemeinerung – zur Formulierung der Untersuchungsergebnisse, die Methode der Induktion und der Deduktion – um aus Hypothesen, Theorien und Annahmen Schlussfolgerungen zu ziehen und deren Richtigkeit zu prüfen, vergleichend-translatorische Analyse – um den Ausgangstext (AT) und den Zieltext (ZT) zu vergleichen.

Hauptgrundlagen der Abhandlung. Phraseologismen stellen einen wichtigen, jedoch komplexen Bestandteil des Wortschatzes dar. In der Fachliteratur werden hierfür verschiedene Bezeichnungen verwendet, darunter Phraseolexeme, phraseologische Einheiten, Phraseme, Idiome, Phrasen, Redensarten, (feste) Redewendungen/Wendungen, feste Wortgruppen/Wortkomplexe, stehende Redewendungen/Wortverbindungen, fixierte/feste Wortverbindungen gebraucht. International gebräuchlich sind Ausdrücke, die entweder auf griech.-lat. *phrasis* „rednerischer Ausdruck“ oder auf griech. *idiōma* „Eigentümlichkeit, Besonderheit“ zurückgehen“. Zum ersten gehören Begriffe wie Phraseologie, Phraseologismus, zum zweiten Idiom, Idiomatik“ (Fleischer, 1982: 8).

Palm definiert Phraseologismen als „mehr oder weniger feste, unzerlegbare, mehrgliedrige Wortgruppen, bzw. Lexikoneinheiten mit bestimmten Eigenschaften“ (Palm, 1997: 17). Schippan versteht unter Phraseologismen „feste Einheiten aus mehreren Wörtern“ (Schippan, 1984: 46). Fleischer definiert Phraseologismen als „Phraseolexeme sind voll- oder teilidiomatische, stabile und lexikalisierte Wortverbindungen, die meistens ein Autosemantikum enthalten und keine festgeprägten Sätze sind (Fleischer, 1982: 72).

Phraseologismen zeichnen sich durch Stabilität, Lexikalisierung, Polylexikalität, Reproduzierbarkeit, Idiomatizität aus. Da diese Merkmale in

unterschiedlichem Maße ausgeprägt sein können, unterscheiden einige Linguisten zwischen Phraseologismen im weiteren Sinne und Phraseologismen im engeren Sinne (Phraseolexemen) (Burger u.a., 1982; Hallsteinsdóttir, 1997). Als Phraseologismen werden feste Wortverbindungen bezeichnet, die in der Regel wie ein Lexem gebraucht werden, d.h. sie werden wie festgeprägte Wortgruppen im mentalen Lexikon der Träger einer Sprache gespeichert und in der Sprachverwendung als Ganzheiten reproduziert. Hinzu zählt man z.B. Funktionsverbgefüge, formelhafte Texte, Nominalstereotype und nichtidiomatizierete kommunikative Formeln. Bei Phraseolexemen [...] kommt das Merkmal der Idiomatizität dazu; die phraseologische Bedeutung der Wortgruppe kann nicht durch das Addieren der wörtlichen Bedeutung der einzelnen Bestandteile erschlossen werden (Hallsteinsdóttir, 1997: 561).

In dieser Untersuchung werden Phraseologismen im Sinne von Burger/Buhofer/Sialm wie folgt definiert: „eine Wortverbindung von zwei oder mehr Wörtern ist phraseologisch, wenn (1) die Wörter eine Einheit bilden, die durch syntaktische und semantische Regularitäten nicht vollständig erklärbar ist, und (2) die Wortverbindung in der Sprachgemeinschaft wie ein Lexem gebräuchlich ist. Trifft (1) zu, gilt auch (2), aber nicht umgekehrt“ (Burger u.a., 1982: 1).

Viele Textsorten enthalten Phraseologismen, „seien es komplexe Redewendungen zu bestimmten Spezialgebieten, oder aber auch einfache Sprichwörter und Redensarten der alltäglich gesprochenen Sprache“ (Reiber, 2009: 17). In literarischen Texten tragen sie wesentlich zur ästhetisch-künstlerischen Struktur bei. Sie dienen der Personencharakterisierung durch Sprachporträt, der kreativen Auflösung des „Schemas der Benennung“ sowie dem „kontrastierenden In-Frage-Stellen“ (Fleischer, 1982: 230). Phraseologismen wirken zudem als „Hauptmittel der Vertextung“ und bestimmen nicht nur die Struktur des Textes, sondern auch die künstlerische Gestaltung sowie den konnotativen Gehalt des Textes (Dobrovolskij, 1980: 692). Sie schließen Benennungslücken und gelten als „expressive Konkurrenzformen“ zu bereits vorhandenen nichtexpressiven Benennungen (Fleischer, 1982: 167). Sie fördern Textkohärenz und ermöglichen sprachspielerische Aktivitäten (Gréziano, 1983: 239).

Die vielfältigen Funktionen ergeben sich aus den strukturell-semantischen Eigenschaften der Phraseologismen sowie aus ihrer Ambiguierung im Text, insbesondere bei metaphorischen Phraseologismen, bei denen „mit der phraseologischen Gesamtbedeutung gleichzeitig eine konstruktionsexterne Bedeutung einzelner Komponenten oder eine nichtphraseologische Bedeutung der gesamten Konstruktion aktualisiert wird“ (Fleischer u. a., 1982: 142).

Die Besonderheiten der Übersetzung von Phraseologismen werden durch die konstitutiven Merkmale dieser festen Wortverbindungen bedingt. In der Fachliteratur zur Übersetzung von Phraseologismen lassen sich zwei grundlegende Auffassungen unterscheiden:

Einige Wissenschaftler:innen vertreten die Ansicht, dass bei der Übertragung aus der Ausgangssprache (AS) in die ZS die wesentlichen Merkmale der Phraseme erhalten bleiben müssen. Die Suche nach äquivalenten phraseologischen Einheiten in Ausgangs- und Zielsprache gilt daher als zentrales Problem sowohl der kontrastiven Phraseologieforschung als auch der Übersetzungswissenschaft und -praxis (Płomińska 2001: 129). „Das Ziel einer jeden Übersetzung ist, möglichst viele, wenn nicht gar alle Eigenschaften des Originaltextes in die Zielsprache zu übertragen. Deswegen möchte natürlich ein jeder Übersetzer jeden Phraseologismus mit einem solchen übersetzt sehen“ (Reiber 2009: 3). „Für den Translator gilt als oberstes Gebot, dass jeder Phraseologismus des Ausgangstextes im Zielttext in einer wie auch immer gearteten phraseologischen Übersetzungsform erscheinen sollte“ (Zybatow 1998: 153).

Vertreter:innen der anderen Auffassung gehen hingegen davon aus, dass die Übersetzer:innen nicht verpflichtet sind, jeden Phraseologismus der AS durch einen äquivalenten Phraseologismus der ZS wiederzugeben (vgl. Hallsteinsdóttir 1997: 568). Die idiomatische Nulläquivalenz auf der Textebene – also der konkrete Fall, in dem ein quellsprachlicher Phraseologismus im Zielttext nicht erscheint – wird nicht als Mangel, sondern als durchaus plausible Lösung betrachtet (Biaduń-Grabarek/Pławski 1999: 199). Als Gründe für die Nulläquivalenz auf der Textebene werden insbesondere folgende Faktoren genannt: Unterschiede im Sprachsystem (systembedingte Nulläquivalenz), Unterschiede in der Norm (stilistische Normen) sowie Unterschiede im Sprachgebrauch – sowohl überindividuell (Frequenzunterschiede) als auch individuell (übersetzerisches Können und persönliche Präferenzen) (Hyvärinen 2004: 208).

Besonders in literarischen Texten verschärfen die Phraseologismen die Übersetzungsproblematik und stellen für die Übersetzer:innen eine besondere Herausforderung dar.

In der Fachliteratur sind unterschiedliche Klassifikationen **der phraseologischen Entsprechungstypen** vorgeschlagen worden (vgl. Karhonen, 1991; Földes, 1996; Karhonen/Wotjak, 2001), die sich folgendermaßen zusammenfassen lassen:

Totaläquivalenz (auch: **1:1-Entsprechung, vollständige Äquivalenz**): Phraseologismus in ZS entspricht in Bedeutung, Bild, Komponentenbestand

und syntaktischer Struktur dem AT; dabei sind keine oder nur minimale konnotative Unterschiede möglich.

Partielle Äquivalenz (auch: **1:Teil-Entsprechung, teilweise Äquivalenz, Substitutions-Äquivalenz**): Phraseologismen weisen nur Teilübereinstimmungen (geringfügige Unterschiede) auf einer oder auf mehreren sprachlichen Ebenen.

Nulläquivalenz (auch: **1:Null-Entsprechung, fehlende phraseologische Äquivalenz**): In der ZS existiert kein semantisch gleichwertiges Phrasem.

Es ist zu berücksichtigen, dass systembezogene Äquivalenzbestimmungen potenzielle Relationen sind, da Bedeutung und Wirkung von Phraseologismen erst im konkreten Text festgelegt werden. Phraseologismen, die im System keine Äquivalenz aufweisen, können im Text dieselbe denotative Bedeutung erlangen, während systemäquivalente Phraseologismen im Text als nicht äquivalent betrachtet werden können (Hallsteinsdóttir, 1997: 562).

An literarische Übersetzungen werden weitaus höhere Anforderungen gestellt, da hier die Konnotationen, stilistische und formale Werte eine größere Rolle als in anderen Textsorten spielen. Bei der Auswahl eines phraseologischen Äquivalents müssen sowohl ästhetische Funktionen literarischer Werke als auch kontextuelle Bedeutung berücksichtigt werden. Phraseologismen als Mikroelemente eines komplexen künstlerisch-ästhetischen Ganzen können künstlerisch nicht vollständig gleichwertig mit dem Original sein, selbst wenn die sprachliche Wiedergabe exakt ist. Bei der Übersetzung der Phraseme müssen die Übersetzer:innen den kulturellen Unterschied sowie den Verwandtschaftsgrad zwischen der AS und der ZS berücksichtigen.

Im Folgenden wird die Realisierung der phraseologischen Äquivalenz in der literarischen Übersetzung anhand von Beispielen aus dem Roman „Olga“ und seiner ukrainischen Übersetzung analysiert. Die vollständige Äquivalenz ließ sich in unserem Sprachmaterial nur selten feststellen, was auf eine fehlende Verwandtschaft zwischen dem Deutschen und dem Ukrainischen hindeutet. Vgl.:

AS: *Bin ich für Dich ein Kind, das Du mit irgendwelchen Geschichten abspeist?* (Schlink, 2018). „Jemanden mit etwas (Behauptungen, leeren Worten usw.) abspeisen“ – відбутися чим-небудь; годувати когось чимось (порожніми обіцянками, жданіками, безпідставними твердженнями тощо (Gawris, Prorotschenko, 1981:18). – **ZS:** *Може, я для тебе дитина, котру ти годуєш першуми-лінишми оповідками?* (Шлінк, 2019: 141).

Partielle Äquivalenz dagegen erwies sich als ziemlich produktiv. Vgl.:

AS: *Er fühlte sich in die Enge getrieben* (Schlink, 2018). „Jemanden in die Enge treiben“ – розм. притиснути до стіни, загнати на слизьке когось-небудь, загнати у безвихідь когось-небудь (Gawris, Prorotschenko, 1981: 179). **ZS:** *Почувався загнаним у кут* (Шлінк, 2019: 46).

AS: *Also machte er sich auf den Weg, kämpfte sich durch den Schnee und kam nach einer Woche in der Poststation an, in der sie ihn gewarnt und inzwischen abgeschrieben hatten* (Schlink, 2018). „Sich auf den Weg machen“ – піти, попрямувати, вирушити, рушати, пускатися у путь (у дорогу) (Gawris, Prorotschenko, 1981: 37). **ZS:** *Тому знову рушив у путь, пробивався крізь сніги і за тиждень дістався до поштової станції, де його застерігали і тим часом вже вважали загиблим* (Шлінк, 2019: 17).

AS: *Nein, dass ich in der Schule schlecht wurde, ging ganz und gar nicht* (Schlink, 2018). „Ganz und gar nicht“ – зовсім не, анітрохи, ніскільки (Gawris, Prorotschenko, 1981: 237). „Etwas geht ganz und gar nicht“ – нікуди не годиться (не годний). **ZS:** *Ні, те, що справи в школі погіршувалися, нікуди не годилося* (Шлінк, 2019: 86).

AS: [...] *nicht dass es sich mit dem Gehen schwergetan hätte* (Schlink, 2018). „Sich mit etwas schwertun“ – мати великі труднощі, клопіт з чим-небудь (Gawris, Prorotschenko, 1981: 185). **ZS:** [...] *не те що б ходіння завдавало їй клопоту* (Шлінк, 2019: 6).

AS: *Als der Vater beim Kohleumschlag tagelang nicht zum Schlafen und aus den Kleidern kam, wurde er krank* (Schlink, 2018). „Nicht aus den Kleidern [heraus] kommen“ – розм. не лягати спати, бути на ногах (Gawris, Prorotschenko, 1981: 383). **ZS:** *„Одного разу батько, коли він без сну і відпочинку кілька днів підряд вантажив вугілля, захворів“* (Шлінк, 2019: 6).

In den angeführten Beispielen weisen die Phraseologismen der AS und der ZS semantische Äquivalenz auf, ihre syntaktische Struktur und lexikalische Besetzung stimmen aber nicht überein.

Bei fehlender phraseologischer Äquivalenz lassen sich folgende Übersetzungsmöglichkeiten von Phraseologismen unterscheiden:

die Übersetzung durch eine frei Wortverbindung (auch: Umschreibung, umschreibende Übersetzung) – neutrale Bedeutungserklärung des Phraseologismus. Vgl.:

AS: [...] *und die Herero wendeten das Blatt wieder* (Schlink, 2018). „Das Blatt wendet sich“ – розм. справа повертає на інше; обставини змінюються“ (Gawris, Prorotschenko, 1981: 105). **ZS:** [...] *і заколотники знову змінили ситуацію* (Шлінк, 2019: 42).

wortgetreue Übersetzung (auch: phraseologische Lehnübersetzung, Kalkierung) – wörtliche

Übertragung des Phraseologismus (wurde im untersuchten Werk nicht belegt);

die Übersetzung durch ein Einzelexem – Ersetzung des Phraseologismus durch ein einzelnes Wort. Vgl.:

AS: *Sie hielt sich etwas auf ihr Deutschum zugute* (Schlink, 2018). „Sich (D) etwas auf etwas zugutehalten“ (geh.) – auf etwas stolz sein. **ZS:** *Вона неабияк пишалася власним німецьким походженням* (Шлінк, 2019: 10).

AS: *Er meinte, Olga sei voller Vorwürfe, die sie nur nicht ausspreche, war ihr dafür gram und war sich selbst gram* (Schlink, 2018). **ZS:** *Він гадав, Ольга затаїла в душі образу і через це засмучується, і сам теж засмучувався* (Шлінк, 2019: 49). Der quellsprachliche Phraseologismus „jemandem gram sein“ hat die Bedeutung „jemandem böse sein“. Herbert dachte, Olga war ihm böse. Eine solche Abweichung verstümmelt den Inhalt des Ausgangstextes erheblich; sie führt zu einer inhaltlichen Verschiebung und macht die Intention des Autors zunichte.

AS: *Erst der Eintritt ins Garderegiment nach dem recht und schlecht bestandenen Abitur ließ ihn Eifersucht und Unbehagen vergessen* (Schlink, 2018). „Recht und schlecht“ – 1. абияк, недбало; 2. сяк-так, з горем пополам (Gawris, Prorotschenko, 1981: 126). **ZS:** *Лише потрапивши до лав гвардії після абияк складених іспитів, він зміг забути про ревності та неприємні відчуття* (Шлінк, 2019: 32).

AS: *Aber die Kinder setzen sich nicht aufs Spiel* (Schlink, 2018). – **ZS:** *Але діти не ризикують собою* (Шлінк, 2019: 142). Diese Beispiele machen deutlich, dass Dephraseologisierung eine mögliche Übersetzungsstrategie ist, da ein bestimmter Phraseologismus nicht unbedingt mit einem äquivalenten Ausdruck wiedergegeben werden muss.

Ein Phraseologismus der AS kann in der ZS auch ausgelassen werden. Eine Auslassung kommt insbesondere dann in Betracht, wenn es sich um einen stark kulturell geprägten und im Gesamtkontext weniger relevanten Phraseologismus handelt. Wir sind jedoch der Auffassung, dass dies im unten angeführten Beispiel nicht zutrifft und die Auslassung des quellsprachlichen Phraseologismus daher unbegründet ist. Vgl.:

AS: *Olga setzte sich zu ihr und hielt Totenwache* (Schlink, 2018). **ZS:** *Ольга сіла біля неї* (Шлінк, 2019: 68). Im Ukrainischen gibt es neutrale Bedeutungserklärung dieses Phraseologismus: „пильнувала над покійною/ померлою/небіжницею (чатувала біля покійної)“.

Mehrere freie Wortverbindungen und Einzelexeme des Originals werden in der Zielsprache durch Phraseologismen ersetzt, ohne dass es sich um Substitution dephraseologisierter

Idiome handelt. Diese übersetzerischen Entscheidungen erhöhen die Expressivität des Zielsprachetextes und weisen auf einen höheren Grad ukrainischer Emotionalität, Sensibilität, Lyrik und Subjektivität hin, im Vergleich zum Deutschen. Vgl.:

AS: *Sie wartete, bis der Empfang vorbei war, auf dem Herbert umschwärmt war* (Schlink, 2018). **ZS:** *Вона дочекалася кінця вечірки, на якій Герберт був душею компанії* (Шлінк, 2019: 56).

AS: *Sie sagen, der Gesang der Nachtigall bringt Sterbenden einen sanften Tod* (Schlink, 2018). **ZS:** *Кажуть, якщо перед смертю почути солов'я, відійти на той світ буде легше* (Шлінк, 2019: 56).

AS: *Die Bälle beginnen und jeder Tänzer wird gebraucht* (Schlink, 2018). **ZS:** *Розпочалися бали, і кожен танцюрист буде на вагу золота* (Шлінк, 2019: 137).

AS: *Die Aula der Garnisonschule war voll* (Schlink, 2018). **ZS:** *В актовій залі гарнізонної школи яблуку не було де впасти* (Шлінк, 2019: 54).

Fazit und Ausblick. Wie die Analyse zeigt, stehen Übersetzer:innen bei Phraseologismen vielfältige Optionen offen. Die Auswahl des phraseologischen Entsprechungstyps muss die sprachliche und inhaltliche Gesamtgestaltung des Textes berücksichtigen, insbesondere, ob Phraseologismen lediglich sprachliche Einheiten oder auch Träger kulturspezifischer Informationen sind. Die literarischen Übersetzer:innen sollten nicht die formal-semantischen Äquivalenzbeziehungen verabsolutieren, sondern Adäquatheit bzw. Wirkungsgleichheit des zielsprachlichen Textes anstreben (Pirttisaari 2000: 375). Wenn der quellsprachliche Phraseologismus durch einen Phraseologismus der ZS, dessen Bedeutung ihm entspricht, wiedergegeben wird, wird diese Adäquatheit erreicht. Die wortgetreue Übersetzung der Phraseme kann aber in einigen Fällen die sinnvollste Lösung sein, da die Orientierung an Ausgangssprache und -kultur den „Geist der Sprache“ bewahrt (Lebedewa, 2007). Literarische Texte ermöglichen aufgrund ihrer ästhetisch-expressiven Funktion Zugang zu anderen kulturellen Perspektiven und vermitteln Wissen über andere Länder, Sitten, Literatur und Kunst. Phraseologische Lehnübersetzung bewahrt in der ZS fremde sprachliche und kulturelle Elemente und somit die Bedeutung der Ausgangsaussage bewusst, sie hebt Fremdartigkeit und kulturelle Unterschiede hervor und macht den Leser darauf aufmerksam. Wortgetreue Wiedergabe ist besonders wichtig, um das sprachliche Bild des Originals zu erhalten. Bei diesem Übersetzungsverfahren ist jedoch wichtig, dass die phraseologischen Lehnübersetzungen für den zielsprachlichen Leser durch das phraseologische Bild und/oder

durch den Kontext motivierbar sind (Hallsteinsdóttir, 1997: 564).

Zukünftige Forschungen sollten die Analyse phraseologischer Entsprechungstypen in mehrfachen Übersetzungen vertiefen, um translatorisches Handeln systematisch zu erfassen.

BIBLIOGRAPHIE

1. Biaduń-Grabarek H., Pławski M. (2007). „*Non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu*“ – zu einigen Problemen der Übersetzung von *Phraseologismen*. In: Bartoszewicz / Szczek / Tworek (s. 0006). S. 441–451. <https://publisherspanel.com/api/files/view/2834515.pdf>
2. Burger, H. u. a. (1982). *Handbuch der Phraseologie*. Walter de Gruyter-Verlag. 433 S.
3. Dobrovolskij, D. (1980). *Zur Dialektik des Begriffs der textbildenden Potenzen von Phraseologismen*. In: Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. Bd. 33. Heft 6. Akademie-Verlag. S. 690–700.
4. Fleischer, W. (1982). *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*: 1. Auflage. Max Niemeyer Verlag. 299 S.
5. Fleischer, W., & Helbig, G., & Lerchner G. (2001). *Kleine Enzyklopädie – deutsche Sprache*. Europäischer Verlag für Wissenschaften. 845 S.
6. Földes, C. (1996). *Deutsche Phraseologie kontrastiv. Intra- und interlinguale Zugänge*. In: Deutsch im Kontrast. Band. 15. Julius Groos Verlag. 223 S.
7. Gawris W. I. & Prorotschenko O.P. (1981). *Deutsch-ukrainisches phraseologisches Wörterbuch*. Radjanska schkola. 383 S.
8. Gréziano, G. (1983). *Forschungen zur Phraseologie*. In ZGL 11.2. Berlin (West)/New York. S. 232–241.
9. Hallsteinsdóttir, E. (1997). *Aspekte der Übersetzung von Phraseologismen am Beispiel von Isländisch-Deutsch*. In: Translationsdidaktik: Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. Gunter Narr Verlag. S. 561–569. https://www.researchgate.net/publication/255980505_Aspekte_der_Ubersetzung_von_Phraseologismen_am_Beispiel_Islandisch_-_Deutsch
10. Hyvärinen, I. (2004). *Idiomatische Nulläquivalenz auf der Textebene – Probleme der literarischen Übersetzung*, in: Europhras 2000, Internationale Tagung zur Phraseologie vom 15.-18. Juni 2000 in Aale, Christine Palm (ed.). Tübingen. S. 205–220.
11. Korhonen, J. & Wotjak, B. (2001). *Kontrastivität in der Phraseologie*. In: Helbig, G. & Gotze, L. & Henrici, G. (eds). *Deutsch als Fremdsprache: ein internationales Handbuch*. Berlin: de Gruyter. S. 224–235.

12. Koller, W. (1994). *Phraseologismen als Übersetzungsproblem*. In: Sandig, Barbara (ed.): *Europhras 92. Tendenzen der Phraseologieforschung*. Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer. S. 351–373.
13. Lebedewa, Je. (2007). *Mit anderen Worten. Die vollkommene Übersetzung bleibt Utopie*. Universität Heidelberg. (<http://www.uniheidelberg.de/presse/ruca/ruca07-3/wort.html>).
14. Palm, Ch. (1997). *Phraseologie: eine Einführung*. 2., durchges. Aufl. Gunter Narr Verlag. 130 S.
15. Pirttisaari, P. (2004). *Zur Nichtübereinstimmung zwischen System- und Textebene bei Idiomübersetzungen*. In: Palm-Meister, Christine (Hrsg.): *Europhras 2000*. Tübingen. S. 373–382.
16. Płomińska, M. (2001). *Zur Übersetzungsäquivalenz deutscher und polnischer Phraseologismen mit Farbenbezeichnungen*. In: *Glottodidactica XXIX*. Adam Mickiewicz University Press Poznań. S. 129–137. https://www.researchgate.net/publication/277066506_Zur_Ubersetzungsäquivalenz_deutscher_und_polnischer_Phraseologismen_mit_Farbbezeichnungen
17. Reiber, R. (2009). *Übersetzung von Phraseologismen*. Grin Verlag. 24 S.
18. Schippan, Th. (1984). *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. VEB Bibliographisches Institut Leipzig. 307 S.
19. Schleiermacher, F. (1963). *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens*. In: *Das Problem des Übersetzens*. Hg. von Hans Joachim Störig, Stuttgart. S. 1–14. <https://sites.unimi.it/dililefi/costazza/programmi/2006-07/Schleiermacher.pdf>
20. Zybatow, L. (1998). *Übersetzen von Phraseologismen oder was bringt die kognitive Linguistik dem Übersetzer?* In: J. Wirrer (Hg.): *Phraseologismen in Text und Kontext*. Bielefeld. S. 149–168.

BEISPIELMATERIAL

- Schlink, B. (2018). Olga. Diogenes Verlag AG. 209 S.
- Плінк, Б. (2019). Ольга. Книжковий клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”. 190 с.

Дата першого надходження статті до видання: 24.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 808.51:[32:316.658
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.13>

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Олексій Ленартович

*аспірант кафедри прикладної лінгвістики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0009-0004-3073-3544
olexii12345@gmail.com*

Оксана Рогач

*кандидат філологічних наук, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0002-5304-0837
oksanarog@vnu.edu.ua*

Ключові слова: *політичний дискурс, російсько-українська війна, когнітивно-комунікативний підхід, жанри політичної комунікації, фрейм-аналіз.*

Стаття присвячена дослідженню жанрових різновидів професійної політичної комунікації у британському політичному дискурсі періоду російської агресії проти України (24 лютого 2022 р. – лютий 2026 р.) з позицій когнітивно-комунікативного підходу. Метою роботи є визначення специфіки функціонування жанрів політичної комунікації, зокрема, урядової заяви, політичної промови, парламентських дебатів і дискусій, політичного інтерв'ю, агітаційної промови та дипломатичних документів як інструментів когнітивного моделювання реальності, промоції політики підтримки України та формування колективного нарративу про війну. На основі автентичних джерел (офіційні стенограми Hansard, урядові публікації на сайті GOV.UK, промови Бориса Джонсона, Ріші Сунака, Кіра Стармера, дипломатичні документи Британії в ООН, ОБСЄ та на зустрічах G7) встановлено, що британський політичний дискурс характеризується високим міжпартійним консенсусом, моральною чіткістю позицій та системною активацією когнітивних фреймів «незаконна та неспровокована агресія», «добро проти зла», «міжнародний порядок, заснований на правилах» vs «імперіалізм і тиранія». Такий нарратив формується і реалізується у різних жанрах політичної комунікації. Когнітивно-комунікативний підхід дозволив виявити, як саме ці жанри передають інформацію й активно конструюють реальність, активуючи фрейми моральної ясності та колективної солідарності. Доведено, що жанрові форми британської політичної комунікації практикуються як для інформування суспільства, так і виконують функції залучення у політичний процес, забезпечуючи стійку підтримку України, незалежно від змін у персональному складі уряду Великої Британії.

GENRE FEATURES OF MODERN BRITISH-UKRAINIAN PROFESSIONAL COMMUNICATION IN POLITICAL DISCOURSE OF THE PERIOD OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Oleksii Lenartovych

*Postgraduate Student at the Department of Applied Linguistics,
Lesia Ukrainka Volyn National University*

Oksana Rohach

*Candidate of Philological Sciences, Professor,
Lesia Ukrainka Volyn National University*

Key words: *political discourse, Russian-Ukrainian war, cognitive-communicative approach, genres of political communication, frame analysis.*

The article is devoted to the study of genre varieties of professional political communication in the British political discourse during the period of Russian aggression against Ukraine (February 24, 2022 – February 2026) from the standpoint of a cognitive-communicative approach. The aim of the work is to determine the specifics of the functioning of genres of political communication, in particular, government statements, political speeches, parliamentary debates and discussions, political interviews, campaign speeches and diplomatic documents as tools for cognitive modeling of reality, promotion of policies of support for Ukraine and the formation of a collective narrative about the war. Based on authentic sources (official Hansard transcripts, government publications on the GOV.UK website, speeches by Boris Johnson, Rishi Sunak, Keir Starmer, British diplomatic documents at the UN, OSCE and G7 meetings), it was established that British political discourse is characterized by high inter-party consensus, moral clarity of positions and systemic activation of cognitive frames “illegal and unprovoked aggression”, “good versus evil”, “rules-based international order” vs “imperialism and tyranny”. Such a narrative is formed and implemented in various genres of political communication. The cognitive-communicative approach made it possible to identify how these genres transmit information and actively construct reality, activating frames of moral clarity and collective solidarity. It is proven that genre forms of British political communication are practiced both to inform society and to perform the functions of involvement in the political process, ensuring stable support for Ukraine, regardless of changes in the personal composition of the British government.

Вступ. Сучасний етап розвитку політичної лінгвістики характеризується інтенсивною увагою до політичної комунікації як потужного інструменту впливу на громадську думку, формування міжнародної спільноти та конструювання когнітивних фреймів сприйняття глобальних конфліктів. У контексті повномасштабної російської агресії проти України (з 24 лютого 2022 р.) британсько-український політичний дискурс набуває особливого значення як один із ключових чинників консолідації західних союзників, легітимізації військової, економічної та дипломатичної підтримки Києва, а також створення стійкого образу війни як екзистенційної загрози для європейської та глобальної безпеки, де українська держава виконує роль захисного щита.

Попри значний обсяг різнопланової допомоги Великої Британії Україні, зокрема, запровадження санкцій проти країни агресора, постачання озброєння, гуманітарну підтримку України, комплексний когнітивно-комунікативний аналіз жанрових особливостей британської професійної політичної комунікації залишається недостатньо дослідженим. Це зумовлює вибір наукової проблеми: яким чином різні жанри політичної комунікації (політична промова, урядова заява, парламентські дебати тощо) активують когнітивні механізми, формують образ агресора та жертви й забезпечують стійкість проукраїнського нарративу в умовах зміни складу уряду Великої Британії (Б. Джонсон → Л. Трасс → Р. Сунак → К. Стармер). Розв'язання цієї проблеми дозволить не лише визначити специфіку

британського політичного дискурсу, а й виявити ефективність політичної комунікації у глобальному протистоянні російській агресії.

Матеріал і методи дослідження. Для проведення нашого дослідження було використано когнітивно-комунікативний підхід, а також методи когнітивної лінгвістики, фреймовий аналіз, дискурс- та контент-аналізи. Матеріалом дослідження слугували зразки політичного дискурсу з автентичних джерел (офіційні стенограми, урядові публікації), що забезпечує достовірність отриманих висновків.

Теоретичну основу вивчення політичної комунікації в українській науці заклали та розвинули Г. Г. Почепцов (політичні та інформаційні комунікації) (Почепцов, 1999), Л. І. Мацько (лінгвістична риторика політичної промови) (Мацько, 2006), К. С. Серажим (дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність) (Серажим, 2002), Л. П. Нагорна (політична лінгвістика та мовна політика) (Nahorna, 2016). Зарубіжні дослідження представлені роботами Т. ван Дейка (van Dijk, 2002), П. Чілтона (Chilton & Puyin, 1993) та Б. Макнейра (McNair, 2017), які акцентують увагу на фреймах, метафорах і стратегіях впливу в політичному дискурсі. Серед сучасних українських дослідників дискурсу можна виокремити І. Завальнюк та В. Богатько (Завальнюк, Богатько, 2023), яка аналізує стратегію самопрезентації в сучасному українському політичному дискурсі, акцентуючи на прагматичних аспектах мовленнєвої взаємодії політиків. Зарубіжні сучасні дослідники, як С. Хацісаввіду та Дж. Мартін (Hatzisavvidou & Martin, 2022), фокусуються на риторичних підходах до сучасних політичних студій, підкреслюючи інновації в мові під час криз.

Сучасні дослідження британського дискурсу щодо України (2022–2026 рр.) зосереджені переважно на окремих аспектах: еволюції промов Б. Джонсона та Р. Сунака, зміні відносин між Британією та Європейським союзом після початку повномасштабного вторгнення, семантичному наповненні концептів у британській політиці. Українські вчені аналізують ширший геополітичний контекст підтримки України, проте рідко застосовують когнітивно-комунікативний підхід саме до жанрового аналізу британської політичної комунікації. Ю. В. Крапива та Д. А. Крікун (Крапива, Крікун, 2019) запропонували типологічну матрицю параметрів політичної промови, яка може слугувати основою для подальшого когнітивно-комунікативного аналізу. Проте комплексного жанрового аналізу британського політичного дискурсу в умовах російсько-української війни з акцентом на когнітивні механізми конструювання реальності, не було

здійснено, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Результати та обговорення. У британському політичному дискурсі періоду російської агресії проти України (від 24 лютого 2022 р. і донині) професійна політична комунікація набуває важливого значення у геополітичному масштабі і стає інструментом когнітивного моделювання реальності. Вона виступає засобом формування, активізації та координації суспільної підтримки, а також вербалізації загальноєвропейського нарративу про загрозу європейській безпеці. Згідно з когнітивно-комунікативним підходом (за працями Т. ван Дейка, П. Чілтона), жанри політичного дискурсу не є нейтральними формами передачі емоційних сенсів. Через активацію у суспільстві фреймів на кшталт «агресор і жертва», «свобода і тиранія», в котрих спостерігається метафоричне переосмислення подій та формування колективної ідентичності, здійснюється апеляція до емоцій цільової аудиторії. Контент-аналіз показує, що британський політичний дискурс вирізняється високим рівнем консенсусу між партіями, акцентом на моральній чи аморальній складовій конфлікту, історичними паралелями із Другою світовою війною та практичною спрямованістю на військову допомогу Україні. Водночас у ньому представлені теми доречності запровадження санкцій та необхідності дипломатичної ізоляції Росії, як країни-агресора.

Політична комунікація Великої Британії реалізується за допомогою низки жанрів, адаптованих до парламентської традиції, медіа-простору, дипломатичних практик та політичного контексту.

Урядова заява як жанр офіційного позиціонування – це формалізований, письмовий або усний документ, представлений від імені офіційних осіб, що фіксує офіційну позицію держави. Британські урядові заяви, які стосуються російсько-української війни, характеризуються лаконічністю, переконливістю та юридичною точністю. Яскравим прикладом є заява екс-прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона від 24 лютого 2022 року «Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine» (Johnson, 2022a). У ній російська агресія представлена як акт неспровокованого нападу, який не має жодного виправдання: *He has attacked a friendly country without any provocation and without any credible excuse*. Когнітивно-емоційний ефект досягається через позиціонування України як мирної і демократичної країни, що існувала в межах власної території, не проявляючи жодної агресії до сусідніх держав. Акцент робиться на масштабі вторгнення: *A vast*

invasion is underway by land by sea and by air, що підкреслює всю величину і трагічність ситуації. Заява поєднує констатацію фактів з обіцянкою дій: *Today in concert with our allies we will agree a massive package of economic sanctions designed in time to hobble the Russian economy*. Урядова заява Бориса Джонсона чітко визначила сторони конфлікту (нападника та жертву), акцентувала увагу на масштабності події, визначила подальші дії Британії в частині координації з країнами союзниками.

Подібні заяви регулярно оприлюднювалися Міністерством закордонних справ, Співдружності та розвитку. (Foreign, Commonwealth & Development Office, 2025). Наприклад, парламентська заява міністра закордонних справ Британії від 15 жовтня 2025 року про нові санкції проти російської нафти та газу підкреслює, що *aggression does not pay* і що *Putin will not win*, формуючи таким чином чіткість своєї позиції та політичні наміри. У ній також йдеться про те, що *we will continue to strip away the funding that fuels his war machine*, пояснюючи таким чином власні дії необхідністю знищення російської економіки.

Заява забезпечує комунікативну стабільність дискурсу через оприлюднення в парламенті, ЗМІ та дипломатичних документах і формує домінуючий фрейм «*rules-based international order*» (міжнародний порядок, заснований на правилах), який імпонує європейській спільноті та її системі цінностей.

Політична промова та виступи політиків у британсько-українському дискурсі – це риторично насичений жанр, призначений для емоційного впливу. Прикладом є промова Бориса Джонсона в Верховній Раді України 3 травня 2025 року «*Prime Minister Boris Johnson's address to the Ukrainian Parliament*» (Johnson, 2022b). Промова структурована за класичною риторичною схемою *exordium – narratio – peroration* (Quintilian, 1920). Вступне вітання виглядає наступним чином: *President Zelensky, Mr Chairman, members of the Verkhovna Rada. It is a big honour for me to address you at this crucial moment in history and I salute the courage...* Суть вступу у запропонованому прикладі встановлює етичний етос спікера (Борис Джонсон – це авторитет друга України) та налагодження емоційного контакту з аудиторією. Наступна частина, яка містить метафори та епітети, представляє опис кремлівської агресії: *Day after day missiles and bombs continue to rain on the innocent people of Ukraine... grotesque and illegal campaign*. Під час викладу матеріалу Борис Джонсон подає факти, пов'язані із військовими злочинами

російської федерації та жертвності українців, формуючи когнітивний фрейм «*жертва і агресор*». Заключна частина, кульмінація має в собі справедливі твердження про невід'ємне право українців на самозахист: *This is about the right of Ukrainians to protect themselves against Putin's violent and murderous aggression. It is about Ukraine's right to independence and national self-determination, against Putin's deranged imperialist revanchism... It is about good versus evil. And that is why Ukraine must win*. У підсумку свого виступу через низку антитез Борис Джонсон створює фрейми «*своїх проти чужих*», «*добра проти зла*», «*незалежності проти імперіалізму*», визначаючи позицію Великої Британії у цій війні на стороні правди.

Аналогічно, Ріші Сунак під час візиту до Києва 19 листопада 2022 року наголосив на довгостроковій солідарності з Україною: *The UK and our allies will continue to stand with Ukraine, as it fights to end this barbarous war and deliver a just peace* (Sunak, 2022a).

Варто звернути увагу на те, що у британському політичному дискурсі виступи політиків у Палаті громад часто переходять у гібридний жанр *statement + speech* (заява + промова), як, наприклад, у дебатах 22 лютого 2022 р., де лідер Лейбористської партії (до 5 липня 2024 року) Кір Стармер заявив наступне: *A war in Ukraine will be bloody, it will cost lives, and history will rightly scorn Putin as the aggressor* (Ukraine, Volume 709: debated on Tuesday 22 February 2022., 2022). Практичне значення такого структурування полягає в тому, що гібридний жанр дозволяє досягнути максимального когнітивно-комунікативного впливу на цільову аудиторію та модифікувати їхню вербальну і невербальну поведінку. Крім того, політичні промови, як правило, потрапляють в інформаційне поле, тому на їхнє прагматичне навантаження потрібно звертати особливу увагу. Згідно з типологічною матрицею, запропонованою Ю. В. Крапивою та Д. А. Крікун, політичну промову можна визначити, як «зв'язний потік мовлення, зазвичай, заздалегідь підготовлений мовцем для того, щоб передати інформацію аудиторії стосовно певної події в політичному житті» (Крапива, Крікун, 2019).

Для поглибленого когнітивно-комунікативного аналізу ми дещо модифікували цю матрицю, доповнивши її п'ятьма новими параметрами, а саме, когнітивними механізмами, риторичними стратегіями, контекстуальністю та інтертекстуальністю, а також прагматичним ефектом. Створена матриця складається з 11 параметрів та уможливорює типологізацію

жанру, розкриття механізмів конструювання реальності, визначення впливів на адресатів. Вона також дозволяє глибше структурувати і простежити формування британсько-українського політичного нарративу в умовах російської агресії. Прикладом здійсненого аналізу може слугувати таблиця 1.

Варто звернути увагу на те, що політичні дебати та дискусії в парламенті виступають динамічним жанром, що забезпечує публічну легітимізацію політики через обмін аргументами. У процесі політичних дебатів реалізується відстоювання власної позиції, заперечення чи нівелювання протилежних поглядів. У час російсько-української війни дебати британських політиків демонструють рідкісний міжпартійний консенсус, що забезпечує стратегію національної єдності і підтримки України. Аналіз стенограм засідань Верховної Ради України та Палати громад Великої Британії дає змогу виявити основні механізми конструювання реальності через мову. Яскравим прикладом слугує дискусія, яка виникла 25 лютого 2026 р. у четверті роковини повномасштабного вторгнення росії в Україну між міністром оборони Джоном Хілі (партія Лейбористів) та представниками інших партій, такими як Венді Мортон, Марі Ріммер, Джеймс МакКлірі та ін. стосовно оголошення нового пакету допомоги Україні в сумі 500 млн. фунтів. У результаті проведених обговорень, політики засудили російські воєнні злочини, погодили питання про фінансову допомогу, різко негативно оцінили викрадення

росіянами понад 20 000 українських дітей. Консерватор сер Роджер Гейл і лейбористи дійшли висновку, що жодна мирна угода не може передбачати територіальних поступок окупанту. Дискусія завершилася закликом до подальших санкцій і використання заморожених російських активів для відбудови України. З точки зору когнітивістики, дебати активують фрейми «колективна відповідальність» та «урок історії», посилюючи аргументацію через посилання на Статут ООН, Будапештський меморандум та Мінські угоди. Емоційна апеляція до людських страждань і повторення формули *Ukraine is fighting for our democracy* роблять нарратив стійким і переконливим для суспільства. Таким чином, навіть у 2026 році парламентські дискусії продовжують конструювати образ війни як екзистенційної загрози для всього європейського порядку.

Політичне інтерв'ю – це жанр, що поєднує спонтанність та контрольовану риторику, часто транслюється на у таких популярних та шанованих засобах масової інформації, як BBC, Sky News. Завдяки цьому жанру можна адаптувати нарратив до аудиторії, уточнювати позицію та відповідати на критику.

Борис Джонсон в інтерв'ю The Economist (12 травня 2022 р.) деталізував когнітивний фрейм «помилки Заходу», зазначивши наступне: *The biggest mistake was back in 2008 – when Ukraine was not taken into NATO* (Johnson, 2022c). В інтерв'ю BBC Newscast (лютий 2026 р.) він закликав до відправки «non-combat troops» у відносно безпечні регіони, наголосив, що українці

Таблиця 1

Модифікована типологічна матриця політичної промови

№	Параметр	Аналіз у дискурсі
1	Адресант (декларативний та виконавчий)	Декларативний автор – Борис Джонсон. Виконавчий автор – команда спічрайтерів прем'єр міністра Великої Британії на Downing Street № 10.
2	Адресат	Масовий: однодумці / опоненти / нейтрально налаштовані громадяни. Рівень: глобальний (Україна і країни союзники).
3	Спосіб реалізації	Усний виступ. Стенограма усного виступу.
4	Тип мовлення	Монологічний.
5	Функційне навантаження	Ритуальне з елементами орієнтаційного.
6	Комунікативна мета	Синтез інформаційної, оціночної та імперативної цілей.
7	Обсяг інформації	Вищий середнього.
8	Когнітивні механізми	Активізація фреймів «добро vs зла», «незалежність vs імперіалізму». Концептуальна метафора «gain of missiles» (ракетний дощ).
9	Риторичні стратегії	Історичні паралелі (Друга світова війна, Буча як «воєнні злочини»); емоційна апеляція (патос: героїзм українців, співчуття жертвам).
10	Контекстуальні параметри	Російське повномасштабне вторгнення 2022 року; візит до Києва.
11	Прагматичний ефект	Легітимізація санкцій і військової допомоги із посиланням на Будапештський меморандум і Статут ООН.

хочуть бути вільними, і жодне рішення, яке не враховує це, помилкове (Laura, 2026).

Ріші Сунак під час візитів до Києва (2022–2023 рр.) у своїх інтерв'ю постійно наголошував: «*We will maintain or even increase our military aid*» (Sunak, 2022b), емоційно переконуючи цільову аудиторію у небайдужості британців і готовності прийти на допомогу. Таким чином, інтерв'ю дозволяють гуманізувати політику, зробити її ближчою та зрозумілішою суспільству, пояснити офіційні позиції урядовців. На відміну від формальних урядових заяв, вони дають змогу вводити особисті елементи, наприклад, згадки про прямі розмови «*I spoke to President Zelenskyu this morning*», емоційні деталі та неформальний тон. Це створює ефект близькості та емпатії, оскільки політик постає не як віддалена офіційна інституція, а як жива людина, яка особисто переймається долею держави, у нашому конкретному випадку України. Когнітивно-комунікативний ефект полягає в особистій солідарності, що підвищує довіру аудиторії та посилює емоційну підтримку політики, спрямованої на розуміння і допомогу.

Щодо агітаційних промов, то вони менш поширені, але прослідковуються в контекстах лідерських перегонів чи загальних виборів. У цих промовах війна використовується для легітимізації лідерства та критики опонентів. На відміну від парламентських промов чи урядових заяв, агітаційна промова максимально персоналізована і в ній використовують актуальні події (у нашому випадку російську агресію) для посилення політичного іміджу і підняття авторитету. Через відсутність загальних виборів на початку повномасштабного вторгнення, агітаційна промова в британському дискурсі була менш поширена, проте яскраво проявилася в двох кампаніях: лідерських перегонах Консервативної партії (липень–вересень 2022 року) та загальних парламентських виборах 2024 року. Під час лідерських перегонів 2022 року Ліз Трасс активно використовувала тему України для легітимізації своєї жорсткої позиції. Вона постійно наголошувала на «*maximum support*» для Києва та критикувала суперника Ріші Сунака за нібито м'якість та недостатню рішучість у позиції щодо Росії. У своїх промовах і дебатах Ліз Трасс позиціонувала себе як «*freedom fighter*», заявляючи, що *We must not give in to those who want a deal which trades away Ukrainian land* (Truss, 2022). Кір Стармер, спочатку як лідер опозиції, а згодом як Прем'єр-міністр, у передвиборчих виступах 2024 р. системно повторював вираз *Labour will stand with Ukraine for as long as it takes*. Ця риторика

повторів створювала фрейми «*надпартійної відповідальності*» та «*моральної послідовності*», дозволяючи лейбористам позиціонувати себе як надійніших союзників України, порівняно з консерваторами.

Диференційними ознаками дипломатичних документів, у нашому випадку це ноти, заяви в ООН, ОБСЄ, G7, двосторонні угоди, виступають формальність, чітка структурованість, конвенційність, політична коректність та офіційність стилю. Їхній контент аналіз показує, що у контексті сучасної російсько-української війни акцент роблять на порушенні міжнародного права, недотриманні міжнародних норм, руйнуванні міжнародних кордонів та домовленостей, встановлених після Другої світової війни. У документах Integrated Review Refresh 2023 року агресія описана як така, що «*exploded into the full-blown invasion*». У документі «UK-Ukraine 100 Year Partnership Agreement» (One Hundred Year Partnership Agreement, 2025), що є стратегічною угодою між двома країнами на 100 років, формально закріплено найглибше та найдовгостроковіше партнерство між державами в історії. Це не військовий союз чи договір про взаємну оборону, а всеосяжна базова угода, що охоплює майже всі сфери міжнародної співпраці. Угода складається з 10 статей і містить чотири ключові блоки:

- Оборона та безпека, де зазначено спільне виробництво зброї, обмін технологіями, співпрацю в морській безпеці; підтримка України на шляху до НАТО, членство в якому виступає засобом гарантії її безпеки.

- Збільшення обсягів інвестицій, розширення торгівлі, співпраця в галузях цивільної інфраструктури і транспорту.

- Співпраця в енергетичному секторі з метою захисту незалежності України.

- Співробітництво у сферах науки, технологій, освіти, культури, юстиції та дотримання прав людини, боротьби з дезінформацією, притягнення Росії до відповідальності.

У цій угоді спостерігаємо чітку риторичку зобов'язання Великої Британії підтримувати Україну практично у всіх сферах життя і, що найголовніше, – це юридично зобов'язуючий документ, що закладає основу для найтривалішого стратегічного партнерства Великої Британії з Україною. Документи такого типу слугують юридичною основою для санкцій та військової допомоги, конструюючи когнітивні фрейми «непорушності кордонів» і «колективної безпеки».

Висновки. Жанрові різновиди британської політичної комунікації в період російської

агресії демонструють її високу адаптивність та різноманіття: від формальних урядових заяв та дипломатичних документів до емоційно насичених промов, дебатів, інтерв'ю, виступів. Когнітивно-комунікативна специфіка британського політичного дискурсу полягає в системному конструюванні фреймів моральності, історичної аналогії та практичної солідарності, що забезпечує стійку підтримку України попри зміни персонального складу уряду Великої Британії. Британсько-український політичний дискурс не лише інформує цільову аудиторію, але й сприяє координації дій союзників, формуючи глобальний наратив про війну як екзистенційну загрозу для демократії. Перспективою подальшого дослідження може бути порівняльний аналіз британського політичного дискурсу з дискурсами інших країн-союзників України, таких як США або Німеччина. Також актуальним є вивчення еволюції жанрових форм після завершення війни та їх впливу на постконфліктний наратив. Це дозволить глибше зрозуміти роль мови в геополітичних процесах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завальнюк, І., Богатько, В. (2023). Стратегія самопрезентації сучасного українського політика: прагмалінгвістичний вимір. *Міжнародний філологічний журнал*, 14(1), 6–16. [https://doi.org/10.31548/philolog14\(1\).2023.01](https://doi.org/10.31548/philolog14(1).2023.01)
2. Крапива, Ю., Крікун, Д. (2019). Політична промова як різновид політичної комунікації. *Закарпатські філологічні студії*, 11(2), 42–45. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.11-2.7>
3. Мацько, Л.І., Мацько, О.М. (2006). Риторика: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. *Вища школа*. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/550-ritorika-matsko-l-.html>
4. Почепцов, Г. (1999). Теорія комунікації. К.: Видавничий центр «Київський університет», 301.
5. Серажим К. (2002). Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. *Київський національний університет ім. Тараса Шевченка*. 392.
6. Chilton, P., & Ilyin, M. (1993). Metaphor in political discourse: The case of the 'Common European House'. *Sage journal*, 4(1), 7–31. URL: <https://doi.org/10.1177/0957926593004001002>
7. Hatzisavvidou, S., & Martin, J. (2021). Introduction to the special issue: Rhetorical approaches to contemporary political studies. *Sage journal*, 42(2), 149–155. <https://doi.org/10.1177/02633957211050272>
8. Johnson, B. (2022a). Prime Minister's address to the nation on the Russian invasion of Ukraine: 24 February 2022. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-ministers-address-to-the-nation-on-the-russian-invasion-of-ukraine-24-february-2022>
9. Johnson, B. (2022b). Prime Minister Boris Johnson's address to the Ukrainian Parliament: 3 May 2022. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-boris-johnsons-address-to-the-ukrainian-parliament-3-may-2022>
10. Johnson, B. (2022c). Boris Johnson on Europe and the war in Ukraine. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/britain/2022/05/12/boris-johnson-on-europe-and-the-war-in-ukraine>
11. Laura K. (2026). UK should send non-combat troops to Ukraine now, former PM Boris Johnson tells BBC. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cp32n6vxqplo>
12. McNair, B. (2017). An introduction to political communication (6th ed.). *Routledge*. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315750293>
13. Nahorna, L. (2016). Transition in language policy of Ukraine (1989–2014). *Academia.edu*. URL: https://www.academia.edu/23964396/Transition_in_language_policy_of_Ukraine_1989_2014
14. One Hundred Year Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine. (2025). *GOV.UK*. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/67b871514ad141d9083533c4/CS_Ukraine_1.2025_One_Hundred_Year_Partnership_Agreement.pdf
15. Quintilian Institutio oratoria (Book IV, Chapter 1: The prooemium or exordium). *Penelope: University of Chicago*. URL: https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Quintilian/Institutio_Oratoria/4A*.html
16. Sunak, R. (2022a). PM announces new air defence for Ukraine on first visit to Kyiv. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-announces-new-air-defence-for-ukraine-on-first-visit-to-kyiv>
17. Sunak, R. (2022b). PM speech to the Lord Mayor's Banquet: 28 November 2022. (2022). *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-to-the-lord-mayors-banquet-28-november-2022>
18. Truss, L. (2022). Liz Truss Conservative conference speech. *JUST Access*. URL: <https://www.justaccess.com/2022/11/28/liz-truss-conservative-conference-speech>

- just-access.org/transcript-of-truss-conservative-conference-speech/
19. Ukraine, Volume 709: debated on Tuesday 22 February 2022. (2022). *Hansard*. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/2022-02-22/debates/057FABBB-4F1C-4425-A304-4A168EC069EB/Ukraine>
20. Van Dijk, T. (2002). Political discourse and political cognition. *Discourses.org*. URL: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-2002-Political-discourse-and-political-cognition.pdf>

Дата першого надходження статті до видання: 05.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 81'25

DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.14>

РЕАЛІЇ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (НА МАТЕРІАЛІ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Роман Луценко

доктор філософії в галузі філології,

Київський національний лінгвістичний університет

ORCID ID 0000-0001-5435-2050

roman.lutsenko@knl.u.edu.ua

Ключові слова: національно-маркована лексика, реалії, переклад, адаптація, культурна специфіка, мультимодальність.

У статті здійснено комплексний аналіз реалій британського варіанта англійської мови як лінгвокультурної категорії, що становить одну з центральних проблем сучасного перекладознавства. Актуальність дослідження зумовлена інтенсифікацією міжкультурної комунікації та зростанням обсягу британського аудіовізуального контенту в українському медіапросторі, що актуалізує питання адекватного відтворення культурно специфічних одиниць у перекладі. Об'єктом дослідження є реалії, що функціонують у британському аудіовізуальному дискурсі, зокрема в художніх фільмах і телесеріалах. Предметом аналізу виступають їх семантична структура, типологічні характеристики та перекладацькі стратегії відтворення українською мовою з урахуванням мультимодальної організації тексту.

Метою статті є систематизація теоретичних підходів до визначення поняття «реалії», уточнення їх статусу в межах британського культурного простору та виявлення закономірностей функціонування й перекладу в умовах аудіовізуальної комунікації. Методологічну основу дослідження становлять описовий, контекстуальний і порівняльно-типологічний методи, а також елементи соціосеміотичного аналізу, що передбачає розгляд вербального компонента у взаємодії з візуальними та аудіальними модусами.

У результаті дослідження встановлено, що реалії британського варіанта англійської мови характеризуються багаторівневою семантичною організацією, яка поєднує денотативний, конотативний і символічний компоненти та відображає соціально-історичну специфіку британської культури. Доведено, що в аудіовізуальному тексті реалії функціонують як складники мультимодального семіотичного ансамблю, а їх інтерпретація залежить від взаємодії мовних і немовних засобів вираження. Виявлено, що в умовах субтитрування й дубляжу перекладацькі рішення зумовлюються не лише лексико-семантичними чинниками, а й часово-просторовими обмеженнями екранного тексту, що актуалізує стратегії адаптації, прагматичної конкретизації, редукації та компенсації.

Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу до аналізу реалій у перекладознавчому аспекті, який інтегрує лінгвістичний, лінгвокультурний і соціосеміотичний рівні опису та враховує специфіку мультимодальної організації аудіовізуального дискурсу.

REALIA AS A PROBLEM IN CONTEMPORARY LINGUISTIC RESEARCH (BASED ON THE BRITISH VARIANT OF THE ENGLISH LANGUAGE)

Roman Lutsenko

PhD in Philology,

Kyiv National Linguistic University

Key words: *nationally marked lexicon, realia, translation, adaptation, cultural specificity, multimodality.*

The article provides a comprehensive analysis of the realities of the British variant of the English language as a linguistic and cultural category, which is one of the central issues in contemporary translation studies. The relevance of the study is determined by the intensification of intercultural communication and the growth of British audiovisual content in the Ukrainian media space, which raises the issue of adequate reproduction of culturally specific units in translation. The object of the study is the realia that function in British audiovisual discourse, particularly in feature films and television series. The subject of analysis is their semantic structure, typological characteristics, and translation strategies for reproduction in Ukrainian, taking into account the multimodal organisation of the text.

The aim of the article is to systematise theoretical approaches to defining the concept of 'realia', to clarify their status within the British cultural space and to identify patterns of functioning and translation in the context of audiovisual communication. The methodological basis of the study consists of descriptive, contextual and comparative-typological methods, as well as elements of sociosemiotic analysis, which involves the consideration of the verbal component in interaction with visual and auditory modes.

The study found that the realities of the British variant of the English language are characterised by a multi-level semantic organisation that combines denotative, connotative and symbolic components and reflects the socio-historical specificity of British culture. It has been proven that in audiovisual texts, realities function as components of a multimodal semiotic ensemble, and their interpretation depends on the interaction of linguistic and non-linguistic means of expression. It has been found that in the context of subtitling and dubbing, translation decisions are determined not only by lexical and semantic factors, but also by the time and space constraints of the screen text, which actualises strategies of adaptation, pragmatic concretisation, reduction and compensation.

The conclusion is made about the need for a comprehensive approach to the analysis of realities in the field of translation studies, which integrates linguistic, linguocultural and sociosemiotic levels of description and takes into account the specifics of the multimodal organisation of audiovisual discourse.

Вступ. Людина пізнає цей світ, перетворюючи об'єкти на культурні явища і перетворюючи їх на знаки. Такий процес поєднує розвиток і привласнення реальності, дозволяє розглядати об'єкти як речі, а знаки як соціальні факти спілкування соціуму.

Говорячи про специфіку культури, К. Норд підкреслює, що це поняття є дійсним лише стосовно конкретних культур, які порівнюються. Тобто, специфічне для культури явище не обов'язково існує тільки в цій конкретній культурі: воно «може спостерігатися в інших культурах, крім двох, про які йде мова» (Nord 1997: 34).

Подібним чином, Ж. Аїксела (1996), обговорюючи поняття специфічних для культури елементів, критикує те, що їх часто розглядають як таке, що має статичний характер.

Цей підхід, на його думку, ґрунтується на ідеї, що «існують постійні культурно-специфічні елементи, незалежно від того, про яку пару культур йдеться» (Aixela 1996: 57). Відповідно до цієї критики, важливо підкреслити, реалії розглядаються не як універсальна, а як відносна (культурнодинамічна) категорія: тобто перелік українських реалій може бути більш-менш постійним стосовно більшості мов, проте кожна

окрема лексична одиниця може мати або не мати прямого відповідника стосовно конкретної мови. Звичайно, багато що залежить від культурної відстані між спільнотами мови-джерела та мови-перекладу.

Проблема поняття реалії привернула увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Поняття «національно-орієнтований лексикон» розглядається в лінгвістиці як «слово або словосполучення, що позначає предмети, об'єкти, які є чужими для інших, але характерними для життя (способу життя, культури, соціального та історичного розвитку) певного народу» (Влахов & Флорин, 1980: 432).

Термін «реалії» або «національно-орієнтований лексикон» був запропонований С.І. Влаховим і С.П. Флоріном (Влахов & Флорин, 1980). Термін еволюціонував і тепер позначає об'єкти, звичаї, звички та інші культурні й матеріальні аспекти, що впливають на формування певної мови.

Реалії можна розглядати в рамках одиниць, що не мають еквівалентів. Одиниці, що не мають еквівалентів, – це поняття, яких немає в мові та культурі перекладу. Іноді їх також називають неперекладними одиницями. Залежно від використовуваних критеріїв, у сучасних лінгвістичних дослідженнях розрізняють кілька класифікацій реалій. Навпаки, одиниці з національним ухилом належать до різних народів і слугують показником унікальності соціального та політичного життя країни, але вони запозичуються іншими народами.

Стрімкий розвиток цифрових технологій та візуальної культури зумовив переосмислення природи комунікації, яка дедалі частіше постає як мультимодальна, тобто така, що реалізується через поєднання кількох семіотичних ресурсів. У цьому контексті мультимодальність розглядається не лише як технічна характеристика медіатекстів, а як фундаментальний принцип конструювання смислу, що інтегрує вербальні, візуальні, аудіальні, просторові та жестові модули (Kress, 2003).

Теорія мультимодальності стикається з двома основними проблемами: по-перше, проблемою композиційності: що саме кожен з окремих модів вносить у загальне значення дискурсу і як вони взаємодіють? Проблема композиційності лежить в основі попередніх досліджень мультимодальності. Вона позначається поняттями «інтерсеміозис» (O'Halloran, 2008: 470), «семантичне множення» (Lim, 2004) або «модальна взаємозалежність» (Kress, 2010: 165). Основним припущенням, що лежить в основі всіх цих концепцій, є ідея, що мультимодальний ансамбль в цілому є більшим, ніж сукупність його частин. По-друге,

проблема сприйняття, яка є більш-менш дзеркальним відображенням першої: як реципієнти інтегрують різні моди та отримують цілісне розуміння мультимодального дискурсу?

Згідно з цими двома проблемами, теорія мультимодальності вимагає двох теоретичних підходів: нам потрібна теорія значення для пояснення композиційності, теорія комунікації необхідна для пояснення того, як ми можемо сприяти взаєморозумінню, використовуючи різні модули або знакові системи. На відміну від більшості знакових або семіотичних підходів до мультимодальності, ми представимо орієнтовану на дію теорію значення, засновану на теорії мовленнєвих актів, лінгвістичній прагматиці та вітгенштейнівських ідеях мовних ігор. Теорія комунікації базується на інтерактивному підході до комунікації, який інтегрує такі поняття, як намір, взаємне знання, вибір, увага та афорданс (Bucher & Niemann, 2012).

У контексті аналізу реалій варто згадати поняття мультимодальності текстів. Під мультимодальністю розуміємо «використання певних семіотичних модів у площині семіотичної форми твору або події, які взаємодіють між собою» (Gambier & Gottlieb, 2001). Мультимодальність базується на таких принципах:

1) значення формується за допомогою різних семіотичних знаків, кожен з яких має свої обмеження;

2) продукування семіотичних знаків визначає формування складної мультимодальної одиниці;

3) для належного вивчення значення слід розглядати кожен семіотичну складову окремо, але в контексті складної мультимодальної парадигми (Bezemer & Jewitt, 2018: 2).

Мультимодальність або «використання декількох семіотичних режимів у дизайні семіотичного продукту або події» (Kress & Van Leeuwen, 2001: 20) не є новою галуззю дослідження, оскільки все в тій чи іншій мірі є мультимодальним, але в сучасному світі архетипні мультимодальні тексти, такі як фільми, телевізійні програми та вебсайти, значно розширили сферу таких досліджень.

Праці, наприклад, М. О'Тул (1994), Г. Кресс і Т. Ван Левена (2006), Г. Кресс (2009) відкрили двері до зростаючого інтересу питання, як різні засоби (слова, зображення, звуки, кольори тощо) взаємодіють між собою для створення змістовних текстів.

Особливо з настанням цифрової ери та більш досконалих технологій у таких галузях, як тривимірне кіно та портативні відеопристрої, останні дослідження в галузі кіно (наприклад, O'Halloran, 2004; Tomaszkiwicz, 2010), інтерактивних вебсайтів (наприклад, Jones, 2009) та

відеоігор (наприклад, O'Hagan, 2009) ще більше розширили сферу досліджень, і все більше вчених приєднуються до цієї галузі. Як зазначає С. Джуїтт (Jewitt, 2009: 1): «Серед науковців, фахівців та студентів зростає інтерес до ролі зображення, жестів, погляду та постави, використання простору в представленні та комунікації – іншими словами, до мультимодальності».

У межах соціосеміотичного підходу мультимодальність розглядається як використання кількох семіотичних режимів у дизайні семіотичного продукту або події, де кожен режим має власні афорданси та обмеження (Kress & van Leeuwen, 2001; Kress, 2010). Значення не є наперед заданим у жодному окремому модусі, а конструюється в процесі їх взаємодії. Таким чином, мультимодальний текст постає як ансамбль, семантичний потенціал якого перевищує суму його складників.

С. Бейтман (2014) підкреслює, що мультимодальні тексти потребують аналізу на двох рівнях: структурному (організація модусів у межах тексту) та інтерпретативному (як реципієнт інтегрує ці модуси в єдине смислове ціле). Для анімаційних фільмів це означає необхідність одночасного врахування візуального дизайну, руху, монтажу, звукового супроводу та вербальних елементів.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі міжкультурної комунікації в умовах глобалізації та активного розвитку аудіовізуальних медіа. У цьому контексті особливого значення набуває проблема відтворення національно маркованої лексики, яка є носієм культурно зумовлених смислів і відображає соціально-політичні, історичні та ментальні особливості певної мовної спільноти. У перекладознавстві національно маркована лексика традиційно розглядається як зона підвищеної перекладацької складності, оскільки такі одиниці часто не мають прямих відповідників у мові перекладу й потребують застосування спеціальних перекладацьких стратегій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій засвідчує сталий інтерес науковців до проблем культурної специфіки мовних одиниць. У працях з лінгвокультурології, перекладознавства та теорії міжкультурної комунікації розглядаються поняття «culture-specific items», «culturemes», «extralinguistic cultural references», «nationally-biased lexicon», «non-equivalent lexis» тощо (Nord, 1997; Aixelá, 1996; Baker, 2011; Katan, 2009; Leppihalme, 2011). Водночас, попри значну кількість наукових розвідок, проблема системного опису національно маркованої лексики в аспекті її функціонування в аудіовізуальному перекладі потребує подальшого осмислення.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до вивчення національно маркованої

лексики та окреслення особливостей її відтворення в сучасному перекладознавстві, зокрема в умовах мультимодальності аудіовізуального контенту. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) систематизувати наукові підходи до визначення поняття національно маркованої лексики; 2) розглянути основні класифікації таких одиниць у лінгвістиці; 3) проаналізувати вплив мультимодальності на формування класифікації реалій.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували, по-перше, наукові праці з лінгвістики, перекладознавства та культурології, присвячені проблематиці реалій і національно-маркованої лексики, а по-друге, корпус фактичного мовного матеріалу, дібраного з сучасних англійських текстів масової культури та публічного дискурсу. Фактичний матеріал включає лексичні одиниці, що репрезентують елементи матеріальної культури, соціальних інституцій, історичних подій та національно специфічних моделей мовленнєвої поведінки.

У формулюванні теми дослідження акцентовано не лише на категорії реалій як лінгвокультурному феномені, а й на аспекті їх аналітичного осмислення в умовах мультимодального та аудіовізуального перекладу. Така конкретизація зумовлена необхідністю перейти від узагальненого теоретичного опису до дослідження реалій як функціональних одиниць, що реалізуються в конкретному мовному матеріалі та набувають додаткової семантичної динаміки в межах аудіовізуального дискурсу.

Реалії розглядаються крізь призму їх семантичної організації, типологічної диференціації та перекладацького відтворення українською мовою. Особлива увага приділяється аналізу їх функціонування в британському варіанті англійської мови, де вони виступають маркерами соціально-історичної та культурної специфіки. Відповідно, дослідження передбачає виявлення структурно-семантичних особливостей реалій, визначення їх прагматичного потенціалу та встановлення закономірностей перекладацьких рішень з урахуванням часово-просторових обмежень і мультимодальної організації аудіовізуального тексту.

Отже, аспект аналізу, закладений у темі, реалізується через поєднання лінгвістичного, лінгвокультурного та перекладознавчого підходів, що забезпечує системність і конкретність дослідження.

Формування емпіричної бази здійснювалося шляхом суцільної вибірки лексем із культурно маркованим змістом, які функціонують у різних типах дискурсу. Критеріями відбору слугували: а) наявність чіткого зв'язку між мовною формою та культурно специфічним денотатом;

б) відсутність універсальної, культурно нейтральної інтерпретації без залучення фонових знань; в) стабільність уживання одиниці в межах певного культурного простору. У результаті було сформовано репрезентативну вибірку національно-маркованих одиниць, що слугувала основою для подальшого аналізу. У ході дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів.

Метод описового аналізу використовувався для фіксації формально-семантичних характеристик відібраних реалій та встановлення їх денотативних і конотативних компонентів.

Контекстуальний аналіз дав змогу простежити особливості функціонування реалій у конкретних мовленнєвих ситуаціях і визначити роль контексту в актуалізації культурно зумовлених смислів.

Для виявлення типологічних закономірностей застосовано *метод класифікації та систематизації*, який дозволив згрупувати емпіричний матеріал за тематичними (предметні, соціально-інституційні, культурно-історичні, мовленнєво-поведінкові) та семантичними ознаками.

Порівняльно-типологічний аналіз використовувався з метою зіставлення реалій з різним ступенем культурної маркованості та виявлення процесів їх поступової десемантизації або інтернаціоналізації.

Аналіз функціонування реалій у мультимодальному середовищі здійснювався з урахуванням соціосеміотичного підходу, що передбачає розгляд мовного знака у взаємодії з іншими семіотичними режимами.

У межах цього підходу увага зосереджувалася на тому, яким чином візуальні та аудіальні компоненти дискурсу впливають на інтерпретацію лексичних одиниць із культурною маркованістю та зменшують або, навпаки, підсилюють ступінь їх семантичної непрозорості.

Результати та обговорення. Аналіз наукових джерел засвідчує, що реалії розглядаються як сукупність мовних одиниць, тісно пов'язаних із культурним досвідом певної нації. Ключовим поняттям у її розумінні є культуронім, який виступає маркером національної ідентичності. У сучасних дослідженнях запропоновано численні класифікації реалій за структурними, семантичними та тематичними ознаками. У перекладознавстві особливу увагу приділено проблемі адаптації таких одиниць, оскільки прямі відповідники в мові перекладу часто відсутні.

У випадку аудіовізуального перекладу ситуація ускладнюється мультимодальністю тексту та часово-просторовими обмеженнями, що вимагає від перекладача компресії та прагматичної переорієнтації повідомлення.

Емпіричний аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що реалії функціонують як особливий клас мовних одиниць, у яких денотативне значення органічно поєднується з культурно зумовленими смисловими нашаруваннями. Такі одиниці не обмежуються виконанням номінативної функції, а водночас виступають носіями колективного досвіду, закріпленого в мовній свідомості певної лінгвокультурної спільноти. У цьому сенсі реалії можна розглядати як мовні маркери культури, що забезпечують зв'язок між мовною формою та позамовною дійсністю.

Найбільш репрезентативною в досліджуваному матеріалі є група **предметних реалій**, що позначають елементи матеріальної культури. До неї належать, зокрема, назви традиційних страв (*Thanksgiving dinner, fish and chips*), предметів одягу (*kilt, sari*), а також типів житла (*brownstone, cottage*). Семантика таких одиниць ґрунтується на конкретному денотаті, проте її повноцінна інтерпретація передбачає залучення культурного контексту їхнього вживання. Так, лексема *kilt* репрезентує не лише елемент одягу, а й виступає символом національної ідентичності, соціальної належності та історичної традиції. У подібних випадках предметна номінація поєднується з символічним компонентом, що надає реалії статусу культурно вагомого знака.

Аналіз предметних реалій у британському аудіовізуальному дискурсі дозволяє конкретизувати теоретичні положення щодо функціонування національно маркованої лексики в умовах мультимодальності. Предметні реалії охоплюють лексичні одиниці, що позначають елементи матеріальної культури – предмети побуту, атрибути соціального середовища, елементи одягу, інституційні об'єкти та технологічні артефакти. У межах британського медіапростору такі одиниці нерідко виконують функцію культурних маркерів соціальної ідентичності, історичного періоду або інституційної належності, а їх інтерпретація значною мірою залежить від взаємодії вербального, візуального та аудіального модусів.

У межах аналізу предметних реалій як складника мультимодального конструювання культурної специфіки доцільно звернутися до відеоматеріалу сучасних телесеріалів, де матеріальні об'єкти виконують функцію культурних маркерів і водночас виступають перекладацькими викликами. Так, у серіалі «*The Crown*» (Crown, 2016) предметні реалії британської монархічної культури (*coronation regalia, Privy Council chamber, investiture robes*) формують історико-культурний контекст, який потребує від перекладача не лише лексичної передачі назв, а й збереження прагматичного статусу об'єкта як символу влади та традиції. Наприклад, *coronation regalia*

перекладається як «коронаційні регалії», що є функціональним відповідником із високим ступенем культурної еквівалентності, тоді як *Privy Council* може передаватися як «Тємна рада», що демонструє усталений історичний відповідник у цільовій мові. Водночас investiture robes іноді потребує описового перекладу («церемоніальні шати для інвеститури»), якщо контекст не забезпечує достатнього візуального пояснення.

У науково-фантастичному серіалі «Doctor Who» (Doctor Who, 2020) предметні реалії 1980-х років (*Walkman*, *Eggo waffles*, *arcade machines*, *Dungeons & Dragons game set*) виконують ностальгійну та ідентифікаційну функцію, відтворюючи американський культурний простір певної епохи. Перекладацька проблема тут полягає у збереженні культурної впізнаваності: *Walkman* зазвичай передається транскрипцією («Вокмен»), що зберігає бренд як культурний символ часу, тоді як *Eggo waffles* можуть перекладатися як «вафлі Eggo» або генералізовано «заморожені вафлі» залежно від перекладацької стратегії. Назва гри *Dungeons & Dragons* найчастіше не перекладається («*Dungeons & Dragons*»), що демонструє стратегію прямого запозичення для культурно значущих об'єктів масової культури.

Окрему групу становлять **соціально-інституційні реалії**, які відображають специфіку суспільного устрою та соціальних ролей. До них належать назви освітніх, адміністративних або соціальних інституцій, наприклад *high school prom*, *Ivy League*, *county fair*. Семантична структура таких одиниць є багаторівневою, оскільки вони позначають не лише конкретну установу або подію, а й пов'язаний з ними сценарій соціальної взаємодії. Так, словосполучення *high school prom* актуалізує уявлення про вікові ролі, ритуалізовану поведінку, соціальну ієрархію та нормативні очікування, характерні саме для американського культурного простору. У цьому випадку реалія функціонує як мовний знак соціального ритуалу, що має усталене місце в культурній системі.

Значну частину фактичного матеріалу складають **культурно-історичні реалії**, семантика яких формується в межах колективної пам'яті та історичного нарративу. Прикладами таких одиниць є *the Founding Fathers*, *the Wild West*, *the Industrial Revolution*. У подібних випадках реалія функціонує як культурний знак високого рівня абстракції, де первинне номінативне значення поступається місцем символічному та ідеологічному змісту. Наприклад, *the Wild West* позначає не лише певний історичний період, а й цілий комплекс уявлень про свободу, індивідуалізм, насильство та освоєння простору, що закріпилися

в колективній свідомості як елемент національного міфу.

Показовим є використання таких одиниць у серіалі «*The Crown*», в якому функціонують лексеми Commonwealth, coronation, Buckingham Palace, Privy Council. Наприклад, у сценах коронації вербальна номінація coronation супроводжується потужним візуальним рядом (церемоніальні костюми, архітектура Вестмінстерського абатства, регалії монархії) та аудіальними елементами (хорова музика, дзвони), що формує комплексний мультимодальний смисл. У перекладі українською мовою застосовується прямий відповідник (коронація), однак культурно-символічний компонент значною мірою забезпечується саме візуальним модусом. (Crown, 2016).

Аналогічно у серіалі «*Downton Abbey*» культурно-історичні реалії earl, estate, ladyship, servant hierarchy відображають соціальну структуру британської аристократії початку ХХ століття. Переклад передбачає використання історично маркованих українських відповідників (граф, маєток, леді), що забезпечує збереження соціальної ієрархії та культурної конотації (Downton Abbey, 2025).

Окремої уваги заслуговують **мовленнєво-поведінкові реалії**, що відображають національно специфічні комунікативні норми та моделі міжособистісної взаємодії. До них належать формули звертання та соціально марковані апелятиви, зокрема *sir*, *ma'am*, *folks*, *buddy*. Такі одиниці мають мінімальний предметний зміст, проте несуть значне прагматичне навантаження, оскільки сигналізують про соціальну дистанцію, статусні відносини або ступінь формальності комунікації. Їх функціонування демонструє, що національна специфіка може реалізовуватися не лише на рівні номінації об'єктів, а й у структурі мовленнєвої поведінки.

Мовленнєво-поведінкові реалії відображають національно специфічні комунікативні моделі, соціальні ролі та прагматичні норми взаємодії. У серіалі «*Sherlock*» такими одиницями є звертання *mate*, *Mrs Hudson*, *bloody hell*, *sorry*. Зокрема, британська комунікативна культура характеризується частим використанням вибачення (*sorry*) як маркера ввічливості, навіть у ситуаціях мінімальної провини. У перекладі українською мовою подібні одиниці нерідко нейтралізуються або компенсуються інтонаційно, оскільки пряме відтворення може звучати неприродно. (Sherlock, 2016).

У кримінальній драмі «*Peaky Blinders*» мовленнєво-поведінкові реалії пов'язані з соціальним середовищем робітничого класу: *lad*, *boss*, *right then*, *cheers*. Лексема *cheers* у британській англійській може означати як «дякую», так

і неформальне завершення розмови, що створює перекладацьку варіативність (дякую, бувай, гаразд), залежно від контексту та просодії. (Peaky Blinders, 2018).

Проведений аналіз засвідчує, що національно-маркована лексика характеризується **градуальністю культурної специфіки**. Поряд з одиницями, які зберігають високий ступінь культурної маркованості (наприклад, *Thanksgiving, kilt, Ivy League*), функціонують лексеми (*pizza, jeans, hamburger*), що внаслідок інтернаціоналізації та глобалізації поступово втрачають статус культурно специфічних. Це підтверджує динамічний і відносний характер реалій як лінгвістичної категорії та їхню залежність від історичних і соціокультурних процесів.

Наприклад у серіалі «*Peaky Blinders*» лексема *pub* зберігає культурну специфіку британського соціального життя, однак завдяки глобалізації вона є зрозумілою широкій аудиторії та може перекладатися генералізовано (*бар, паб*). Натомість одиниці *House of Lords* або *Order of the British Empire* (у *The Crown*) мають високий ступінь культурної маркованості й потребують точнішої передачі або пояснювальної адаптації.

Цікавим є також приклад із серіалу «*Doctor Who*», в якому побутові британські реалії (*tea, biscuits, mum*) функціонують як культурні маркери повсякденності. Лексема *tea* може означати як напій, так і прийом їжі, що створює перекладацьку неоднозначність. У мультимодальному контексті значення уточнюється візуально (персонажі за столом із їжею або з чашками чаю), що дозволяє перекладачеві обирати відповідник залежно від сцени. (Doctor Who, 2020).

У мультимодальному дискурсі семантика реалій актуалізується не ізольовано, а у взаємодії з іншими семіотичними режимами. Візуальний образ, звук, просторове розташування або кінетичні елементи виконують функцію семантичного підсилення, конкретизуючи або уточнюючи значення лексичної одиниці. У таких умовах реалія функціонує як елемент складного семіотичного ансамблю, де мовний знак інтегрується в ширший культурний контекст і реалізує свій смисловий потенціал у взаємодії з іншими модусами.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що реалії становлять особливий клас лексичних одиниць, семантика яких формується на перетині денотативного значення та культурно зумовлених смислових компонентів. Такі одиниці виконують не лише номінативну функцію, а й слугують маркерами колективного культурного досвіду, відображаючи специфіку національно зумовленої картини світу. Емпіричний аналіз засвідчив, що реалії

є структурно й семантично неоднорідними та охоплюють кілька типів, зокрема предметні, соціально-інституційні, культурно-історичні та мовленнєво-поведінкові. Кожен із зазначених типів характеризується власним способом семантичної організації, що зумовлює різний ступінь культурної маркованості та різну міру залежності від фонових знань реципієнта.

Дослідження показало, що культурна специфіка реалій має градуальний характер. Поряд з одиницями, які зберігають високу й стабільну культурну маркованість, у сучасному мовленні функціонують лексеми, що внаслідок процесів інтернаціоналізації частково або повністю втрачають статус культурно специфічних. Це підтверджує динамічний і відносний характер реалій як лінгвістичної категорії.

Встановлено, що функціонування реалій тісно пов'язане з типом дискурсу та умовами їх актуалізації. У мультимодальному середовищі значення національно-маркованих одиниць реалізується у взаємодії з іншими семіотичними режимами, що сприяє конкретизації або підсиленню їх семантики та зменшенню інтерпретативної невизначеності. У таких умовах реалії постають як елементи складного семіотичного ансамблю, а не ізольовані мовні одиниці.

Отримані результати дозволяють дійти висновку, що аналіз реалій потребує комплексного лінгвістичного підходу, який поєднує семантичний, дискурсивний та лінгвокультурний рівні опису. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в поглибленому аналізі функціонування національно-маркованої лексики в різних типах дискурсу та в розширенні емпіричної бази з урахуванням динаміки сучасної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aixelá, J. F. (1996). Culture-specific items in translation. In R. Álvarez & M. C. África Vidal (Eds.), *Translation, power, subversion* (pp. 52–78). Multilingual Matters.
2. Baker, M. (2011). *In other words: A coursebook on translation* (2nd ed.). Routledge.
3. Bateman, S. (2014). *Text and image: A critical introduction to the visual/verbal divide*. Routledge.
4. Bezemer, J., & Jewitt, C. (2018). *Multimodality: Key issues*. Routledge.
5. Bucher, H.-J., & Niemann, P. (2012). Visualizing science: the reception of powerpoint presentations. *Visual Communication*, 11(3), 283–305. <https://doi.org/10.1177/1470357212446409>
6. Gambier, Y., & Gottlieb, H. (2001). *Multimedia, multilingua: Multiple language versions in multimedia products*. European Institute for the Media.

7. Jewitt, C. (2009). *The Routledge handbook of multimodal analysis*. Routledge.
8. Jones, R. H. (2009). Dancing, skating and sex: Action and text in the digital age. *Journal of Pragmatics*, 6(3), 298-302. URL: <https://surl.li/opbnjk>
9. Katan, D. (2009). Translation as intercultural communication. In J. Munday (Ed.), *The Routledge companion to translation studies* (pp. 74–92). Routledge.
10. Kress, G. (2003). *Literacy in the new media age*. Routledge.
11. Kress, G. (2009). *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. Routledge.
12. Kress, G. (2010). *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. Routledge.
13. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. Arnold.
14. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). Routledge.
15. Leppihalme, R. (2011). Culture bumps: An empirical approach to the translation of allusions. *Multilingual Matters*.
16. Lim, V. F. (2004). Developing an integrative multi-semiotic model. In K. L. O'Halloran (Ed.), *Multimodal discourse analysis* (pp. 220–246). Continuum.
17. Nord, C. (1997). *Translating as a purposeful activity: Functionalist approaches explained*. St. Jerome Publishing.
18. O'Hagan, M. (2009). Evolution of user-generated translation: Fansubs, translation hacking and crowdsourcing. *Journal of Internationalization and Localization*, 1(1), 94–121.
19. O'Halloran, K. L. (2004). *Multimodal discourse analysis: Systemic-functional perspectives*. Continuum.
20. O'Halloran, K. L. (2008). Systemic functional-multimodal discourse analysis (SF-MDA): Constructing ideational meaning using language and visual imagery. *Visual Communication*, 7(4), 443–475. <https://doi.org/10.1177/1470357208096210>
21. O'Toole, M. (1994). *The language of displayed art*. Leicester University Press.
22. Tomaszewicz, T. (2010). *Audiovisual translation*. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.), *Handbook of translation studies* (Vol. 1, pp. 406–412). John Benjamins.
23. Влахов, С. & Флорин, С. (1990). *Непреводимото в превода*. София, България. Наука и изкуство.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Doctor Who (2020). *Doctor Who – Series 1 Launch Trailer* [Video]. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fJtoxiq40o>
2. Downton Abbey (2025). *Will Lady Mary Marry for Love or Money? | Downton Abbey* [Video]. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kZQgTvBsrio>
3. Peaky Blinders (2018). *Peaky Blinders: Official trailer* [Video]. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=oVzVdvGIC7U>
4. Sherlock (2016). *Sherlock: Official trailer* [Video]. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xK7S9mrFWL4>

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

UDC 811.111'42:004.738.5
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.15>

DISCOURSE STRATEGIES AND LINGUISTIC IDENTITY IN BRITISH LIFESTYLE BLOGS: A MULTIMODAL ANALYSIS OF DIGITAL SELF-PRESENTATION

Inesa Melnyk

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID ID 0000-0001-5594-4269
inesa.melnyk@cnu.edu.ua*

Yuliya Datsko

*PhD in Philology, Associate Professor,
Ivan Franko National University of Lviv
ORCID ID 0009-0002-7502-2645
jdatsko@yahoo.co.uk*

Antonina Devitska

*PhD in Philology, Associate Professor,
State University "Uzhhorod National University"
ORCID ID 0000-0002-7575-5390
antonina.devitska@uzhnu.edu.ua*

Key words: *lifestyle blogs, digital discourse, linguistic identity, British English, stylistic devices, multimodal communication, online self-presentation.*

This study examines the linguistic characteristics of British lifestyle blogs as a distinct digital discourse genre that has significantly influenced contemporary media landscape and online communication patterns. The research analyzes how British lifestyle bloggers construct their digital identity through specific linguistic strategies, including structural organization, grammatical constructions, stylistic devices, and orthographic choices. Drawing on a corpus of representative British lifestyle blogs across various thematic domains (travel, cuisine, personal development, beauty, sports, books, and technology), this investigation reveals how linguistic features serve both communicative and persuasive functions in digital self-presentation. The analysis demonstrates that British lifestyle blogs exhibit unique discourse characteristics that differentiate them from other online genres, combining elements of conversational language with sophisticated persuasive techniques. Key findings indicate that bloggers strategically employ incomplete sentences, passive voice constructions, conditional clauses, and direct speech to create intimacy with their audience while maintaining authority in their subject matter. The study also reveals that orthographic violations are often deliberate stylistic choices rather than errors, serving to enhance emotional impact and establish a conversational tone. Stylistic devices such as metaphor, personification, epithet, hyperbole, and comparison are extensively used to create memorable content and influence reader perception. The research contributes to understanding how digital discourse evolves within specific cultural contexts and provides insights into the linguistic mechanisms that enable effective online self-presentation and audience engagement in the British digital media landscape.

ДИСКУРСИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА ЛІНГВІСТИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У БРИТАНСЬКИХ ЛАЙФСТАЙЛ-БЛОГАХ: МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЦИФРОВОЇ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ

Інеса Мельник

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Юлія Дацько

*кандидат філологічних наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Антоніна Девіцька

*кандидат філологічних наук, доцент,
Ужгородський національний університет*

Ключові слова: *лайфстайл-блоги, цифровий дискурс, лінгвістична ідентичність, британська англійська, стилістичні засоби, мультимодальна комунікація, онлайн-самопрезентація.*

У статті досліджуються лінгвістичні характеристики британських лайфстайл-блогів як окремого жанру цифрового дискурсу, що суттєво вплинув на сучасний медіапростір та моделі онлайн-комунікації. Проаналізовано, яким чином британські лайфстайл-блогери конструюють свою цифрову ідентичність за допомогою специфічних лінгвістичних стратегій, зокрема структурної організації тексту, граматичних конструкцій, стилістичних засобів та орфографічних виборів. На матеріалі корпусу репрезентативних британських лайфстайл-блогів різної тематики (подорожі, кулінарія, особистісний розвиток, краса, спорт, книги та технології) встановлено, що лінгвістичні особливості виконують як комунікативну, так і переконувальну функції в процесі цифрової самопрезентації. Доведено, що британські лайфстайл-блоги характеризуються унікальними дискурсивними ознаками, які вирізняють їх з-поміж інших онлайн-жанрів, поєднуючи елементи розмовного мовлення з витонченими прийомами переконання. Встановлено, що блогери стратегічно послуговуються неповними реченнями, конструкціями пасивного стану, умовними реченнями та прямою мовою задля створення близькості з аудиторією за одночасного збереження авторитетності у своїй тематичній ніші. Виявлено також, що орфографічні відхилення нерідко є свідомими стилістичними рішеннями, а не помилками – вони слугують посиленню емоційного впливу та створенню розмовного тону. Стилiстичні засоби – метафора, персоніфікація, епітет, гіпербола та порівняння – широко використовуються для створення запам'ятовуваного контенту та впливу на сприйняття читача. Дослідження робить внесок у розуміння того, як цифровий дискурс розвивається в конкретних культурних контекстах, і розкриває лінгвістичні механізми ефективної онлайн-самопрезентації та залучення аудиторії в британському цифровому медіапросторі.

Introduction. The emergence of lifestyle blogs as a dominant form of digital communication represents a fundamental shift in how individuals construct, negotiate, and present their identities in virtual spaces. As defined by Cambridge Dictionary (2024), a blog constitutes “a regular record of someone’s thoughts, opinions, or experiences that they put on the internet for other people to read.”

However, this simple definition belies the complex linguistic and social phenomena that lifestyle blogs have become in the contemporary media landscape.

British lifestyle blogs occupy a particularly significant position within this digital ecosystem, representing not merely individual expressions but complex cultural artifacts that reflect and shape broader social trends, consumer behaviours, and linguistic

innovations. These platforms have evolved from simple online diaries to sophisticated multimedia enterprises that combine personal narrative, commercial interest, cultural commentary, and community building in unprecedented ways (Chapman, 2011; Rettberg, 2014).

The relevance of investigating British lifestyle blogs stems from their widespread adoption and cultural influence, making them significant agents of language change and innovation in digital contexts. These platforms represent hybrid forms of communication that systematically combine features of spoken and written discourse, creating entirely new linguistic norms that subsequently influence broader patterns of online communication (Гулич & Гнирія, 2023). The British context adds additional complexity, as these blogs reflect specific cultural values, social practices, and linguistic traditions while participating in global digital culture.

Previous research on digital discourse has established important foundations, yet significant gaps remain in understanding how regional and cultural contexts shape blog discourse strategies. While Chapman provides valuable historical context for blogging's evolution (Chapman, 2011) and Yakini traces its transformation into mainstream communication medium, these studies primarily focus on technological and social developments rather than linguistic specificities (Yakini, 2023). Rettberg's analysis of blogging as literary and social practice provides crucial theoretical groundwork, though her analysis lacks the cultural specificity necessary for understanding British blogging practices (Rettberg, 2014).

The theoretical framework for this study draws on discourse analysis, stylistics, corpus linguistics, and computer-mediated communication research. The specific focus on British lifestyle blogs addresses several important gaps: providing needed attention to regional variation in digital discourse, examining the intersection of cultural identity and commercial interest in digital self-presentation, and offering detailed linguistic analysis of a popular but understudied blog category.

The aim of this research is to conduct a comprehensive linguistic analysis of British lifestyle blogs, examining their discourse strategies, structural characteristics, and stylistic features to understand how these elements contribute to effective digital self-presentation and audience engagement within specifically British cultural contexts.

The specific objectives include: (1) analysing the structural organization of British lifestyle blog texts and identifying their distinctive organizational features; (2) identifying the most prevalent grammatical constructions and examining their functional roles; (3) investigating orthographic practices, including

strategic rule violations; (4) examining the deployment of stylistic devices and their impact on reader perception; (5) exploring how British cultural context influences discourse strategies and linguistic identity construction.

Literature Review and Theoretical Framework. The scholarly investigation of blogging as a communicative phenomenon has evolved considerably since the medium's emergence. Chapman's comprehensive historical analysis traces the evolution from "weblog" in 1997 through Jorn Barger and Dave Winer's work, to "blog" by programmer Peter Merholz in 1999 (Chapman, 2011). This etymological development reflects the medium's transformation from technical documentation to mainstream communication platform.

The democratization of blogging through platforms like Blogger, created by Pyra Labs in 1998, fundamentally altered who could participate and what content could be effectively shared. This technological shift enabled the emergence of specialized blog categories including lifestyle content, which had been largely absent during the technically-constrained early period (Yakini, 2023).

Rettberg's analysis of blogging as literary and social practice provides crucial theoretical foundation for understanding lifestyle blogs as sites of identity construction (Rettberg, 2014). Her examination of multimodal blog content and discussion of blogging's relationship to traditional autobiography highlights how digital platforms create new possibilities for self-presentation and narrative construction. Particularly relevant is her observation that blogs enable ongoing identity performance rather than fixed self-representation.

Miller's comprehensive analysis of English syntax provides essential background for understanding grammatical constructions in blog writing (Miller, 2002). His detailed examination of complex sentences and discussion of sentence fragments proves particularly relevant, as these constructions appear frequently in lifestyle blog content despite their technical grammatical incorrectness. O'Brien's analysis of sentence fragments offers specific insights into how incomplete constructions function in informal writing contexts (O'Brien, 2009).

The theoretical framework for understanding stylistic devices draws on Wareing and Thornborrow's examination of stylistic patterns, which provides analytical tools for understanding how metaphor, personification, epithet, hyperbole, and comparison function in various textual contexts (Wareing & Thornborrow, 1998). Their approach emphasizes functional rather than merely descriptive analysis, examining how specific devices serve particular communicative purposes. This framework proves particularly valuable for analysing lifestyle blog

discourse, where stylistic devices serve both aesthetic and commercial functions.

According to the scientists, who provide additional theoretical foundation for understanding how English artistic devices function in different contexts and how they achieve persuasive effects (Пашко & Рябокiнь, 2022). Their analysis of metaphor, comparison, and hyperbole demonstrates how these devices create emotional engagement while facilitating complex idea communication.

Pangaribuan's research highlights the complexity of evaluating writing quality in digital environments, demonstrating that traditional literacy measures may be inadequate for understanding online communication where creative spelling, punctuation, and formatting often serve specific communicative functions rather than indicating deficient education (Pangaribuan, 2021).

Material and Methods. This study employs a mixed-methods approach combining quantitative corpus analysis with qualitative discourse analysis. The research material consists of a carefully curated corpus of five prominent British lifestyle blogs: "Your Coffee Break" by Charlotte Giver, "London Unattached" by Fiona Maclean, "A Lady in London" by Julie Falconer, "Stephi LaReine," and "Life in a Breakdown."

The corpus comprises 50 blog posts published between 2020-2024, totalling approximately 75,000 words. Posts were systematically selected to ensure thematic balance across seven lifestyle blog categories: travel and tourism, cuisine and food culture, personal development and wellness, beauty and lifestyle, sports and fitness, literature and cultural commentary, and technology and gadgets.

The methodological framework integrates structural analysis (examining text organization patterns), grammatical analysis (focusing on syntactic constructions), orthographic analysis (investigating spelling and punctuation practices), and stylistic analysis (examining literary and rhetorical devices). Data collection involved systematic reading and coding using qualitative analysis software, with quantitative frequency analysis supplementing qualitative interpretation.

To ensure reliability, 20% of the corpus was independently analysed by a second researcher, achieving inter-rater reliability coefficients ranging from 0.82 to 0.91. The analysis incorporated reader response data through examination of comment sections and social media engagement metrics.

Results and Discussion.

Structural Characteristics and Discourse Organization

The analysis reveals that British lifestyle blogs follow a distinctive four-part structural template: headline, introduction, main body, and conclusion.

This framework enables bloggers to balance informational content delivery with audience engagement and commercial objectives.

Headline Construction and Function

Analysis of 50 blog headlines reveals two dominant patterns: numbered list formats (34% of headlines) and interrogative constructions (28%). Numbered headlines like "Postcard Perfect: 5 Breathtaking Spots for Your Next Escape" demonstrate sophisticated awareness of search engine optimization and reader psychology. The specificity creates clear expectations while geographical specificity targets particular audiences.

Interrogative headlines such as "Where Practical Design Meets Contemporary Architecture" employ different strategies. Direct questions create intimacy through conversational directness, positioning the blogger as responding to genuine reader curiosity while establishing expertise through willingness to address complex topics.

British cultural characteristics appear in headline construction through understated qualifiers and self-deprecating humour, reflecting broader cultural communication patterns while maintaining international accessibility.

Introduction and Main Body Strategies

Introduction sections consistently employ three strategies: personal experience integration (61% of posts), rhetorical questioning (42%), and situational scene-setting (38%). Personal experience integration establishes both experiential authority and relatability through selective vulnerability.

Main body organization varies significantly by thematic category. Travel content demonstrates high structural standardization (89% employing enumerated organization), while personal development content favors narrative progression (77%) emphasizing experiential authority over practical instruction.

Conclusion Functions and Community Building

Conclusion sections universally emphasize community engagement over content summary (94% of posts), distinguishing lifestyle blogs from informational writing. The standard pattern combines content connection to reader experience, explicit engagement invitation, and subscription promotion, demonstrating sophisticated understanding of digital content economics.

Grammatical Constructions and Syntactic Patterns

The grammatical analysis reveals distinctive syntactic patterns that characterize British lifestyle blog discourse. Complex sentences constitute 67% of all sentences, positioning lifestyle blog writing as a distinct register combining accessibility with sophistication.

Complex Sentence Usage and Strategic Fragments

Within complex sentences, compound constructions (35%) slightly outnumber complex subordinate constructions (32%), indicating preference for coordinate rather than hierarchical information organization. Travel content demonstrates the highest proportion of complex sentences (72%), reflecting the need to convey detailed practical information while maintaining readability.

Sentence fragments appear in 8.3% of all sentence-like units, representing deliberate stylistic choices rather than errors. Analysis reveals four functional categories: emphatic isolation, conversational mimicry, rhythm establishment, and emotional intensification. These fragments correlate strongly with audience engagement metrics, with posts containing strategic fragments receiving 23% more comments than conventional posts.

Passive Voice and Conditional Constructions

Passive voice constructions appear in 23% of sentences, significantly exceeding conversational English frequency while remaining below formal academic levels. Recipe content shows highest passive voice frequency (34%), emphasizing process over agent and creating universal applicability.

Conditional clauses comprise 15.7% of complex sentences, reflecting the advisory nature of lifestyle content. First conditional (52%) and zero conditional (31%) constructions dominate, indicating focus on practical rather than hypothetical scenarios.

Direct Speech Integration

Direct speech appears with varying frequency across categories, with personal development content showing highest integration (67% of posts) and technology content lowest (12%). In personal development content, direct speech creates experiential authenticity through reconstructed dialogue that demonstrates social validation while maintaining relatability.

Orthographic Practices and Strategic Rule Violation

The orthographic analysis reveals sophisticated strategic approaches challenging traditional assumptions about digital writing quality. Three categories emerge: standard adherence (74% of text), strategic violation (19%), and apparent error (7%).

Strategic violations include letter multiplication for emphasis (“deeeelicious”), creative punctuation for emotional expression, and unconventional formatting. These practices appear predominantly in sensory content domains (cuisine 34%, beauty 28%, personal experiences 31%), suggesting bloggers associate orthographic creativity with emotional content.

Statistical analysis reveals positive correlations between strategic violations and engagement metrics, with posts containing deliberate creativity receiving 23% more comments and 18% more social shares. This indicates audiences appreciate and respond positively to linguistic innovation.

Stylistic Devices and Persuasive Strategies

British lifestyle blogs employ sophisticated arrays of stylistic devices serving multiple communicative functions simultaneously. Metaphorical constructions appear in 73% of posts, significantly exceeding typical conversational usage and indicating deliberate rhetorical strategy.

Metaphorical Language and Cultural Expression

Metaphorical constructions appear in 73% of posts, significantly exceeding typical conversational usage and indicating deliberate rhetorical strategy. Travel content demonstrates particularly rich metaphorical usage (87% of posts), typically employing journey metaphors positioning travel as personal transformation, discovery metaphors emphasizing learning, and sensory metaphors creating vicarious experience.

Consider this construction from travel content: “The ancient castle ruins whisper stories of Scotland’s turbulent past while the mirror-like waters of the loch reflect towering mountains that have witnessed centuries of human drama and natural beauty.” This employs multiple metaphorical layers: ruins as storytellers, water as mirror, mountains as witnesses, creating both sensory engagement and historical depth.

Personal development content uses different metaphorical frameworks emphasizing growth, construction, and transformation. For example: “Building a writing career is like constructing a house – you need solid foundations, reliable tools, and patience to see the structure take shape over time.” This extended metaphor enables complex professional advice delivery through familiar conceptual framework.

Personification and Emotional Engagement

Personification appears in 68% of posts, serving to create emotional connections with abstract concepts and inanimate objects. Technology content employs personification to make complex devices accessible: “These cameras are eager to please, responding quickly to your creative vision while quietly handling the technical complexities that used to demand constant attention.”

Home and lifestyle content frequently personifies domestic spaces to create emotional investment: “The great outdoors can be tough on furniture, with sunshine, rain, and wind working together to age and damage pieces that aren’t properly protected.” This transforms weather

elements into active agents, creating narrative tension that motivates protective action.

Epithet Usage and Evaluative Language

Epithet deployment demonstrates careful calibration to audience expectations, commercial considerations, and cultural appropriateness. Analysis reveals 2.3 epithets per 100 words across the corpus, with significant variation by thematic category. Beauty and lifestyle content shows highest epithet density (3.7 per 100 words), reflecting the evaluative nature of product recommendations and aesthetic judgments.

From cuisine content: “These feather-light biscuits with their golden-brown perfection and melt-in-your-mouth texture represent the absolute pinnacle of home baking achievement.” The epithet density (“feather-light,” “golden-brown,” “melt-in-your-mouth,” “absolute pinnacle”) creates sensory abundance enhancing appetite appeal while establishing the blogger’s discriminating taste and high standards.

Technology content employs epithets more selectively (1.8 per 100 words), focusing on precision and utility: “The lightning-fast autofocus and crystal-clear image quality make these cameras ideal companions for serious photographers seeking professional results.” These epithets emphasize performance and quality through precise rather than abundant description, maintaining credibility with knowledgeable audiences.

Hyperbolic Constructions and Emotional Intensification

Hyperbole appears in 46% of posts across the corpus, with strategic deployment varying by content type and commercial context. Cuisine content demonstrates highest hyperbole frequency (67% of posts), reflecting cultural associations between food appreciation and emotional expression: “This recipe will absolutely revolutionize your approach to home baking and completely transform every tea time into a celebration of pure indulgence.”

Travel content employs hyperbole more selectively (34% of posts), typically focusing on unique experiences: “The views from the cruise are absolutely breathtaking – honestly, photographs simply cannot capture the incredible beauty of this landscape.” This creates anticipation and justifies travel investment while establishing the blogger’s aesthetic sensitivity.

Personal development content shows lowest hyperbole usage (23% of posts), reflecting the need for credibility in advice-giving contexts. When hyperbole appears, it emphasizes transformation potential rather than current state description.

Comparative Structures and Positioning Strategies

Comparative constructions serve complex functions beyond simple evaluation, enabling bloggers to position themselves relative to alternatives and guide reader choices. The corpus contains 847 comparative constructions across 50 posts. Superlative forms comprise 35% of all comparative constructions, indicating the competitive nature of lifestyle blog discourse.

From travel content: “This represents the finest example of contemporary British hospitality, offering the most exclusive access to London’s most sophisticated cultural experiences.” The superlative density creates clear value hierarchy while positioning the blogger as someone with access to exceptional experiences.

Comparative structures also enable product positioning: “After trying dozens of similar products, this remains the most effective solution I’ve discovered for maintaining healthy skin in challenging urban environments.” This establishes extensive experience while creating preference hierarchy that guides purchasing decisions.

Commercial Integration and Ethical Transparency

The analysis reveals sophisticated strategies for integrating commercial content while maintaining reader trust. Disclosure language combines regulatory compliance with personal authenticity: “This post contains some affiliate links, which means I might earn a small commission if you decide to purchase something – but honestly, I only ever recommend products I genuinely use and love.”

Product integration varies by audience trust levels. Established blogs show more seamless integration: “I’ve been using this moisturizer for about six months now, and it’s honestly transformed my evening routine – not in a dramatic, Instagram-worthy way, but in the quiet, consistent manner that actually matters for long-term skin health.”

Thematic Variation and Cultural Identity

Significant linguistic variation across thematic categories demonstrates sophisticated genre awareness and audience adaptation. Each category employs distinctive linguistic signatures while maintaining recognizable lifestyle blog characteristics.

Travel blogs demonstrate unique characteristics combining practical information with vicarious experience creation, showing 24% higher descriptive adjective usage and 35% more cultural terminology than other categories. Cuisine content balances technical instruction with sensory appeal, showing 68% higher process vocabulary and 45% more sensory descriptors.

British cultural identity appears through strategic code-switching that negotiates between local authenticity and global accessibility. Linguistic markers create distinctiveness while maintaining international appeal, such as cultural explanations (“biscuits to me, and I’m far too British to start changing”) that educate international readers while asserting local identity.

Conclusions. This comprehensive linguistic analysis reveals that British lifestyle blogs constitute a sophisticated discourse genre that successfully navigates complex demands of contemporary digital communication through strategic deployment of linguistic resources. The research demonstrates these platforms represent mature discourse forms balancing multiple competing objectives: authentic self-presentation, audience engagement, commercial viability, and cultural participation.

The structural analysis confirms British lifestyle blogs employ a flexible four-part organizational template serving both reader convenience and commercial objectives while maintaining space for individual creativity. The consistent emphasis on community engagement distinguishes lifestyle blogs from traditional media and positions them as platforms for ongoing social interaction rather than one-way communication.

The grammatical analysis reveals sophisticated linguistic awareness enabling accessible yet engaging content through strategic deployment of complex sentences, deliberate sentence fragments, passive voice constructions, conditional clauses, and direct speech integration. Rather than representing declining literacy standards, these choices demonstrate careful adaptation to digital reading contexts and audience expectations, creating “authoritative intimacy” that positions bloggers as both expert guides and relatable peers.

The orthographic analysis challenges traditional assumptions about digital writing quality by demonstrating that apparent “violations” represent deliberate stylistic choices serving specific communicative functions. The positive correlation between strategic creativity and audience engagement indicates that British lifestyle blog audiences actively prefer thoughtful linguistic innovation over traditional correctness.

The stylistic analysis demonstrates sophisticated deployment of rhetorical devices enabling effective persuasion while maintaining authentic voice and cultural appropriateness. The strategic use of metaphor, personification, epithet, hyperbole, and comparison serves multiple functions: creating emotional engagement, establishing expertise, facilitating complex idea communication, and building community identity.

The thematic variation analysis reveals British lifestyle blogging as a flexible discourse framework adapting to diverse content requirements while maintaining recognizable stylistic signatures. This adaptability enables individual bloggers to develop domain expertise while maintaining coherent authorial identity across diverse content types.

The cultural dimension emerges as a significant finding distinguishing British platforms from international counterparts. The linguistic strategies identified—understated self-presentation, self-deprecating humor, conversational accessibility, community emphasis—reflect broader British cultural communication patterns while adapting to digital platform affordances and global audience expectations.

The commercial integration observed represents significant evolution in how personal expression and commercial interest intersect in digital environments. British lifestyle bloggers have developed sophisticated linguistic strategies for maintaining authentic voice while fulfilling commercial obligations, creating new models for transparent ethical commercial communication.

This research contributes to several areas of scholarly understanding: providing detailed documentation of a mature online genre for digital discourse analysis, demonstrating cultural influence on language adaptation for applied linguistics, offering insights into individual content creator navigation of commercial and personal objectives for media studies, and providing evidence of effective audience engagement strategies for marketing research.

Future research might investigate reader response patterns to different linguistic strategies, examine multimodal element integration with textual discourse, explore how emerging technologies influence lifestyle blog discourse development, and conduct comparative analysis with lifestyle blogs from other cultural contexts to illuminate British cultural contributions to observed linguistic strategies.

The study concludes that British lifestyle blogs represent sophisticated and evolving digital discourse offering valuable insights into how language adapts to serve new social and commercial functions in digital environments. The linguistic innovations documented provide important models for understanding how language and culture intersect in virtual environments as digital platforms continue evolving and influencing broader communication practices.

Future research might also explore the impact of emerging AI-generated content on lifestyle blog discourse and investigate how artificial intelligence tools are reshaping traditional blogging conventions and audience expectations. Cross-cultural comparative studies examining lifestyle blogs from

non-Western or Eastern European contexts could further illuminate how cultural specificity shapes digital self-presentation strategies beyond the British context. Additionally, longitudinal analysis tracking linguistic shifts in established blogs over extended time periods would provide valuable insights into the ongoing evolution of this genre as digital platforms continue to diversify.

REFERENCES

1. Гулич, О. О., & Гнир'я, А. (2023). Features of the internet blogs language. *International Humanitarian University Herald. Philology*, 59(1), 80–83. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.59.1.18>
2. Пашко, С. В., & Рябокiнь, Н. О. (2022). Англomовнi художнi засоби та способи iх перекладу. Метафора, порiвняння та гiпербола. *Вченi Записки ТНУ iменi В. I. Вернадського. Серiя: Фiлологiя. Журналiстика*, 33(72), 233–237. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.1/39>
3. Blog. (2024). In *Cambridge Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/blog>
4. Chapman, C. (2011). A brief history of blogging. *Webdesigner Depot*. <https://www.webdesignerdepot.com/2011/03/a-brief-history-of-blogging/>
5. Miller, J. (2002). An introduction to English syntax. Edinburgh University Press. <https://perpus.univpncasila.ac.id/repository/EBUPT170002.pdf>
6. O'Brien, E. (2009). Sentence fragments. *English Grammar Revolution: Grammar Made Easy*. <https://www.english-grammar-revolution.com/sentence-fragments.html>
7. Pangaribuan, D. (2021). The importance of digital literacy. *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/355856386_THE_IMPORTANCE_OF_DIGITAL_LITERACY
8. Rettberg, J. W. (2014). *Blogging*. Polity Press.
9. Wareing, S., & Thornborrow, J. (1998). *Patterns in language: Stylistics for students of language and literature*. Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9780203979747>
10. Yakini, R. Md. (2023). A brief history of blogging. *WPDeveloper*. <https://wpdeveloper.com/a-brief-history-of-blogging/>
11. Sources of Illustrative Material
12. Your Coffee Break. (2024). <https://yourcoffeebreak.co.uk>
13. London Unattached. (2024). <https://london-unattached.com>
14. A Lady in London. (2024). <https://aladyinlondon.com>
15. Stephi LaReine. (2024). <https://stephilareine.com>
16. Life in a Breakdown. (2024). <https://lifeinabreakdown.com>

Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

UDC 940.531:929(469)(438+477)
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.16>

**“ONCE, THERE WAS A WOMAN WITH THREE CHILDREN...”:
MALKA LEVINE’S HOLOCAUST SURVIVAL STORY**

Ella Mintsys

*Senior Lecturer at English Philology Department
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID ID 0000-0002-1891-4658
ella.mintsys@cnu.edu.ua*

Janette Silverman

*DSJS, Doctor of Science in Jewish Studies,
Senior Genealogist and Research Team Manager at AncestryProGenealogists,
Phoenix, Arizona, USA
ORCID ID 0000-0003-2150-4008
jsilverman@ancestry.com*

Key words: *Malka Levine,
Holocaust, resilience, identity,
survival, life writing.*

This article examines the memoir “A Mother’s Courage” (2023) by Holocaust survivor Malka Levine, a Jewish writer, who was born in Volodymyr-Volynskiy, Ukraine (former Polish territory). At the age of three together with her mother and two brothers she experienced multiple tragic events and was saved by a Ukrainian family. The research focuses on the way the author presents a decisive role of her mother in the family’s survival during their years of persecution and displacement. The purpose of the study is to explore how Levine’s portrayal of her mother reveals an unbending spirit marked by resilience, moral determination, and conscious preservation of identity, playing a critical role in sustaining both physical survival and emotional stability under extreme conditions. The article demonstrates that maternal courage is not merely limited to physical endurance. It is expressed through daily acts of care, decision-making, and moral resolve helping to keep the family together and foster hope even “in the darkest of days.” Special attention is paid to the mother’s attempts to maintain cultural, religious, and familial identity, which function as resistance to dehumanization. The article argues that the mother’s commitment to preserving dignity, memory, and identity create a psychological and ethical foundation enabling the family to survive. By placing Levine’s memoir within the context of Holocaust life writing, the study highlights the significance of the maternal role in survival which is understood not only as an individual experience but as a collective, relational process. Ultimately, the article contributes to Holocaust studies and women’s life writing by emphasizing maternal moral strength and resilience in shaping survival during the Holocaust and postwar memory.

**«БУЛА СОБІ ЖІНКА З ТРЬОМА ДІТЬМИ ...»:
МЕМУАРНА ІСТОРІЯ ВИЖИВАННЯ МАЛКИ ЛЕВІН ПІД ЧАС ГОЛОКОСТУ**

Елла Мінцис

*старший викладач кафедри англійської філології
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Джанетт Сільверман

*DSJS, докторка наук з юдейських студій,
старша генеалогиня та менеджерка дослідницької команди в AncestryProGenealogists,
Фінікс, Аризона, США*

Ключові слова: *Малка Левін, Голокост, життєтійкість, ідентичність, виживання, автобіографічне письмо.*

У запропонованій статті розглядається мемуар «Материнська відвага» (A Mother's Courage, 2023) Малки Левін, письменниці єврейського походження, яка народилася у Володимир-Волинському та вижила під час Голокосту. У віці трьох років вона разом з мамою і двома братами пережила чимало трагічних подій та була врятована українською родиною. Особлива увага у дослідженні приділяється вирішальній ролі матері авторки у виживанні родини в роки переслідувань і вимушених переміщень. Метою дослідження є з'ясування того, як образ матері, створений Левін, розкриває незламний дух, позначений стійкістю, моральною рішучістю та свідомим збереженням ідентичності, що відіграли ключову роль у підтриманні як фізичного виживання, так і емоційної стабільності в екстремальних умовах війни. У статті показано, що материнська мужність не обмежувалася лише фізичною витривалістю. Вона втілювалася в щоденних проявах турботи, відповідальному виборі і моральній стійкості, які допомагали зберігати єдність родини та підтримувати надію навіть у найтяжчі моменти. Особливу увагу приділено намаганням матері зберегти культурну, релігійну та родинну ідентичність, які функціонували як внутрішня форма опору дегуманізації. У статті стверджується, що прагнення матері зберегти гідність, пам'ять та ідентичність створило психологічне й етичне підґрунтя, яке дало змогу родині пережити Голокост. Розглядаючи мемуар Левін у контексті автобіографічної прози Голокосту, дослідження підкреслює значущість материнської ролі у виживанні, яке розуміється не лише як індивідуальний досвід, а як колективний, реляційний та міжгенераційний процес. Зрештою, стаття робить внесок у дослідження літератури Голокосту та жіночого автобіографічного прози, наголошуючи на материнській моральній силі й стійкості у формуванні як виживання під час Голокосту, так і повоєнної пам'яті.

Introduction. According to Yehuda Bauer, “Holocaust is an extreme form of genocide”, and its survivors’ testimonies are the most important sources for our knowledge of it (Bauer, 2001: 24; 50) The Holocaust concerns not only individuals who were directly involved, but also those who were not (Simões, 2013: 2). Those testimonies are incorporated in Holocaust literature, which “comprises all forms of writing, both documentary and discursive”, whose significant part is “the distinct voice of the survivors” (Roskies & Diamant, 2012: 2). Anine Holc maintains that “testimony can function as a particularly revealing

type of autobiography” and that “the testimony of a Holocaust survivor is a type of story that travels its own path” (Holc, 2020:16). Moreover, “[f]irsthand testimony foregrounds personal experience to convey not only the incontestability of events but also their emotional intensity” (Beim & Fine, 2007: 55).

The concept of memory in the focus of Holocaust studies, and literary means significantly contribute to the process of consolidating the public memory of the Holocaust. This phenomenon has been receiving a lot of scholarly attention recently, as part of an attempt at periodization of Holocaust literature.

As a result, four phases have been distinguished: wartime writing – emerged inside the war zone by the time of the Liberation (1938–45); communal memory – covered a postwar landscape (1945–60); provisional memory – transition of survivor witnesses-refugees to landed immigrants (1960–85), and authorized memory – marked by the fall of the Iron Curtain followed by translation of Holocaust writings into English (Roskies & Diamant, 2012: 8–13) or publishing those works written in English (1985–present). Jessie Cartoon asserts that much of Holocaust literature occurs in the form of a memoir or diary. Specifying the concept of a memoir, she states that

A memoir is a mostly un-embellished, often first-person account of a personal story. The categorization of a work as a memoir implies that the account has truth value. Unlike other forms of literature, memoirs ensure that the reader considers an account to be anchored in truth. Memoirs are valuable for Holocaust education, for their narratives are rooted in historical reality (Cartoon, 2021: 8).

In recent years, there have appeared numerous memoirs of Holocaust survivors who “became the sacred vessels of Holocaust memory”, and who have been “blessed by longevity, mobility, and the means of production” (Roskies & Diamant, 2012: 157, 166), whose autobiographical writings present “echoes and vivid relivings of the original experience, where the past is mediated through the narrator[s]’ perspective” (Bystrov, 2025: 47).

Considering the complex nature of the genre of memoir, Julie Rak asserts that it comprises “private and public, official and unofficial writing, writing as process and writing as product, all at once” (Rak, 2004: 487). Highlighting the idea that a memoir is a bridge between past and present, Suzanne L. Bunkers states that memoirists represent particular experiences of survival in multiple worlds: 1) the historical world of the past; 2) the historical world of the present; 3) the textual world in which memory and imagination interact to produce the crafted narrative; 4) the world in which each reader encounters and responds to the crafted narrative (Bunkers, 2006: 7).

The present study is a part of an ongoing project aimed at analyzing traumatic experiences described in autobiographical writings by Holocaust survivors who were born in the territories of Western Ukraine. Among the works to be discussed in the project are Alicia Appleman-Jurman “Alicia: My Story” (1988), Fanya Gottesfeld Heller’s “Love in a World of Sorrow” (2005), Bronia and Joseph Beker’s “Joy Runs Deeper” (2014), Anita Ekstein’s “Always Remember Who You Are” (2019), Irene Zisblatt’s “The Fifth Diamond” (2020), Malka Levine’s “A Mother’s Courage” (2023), etc. Those life

writings present a vast corpus of memoirs that were originally written in English. All the memoirs were written by Holocaust survivors themselves long after the ordeal of World War II. Mervin Butovsky and Kurt Jonassohn (Butovsky & Jonassohn, 1997) explained some of the reasons why survivors finally decided to share their tragic experiences many years after the event. On the one hand, the authors were motivated by their own advancing age. For them the act of writing a memoir functioned as proof that they had lived, a means of preserving their sense of self from being forgotten. At the same time, they felt encouraged to share their experiences as survivors’ testimonies started to be taken seriously. It is worth mentioning another reason that encouraged them to speak, which is trauma. Many survivors probably suffered from post-traumatic stress disorder, and needed time to process their traumatic experiences. Also a new generation of readers has grown up who are willing to read about the horrors they experienced. Very often those women simply had no time to write, they left their homelands, went to a foreign country, had to build new life, raise children. Some survivors’ stories urge speaking out against injustice and keeping history alive, and “remember[ing] the Holocaust to make sure it doesn’t happen again” (Zisblatt, 2020: 147).

The objective of the present research is to analyse the Holocaust survivor’s memoir “A Mother’s Courage” (Levine, 2023) and explore the way the author’s mother’s unbending spirit, resilience and effort to preserve identity contributed to the family’s survival.

Methods and Materials. The primary source of the research is Malka Levine’s memoir “A Mother’s Courage” (Levine, 2023) (hereafter *AMC*). Levine was a Holocaust child survivor. The recurrent theme of the book is threefold: maternal courage, family survival, and identity preservation, fully highlighting traditional expectations of female behavior – a woman’s placing her children’s survival above her own.

The study employs literary analysis in order to examine narrative structure, characterization, and storytelling techniques, highlighting how the mother’s resilience and determination are portrayed. The research combines biographical and historical methods to contextualize the family’s experiences within the historical framework of the Holocaust. Thematic analysis is used to identify and explore central motifs, including unbending spirit, preservation of identity, and family survival. A psychological and humanistic perspective emphasizes the role of adaptive strategies and personal strength in overcoming extreme challenges.

Discussion and Results. The life story discussed in the memoir in question is centered in Western

Ukraine (formerly a Polish territory) during the Nazi occupation, and simultaneously presents a combination of Malka Levine's memory and postmemory. This combination of documented memories can be explained by the fact that she herself was a Holocaust child survivor and daughter of a Holocaust survivor whose stories filled gaps in her own memories.

Malka Levine was born in the town of Ludmir, which is the Yiddish name of Volodymyr-Volynskyi. She describes her family's tragic experience against a historical background, on the one hand, making her life story not merely a recapitulation of past events, but rather creating a personal narrative identity (Vasvári, 2020: 76). On the other hand, she provides evidence that personal memory is inseparable from collective memory and social frameworks (Halbwachs, 1992: 38-40). According to Jan Assmann's (2008) contention, collective memory comprises two components: communicative and cultural memory. The scholar states that communicative memory is limited to the oral tradition of the previous three generations, which amounts to around 80 years. It is closely linked to everyday life and tied to specific groups. Cultural memory, on the other hand, encompasses the archaeological and written legacy of humanity. It is passed on orally, in writing, normatively, and narratively. Compared to communicative memory, it is characterized by a greater degree of formality and structure. Central concepts of cultural memory are tradition and repetition.

Thus, Levine acquaints the reader with the history of her home town, highlighting its multinational landscape, cultural and religious diversity, mentioning events which happened in Ukraine from the tenth-century to the present day (e.g., during the Soviet regime, the Holodomor). Describing the years of the German invasion, the author draws a parallel with the ongoing war against Ukraine which was unleashed by Russia killing civilians "with chilling indifference" (*AMC*, 4).

Dwelling upon the fate that befell the Jewish population of Volodymyr-Volynskyi and her own large family during the German occupation, Levine provides shocking statistics. Out of 6 million Jews, 1.5 million perished in Ukraine. Out of 25,000 Jews (more than half of her home town's residents) only twenty-one adults and nine children survived, among them Malka and her two brothers; out of her extended seventy-eight-member family, there were hardly any survivors. That was the result of brutally implemented fascist Nazi policy reflected in the words of Hitler cited by Levine in the memoir: "If we killed just a few Jews, the world will be aghast. If we killed millions, nobody would believe it" (*AMC*, 213).

Describing the tragic events she experienced, such as starvation, exhaustion, relocation, and

despair, as well as the atrocities she and her family witnessed, Levine does not present herself as the central figure of the memoir. Conversely, she lays emphasis on those people who helped to save her life (her mother and the Yakymchuks, a Ukrainian peasant family, Stacha, a Polish dressmaker, and a number of other people). Focusing attention on her mother, the author pays tribute to this remarkable woman whose unbending spirit significantly contributed to their survival, as "even in the darkest of days, the human spirit can triumph over despair and courage will conquer fear" (*AMC*, 2). The chronology of the linear structure of the narrative is sometimes disrupted, and the author resorts to flashbacks (Mintsys, 2024), predominantly related to historical facts, her beliefs and her family stories. Alexander Kratochvil (2019) defines this phenomenon as "post-traumatic narrating." In his theory, the trauma falls out of a meaningful narrative; the missing memory of the event cannot be seamlessly integrated into the narrative whole. Missing from the flow of the narrative, the story stalls. Therefore, elements of post-traumatic narrative appear in the text – whether it is a broken chronology, a fragmented and incoherent narrative, the presence of ghosts and proxy phenomena.

The very title of Malka Levin's memoir "A Mother's Courage" implies that it was owing to the author's mother that she survived the Holocaust. On the one hand, her mother's character fully proves the assertion of Jewish studies researchers (e.g., Shkitska, 2021) that a Jewish woman who, together with her people, has for centuries been deprived of a homeland and has frequently been subjected to persecution, is characterized by remarkable strength of spirit. She is distinguished by a profound vitality, optimism, commitment to the continuation of the family line, and the power of love through which she inspires her children to survive and live happily and with dignity. On the other hand, unlike traditional Jewish women, her mother, Rivka Akin, choosing her spouse, went against the tradition of an arranged marriage which was common in Jewish communities. She displayed "a strength of character unusual amongst her female peers" (*AMC*, 12). Despite her father's "initial objection to the marriage" (*AMC*, 13) and his threat to deprive her of a dowry, she stood her ground, "went through hell with her father over it" (*AMC*, 11), and married her selected partner. Describing her parents' relationships and emphasizing her mother's practical skills, industriousness, and unconventionality, Malka Levin says:

My mother also worked closely with my father. They were not the traditional Jewish shtetl couple where the man goes off to work and the wife stays at home to look after the many children and make chopped liver and bless the candles on the Sabbath.

They were partners both in marriage and at work, and together they built a life for themselves and their children (*AMC*, 13).

From an early age, Rivka Akin was smart and hardworking. As the oldest of her siblings, she helped her father on the farm doing manual jobs: harnessed horses, filled sacks with wheat, etc. She also gave her father practical advice to concentrate more on barley, which turned out quite profitable. She did not shy away from any work on the farm or in the bicycle shop her husband owned. When he had to leave the shop to go on an errand, she replaced him and skillfully mended punctures.

Malka's mother was brought up in a Chassidic tradition and was observant of Jewish cultural and religious laws. For instance, she strictly separated pots and pans for meat products from those for dairy products. The author brings examples of Rivka's religiousness and devotion to her national culture and traditions which serve as additional evidence of her strong character and adherence to her identity.

The family's life was happy and quiet until the Soviet and German occupation. The worst occurred in 1942, when German Nazis began the "implementation of the Final Solution to the Jewish Question – the euphemistic term for the deliberate mass murder of Europe Jews" (*AMC*, 29). Malka's family together with the rest of the town's Jews were relocated to a ghetto where they hid under floorboards. To save his family from being discovered and killed by the approaching police, Malka's father urged his wife to save the children, left their hiding place and shut the trapdoor behind himself. That was the end of his life. No matter how tragic the events were and how deteriorating their existence in the ghetto was, Rivka's strength of spirit and her husband's last words kept her functioning. When they were starving in the ghetto, she fearlessly crawled out at night to gather what she could in the nearby field – some onions, maize, beetroots and green tomatoes – in order to feed her children.

Later, they were relocated to a second ghetto, the so-called "ghetto for the dead" (*AMC*, 39), in which conditions were still more horrendous. Their existence there resembled walking on a razor's edge: anyone without a blue work permit (a special document which ensured temporary relative safety), was considered illegal and could be shot any time. The advantage of having the permit was that it was a shield which protected not only its holder but also the people sharing the same room with him/her. Therefore, to obtain that life-saving work permit, Malka's mother went to extreme lengths. Bracing herself, she went to the head of the Jewish Council. Being "the unstoppable force", she used all possible arguments, persisting in her demands for the document until she was issued one. Thus, her courage

provided temporary safety not only for her remaining family but also other people living under the same roof with her.

The only time when Rivka Akin's resolve weakened and she began to lose hope was when, after the Nazis' second 'Aktion', the Jews from the ghetto were to be taken by trucks to the village of Piatydni to be shot and left in a mass grave. Waiting for their turn to be loaded on the truck bound for the place of death, the three-and-a-half-year-old Malka was freezing. She tried to button up her coat but failed, and when she asked her Mum for help, the latter thought, "What does it matter if my child catches a cold?" (*AMC*, 48). That loss of hope was not typical of her strong character, and the memory of that episode was so painful that it gnawed at her heart for the rest of her life.

Describing her mother's frame of mind, Malka Levine mentions that although the woman had "nerves of steel", she was "in a state of utter despair", "constantly in a terrible state of fear", "grief-stricken, tormented by the past and fighting against the surrounding bleakness" (*AMC*, 54-55). However, being purposeful and determined, she was eager to be faithful to the vow she had given to her husband to "save the children", and was sure that if she failed, her "life wouldn't be worth living" and she "would never forgive [herself]" (*AMC*, 55). Through the grapevine, she managed to find a Ukrainian family, the Yakymchuks, who owing to her power of persuasion agreed to take her and three children in, no matter how risky it was. It took all her resilience to survive eighteen months living on the frozen earthen floor of a pit behind the barn, starving, attacked by mice and lice, and inspiring her children with hope for survival. Despite the inhuman living conditions, Rivka tried hard to keep the pit in order. She made a little broom from twigs and swept the floor with it every day. She told her children stories about their past life, the games they played in the orchard, about their relatives to keep them quiet and in check, and to raise their spirits. To distract them, she taught her children to knit. They got interested in the activity and welcomed the new hobby. She even sacrificed her only cardigan for them to have yarn.

Despite constant exhaustion, starvation, and trauma, Rivka tried to preserve their cultural and religious identity. On Hanukkah, the Jewish Festival of Light, she managed to light a flame and give her children hope. When Passover was approaching, with tears of nostalgia, she told her children how their extended family used to celebrate this Festival of Freedom, preserving ancient Jewish traditions. Holidays before the war had been joyous and festive. Grandpa had worn a new satin robe fastened by a shiny cord with tassels, a new white shirt, "an

outsized hat made from shiny satin and trimmed with fur" (*AMC*, 144). Their celebration of Passover had begun with the Seder table set with a gilded dinner set, silver cutlery, and everything done according to the rules of Jewish culture. The children listened to their Mum's story with bated breath. Her story lifted their spirits and was life-affirming, because "it was confirmation that there had been another life, before the ghetto and the pit, and that raised the possibility that what had once been there might come again" (*AMC*, 146).

Malka's mother was a skillful negotiator who possessed a remarkable power of persuasion, and she could speak Yiddish, Hebrew, Ukrainian, Polish, and Russian, which benefitted her while speaking with various categories of people, be it a Jewish Council member, a German or Russian officer, or a Ukrainian peasant. Owing to those skills she managed to achieve her goal and get what she needed for her own and her children's survival. After the Liberation, they returned to their hometown, and the most important thing for Rivka was to send her children to school. Although Malka was only four, her mother persuaded the headmaster to let the girl study together with her elder brothers in order to fill in the gap in her education. Knowing that the Yakymchuk's daughter was seriously ill, she arranged an appointment with a doctor in Lutsk, a city seventy-five kilometers away from Ludmir, who had X-ray equipment. But finding out that there was no oil to start the equipment, she fearlessly stopped a Russian army lorry and traded some tobacco for a can of oil. She also saved the Ukrainian who had persuaded the Yakymchuks to rescue Rivka and her three children from execution or exile to Siberia. She went to the commissariat to mention the man's part in saving them, then to court to give evidence on the man's behalf. Consequently, the man was set free.

Since there was no longer a Jewish community to support Rivka Akin and her children in Ludmir, the woman decided to leave Volodymyr-Volynskyi. Their journey started in 1946 when they went to Lviv, then to Bytom and Katowice (Poland), after that to Bratislava (Czechoslovakia), and Vienna (Austria). From there they were sent to displaced persons' camps in Salzburg (Austria), in Rome and Milan (Italy). In 1948, the family arrived in Haifa (Israel). When they settled in Israel, the mother did everything possible for her children to feel happy and cared for. She cooked a lot and always bought twice as much as she needed in order to make up to them for the years of hunger and starvation.

Malka's Mum's decisiveness, strong will power, a sense of obligation to her family and all European Jewry made her go to Germany and give evidence in court against two Nazi war criminals who "had been officially accused of complicity in the

murders of 9,000 Jews in the Volodymyr-Volynskyi ghetto between 1941 and 1943" (*AMC*, 208). It was an act of "resilience and brave response to brutality and violence" (Bystrov, 2025: 50). Deciding to go to the trial and speak was not easy. She explained her desire to speak in court in the following way: there were very few survivors, and she considered it her duty to tell the story, and to have the war criminals be brought to justice.

Rivka Akin was a remarkable woman, "unbreakable and fearless." She remained resilient and self-reliant till the end of her life. Living her sunset years on her own, she agreed to go into a care home only a few months before her death.

Conclusions. The memoir "A Mother's Courage" serves as a powerful example of an act of remembrance of Holocaust and simultaneously an act of honouring family memory, at the heart of it the author's mother Rivka Akin. The woman is a symbol of resilience, moral determination and conscious preservation of identity. Her endeavors to keep her family alive displays an active response to demoralization, starvation, and dehumanization during the Holocaust. Despite the complexity of her family's rescue, and all the events which caused trauma, Malka Levine's mother never lost her courage and fearlessness. Because the author was a child survivor, a witness of the events, and a daughter of a Holocaust survivor, her memoir presents a combination of memory and postmemory. Owing to the way she creates her mother's image, the reader can perceive Holocaust memory as history seen through emotions. In the future, it would be relevant to investigate the concept of SURVIVAL and ways of presenting it in the memoir.

BIBLIOGRAPHY

1. Appleman-Jurman, Alicia. (1988). *Alicia: My Story*. New York: Bantam Books.
2. Assmann, Jan. (2008). Originalveröffentlichung in: Astrid Erll, Ansgar Nünning (Hg.), *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*, Berlin, New York. 109–118.
3. Bauer, Y. (2001). *Rethinking the Holocaust*. New Haven & London: Yale University Press.
4. Beim, A., & Fine, G. A. (2007). Trust in Testimony: The Institutional Embeddedness of Holocaust Survivor Narratives. *European Journal of Sociology*, 48(1), 55–75.
5. Beker, Bronia & Joseph. (2014). *Joy Runs Deeper*. Toronto: Azrieli Foundation.
6. Bunkers, Suzanne. (2006). *Memory and Memoir: Transformations in Stories of Survival* [Manuscript]. Minnesota State University. URL: https://www.academia.edu/1476804/Memory_and_Memoir

7. Butovsky, M. & Jonassohn, K. (1997). An Exploratory Study of Unpublished Memoirs by Canadian Holocaust Survivors. *Canadian Jewish Studies*. 5, 147–161. URL: <https://cjs.journals.yorku.ca/index.php/cjs/article/view/19818/18522>
8. Bystrov, Y. (2025). Holocaust Remembrance, Resilience in Alicia Appleman-Jurman's and Anita Ekstein's Memoirs: A Comparative Literary Analysis of Narrative Strategies. *Roczniki Humanistyczne*. 73(11), 43–59. <https://doi.org/10.18290/rh257311.3>
9. Cartoon, J. (2021). Literature and the Holocaust: Investigating the Value of a Literary Holocaust Education. *Aletheia: The Arts and Science Academic Journal*. 1(1), 8–16. DOI: <https://doi.org/10.15173/a.v1i1.2807>
10. Ekstein, Anita. (2019). *Always Remember Who You Are*. Toronto: Azrieli Foundation.
11. Gottesfeld Heller, Fanya. (2005). *Love in a World of Sorrow: A Teenage Girl's Holocaust Memoirs*. Jerusalem & New York: DEVORA Publishing Company.
12. Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*, transl. Lewis A. Coser, Chicago, University of Chicago Press. 38–40.
13. Holc, J. (2020). Holocaust Testimony, Autobiography, and the Effaced Self. *Teorie. Autobiografia*. 1 (14). 15–33. DOI: 10.18276/au.2020.1.14-02
14. Kratochvil, A. (2019). *Posttraumatisches Erzählen: Trauma – Literatur – Erinnerung*. Kulturverlag Kadmos Berlin. URL: <https://www.kulturverlag-kadmos.de/site/assets/files/2490/9783865994349-posttraumatisches-erzaehlen.pdf>
15. Levine, Malka. (2023). *A Mother's Courage*. London: Macmillan.
16. Mintsyts, E. (2024). Emotiveness of Contemporary Memoir Literature: Case Study on Victoria Belim's Novel. *Writings in Romance-Germanic Philology*. 2 (53). 118–128. DOI: 10.18524/2307-4604.2024.2(53).323942
17. Rak, Julie (2004). Are Memoirs Autobiography? A Consideration of Genre and Public Identity. *Genre*. 37 (3-4). 483–504. DOI: <https://doi.org/10.1215/00166928-37-3-4-483>
18. Roskies, D.G., & Diamant, N. (2012). *Holocaust Literature [A History and Guide]*. Waltham, Massachusetts: Brandeis University Press. 355 p.
19. Shkitska, I. (2021). The Image of a Woman in Ukrainian and Jewish Culture. Proceedings of an International Conference Culture in the spiritual life of Slavic nations, 39–52. URL: <http://naukskf.wunu.edu.ua/index.php/npsgf/article/view/3/3>
20. Simões, A. V. (2013). Emerging from silence: Representing Holocaust trauma in the memoirs of Ruth Elias and Ruth Klüger. In *Speaking the unspeakable*. Inter-Disciplinary Press.
21. Vasvári, L. O. “Constructing Narrative Identities in the Holocaust Memories/Memoirs of Three Women.” *Hungarian Cultural Studies. e-Journal of the American Hungarian Educators Association*, Volume 13 (2020) DOI: 10.5195/ahca.2020.389
22. Zisblatt, I. (2020). *The Fifth Diamond: Story of a Holocaust Survivor*. Pittsburgh: Dorrance Publishing Co.

Дата першого надходження статті до видання: 19.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

LA MODÉLISATION DE LA COMMUNICATION: VERS UN MODÈLE INTÉGRATIF STRATIFIÉ

Valentyna Moisiuk

*Docteure en Philologie, Professeure,
Université nationale Yuriy Fedkovych de Tchernivtsi
ORCID ID 0000-0002-2732-3817
v.moisiuk@chnu.edu.ua*

Mots-clés: *linguistique
communicationnelle,
modélisation, communication,
interaction, cognition, discours.*

Cet article s'inscrit dans le cadre de la linguistique communicationnelle contemporaine et a pour objectif d'élaborer un modèle intégratif stratifié de la communication fondé sur une analyse critique des approches classiques et contemporaines, et visant à articuler de manière systémique les dimensions structurelle, interactionnelle, cognitive et socio-discursive du processus communicatif. L'étude examine l'évolution des modèles communicationnels, identifie leurs fondements théoriques et leurs limites explicatives, ainsi que détermine les paramètres essentiels du processus communicatif. L'analyse met en évidence le passage progressif des schémas linéaires de transmission vers des conceptions interactionnelles et cognitives qui envisagent la communication comme activité située et coopérative. Toutefois, malgré la richesse des perspectives existantes, l'articulation systémique entre dimensions structurelle, interactionnelle, cognitive et socio-discursive demeure insuffisamment stabilisée, ce qui entraîne une fragmentation paradigmatique et limite la portée intégrative des modèles existants. L'article propose un modèle intégratif stratifié fondé sur l'interdépendance de quatre niveaux: structural (code, canal, bruit), interactionnel (rôles dynamiques des participants et rétroaction), cognitif (représentations mentales, inférences, connaissances partagées) et socio-discursif (cadres institutionnels et culturels). La communication y est conçue comme un processus dynamique de co-construction du sens, dont le principe organisateur réside dans l'alignement progressif des représentations mentales des sujets communicants. Le modèle proposé offre un cadre conceptuel cohérent susceptible d'être mobilisé dans l'analyse des pratiques discursives contemporaines et dans des recherches interdisciplinaires ultérieures.

MODELING COMMUNICATION: TOWARD AN INTEGRATIVE STRATIFIED MODEL

Valentyna Moisiuk

Doctor of Philological Sciences, Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Key words: *communicative linguistics, modeling, communication, interaction, cognition, discourse.*

This article is situated within the framework of contemporary communicative linguistics and aims to develop an integrative stratified model of communication based on a critical analysis of classical and contemporary approaches, seeking to systematically articulate the structural, interactional, cognitive, and socio-discursive dimensions of the communicative process. The study examines the evolution of communication models, identifies their theoretical foundations and explanatory limitations, and determines the essential parameters of the communicative process. The analysis highlights a gradual shift from linear transmission models to interactional and cognitive approaches that conceive communication as a situated and cooperative activity. However, despite the diversity of existing perspectives, the systemic articulation of structural, interactional, cognitive, and socio-discursive dimensions remains insufficiently stabilized, resulting in paradigmatic fragmentation and limiting the integrative potential of existing models. To address these limitations, the article proposes an integrative stratified model based on the interdependence of four levels: structural (code, channel, noise), interactional (dynamic roles of participants and feedback), cognitive (mental representations, inferences, shared knowledge), and socio-discursive (institutional and cultural frameworks). Communication is thus understood as a dynamic process of meaning co-construction, whose organizing principle lies in the progressive alignment of participants' mental representations. The proposed model offers a coherent conceptual framework that can be applied to the analysis of contemporary discursive practices and further interdisciplinary research.

МОДЕЛЮВАННЯ КОМУНІКАЦІЇ: ДО ПОБУДОВИ ІНТЕГРАТИВНОЇ СТРАТИФІКОВАНОЇ МОДЕЛІ

Валентина Мойсюк

доктор філологічних наук, професор,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Ключові слова: комунікативна лінгвістика, моделювання, комунікація, взаємодія, когніція, дискурс.

Запропонована стаття виконана в межах сучасної комунікативної лінгвістики та має на меті розроблення інтегративної стратифікованої моделі комунікації, що ґрунтується на критичному аналізі класичних і сучасних підходів та спрямована на системне поєднання структурного, інтеракційного, когнітивного та соціодискурсивного вимірів мовленнєвої діяльності. У дослідженні простежено еволюцію комунікативних концепцій, визначено їхні теоретичні засади й пояснювальні можливості, а також окреслено ключові параметри процесу породження й інтерпретації смислу в різних типах дискурсивної взаємодії. Аналіз засвідчує поступовий перехід від лінійних схем передавання інформації до інтеракційних і когнітивних концепцій, які розглядають спілкування як ситуативну, соціально зумовлену та кооперативну діяльність. Водночас, попри різноманіття наявних підходів, системне узгодження структурного, інтеракційного, когнітивного й соціодискурсивного аспектів залишається недостатньо стабілізованим, що зумовлює парадигмальну фрагментацію та обмежує інтегративний потенціал існуючих теоретичних схем. У статті запропоновано інтегративну стратифіковану модель, засновану на взаємозалежності чотирьох рівнів: структурного (код, канал, шум), інтеракційного (динамічні ролі учасників і зворотний зв'язок), когнітивного (ментальні репрезентації, інференції, спільні знання) та соціодискурсивного (інституційні, культурні й нормативні рамки). У межах цієї концепції комунікація трактується як динамічний процес співконструювання смислу, організаційним принципом якого є поступове узгодження ментальних репрезентацій комунікантів у спільному соціальному просторі. Запропонована модель формує цілісну концептуальну рамку, придатну для аналізу сучасних дискурсивних практик, цифрових форм взаємодії, міжкультурної комунікації та подальших міждисциплінарних досліджень.

Introduction. La linguistique communicationnelle s'impose aujourd'hui comme un axe central des sciences du langage. Issue du croisement entre linguistique structurale, pragmatique, analyse du discours et sciences cognitives, elle déplace l'attention de l'organisation du code vers le fonctionnement du langage en interaction. Le langage y est conçu comme activité située, intentionnelle et socialement encadrée, ce qui confère à la modélisation de la communication un statut théorique fondamental.

Les premiers modèles décrivaient la communication comme un processus linéaire de transmission (H.D. Lasswell, C. Shannon, W. Weaver). Bien qu'ils aient permis de formaliser les composantes structurelles de l'échange, leur caractère unidirectionnel a rapidement montré ses limites. L'approche fonctionnelle (R. Jakobson) a élargi le cadre en intégrant la pluralité des fonctions du langage

et l'interdépendance des facteurs communicatifs. Les théories pragmatiques (J.L. Austin, S.R. Searle, H.P. Grice) ont ensuite mis en évidence l'intentionnalité et les mécanismes inférentiels, concevant la communication comme action coopérative. Les modèles cognitifs (D. Sperber, D. Wilson) ont enfin interprété le sens comme construction inférentielle dans un espace mental partagé.

Malgré ces avancées, l'articulation systématique entre transmission, interaction et cognition demeure insuffisamment stabilisée. L'évolution des pratiques discursives contemporaines et la complexification des environnements communicatifs renforcent la nécessité d'un cadre théorique capable d'intégrer ces dimensions au sein d'une architecture cohérente. Dans cette perspective, la modélisation communicationnelle apparaît non seulement comme outil descriptif, mais comme

moyen de définir le noyau dynamique du processus communicatif.

Le but principal de cet article est d'élaborer un modèle intégratif stratifié de la communication, fondé sur une analyse critique des approches classiques et contemporaines, et visant à articuler de manière systémique les dimensions structurelle, interactionnelle, cognitive et socio-discursive du processus communicatif. Pour atteindre cet objectif, l'étude se propose d'analyser l'évolution des principaux modèles communicationnels existants, d'identifier leurs fondements théoriques ainsi que leurs limites explicatives, de mettre en évidence les paramètres essentiels du processus communicatif communs aux différentes approches, de proposer et conceptualiser un modèle intégratif stratifié de la communication.

Matériel et méthodes de recherche. Le matériel analytique de l'étude comprend: un corpus théorique constitué des publications fondamentales et contemporaines consacrées à la modélisation de la communication; des travaux relevant de la linguistique communicationnelle, de la pragmatique et des approches cognitives. L'étude repose sur un ensemble de méthodes complémentaires: *l'analyse comparative* – pour confronter les modèles existants; *analyse critique* – pour identifier les limites épistémologiques et explicatives de ces schémas; *méthode systémique* – pour examiner la communication comme structure complexe intégrant plusieurs niveaux; *modélisation conceptuelle* – pour élaborer un modèle intégratif stratifié. Le modèle proposé constitue ainsi le résultat d'une synthèse théorique fondée sur l'intégration des acquis antérieurs dans une architecture cohérente.

Résultats et discussions. Au stade actuel du développement des sciences du langage, la communication est envisagée en tant qu'un phénomène complexe situé à l'intersection de la langue, de la culture et de l'environnement social. Elle intègre des dimensions cognitives, culturelles, ethnopsychologiques et institutionnelles.

Les définitions proposées dans la linguistique reflètent cette diversité d'approches. Elle a été conçue comme processus de transmission d'un message (C. Shannon, W. Weaver), comme système fonctionnel structuré par plusieurs fonctions du langage (R. Jakobson), comme appropriation subjective de la langue (E. Benveniste) ou encore comme coopération interprétative (U. Eco). D'autres travaux ont mis l'accent sur l'interaction sémiotique (S.J. Grosse), la mise en scène énonciative (D. Maingueneau), la construction intersubjective du sens (J.-C. Coquet), le cadre institutionnel du discours (P. Charaudeau, D. Maingueneau), ou la dimension cognitive et culturelle de l'échange (O. Selivanova, L. Masenko). Malgré la multiplicité des définitions, aucun consensus exhaustif

n'a été atteint, ce qui s'explique par la nature plurielle et dynamique du phénomène. Les recherches convergent néanmoins sur certains traits fondamentaux: orientation vers un but, existence d'un code partagé, conventionnalité et mobilisation d'un savoir commun.

Dans cette perspective, la modélisation apparaît comme un outil méthodologique essentiel permettant de représenter de manière formalisée les composantes et les mécanismes de l'acte communicatif. Les différents modèles élaborés dans des cadres disciplinaires variés visent ainsi à expliquer la circulation, le codage et l'interprétation du message ainsi que l'influence des facteurs contextuels.

Nous examinerons ci-après les modèles qui ont exercé l'influence la plus déterminante sur l'évolution de la théorie communicationnelle.

Le premier modèle communicationnel est généralement associé au modèle du signe de K. Bühler. La langue y est conçue comme *organon*, c.-à-d. comme instrument de médiation entre le locuteur, l'interlocuteur et le monde. L'acte de parole est envisagé comme interaction entre *je* et *tu*, inscrite dans une situation concrète (Bühler, 1934). Le modèle repose sur trois fonctions fondamentales – représentation, expression et appellation – qui structurent l'espace communicatif (voir Fig. 1). Dans cette configuration, le phénomène linguistique concret occupe la position centrale, tandis que trois dimensions en déterminent la valeur sémiotique. Le triangle met en relation le symbole (orienté vers les objets et les situations), le symptôme (lié à l'état du locuteur) et le signal (dirigé vers le destinataire et susceptible d'influencer son comportement). Ce schéma dépasse une simple correspondance abstraite en intégrant les mécanismes perceptifs et interprétatifs. Les lignes internes figurent la complexité des relations sémantiques qui structurent le signe (Bühler, 1934: 54).

Alors que le modèle de K. Bühler analyse l'événement linguistique comme structure sémiotique centrée sur le signe, les théories ultérieures déplacent l'attention vers la circulation du message dans l'espace social. La communication est désormais envisagée comme processus organisé de transmission, ce qui conduit à la formulation du modèle linéaire proposé par H.D. Lasswell (1948). Son modèle présente la communication sous forme linéaire et séquentielle qui se compose de cinq éléments disposés en chaîne (voir Fig. 2).

Chaque segment correspond à un paramètre analytique: l'émetteur (Qui?), le contenu du message (Dit quoi?), le médium de transmission (Par quel canal?), le destinataire (A qui?) et l'impact produit (Avec quel effet?). Le schéma met l'accent sur l'efficacité et les conséquences de l'acte communicatif, en particulier dans le domaine des médias de masse (Lasswell, 1948). L'absence de

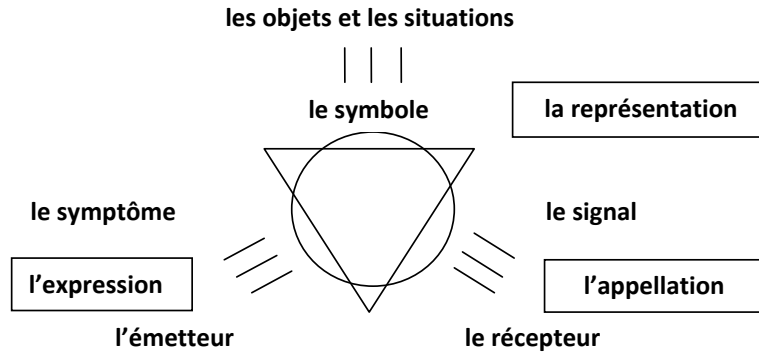

Fig. 1. Modèle de situation de communication de K. Bühler

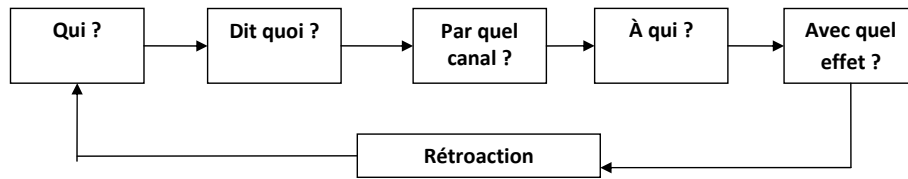

Fig. 2. Modèle linéaire de communication de H.D. Lasswell

rétroaction explicite confère au modèle un caractère unidirectionnel.

L'un des modèles suivants est celui de C.E. Shannon et W. Weaver (1949), issu de la théorie mathématique de l'information. Ce modèle conçoit la communication comme un processus de transmission allant d'un émetteur à un récepteur à travers un canal, au moyen d'un code, avec la possibilité d'interférences (bruit) (voir Fig. 3).

Bien que ce modèle inclue certaines caractéristiques fondamentales de la communication, notamment la médiation sémiotique du message et la possibilité de perturbations (bruit), il est centré sur l'aspect technique de la transmission du message et relativement indifférent aux dimensions pragmatiques et socioculturelles (par

ex.: l'adressivité, la rétroaction de l'allocutaire, l'intention du locuteur et l'influence exercée sur le comportement ou la conscience du destinataire).

Le modèle de R. Jakobson (1960) constitue une extension décisive de l'approche fonctionnelle. Il distingue six composantes de la situation de communication et leurs fonctions dans le langage: destinataire – fonction émotive, destinataire – fonction conative, message – fonction poétique, contexte – fonction référentielle, code – fonction métalinguistique, contact – fonction phatique (voir Fig. 4). Ce modèle permet d'analyser la communication verbale comme un système dynamique, dans lequel une fonction peut devenir dominante selon le type de discours et la visée communicative.

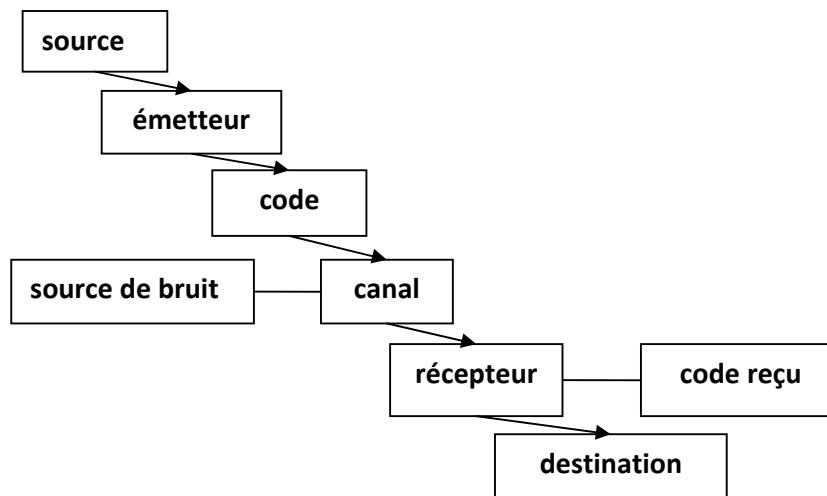

Fig. 3. Modèle de situation de communication de C.E. Shannon et W. Weaver

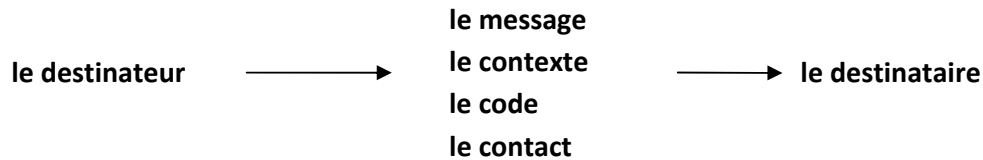

Fig. 4. Modèle de situation de communication de R. Jakobson

Pour D. Hymes, la situation de communication est comprise comme un événement de parole socialement et culturellement codifié. Dans une perspective ethnographique et interactionnelle, il propose son modèle SPEAKING qui intègre huit paramètres socioculturels de la communication (Hymes, 1972):

S – Setting	Cadre spatial et temporel
P – Participants	Locuteur, auditoire, rôles
E – Ends	Buts, intentions
A – Act sequence	Structure de message
K – Key	Ton, modalité (formelle/ informelle)
I – Instrumentalities	Canal, code, moyen
N – Norms	Règles sociales et interactionnelles
G – Genre	Type de discours (conversation, sermon, débat, etc.)

Ce modèle souligne que toute situation de communication est culturellement située et régie par des normes sociales partagées, ainsi qu'il élargit la perspective linguistique vers l'anthropologie du langage.

Le modèle du linguiste et sémioticien français P. Charaudeau repose sur l'idée que «la communication est un contrat de parole entre les participants, régulé par des contraintes situationnelles et institutionnelles» (Charaudeau, 1997: 124). Son schéma met en évidence quatre constituantes (voir Fig. 5): *le monde à signifier* (l'expérience l'intention de l'émetteur), *le sujet communicant* (celui qui encode le message), *le monde signifié* (la représentation mentale

construite par le récepteur), *le sujet interprétant* (celui qui attribue un sens au message).

Le processus communicatif, selon le linguiste, comporte deux dimensions complémentaires: la transformation, par laquelle l'émetteur convertit son expérience en signes, et la transaction, par laquelle le récepteur reconstruit le sens. La signification n'est donc pas transmise telle quelle, mais co-construite dans l'interaction. Ce modèle met ainsi l'accent sur la dynamique circulaire de la communication, le rôle du contexte et l'importance des connaissances partagées.

Les modèles interactionnels développés dans l'analyse du discours et la pragmatique mettent l'accent sur la co-construction du sens par les participants, la réversibilité des rôles communicatifs et l'inscription de l'acte communicatif dans une activité discursive plus large. La situation de communication y est conçue non comme un simple cadre externe, mais comme un processus évolutif, structurant la production et l'interprétation du discours (Austin, 1962; Goffman, 1974).

Parmi les modèles contemporains, celui de C. Chevalier et L. Delhi se situe à la croisée des modèles classiques et des approches interactionnelles (Chevalier, Delhi, 2017). La communication est décrite comme un processus dynamique et bidirectionnel fondé sur le codage, la transmission, le décodage et la rétroaction. Le message, encodé selon un code partagé et transmis par un canal exposé au bruit, est interprété par le récepteur, dont la réponse relance l'échange. Le modèle met ainsi en évidence la circularité du processus, où chaque participant assume

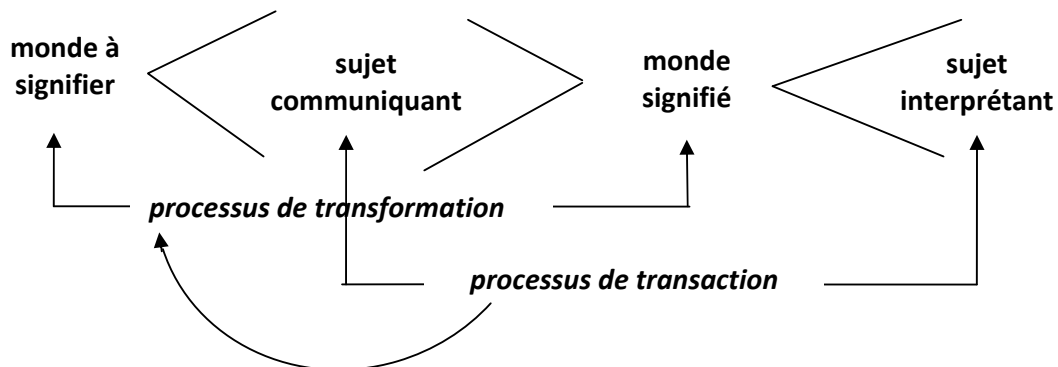

Fig. 5. Modèle de situation de communication de P. Charaudeau

successivement les rôles d'émetteur et de récepteur (voir Fig. 6).

Ainsi, ce modèle met en relief la communication comme un processus complexe d'échange d'information influencé par des facteurs contextuels, techniques et interactionnels, ce qui en fait un outil particulièrement utile pour l'analyse des situations contemporaines de communication humaine et médiatique.

On peut également mentionner le modèle de communication de la chercheuse contemporaine ukrainienne O. Selivanova qui conçoit la communication verbale comme «une activité linguo-psycho-mentale orientée vers un but, exercée par l'énonciateur et le destinataire dans un processus d'échange informationnel et d'influence sur l'interlocuteur à travers les signes de la langue naturelle» (Селіванова, 2008: 553). Selon cette approche, le sens ne préexiste pas à l'acte de communication, mais émerge au cours de l'activité discursive à travers des mécanismes de conceptualisation, d'inférence et de contextualisation. Le discours constitue ainsi un espace d'articulation entre langue, pensée et expérience, où les unités linguistiques fonctionnent comme des moyens d'objectivation des structures cognitives et des intentions communicatives (Селіванова, 2008: 585–587).

Dans une perspective interactionnelle et fonctionnelle, le linguiste ukrainien F.S. Batsevych propose un modèle fondé sur la coordination des actions communicatives des participants. La communication y est conçue comme un processus intentionnel,

régulé par des normes sociales et pragmatiques, où émetteur et récepteur co-construisent le sens (Бацевич, 2004). Le discours apparaît ainsi non seulement comme produit linguistique, mais comme activité sociale orientée vers la compréhension mutuelle et l'atteinte d'objectifs communicatifs situés.

Dans la recherche contemporaine, les modèles de communication ne se conçoivent plus comme un remplacement des schémas classiques par un cadre unique. Les propositions de K. Bühler, R. Jakobson, D. Hymes ou P. Charaudeau conservent leur valeur fondatrice. L'attention théorique s'est déplacée vers une conception interactionnelle de la communication comme activité située intégrant dimensions sociales et cognitives, où le sens résulte d'une co-construction dans un cadre socio-discursif partagé.

Les recherches en linguistique textuelle et en analyse du discours, notamment chez T. van Dijk, J.-M. Adam et M. Foucault, élargissent la notion de situation de communication en y intégrant des dimensions idéologiques, cognitives et historiques. Chez T. van Dijk (2014) celle-ci est liée aux modèles mentaux et aux connaissances sociales des participants, tandis que M. Foucault (1969) la conçoit comme une pratique régulée par des formations discursives propres à chaque époque.

Le tournant socio-cognitif, illustré par G. Fauconnier et M. Turner (2002), renouvelle l'analyse en considérant la communication comme un espace articulant conditions externes et opérations cognitives internes. Les approches récentes, notamment chez D. Maingueneau (2014)

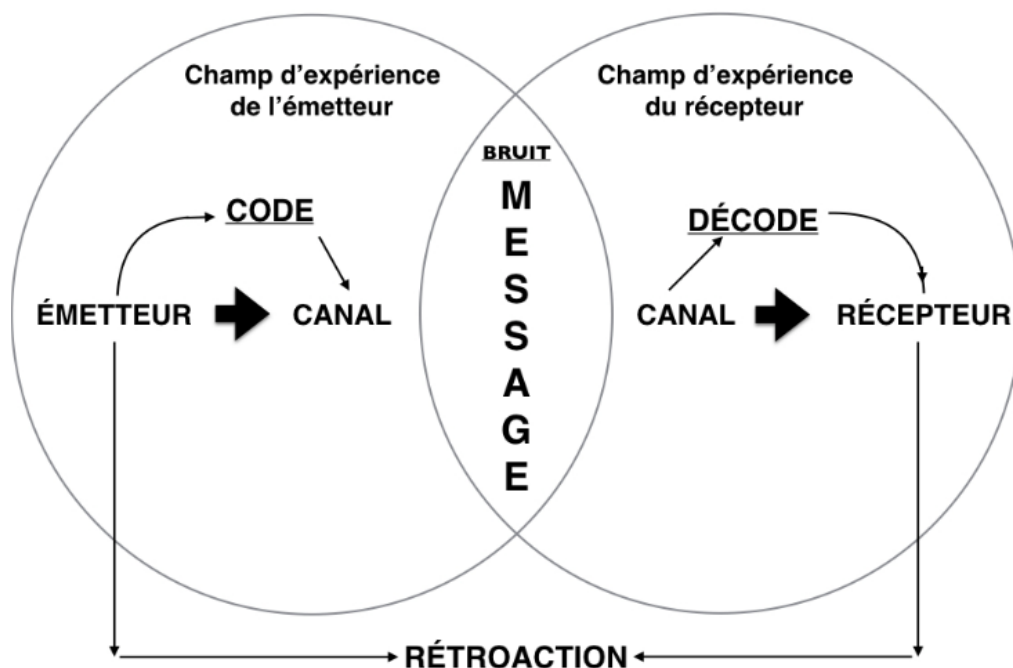

Fig. 6. Modèle de situation de communication de C. Chevalier et L. Delhi

et R. Amossy (2010), insistent sur la dimension circulaire, médiatisée et multimodale du discours, envisagé comme pratique énonciative complexe.

À partir de l'analyse critique des modèles existants, nous proposons un **modèle intégratif stratifié de la communication**, fondé sur l'articulation de quatre niveaux interdépendants: structural, interactionnel, cognitif et socio-discursif. La communication y est conçue comme un processus dynamique de co-construction du sens, dans lequel la transmission du message ne constitue qu'un mécanisme partiel. Le centre organisateur du modèle réside dans l'alignement progressif des représentations mentales des participants au sein d'un cadre socio-discursif partagé. Le modèle se présente sous forme stratifiée (voir Fig. 7). Le niveau structural assure la base formelle minimale de l'échange (code, canal, bruit). Il rend possible la matérialité du message, sans garantir toutefois son interprétation. Le niveau interactionnel introduit la circularité du processus: le sujet communicant et le sujet interprétant alternent les rôles, tandis que la rétroaction régule l'ajustement continu de l'échange. Le niveau cognitif constitue le noyau opérationnel. Il comprend les représentations mentales, les connaissances partagées et les mécanismes d'inférence. C'est à ce niveau que s'opère la construction effective du sens. Le niveau socio-discursif englobe les normes, cadres institutionnels et paramètres culturels qui orientent l'interaction et déterminent ses finalités. L'interdépendance de ces niveaux permet de concevoir la communication comme phénomène systémique, où structure, interaction, cognition et contexte ne s'additionnent pas, mais s'articulent.

Ainsi, ce modèle met en relief la communication comme un processus complexe d'échange d'information influencé par des facteurs contextuels, techniques et interactionnels, ce qui en fait un outil particulièrement utile pour l'analyse des situations contemporaines de communication humaine et médiatique.

On peut également mentionner le modèle de communication de la chercheuse contemporaine ukrainienne O. Selivanova qui conçoit la communication verbale comme «une activité linguo-psycho-mentale orientée vers un but, exercée par l'énonciateur et le destinataire dans un processus d'échange informationnel et d'influence sur l'interlocuteur à travers les signes de la langue naturelle» (Селіванова, 2008: 553). Selon cette approche, le sens ne préexiste pas à l'acte de communication, mais émerge au cours de l'activité discursive à travers des mécanismes de conceptualisation, d'inférence et de contextualisation. Le discours constitue ainsi un espace d'articulation entre langue, pensée et expérience, où les unités linguistiques fonctionnent comme des moyens d'objectivation des structures

cognitives et des intentions communicatives (Селіванова, 2008: 585–587).

Dans une perspective interactionnelle et fonctionnelle, le linguiste ukrainien F.S. Batsevych propose un modèle fondé sur la coordination des actions communicatives des participants. La communication y est conçue comme un processus intentionnel, régulé par des normes sociales et pragmatiques, où émetteur et récepteur co-construisent le sens (Бацевич, 2004). Le discours apparaît ainsi non seulement comme produit linguistique, mais comme activité sociale orientée vers la compréhension mutuelle et l'atteinte d'objectifs communicatifs situés.

Dans la recherche contemporaine, les modèles de communication ne se conçoivent plus comme un remplacement des schémas classiques par un cadre unique. Les propositions de K. Bühler, R. Jakobson, D. Hymes ou P. Charaudeau conservent leur valeur fondatrice. L'attention théorique s'est déplacée vers une conception interactionnelle de la communication comme activité située intégrant dimensions sociales et cognitives, où le sens résulte d'une co-construction dans un cadre socio-discursif partagé.

Les recherches en linguistique textuelle et en analyse du discours, notamment chez T. van Dijk, J.-M. Adam et M. Foucault, élargissent la notion de situation de communication en y intégrant des dimensions idéologiques, cognitives et historiques. Chez T. van Dijk (2014) celle-ci est liée aux modèles mentaux et aux connaissances sociales des participants, tandis que M. Foucault (1969) la conçoit comme une pratique régulée par des formations discursives propres à chaque époque.

Le tournant socio-cognitif, illustré par G. Fauconnier et M. Turner (2002), renouvelle l'analyse en considérant la communication comme un espace articulant conditions externes et opérations cognitives internes. Les approches récentes, notamment chez D. Maingueneau (2014) et R. Amossy (2010), insistent sur la dimension circulaire, médiatisée et multimodale du discours, envisagé comme pratique énonciative complexe.

À partir de l'analyse critique des modèles existants, nous proposons un **modèle intégratif stratifié de la communication**, fondé sur l'articulation de quatre niveaux interdépendants: structural, interactionnel, cognitif et socio-discursif. La communication y est conçue comme un processus dynamique de co-construction du sens, dans lequel la transmission du message ne constitue qu'un mécanisme partiel. Le centre organisateur du modèle réside dans l'alignement progressif des représentations mentales des participants au sein d'un cadre socio-discursif partagé. Le modèle se présente sous forme stratifiée (voir Fig. 7). Le niveau structural assure la base formelle minimale de l'échange (code, canal, bruit). Il rend possible la matérialité

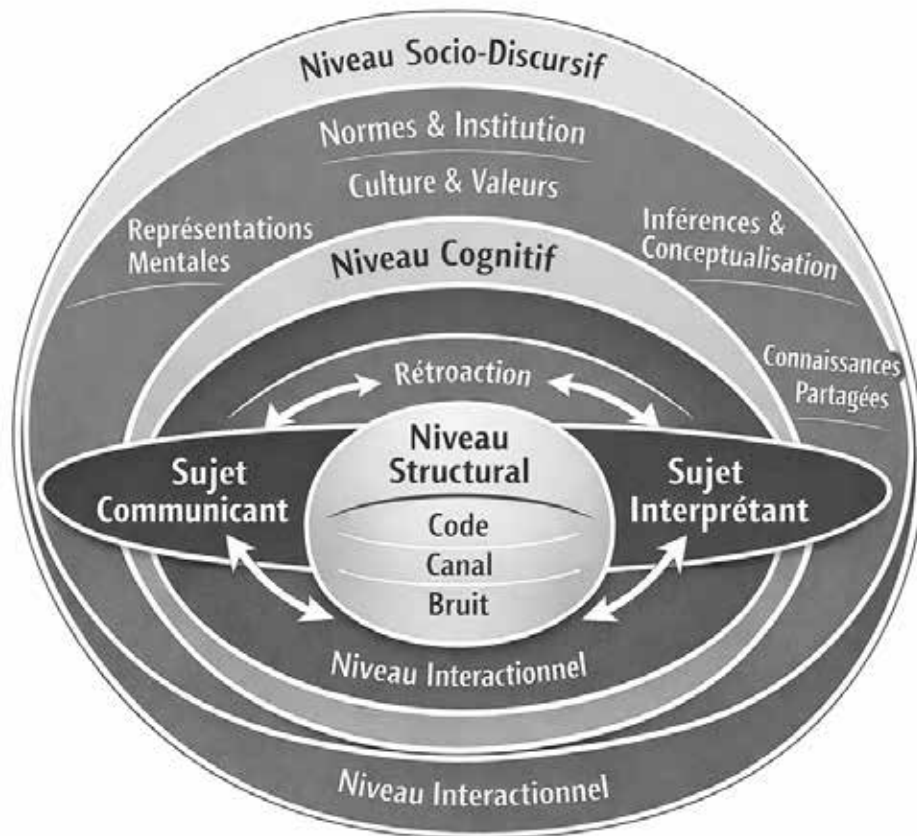

Fig. 7. Modèle intégratif stratifié de la communication

du message, sans garantir toutefois son interprétation. Le niveau interactionnel introduit la circularité du processus: le sujet communicant et le sujet interprétant alternent les rôles, tandis que la rétroaction régule l'ajustement continu de l'échange. Le niveau cognitif constitue le noyau opérationnel. Il comprend les représentations mentales, les connaissances partagées et les mécanismes d'inférence. C'est à ce niveau que s'opère la construction effective du sens. Le niveau socio-discursif englobe les normes, cadres institutionnels et paramètres culturels qui orientent l'interaction et déterminent ses finalités. L'interdépendance de ces niveaux permet de concevoir la communication comme phénomène systémique, où structure, interaction, cognition et contexte ne s'additionnent pas, mais s'articulent.

La nouveauté du modèle proposé réside dans l'articulation systémique des dimensions structurelle, interactionnelle, cognitive et socio-discursive au sein d'une architecture stratifiée. Contrairement aux approches qui privilégient un seul paramètre explicatif, ce modèle identifie l'alignement progressif des représentations mentales comme principe dynamique central, tout en intégrant les conditions sociales et formelles de l'échange. Il propose ainsi un cadre théorique synthétique permettant de dépasser la fragmentation paradigmatique des recherches antérieures.

Conclusions. L'analyse des modèles communicationnels a permis de mettre en évidence une évolution progressive des conceptions théoriques, allant des schémas linéaires de transmission vers des approches interactionnelles et cognitives plus complexes. Cette transformation ne correspond pas à une substitution radicale des paradigmes antérieurs, mais à un élargissement du regard scientifique sur la nature du processus communicatif. Les modèles classiques ont assuré la formalisation des composantes structurelles de l'échange, tandis que les approches pragmatiques et cognitives ont souligné la dimension dynamique, inférentielle et intersubjective du sens. Toutefois, la fragmentation des perspectives a révélé la nécessité d'un cadre théorique capable d'articuler ces acquis au sein d'une architecture cohérente.

Le modèle intégratif stratifié proposé dans cette étude permet de concevoir la communication comme phénomène systémique reposant sur l'interdépendance de quatre niveaux: structural, interactionnel, cognitif et socio-discursif. Il met en évidence que la transmission du message ne constitue qu'un aspect du processus, dont le noyau réside dans l'alignement progressif des représentations mentales des participants. Ainsi, la communication apparaît non comme simple transfert

d'information, mais comme activité située et dynamique de co-construction du sens, inscrite dans un cadre socio-discursif partagé.

Les perspectives de recherche ultérieures pourraient porter sur l'opérationnalisation empirique du modèle proposé, son application à l'analyse de corpus discursifs contemporains et son adaptation aux environnements numériques et multimodaux.

LITTÉRATURE

1. Amossy, R. (2010). *L'argumentation dans le discours*. Paris: Armand Colin.
2. Austin, J. L. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: Clarendon Press.
3. Bühler, K. (1934). *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena: Gustav Fischer.
4. Charaudeau, P. (1997). *Le discours d'information médiatique*. Paris: Nathan.
5. Chevalier, C., & Delhi, L. (2017). *Modèles contemporains de la communication*. Paris: L'Harmattan.
6. Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
7. Foucault, M. (1969). *L'archéologie du savoir*. Paris: Gallimard.
8. Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York: Harper & Row.
9. Hymes, D. (1972). Models of the interaction of language and social life. In J. Gumperz & D. Hymes (Eds.), *Directions in Sociolinguistics*. New York: Holt, Rinehart & Winston, 35–71.
10. Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in Language*. Cambridge, MA: MIT Press, 350–377.
11. Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. In L. Bryson (Ed.), *The Communication of Ideas*. New York: Harper, 37–51.
12. Maingueneau, D. (2014). *Discours et analyse du discours*. Paris: Armand Colin.
13. Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). *The Mathematical Theory of Communication*. Urbana: University of Illinois Press.
14. van Dijk, T.A. (2014). *Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Бацевич, Ф.С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ: Академія, 2004.
16. Селіванова, О.О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Довкілля-К.

Дата першого надходження статті до видання: 19.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

**ГАЛУЗЕВЕ РЕМАРКУВАННЯ ТЕХНІЧНОЇ ЛЕКСИКИ
В ПЕРЕКЛАДНІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЇ 1960-Х РОКІВ
(НА МАТЕРІАЛІ «УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКОГО СЛОВНИКА» 1963 РОКУ)**

Леся Оліфіренко

кандидат філологічних наук, доцент,

Український мовно-інформаційного фонду НАН України

ORCID ID 0009-0009-5453-6090

olifirenkole@gmail.com

Ключові слова: *технічна лексика, ремарка, українсько-французький словник, термінологія.*

У статті проаналізовано особливості галузевого ремаркування технічної лексики в перекладній лексикографії 1960-х років на матеріалі першого «Українсько-французького словника» 1963 року. Об'єктом дослідження є технічна та науково-технічна термінологія, зафіксована в реєстрі цього перекладного загальномовного словника, предметом – принципи її ремаркування, галузева диференціація та ступінь системності використання відповідних позначок. У роботі розглянуто кількісне представлення технічної лексики в цьому словнику, охарактеризовано типи галузевих ремарок (техн., ел., фіз., мат., мор., ав. та ін.), а також проаналізовано випадки комбінованого ремаркування, що відображають міждисциплінарний характер термінів. Порівняльний аналіз із академічними тлумачними словниками української мови – «Словником української мови» в 11 томах та «Словником української мови» у 20 томах – дав змогу виявити спільні й відмінні підходи до кваліфікації та ремаркування технічної лексики в словниках різного типу. Установлено, що в Українсько-французькому словнику 1963 року галузеве ремаркування виконує не лише ідентифікаційну, а й пояснювальну функцію, орієнтуючи користувача на сферу фахового вживання терміна, що не є типовим для перекладних загальномовних словників. Окрему увагу приділено технічним лексемам без галузевих позначок та причинам їхнього немаркованого подання. Зроблено висновок, що аналізоване видання посідає проміжне місце між перекладним і термінологічно орієнтованим словником, а його практика галузевого ремаркування відбиває лексикографічні та науково-технічні пріоритети доби. Результати дослідження можуть бути використані в подальших студіях з історії української лексикографії, термінографії, а також із проблем ремаркування спеціальної лексики.

**SUBJECT-FIELD LABELING OF TECHNICAL VOCABULARY
IN TRANSLATION LEXICOGRAPHY OF THE 1960S
(BASED ON THE UKRAINIAN-FRENCH DICTIONARY OF 1963)**

Lesya Olifrenko

*PhD in Linguistics, Associate Professor,
Ukrainian Lingua-Information Foundation of NASU*

Key words: *technical vocabulary, usage label, Ukrainian-French dictionary, terminology.*

The article analyzes the features of subject-field labeling of technical vocabulary in translation lexicography of the 1960s, based on the first Ukrainian-French Dictionary published in 1963. The object of the study is technical and scientific-technical terminology recorded in the register of this general bilingual dictionary, while the subject of the research comprises the principles of its labeling, field differentiation, and the degree of consistency in the use of relevant labels. The paper examines the quantitative representation of technical vocabulary in the dictionary, characterizes the types of subject-field labels (tech., elec., phys., math., mar., aviat., etc.), and analyzes cases of combined labeling that reflect the interdisciplinary nature of technical terms. A comparative analysis with academic explanatory dictionaries of the Ukrainian language – the eleven-volume Dictionary of the Ukrainian Language and the twenty-volume Dictionary of the Ukrainian Language – made it possible to identify common and divergent approaches to the qualification and labeling of technical vocabulary in dictionaries of different types. It has been established that in the Ukrainian–French Dictionary of 1963 subject-field labeling performs not only an identificational but also an explanatory function, orienting the user toward the professional domain of term usage, which is not typical of general bilingual dictionaries. Particular attention is paid to technical lexical units without subject-field labels and to the reasons for their unmarked presentation. It is concluded that the dictionary under analysis occupies an intermediate position between a translation dictionary and a terminologically oriented reference work, and that its subject-field labeling practices reflect the lexicographic and scientific-technical priorities of the period. The results of the study may be used in further research on the history of Ukrainian lexicography, terminology studies, and issues of labeling specialized vocabulary.

Українсько-французький перекладний загальнономовний словник авторів О. Андрієвської та Л. Яворської (близько 50 тисяч слів), що вийшов друком у Києві 1963 року (далі – УФС-63), є першим масштабним перекладним виданням такого типу в українській лексикографії ХХ століття. Його структура, добір лексики та принципи ремаркування відображають не лише мовну практику свого часу, але й культурно-політичні та науково-технічні орієнтири тієї доби, слугуючи своєрідним культурним вікном у 60-ті роки минулого століття. На особливу увагу заслуговує технічна термінологія, яка надзвичайно широко представлена в УФС-63. Це можна пояснити як впливом активної індустріалізації та науково-технічного прогресу в СРСР у 1950–60-х роках, так і прагненням укладачів презентувати в перекладі практично значиму лексику, що відповідала

ідеологічному впливу на технічний розвиток держави. УФС-63 має нормативний характер. Це досягається: 1) добором лексики його реєстру, подаванням до слів усталених граматичних форм та наголосів і додержанням сучасного для 60-х рр. ХХ ст. правопису; 2) стилістичною характеристикою слів і визначенням галузей їх використання; 3) показом тих значень і їхніх відтінків, які мають слова в літературній мові; 4) перекладом на французьку мову; 5) ілюстраціями, що дають живі приклади вживання слів і їхнього стилістичного забарвлення.

Попри відмінності в типології словників, порівняння перекладного словника із тлумачними академічними словниками 1970–1980 років (Словник української мови в 11 томах; далі – СУМ-11) та 2010–2025 років (Словник української мови у 20 томах; далі – СУМ-20)

є виправданим у межах аналізу практики стилістичного та галузевого ремаркування технічної лексики. Ремарки в усіх трьох джерелах виконують подібну функцію: засвідчують статус слова (словосполучення) як терміна, спеціальної лексеми або позначають сферу вживання. Тому зіставлення дає можливість оцінити, наскільки послідовно маркується технічна лексика в лексикографічній традиції різних форматів і періодів.

Актуальність. Попри нетермінологічний характер УФС-63, значну частину його лексичного матеріалу становлять саме терміносистеми різних галузей науки і техніки. Однак ці терміни не завжди послідовно промарковані укладачами, тому актуальним є дослідження технічної лексики з огляду на фахові ремарки в цьому перекладному словнику порівняно з тлумачними словниками СУМ-11, СУМ-20. Така робота дає змогу виявити особливості систематизації спеціальної лексики в різних типах словників і простежити зміни в підходах до стилістичного та функціонального ремаркування термінів.

Метою статті є аналіз статусу технічної термінології в УФС-63, виявлення специфіки ремаркування технічної лексики, її кількісного представлення та порівняння за цими показниками з академічними тлумачними словниками української мови.

Методи та матеріал дослідження. У дослідженні застосовано метод лексикографічного опису, порівняльний аналіз ремаркування, кількісний підрахунок одиниць, класифікацію лексем за галузевою приналежністю, а також семантичну інтерпретацію у випадках розбіжностей між словниками. Методологічну основу становить зіставлення принципів ремаркування в словниках різного типу (перекладного й тлумачних) та виявлення лексикографічної практики кваліфікації технічної термінології у ХХ–ХХІ століттях. Матеріалами дослідження стали перекладний загальномовний УФС-63 та академічні тлумачні словники сучасної української мови СУМ-11 та СУМ-20.

Із УФС-63 було відібрано лексеми з ремарками технічного характеру (*ав., астр., ел., мат., мех., мор., техн., фіз.* тощо), а також терміни та термінологічні сполучення, що мають очевидну належність до технічної сфери, але не мають стилістичного ремаркування. В УФС-63 галузеві позначки стосуються не лише вузької технічної лексики, а й суміжних галузей знань – хімії, фізики, математики, астрономії тощо. У зв'язку з цим під термінами технічного спрямування маємо на увазі як безпосередньо технічні позначення (напр., *техн., ел., буд.*), так і наукові терміни, дотичні до технічної сфери.

Відомо, що перекладні словники не завжди передбачають наявність стилістичних або

галузових ремарок, оскільки їхня основна функція – забезпечення міжмовної відповідності. Натомість граматичні ремарки (рід, відміна, вид, перехідність тощо) є традиційним і необхідним елементом перекладних видань, бо вони допомагають встановити коректну граматичну відповідність між мовами. Галузеве та стилістичне ремаркування, на відміну від граматичного, не є обов'язковим і залежить від лексикографічної концепції словника. Однак в УФС-63 широке й досить послідовне застосування позначок до спеціальної лексики – передусім технічної та наукової – демонструє прагнення укладачів не лише до адекватного перекладу, а й до лексикографічної стратифікації лексем за сферами вживання. Це робить дослідження ремаркування особливо показовим і цікавим для вивчення лексикографічної практики 1960-х років.

Для зіставного аналізу використано тлумачні словники СУМ-11 та СУМ-20. Станом на сьогодні опубліковано лише 16 томів СУМ-20 (від літери А до «рхатливий» включно). Відповідно, можливість порівняння технічних термінів між УФС-63 та СУМ-20 обмежується лише тими словами, що алфавітно вміщуються у вищевказані межі. Подальше зіставлення буде можливим після завершення повного видання СУМ-20.

Основними завданнями є виокремлення корпусу технічної термінології УФС-63 за типом ремарок та галузевою приналежністю; порівняння ремаркування цієї лексики в УФС-63 зі словниками СУМ-11 і СУМ-20; визначення ступеню системності та послідовності у використанні ремарок до технічної лексики в УФС-63; аналіз причин включення до перекладного словника нетермінологічного типу значної кількості термінів; виявлення спільних й відмінних тенденцій у підходах до ремаркування технічних термінів у перекладному і тлумачних словниках.

Дослідження термінологічної лексики в перекладних і тлумачних словниках розвивається в українській лексикографії з урахуванням як нормативних, так і комунікативно-прагматичних аспектів. У центрі уваги – проблеми ремаркування термінів, їхня інтерпретація та статус у реєстрі словника. Дослідниця Л. Боярова наголошує на нормативній функції академічних перекладних словників, які фіксують термінолексику як мовну норму певного періоду. Вона розглядає, як терміни подаються в таких словниках, зокрема в аспекті лексичної кодифікації та відповідності міжмовного перекладу (Боярова, 2014). І. Лось, аналізуючи джерела реєстру Російсько-українського академічного словника за редакцією А. Кримського та С. Єфремова, порушує питання традицій добору лексики до

академічних праць. Ці спостереження можна частково екстраполювати й на перекладну лексикографію, де також формувалася особливий підхід до корпусу термінів (Лось, 2018). У низці праць Л. Симоненко розкрито статус терміна в загальнономовних словниках та простежено тенденції сучасної української термінографії. Дослідниця вказує на відсутність єдності в ремаркуванні термінів і підкреслює необхідність системного підходу до представлення спеціалізованої лексики у словниках різного типу (Симоненко, 2013, 2014). Л. Томіленко у своїх працях простежує особливості репрезентації галузевої лексики в українських перекладних загальнономовних словниках 1917–1933 років, а також у лексикографічній практиці Віктора Дубровського. Її дослідження ілюструють, як термінологічні одиниці інтегруються до загальнономовного реєстру та які позначки супроводжують їх у перекладних виданнях (Томіленко, 2021, 2024). Проблему класифікації терміна як реєстрової одиниці розглядають О. Черниш, І. Башманівська та М. Кошелева, аналізуючи відмінності між загальнономовною лексикою і спеціалізованими одиницями в укладанні словників (Черниш, 2023). З-поміж іноземних дослідників увагу привертає С. Breul, який розглядає мовну специфіку авіаційної галузі, підкреслюючи важливість лінгвістичної точності у фаховій комунікації (Breul, 2013). А. Condamines та А. Picton у своїй праці досліджують принципи текстової термінології, наголошуючи на потребі контекстуалізованого подання термінів у словниках (Condamines, 2022). М. Łukasik висвітлює когнітивну й лінгвістичну багатовимірність термінологічного словника як засобу спеціалізованої комунікації, що також може бути релевантним при аналізі галузевої лексики у перекладних джерелах (Łukasik, 2012).

Результати та обговорення.

Типологія та особливості ремаркування технічної лексики. У складі реєстру УФС-63 виявлено 1 465 слів і словосполучень, які позначено галузевими ремарками, що відповідають технічній сфері. Це становить 2,93 % від усього обсягу лексики словника. Така кількість є досить показовою з огляду на те, що УФС-63 належить до загальнономовного типу перекладних словників, де технічна термінологія зазвичай не посідає чільне місце. Така значна наявність технічних термінів у цьому лексикографічному ресурсі зумовлена, з одного боку, загальним контекстом його створення – епохою науково-технічного поступу, індустріалізації, розбудови радянської економіки та орієнтації на спеціалізовану освіту. Словник мав відображати не лише загальнономовну лексику, а й актуальні на той час поняття

та терміни таких галузей, як техніка, електротехніка, радіотехніка, авіація, автомобільна справа, фізика, математика тощо. З іншого боку, така кількість технічної лексики свідчить про прагнення укладачів забезпечити практичну корисність для фахівців, студентів технічних вишів і перекладачів. Тому логічно в передмові до цієї праці вказано: «Досить широко подано в словнику науково-технічну термінологію, слова і терміни з філософії, суспільних наук, мистецтва, юриспруденції тощо» (УФС, 1963: 3).

Семантико-граматичні особливості лексики з ремаркою *техн.* Лексика, маркована в УФС-63 як технічна, становить групу, що має такі семантичні параметри:

- назви технічних процесів, операцій, дій: *заземлення, екстрагування, електризація, електрозварювання, перехоплення, розточування, самозапалювання, трансляція, штампування* тощо;

- назви технічних приладів, пристроїв, механізмів, машин: *бусоль, випарник, випрямляч, високовольтний вмикач, відбивна піч, двигун, затискач, золотник, електромагніт, електрометр, компресор, комутатор, конвеєр, копер, магнето, манометр, радіатор* тощо;

- назви деталей, частин механізмів і конструкцій: *вал, вентиль, вертлюг, втулка, гніздо, жиклер, куліса, манжета, маховик, педаль, ротор, статор, шестірня, шків, шпindel* тощо;

- назви матеріалів та речовин: *барда, бут, віскоза, вогнетрива, газолін, ґрунтовка* (із літерою «ґ» згідно з тогочасним правописом), *гудрон, ебоніт, мазут, пульпа, шелак, шлак* тощо;

- назви одиниць вимірювання, величин, технічних характеристик: *ват, електрична сила, електротяга, маса, опір, сила, частота* тощо;

- терміни міжгалузевого вжитку (спільні для техніки, будівництва, авіації, гірництва тощо): *аерація, акомодация, апретур, апретурний, апретурник, апретурниця, бродило, бродильний, веленевий, вибірник, виробний, лонжерон, напруга, ніпель, охолодник, соленоїд* тощо.

Таке широке представлення лексики з ремаркою *техн.* засвідчує прагнення укладачів системно охопити основні сфери технічного знання того часу, коли укладався словник. Лексеми стосуються як фундаментальних технічних понять (на кшталт *об'єм, сила, тиск*), так і вузькофахової лексики (*бресберг* – термін гірничої, технічної галузі; *коротка хвиля* – з галузі радіотехніки; *талі* – з технічної галузі; *чушка* – металургійний термін), що ілюструє широкий підхід до добору та ремаркування технічної термінології в УФС-63.

Типологія галузевих ремарок. В УФС-63 ремаркування галузевої приналежності лексики

є одним із важливих засобів лексикографічної стратифікації. Загалом виявлено 14 типів технічних ремарок, а саме: *ав.* (авіація), *авт.* (автомобільна справа), *буд.* (будівельна справа), *гірн.* (гірнична справа), *зал.* (залізнична справа), *ел.* (електротехніка), *мат.* (математика), *мет.* (металургія), *мех.* (механіка), *мор.* (морська справа), *рад.* (радіотехніка), *спец.* (спеціальний термін), *техн.* (техніка), *фіз.* (фізика).

Найчастотнішими ремарками технічної галузі в УФС-63 є *техн.*, *мор.*, *фіз.*, *мат.*, *зал.*, *ав.*, *ел.*, що підтверджує спрямованість словника на фіксування лексики з актуальних на той час галузей радянської науки і техніки – власне техніки, електротехніки, фізики, математики, морської справи тощо. Наприклад, ремарка *техн.* супроводжує понад 600 реєстрових одиниць, *мор.* – понад 210, *фіз.* – понад 200, *мат.* – 159, *зал.* – 65, *ав.* – 58, *ел.* – 49 (діаграма 1).

Зрозуміло, що кількісна перевага окремих ремарок вказує на інтенсивний розвиток відповідних науково-технічних сфер у добу укладання словника, а також на запит до перекладного інструментарію, здатного охопити спеціалізовану лексику.

Особливою рисою УФС-63 є наявність комбінованого ремаркування термінів, коли до одного реєстрового слова або його значень подано дві або більше галузевих ремарок. Такий підхід засвідчує спробу максимально точно передати поліфункціональність терміна, зафіксувати його міжгалузеве використання. Так, наприклад, слова *капот* та *лонжерон* мають ремарки *техн.*, *ав.*, що вказує на їхнє вживання як у загальнотехнічному контексті, так і у вузькоспеціалізованій авіаційній сфері. Така стратегія

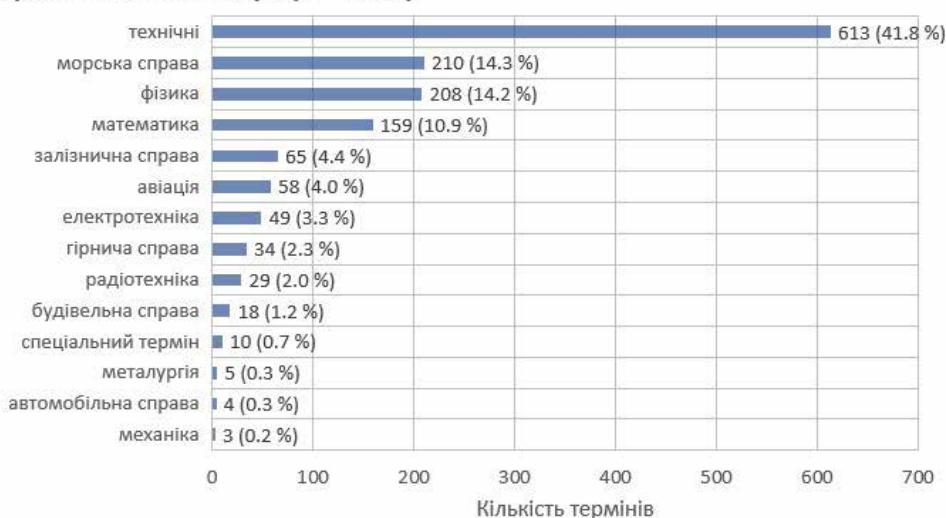
ремаркування дає змогу укладачеві уточнити сферу використання терміна, зберігаючи при цьому його міжгалузеву функціональність. Лексеми *сила* та *стиснений* позначені ремарками *техн.*, *фіз.*, що вказує на перехідність понять між прикладною технікою та фундаментальною фізикою. Слова *колектор* і *комутатор* мають ремарки *техн.*, *ел.* відповідно до їхнього частотного вживання в електротехніці, при цьому зазначено й загальнотехнічну значущість термінів.

Ремарку *техн.* із позначками інших точних та природничих наук спостерігаємо, наприклад, ще в таких групах позначень:

- *техн.*, *ав.* (*капот*, *лонжерон*);
- *техн.*, *анат.* (*пульпа* – суміш твердих частинок з рідиною і м'яка сполучна тканина, пронизана нервовими закінченнями, лімфатичними й кровоносними судинами, що заповнює порожнину зуба);
- *техн.*, *військ.* (*лінкор*, *міна*, *мінний*, *мінувати*, *монітор*, *сигнальний* тощо);
- *техн.*, *гідрол.* (*водоспуск*);
- *техн.*, *ел.* (*ввід*, *високовольтний*, *вмикач*);
- *техн.*, *мед.*, *хім.* (*екстрагувати*);
- *техн.*, *мор.* (*ротор*, *строп*);
- *техн.*, *орніт.* (*фрегат* – тип морського судна і вид птаха);
- *техн.*, *рад.* (*регенератор*);
- *техн.*, *фіз.* (*сила*, *стиснений*);
- *техн.*, *хім.* (*відганяти* / *відгонити* / *відігнати*, *детонація*, *карбюратор*, *карбюрація*, *переганяти* / *перегнати*, *перегонка*, *редуктор*, *хромистий*) та ін.

Комбіноване ремаркування багатозначних слів (на кшталт *азимут*, *екстрагувати*, *ефузія*,

Терміни технічної галузі (n = 1 465)

Діаграма 1. Терміни технічної галузі в УФС-63

перфорація, пульпа, рефракція, синус, триангуляція, фрегат) демонструє спільні зони лексичного вжитку, де один термін реалізується в кількох галузях одночасно. На особливу увагу заслуговує поєднання технічної ремарки з назвами мистецьких або прикладних сфер, як-от *техн., живп. (грунт, ґрунтовка, ґрунтувати)* та *техн., муз. (педаля)*.

Низка термінів (*абордаж, галера, капер, таран*) отримала у словнику комбіновану ремарку *мор., іст.*, що свідчить про належність цих одиниць як до морської справи, так і їхню часову віддаленість. Такі слова описують явища чи поняття, що були характерними для морської лексики минулих часів, але в сучасній для укладачів УФС-63 морській термінології їх уживали уже здебільшого в історичному або образному контекстах. Таким чином, подвійна ремарка фіксує і галузь, і актуальність ужитку, поєднуючи в одному позначенні професійну належність слова та його хронологічну специфіку. У лексикографічній практиці УФС-63, очевидно, не проводили чіткої межі між науками як такими та фаховою або мистецькою сферами, а ремаркування мало фіксувати сферу вживання, а не статус галузі як суто наукової. З цього випливає, що в УФС-63 галузева ремарка радше вказує на функціональну приналежність лексеми, ніж на її сувору наукову спеціалізацію. Це підкреслює прагнення укладачів не до суворої термінографічної класифікації, а до відображення реального мовного використання у професійних, технічних і культурних контекстах.

Лексеми технічного змісту б/р в УФС-63. Під час аналізу реєстру УФС-63 було виявлено 20 лексем, які за своїм значенням належать до технічної або спеціалізованої сфери, проте в словнику не мають жодної галузевої позначки. Вони не марковані, хоча демонструють тематичну різноманітність, а саме:

- назви оброблення речовин, технологічних процесів: *дистиляція, дистильований, дистиллювати, осадка*;
- назви вимірювань та технічних характеристик: *іраціональне число, частота*;
- назви технічних розчинів, інструментів, пристроїв: *анкер, капсула, манжета, фіксатив*;
- назви будівельних, металообробних понять: *вальцьований, вальцювати, стальований, шалівка*;
- інші спеціальні терміни: *вичіски, лучковий, фок-щогла, формула, шапкар*.

У СУМ-11 та СУМ-20 ці лексеми здебільшого марковані інакше (табл. 1).

Наявність деяких одиниць у реєстрі УФС-63 без жодного ремаркування їх або їхніх значень чи відтінків значень можна пояснити кількома причинами: редакційною непослідовністю

в дотриманні принципів ремаркування або прагненням укладачів зафіксувати загальнозживану лексику, не наголошуючи на її технічній приналежності.

Особливості галузевого ремаркування у перекладному словнику. Галузеве ремаркування в перекладних словниках, на відміну від тлумачних, не є обов'язковим компонентом лівої частини словникової статті. Основною функцією перекладного лексикографічного ресурсу є забезпечення міжмовної еквівалентності, що зумовлює переважання граматичних, а не стилістичних чи термінологічних позначок. Однак в УФС-63 спостерігаємо виразну тенденцію до галузевої стратифікації лексики, зокрема термінологічної, що вирізняє це видання з-поміж інших перекладних словників загальномовного типу. Прагнення укладачів до подання наукової і технічної лексики в її фаховому контексті відбиває спробу розширити функціональне призначення перекладного словника: від простої трансляції значень – до орієнтації користувача в умовах спеціалізованого використання терміна. Застосування галузевих ремарок в УФС-63, вочевидь, було обумовлене загальною лексикографічною політикою середини ХХ століття: необхідністю нормування, систематизації та популяризації фахової лексики в час інтенсивного науково-технічного поступу суспільства. Така практика наближає УФС-63 до ролі, притаманної тлумачним або термінологічним словникам, у яких галузеве ремаркування виконує не лише ідентифікаційну, а й когнітивну функцію. Це дає змогу вважати УФС-63 своєрідним гібридним словником – перекладним за типом, але з елементами галузевого опису, характерного для термінографії.

Лексика, представлена лише в УФС-63: спроба пояснення її відсутності в СУМ-11 і СУМ-20. Окремий шар лексики УФС-63 становлять одиниці, які не ввійшли до загальномовних тлумачних словників – ні до СУМ-11, ні до СУМ-20. Таких одиниць, за результатами опрацювання словника, виявлено 61. Вони заслуговують на особливу увагу, оскільки так чи так відображають мовну норму 1960-х років, зокрема в технічному, науковому та виробничому дискурсах. Причини їхньої відсутності у СУМ-11 і СУМ-20 можуть бути пояснені кількома причинами:

- зникненням відповідних понять: частина лексем, зафіксованих в УФС-63, позначала реалії, що втратили актуальність або були витіснені іншими технологіями й поняттями. Слова *автосани, агропоміа, агропропаганда, бронбашта, газомотор, паронагрівник, самозапалювач, світлограма, тіпалка* та ін. втратили своє денотативне навантаження через зникнення

Слова й словосполучення в УФС-63 б/р та їх статус у СУМ-11 та СУМ-20

Слова, словосполучення б/р в УФС-63	Ремаркування в СУМ-11	Ремаркування в СУМ-20
анкер	б/р	б/р (основне значення), а також техн., інформ.
вальцювальний	<i>техн.</i>	<i>техн.</i>
вальцювати	<i>техн.</i>	<i>техн.</i>
вичіски	<i>спец.</i>	<i>спец.</i>
дистилювати	<i>техн.</i>	<i>фіз., хім.</i>
дистиляція	<i>техн.</i>	<i>фіз., хім.</i>
дистильований	<i>техн.</i>	<i>фіз., хім.</i>
іраціональне число	–	<i>термін (Δ)</i>
капсула	<i>техн., анат., фарм</i>	<i>б/р (основне значення), а також анат., фарм., техн.</i>
кочегарка	<i>техн.</i>	<i>техн.</i>
лучковий	<i>спец. / архт.</i>	<i>техн., архт.</i>
манжета	<i>б/р (основне значення), а також техн.</i>	<i>б/р (основне значення), а також техн.</i>
осадка	<i>б/р (основне значення), а також мор., спец.</i>	<i>мор., спец.</i>
сталюваний	<i>спец.</i>	
фіксатив	<i>спец.</i>	
фок-щогла	<i>мор.</i>	
формула	<i>б/р (основне значення), а також мат., хім.</i>	
частота	<i>б/р (основне значення), а також спец.</i>	
шалівка	<i>буд.</i>	
шапка	<i>спец.</i>	

самих предметів або явищ, які вони позначали. Їх вилучення з подальших словників логічно зумовлене втраченою комунікативною потребою;

- зміною мовної норми: частина лексики з УФС-63 перестала відповідати тогочасним нормам літературної української мови. Наприклад, конструкції з композитом *-видний* (наприклад, *голковидний, променевидний*) у сучасній українській мові витіснено формами з композитом *-подібний* – *голкоподібний, променеподібний*. Така еволюція стосується також слів на кшталт *аерофотозйомка* (заміщено формою *аерофотознімання*), *анестезуючий* (відсутнє у СУМ-11, а в СУМ-20 заміщено формою *анестезувальний*), *вантажопідійомник* (відсутній у СУМ-11, а в СУМ-20 заміщено формою *вантажопідіймач*), *задувка* (в СУМ-11 зафіксовано, а в СУМ-20 замінено формою *задування*), *зварка* (в СУМ-11 має ремарку *техн., рідко*, у СУМ-20 заміщено формою *зварювання*), *теплоємність* (витіснене терміном *теплоємність*);

- витісненням або заміною русизмів та кальок: слова на кшталт *настройка, недовиробка, обезжирювати, обкатка, обточка, приїск* є кальками з російської мови, які хоча й були вживаними в 1960-х роках, пізніше зазнали витіснення або заміни відповідниками з питомою українською

морфологією (*налагодження, неповне вироблення, знежирювати, оброблення тощо*);

- приналежністю термінів до вузькоспеціалізованої лексики: слова на кшталт *термоскоп, форстенъга, шумпеленгатор* позначають реалії з вузького професійного вжитку – морської справи, фізики або спеціальних інженерних процесів. Їх можна кваліфікувати як терміни, які належать до фахової (галузевої) лексики й такі, що не мають значного поширення за межами професійного середовища. Саме тому такі одиниці не були включені до загальнономовних словників, орієнтованих на загальнонаціональний лексичний фонд, адже, на думку Л. Симоненко, «місце вузькогалузевих термінів – у галузевих словниках» (Симоненко, 2013: 222).

Висновки. Отже, УФС-63 має подвійну функцію: перекладного джерела, а також фіксатора технічної лексики доби індустріалізації, тож обсяг термінів (≈ 3 % реєстру) значно перевищує середні показники загальнономовних перекладних словників. Галузеве ремаркування є загально системним, але деякі відсутні галузеві позначки свідчать про певну непослідовність. Комбіновані ремарки демонструють урахування міждисциплінарності технічних понять. Деякі русизми української частини словника вказують на тодішню

політику калькування, що нині замінюють питомими українськими відповідниками. Галузеве ремаркування УФС-63 виконує не лише ідентифікаційну функцію, а й евристичну, розкриваючи смислові межі терміна у фахових дискурсах. Комбіновані позначення надають лексемам багатовимірності й засвідчують міждисциплінарний підхід до подання термінів, що було новаторським для перекладного загальнономовного словника у середині ХХ століття. Варто підкреслити, що викладені підходи продовжують розвиватися академічною українською лексикографією. Так, СУМ-11 уперше запропонував, хоч і досить загальну, систему галузевих ремарок, увівши нормативний стандарт ремаркування спеціальної лексики у другій половині ХХ ст. СУМ-20, розширюючи та конкретизуючи цей підхід, упровадив багаторівневу (галузеву, стилістичну, часову) анотацію й цифрові пошукові інструменти, що робить технічні терміносистеми прозорішими для користувача. Така лексикографічна естафета дає змогу розглядати УФС-63 не ізольовано, а як логічну ланку в безперервному процесі кодифікації технічної лексики в українських академічних словниках. Подальше дослідження може бути спрямоване на детальний аналіз критеріїв немаркованого подання технічних лексем та вироблення типології причин їхньої ремаркової варіативності в словниках різного типу. Перспективним є також вивчення взаємодії галузевих, стилістичних і часових позначок у процесі кодифікації спеціальної лексики. Це дасть змогу точніше окреслити місце перекладних словників у формуванні національної термінографічної традиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боярова, Л. (2014). Академічні перекладні словники як сфера фіксування української термінолексики: Нормативний аспект. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*, 1127, 24–29.
2. Лось, О. (2018). Джерела реєстру російсько-українського академічного словника за редакцією А. Кримського та С. Єфремова та їхній вплив на академічний словник. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*, 4, 155–165.
3. Симоненко, Л. О. (2013). Термін у загальнономовних словниках. У *Українська і слов'янська тлумачна і перекладна лексикографія* (220–226). НАН України, Інститут української мови.
4. Симоненко, Л. О. (2014). Українська термінографія: Стан і перспективи. *Мовознавство*, 4, 28–35.
5. Томіленко, Л. М. (2021). Галузева лексика як частина реєстру «Словника московсько-українського» Віктора Дубровського. *Філологічний часопис*, 1(17), 132–140. <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2021.232711>
6. Томіленко, Л. М. (2024). *Галузева лексика в українській перекладній загальнономовній лексикографії 1917–1933 років*. УМІФ НАН України. <https://doi.org/10.33190/978-617-14-0236-2>
7. Черниш, О. А., Башманівська, І. В., & Кошелева, М. В. (2023). Термін як реєстрова одиниця. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 64, 149–153. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2023.64.34>
8. Breul, C. (2013). Language in aviation: The relevance of linguistics and relevance theory. *LSP Journal*, 4(1), 71–86. <https://rauli.cbs.dk/index.php/lspcog/article/view/4082>
9. Condamines, A., & Picton, A. (2022). Textual terminology: Origins, principles and new challenges. In *Theoretical perspectives on terminology* (pp. 219–235). John Benjamins Publishing Company.
10. <https://doi.org/10.1075/tlpr.23.10con>
11. Łukasik, M. (2012). Terminological dictionary as a comprehensive cognitive and linguistic tool. *Kalba ir kontekstai*, 5(1), 98–108.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. УФС-63 – Українсько-французький словник: Бл. 50000 слів / [За ред. О. О. Андрієвської, Л. А. Яворської]. К.: Рад. школа, 1963. 836 с.
2. СУМ-11 – Словник української мови: в 11 томах / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.] К.: Наукова думка, 1970–1980.
3. СУМ-20 – Словник української мови: у 20 томах / [за ред. В. М. Русанівського]. К.: Наукова думка, 2010. НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. К.: Наукова думка, 2010–2024. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=89768&page=2743>

Дата першого надходження статті до видання: 09.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ КРАЇНОЗНАВЧИХ ПРОЄКТІВ У КОНТЕКСТІ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Олена Павлишинець

старша викладачка

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0002-6368-6535

olena.pavlyshynets@cnu.edu.ua

Богдана Петришак

старша викладачка

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0002-5154-2403

bohdana.petryshak@cnu.edu.ua

Ключові слова: *дослідницька компетентність, країнознавство, проектна діяльність, міжкультурна комунікація, пошукова діяльність, прикладна лінгвістика, дискурс-аналіз.*

У статті досліджено педагогічні умови формування дослідницької компетентності студентів німецької філології шляхом реалізації країнознавчих проєктів. Здатність до самостійної дослідницької діяльності є важливим елементом компетентнісної парадигми сучасної філологічної освіти і якісної підготовки майбутніх фахівців та науковців. Одним зі шляхів формування цієї здатності є запровадження дослідницьких проєктів різноманітного спрямування та тематики. Проєкти з країнознавчим компонентом, які унаочнюють зв'язок мови з соціокультурним середовищем, є актуальними та демонструють реальні та живі взаємозв'язки між культурними просторами, підвищують інтерес студентів до дослідницької діяльності у знайомих контекстах та сприяють популяризації вивчення іноземних мов та культур. Запровадження та втілення проєктів на актуальну країнознавчу тематику розглядається на різних етапах навчання в університеті та з урахуванням структурних компонентів дослідницької компетентності (когнітивного, операційно-діяльнісного, мотиваційного, рефлексивного тощо). Проектна діяльність у сфері країнознавства обґрунтовується через особливий акцент на розвиток ключових компетентностей студентів та пропонується через інтеграцію в навчальні курси країнознавства, дискурс-аналізу та соціолінгвістики. В рамках описаного дослідження запропоновано модель-приклад країнознавчого проєкту для студентів, а саме „Deutsche Spuren in Ivano-Frankivsk“, на основі якого описано позитивні сторони реалізації схожих проєктів та проаналізовано ймовірні труднощі, які можуть виникати, особливо під час реалізації проєктів на початкових рівнях вивчення мови, а також на ранніх етапах дослідницької діяльності. Через рефлексію щодо втіленого проєкту окреслено майбутні перспективи схожих та інших досліджень і доведено, що поєднання прикладної лінгвістики та міжкультурного аналізу сприяє розвитку пошукової діяльності, критичного мислення, академічного письма та інтерпретації мовних явищ у соціокультурному контексті.

FOSTERING RESEARCH COMPETENCE IN STUDENTS THROUGH THE IMPLEMENTATION OF COUNTRY-STUDIES PROJECTS IN THE CONTEXT OF APPLIED LINGUISTICS

Olena Pavlyshynets

Senior Lecturer

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Bohdana Petryshak

Senior Lecturer

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Key words: *research competence, country studies, project-based activity, intercultural communication, research activity, applied linguistics, discourse analysis.*

The article examines the pedagogical conditions for the development of research competence among students of German philology through the implementation of country studies projects. The ability to conduct independent research is an important element of the competence-based paradigm of modern philological education and the high-quality training of future specialists and scholars. One of the ways to develop this ability is the introduction of research projects of various orientations and thematic focuses. Projects with a country studies component, which illustrate the connection between language and the sociocultural environment, are particularly relevant as they demonstrate real and living interrelations between cultural spaces, increase students' interest in research activity within familiar contexts, and contribute to the popularization of studying foreign languages and cultures. The introduction and implementation of projects on relevant country studies topics are considered at different stages of university education and with regard to the structural components of research competence (cognitive, operational-activity, motivational, reflective, etc.). Project-based activity in the field of country studies is substantiated through a particular emphasis on the development of students' key competences and is proposed through its integration into courses in country studies, discourse analysis, and sociolinguistics. Within the framework of the described study, a model example of a country studies project for students is proposed, namely "Deutsche Spuren in Ivano-Frankivsk", on the basis of which the positive aspects of implementing similar projects are described and possible difficulties that may arise are analyzed, especially during the implementation of projects at the initial levels of language learning as well as at the early stages of research activity. Through reflection on the implemented project, the future prospects of similar and other studies are outlined, and it is demonstrated that the combination of applied linguistics and intercultural analysis contributes to the development of research activity, critical thinking, academic writing, and the interpretation of linguistic phenomena within a sociocultural context.

Вступ. Компетентнісна парадигма сучасної філологічної освіти орієнтує підготовку майбутніх германістів на формування здатності до самостійної дослідницької діяльності. Реалізація проектів різного спрямування та тематики є серед багатьох інших також важливим засобом формування дослідницької компетентності студентської молоді. Завдяки проектам з країнознавчим компонентом, які унаочнюють зв'язок

мови з соціокультурним середовищем, активізується інтерес студентів до дослідницької діяльності у знайомих контекстах та популяризується вивчення іноземних мов та культур.

Аналіз досліджень. В Україні теоретичні засади компетентнісного підходу, який передбачає розвиток пошукової та дослідницької діяльності студентів через спрямованість на результат, комунікативну спрямованість та

діяльнісний характер, розробляли О.Я. Савченко (дослідження ключових компетентностей та діяльнісного підходу в освіті), В.І. Редько (розробка методики навчання іноземних мов в школах), С.Ю. Ніколасва (комунікативний метод навчання іноземних мов), Н.І. Бориско (розвиток іншомовної комунікативної компетентності), О.Б. Бігич (методика навчання іноземних мов у закладах вищої та середньої освіти), Т. Сергієнко (реалізація компетентнісного підходу). Методологію наукового пошуку у вищій школі досліджував С.У. Гончаренко. Дослідження проєктного методу бере початок у працях Дж. Дьюї та В. Кілпатріка (розробка методу активного навчання), розвивали цей методи Д.Л. Фрід-Бут, С. Хайнс, М. Легутке, М. Шарт, Г. Томас, Р. Рібе, Н. Відаль. Проблеми навчання країнознавства та міжкультурної комунікації розглядали Г.-Ю. Крум та М. Бюрам.

Матеріал та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували матеріали програми DLL1 – Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung (Вчимося навчати німецької – Навчальна компетентність та організація навчання) та власний практичний дослідницький проєкт “Forschungsprojekt zur entdeckenden Landeskunde” («Дослідницький проєкт на країнознавчу тематику»), відповідно власна гіпотеза, імпульси, кроки реалізації проєкту, індикатори та спостереження, а також роздаткові матеріали, інструкції, моделі та схеми.

При підготовці статті використано: метод аналізу та синтезу наукових джерел; метод моделювання педагогічного процесу; метод педагогічного спостереження; метод експертної оцінки; елементи дискурс-аналізу; метод опитування та кількісний метод.

Поштовхом до нашого дослідження стали ідеї німецьких дослідників М. Легутке та М. Шарта, які розглядають навчальний простір як простір для дослідження і таким чином метафоризують класну кімнату або студентську аудиторію, перетворюючи її з одного боку на об’єкт методичних досліджень, а з іншого – на активного суб’єкта дослідницької діяльності, що здатен втілювати та реалізувати проєкти та ідеї у відповідному освітньому середовищі (Schart, Legutke, 2025). На основі діяльнісного підходу науковці обґрунтовують необхідність та важливе значення трансферу теоретичного знання студентської та учнівської молоді у практичні вміння, зокрема і у самостійну наукову діяльність. Такий вид діяльності – наукова діяльність через власний досвід – стає, на думку дослідників, особливим пунктом перетину теоретичного знання, практичних дій та пізнання через власний досвід (Schart, Legutke, 2025). При цьому пропонується дослідження

цікавих тем, дослідження власного навчання шляхом рефлексій та критичного аналізу процесу навчання та дослідження навчання, коли дослідник виступає у ролі викладача (методичні дослідження). Дослідження різних напрямів передбачають міцні теоретичні основи, достатньо практичного досвіду та певні навички наукової діяльності. Найпростішими з огляду на це є різноманітні дослідження шляхом проєктів на цікаву тематику, зокрема країнознавчу. Оскільки вивчення іноземних мов відбувається невідривно від соціокультурного контексту, то автори ідеї наголошують на особливій актуальності країнознавчих проєктів: Навчання німецької мови, яке має на меті активне використання іноземної мови в навчальному просторі, потребує відповідної тематики, яка враховує інтереси учнів, мотивує до активного навчання, досліджень та пошуку, але водночас відкриває для учнів нові перспективи на власну культуру та на культуру німецькомовних країн. Саме це є ідеальним вихідним пунктом, щоб спонукати та заохочувати учнів та студентів до власних досліджень (Schart, Legutke, 2025).

Країнознавча тематика є особливо релевантною для дослідницьких проєктів учнів та студентів, оскільки окрім формування дослідницької компетентності, вона сприяє підвищенню зацікавленості до життя та побуту, історії та культури німецькомовних країн, що підвищує інтерес до вивчення німецької мови та мотивації учнів та студентів.

В цьому контексті нас зацікавила концепція «дослідницького країнознавства» („entdeckende Landeskunde“), яка з’явилася ще у 80-х роках у дослідженнях Р. Віке. Такі дослідження передбачають, що учні можуть дізнаватися нове від сучасників, проводити пошукову дослідницьку діяльність в бібліотеках та архівах або спостереження в населених пунктах. З часу перших проєктів «дослідницького країнознавства» ці можливості значно розширилися завдяки цифровізації та поширенню інтернету.

Саме цей підхід і став поштовхом для нашого модельного дослідження, а саме для пропозиції дослідницького країнознавчого проєкту для студентів. Метою нашого «дослідження про дослідження» було визначити особливості формування дослідницької та інших компетентностей студентів в рамках проєктної діяльності, коли вони проводять пошук інформації до теми, дискутують, аналізують знайдені джерела та інформацію, проводять критичний аналіз, роблять висновки та повинні підсумувати та презентувати проєкт на певну тему. Водночас відбувалося спостереження мотивації та інтересу студентів до німецької мови та культури

німецькомовних країн та розвитку ключових компетентностей.

Результати та обговорення. Студентам було запропоновано провести власне дослідження на тему “Deutsche Spuren in unserer Region” («Німецькі сліди в нашому регіоні»), в рамках якого вони спочатку отримали інформацію щодо дослідницької діяльності, загальну інформацію щодо теми та основних аспектів дослідження, основних кроків в рамках дослідження та змогли обрати конкретну тему для свого проєкту. В подальшому студенти проводили пошук інформації та аналізували джерела до обраної теми, користуючись мережею інтернет шукали зображення різних часів та інші свідчення, які могли би підтвердити історичну достовірність знайдених відомостей. На наступному етапі студенти аналізували результати своїх пошуків та уклали тексти для відео-презентацій на відповідну тему. Працюючи в невеликих групах, студенти записали відео німецькою мовою про відповідні історичні та культурні пам'ятки, які вказують на тісний зв'язок з німецькомовним простором. Ці відео-візитівки студенти опублікували в мережі (цифрова дошка Padlet) (Pavlyshynets, Petryshak, 2025) і презентували під час підведення підсумків проєкту. В рамках дослідження студенти також заповнювали відповідні опитувальники про враження, думки та ідеї щодо реалізації проєкту, які стали джерелом для спостереження особливостей організації дослідницької діяльності студентів.

Варто наголосити на змістовій стороні проєкту, як важливому аспекті дослідження, адже зміст повинен бути цікавим, не надто складним, але і не надто простим та знайомим широкому загалу та студентам зокрема, оскільки це заперечило б актуальність проєкту і певну наукову новизну. Тому студенти постали перед непростим завданням: віднайти і вдало презентувати маловідомі місцини нашого міста з огляду на їх історію та певну цінність і взаємозв'язки з німецькомовним соціокультурним простором. Так, увага студентів була присвячена двом важливим етапам в історії нашого міста: так званому німецькому колонізаторству шляхом просвітницької діяльності, яка в першу чергу асоціюється з іменем Теодора Цьоклера та «галицькими німцями», а також періоду панування Австро-Угорщини на території України, згадки про який пов'язані з іменами династії Габсбургів. Цікавинками, які віднайшли студенти шляхом самостійної пошукової діяльності, стали: німецький квартал віл (Deutsches Villenviertel), Німецький культурний дім (Deutsches Haus), притулок для нужденних гімназисток різних національностей (Heim Elim), німецька гімназія (Deutsches Gymnasium), вулиця

Т. Цьоклера (Zöckler-Straße) та вулиця Василя Вишиваного. Знайдені культурні пам'ятки та їхні невідомі історії стали несподіванкою не лише для студентів з інших міст та регіонів, але і для мешканців міста. Цей ефект певної новизни і невідомого знайомого, яке зовсім поряд, суттєво пожвавив інтерес студентів до проєкту та мотивував їх якомога цікавіше презентувати свої результати (Pavlyshynets, Petryshak, 2025).

Важливим здобутком в рамках реалізації проєкту, який ми могли особливо активно спостерігати, стала ефективна командна робота студентів, яка, з одного боку, демонструє кооперативний характер сучасної дослідницької діяльності (раціональний розподіл обов'язків в групах, відповідальність за окремі кроки та завдання тощо), а з іншого боку – надає необхідний простір для самостійності студентів, в першу чергу через свободу прийняття рішень, вибір тематики та способів презентації продуктів проєкту.

Індикаторами, які свідчили про ці та інші особливості дослідницьких проєктів і які спостерігалися в рамках модельного дослідження були: інтерес та зацікавленість студентів щодо ідеї дослідження, їхня активна участь у всіх етапах проєкту, інтерес до нової інформації про німецькомовні країни та їхній можливий зв'язок з нашим регіоном, використання німецької мови на різних етапах реалізації проєкту, використання культурно специфічної лексики, самостійна пошукова діяльність, інтерес та бажання брати участь у схожих проєктах в майбутньому.

Ці показники знайшли відображення у відповідних опитувальниках, які студенти заповнювали анонімно, і які надали основні відомості для певних висновків в рамках нашого дослідження. Більшість студентів сприйняли ідею участі в дослідницькому проєкті з великим інтересом (85,7%), при цьому 71,5% зазначили, що охоче брали активну участь в проєкті. Усі учасники проєкту використовували німецьку мову частіше і довше розмовляли німецькою, опанували нову країнознавчу культурно специфічну лексику та використовували власні джерела та самостійно знайдену інформацію для підготовки проєкту. Пошукова діяльність відбувалася, головним чином, самостійно, проте підготовкою текстів для презентацій та відео-презентації студенти готували разом. Більшість студентів підкреслили значний інтерес до історично-культурних аспектів німецькомовного простору та зв'язків німецькомовних країн з нашим регіоном і виявили бажання брати участь у схожих дослідницьких проєктах в майбутньому (71,5%).

Висновки. Опрацювання даних та спостереження на різних етапах реалізації проєкту дозволяє зробити такі висновки:

Студенти беруть активну участь та виявляють великий інтерес до країнознавчих тем, особливо до нових аспектів культурної взаємодії між країнами. Відкриваючи нове для себе, отримуючи нові знання через власну пошукову діяльність вони отримують нові уявлення і досвід історично-культурних взаємозв'язків. При цьому вони збагачують свій лексичний запас, опановують нові мовні звороти, вчаться досліджувати та презентувати іноземною мовою, а також користуватися іншомовними джерелами та літературою. Важливим показником є зростання інтересу до культурних аспектів іноземної комунікації та мотивація для подальшої дослідницької діяльності.

Дослідницькі країнознавчі проекти мотивують студентів та учнів активно використовувати іноземну мову на різних етапах реалізації проекту, проте тематика проектів повинна відповідати інтересам учнів і студентів та сприяти їх зацікавленості до того чи іншого аспекту соціокультурного контексту. Водночас обов'язково рекомендується враховувати вікові особливості учнів та студентів та актуальні сфери їх повсякдення. Таким чином, в рамках проектного методу слід враховувати діяльнісний підхід і принцип орієнтації на учнів. Багатоаспектна тематика пропонує ідей дозволяє врахування особистісного підходу та сприяє реалізації принципу самостійного навчання.

При запровадженні проектного методу в навчальну діяльність з метою формування дослідницької компетентності учнів та студентів на початкових етапах слід врахувати необхідність навчання учнів та студентів основних принципів та алгоритму дослідження, визначити основні етапи дослідження та презентувати чітку та прозору структуру покрокової та прозорої дослідницької діяльності. Особливо на початковому етапі рекомендовано використання чітких та зрозумілих інструкцій, роздаткових матеріалів на зразок чек-листів, переліків рекомендованої лексики, ключових понять, глосаріїв та списків рекомендованих джерел та літератури. Такий інструментарій, а також чітке визначення цілей проекту сприяють активній пошуковій та дослідницькій діяльності студентів та учнів. Таким чином відбувається активне використання базового та нового культурно специфічного вокабуляру, його суттєве розширення та застосування на різних етапах проекту. Отож, поряд з важливою дослідницькою та пошуковою компетентністю формується іноземна компетентність та впевненість у використанні іноземної мови. Водночас використання культурно специфічної лексики та нові знання з історії та культури іноземного простору формують міжкультурну компетентність, сприяють толерантному ставленню до інших мов

та культур і стимулюють інтерес студентів до культурних зв'язків між країнами.

В рамках реалізації дослідницьких країнознавчих проектів розвиваються важливі ключові компетентності учнів та студентів: пошукова компетентність (пошук з використанням цифрових та друкованих джерел, технологій штучного інтелекту, вміння визначати предмет та область пошуку тощо), критичне мислення та здатність аналізувати (аналіз інформації, її релевантності та достовірності, перевірка джерел та авторів, знайдених відомостей та фактів, підготовка та аналіз результатів проекту), інтерактивна компетентність (взаємодія в малих групах для спільної діяльності в рамках проекту) та здатність до колаборативного навчання (спільне навчання та кооперація в рамках проекту), креативність (творча реалізація ідей для презентації результатів проекту у форматі есе, візитівки та відео тощо) та здатність інноваційної діяльності (застосування нових підходів до реалізації проекту), здатність долати проблеми та працювати над комплексним завданням, гнучкість, ініціативність, відповідальність та здатність працювати в команді. Ці та інші компетентності є важливими для формування майбутнього фахівця-філолога зокрема та науковця.

Особливо важливим аспектом є те, що дослідницькі країнознавчі проекти як проекти дослідження окремої тематики є першим кроком до справжнього наукового дослідження. Завдяки простій та цікавій тематиці, простим питанням та нескладному змісту такі перші дослідження на різні аспекти соціокультурної тематики є цікавими і студенти та учні працюють над ними охоче, наче мимоволі отримуючи досвід своїх перших відкриттів та досліджень. Перший успішний досвід з презентацією продукту як результату проекту додає студентам та учням впевненості та створює свого роду «історію успіху» наукової діяльності, що безумовно сприяє мотивації до подальших кроків наукової діяльності.

Робота над простими змістами дозволяє студентам та учням засвоїти перші кроки та чіткі етапи дослідницького проекту, що сприяє оволодінню методикою наукового дослідження для майбутньої наукової діяльності.

Культурно орієнтовані країнознавчі проекти є прикладом урахування міжпредметних зв'язків у навчанні іноземної мови. Це відкриває широкий простір для ідей проектів, як у закладах вищої освіти так і в закладах середньої освіти, коли студентська та учнівська молодь може використовувати та зміцнювати свої знання з історії, географії, соціології, економіки, права та політики різних країн. Широкий спектр тематики може сприяти співпраці навчальних закладів

України та Європи в рамках втілення спільних міжнародних проєктів та досліджень, що безумовно сприяє міжкультурній співпраці та налагодженню інтернаціональної комунікації.

Країнознавчі дослідницькі проєкти, які з одного боку знайомлять учнів та студентів з особливостями життя та побуту, історії та культури німецькомовних країн, а з іншого демонструють важливі взаємозв'язки між культурами та громадами, є засобом популяризації німецької мови та культури закордоном, що має беззаперечно важливе значення для популяризації вивчення німецької мови та підвищення інтересу і мотивації учнівської і студентської молоді.

Презентація результатів проєкту про пам'ятки історії та культури німецькомовної реальності в Україні сприяє формуванню позитивного образу України в Європі як розвинутої демократії з європейською основою.

Стосовно перспективи майбутніх досліджень, то після дослідницьких проєктів на лінгвокраїнознавчу тематику студенти та учні можуть звернути увагу на інші тематичні аспекти та країнознавчі теми, закріпити методику проведення та реалізації дослідницьких проєктів, але також глибше ознайомитися з філософією наукових досліджень. На наступних етапах студентам пропонуються дослідження на тему мови, тобто наукові дослідження у галузі лінгвістики, а також дослідження процесу навчання, тобто дослідження з методики навчання іноземних мов та культур. В контексті вищої школи такі дослідження є можливими як курсові та бакалаврські, магістерські роботи, індивідуальні дослідницькі проєкти та проєкти в рамках діяльності проблемних груп та наукових гуртків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко, С. У. (2008). Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ, Вінниця : ДОВ «Вінниця». 278 с.
2. Коваль О.Ю. (2019) Проектна методика навчання іноземної мови студентів ВНЗ. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ. Вип. 63. т. 2. С. 89–92.
3. Ничкало Н. Г. (2001). Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. Неперервна професійна освіта в Україні: теорія і практика. Київ. 1 (2). С. 9–22.
4. Byram M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters. 192 p.
5. Kilpatrick W. H. (1918). The Project Method. Teachers College Record.
6. Krumm H.-J. (1994). Curriculare Aspekte der Landeskunde. Wien.
7. Pavlyshynets O., Petryshak B. (2025). ForschungsprojektzumentdeckendenLandeskunde: Deutsche Spuren. URL: <https://padlet.com/alenapavlyshynets/deutsche-kulturspuren-zi6bhl3sdscd1d99>.
8. Pawlyschynez O., Petryschak B. (2025) ForschungsprojektzumentdeckendenLandeskunde. Матеріали XXXII Міжнародної науково-практичної конференції Асоціації українських германістів «Україна та німецькомовні країни: культурні, літературні та мовні контакти» (26–27 вересня 2025 р.) Чернівці. С. 158–160.
9. Schart M., Legutke M. (2025). DLL 1 Neubearbeitung. Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung.

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

**SOCIOCOGNITIVE MECHANISMS OF SPECIALIZED TERMINOLOGY
FUNCTIONING IN LITERARY DISCOURSE: A CASE STUDY OF JEFFREY
ARCHER'S NOVEL "COMETH THE HOUR"**

Iryna Pavliuk

*PhD in Philology, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID ID 0000-0002-1234-5678
iryna.pavliuk@cnu.edu.ua*

Iryna Matiash-Hnediuk

*PhD in Philology, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID ID 0000-0001-8613-4859
iryna.matiash-hnediuk@cnu.edu.ua*

Manuela Franke

*PhD in Philology, Prof. Dr.,
University of Duisburg-Essen, Germany
ORCID ID 0000-0001-6811-3560
manuela.franke@uni-due.de*

Key words: *socio-terminology, literary discourse, specialised vocabulary, Jeffrey Archer, terminological system transfer, legal terminology, socio-cognitive approach.*

This article investigates the socio-cognitive mechanisms underlying specialised terminology in literary discourse, drawing on Jeffrey Archer's novel "Cometh the Hour". The relevance of the research is determined by the growing interest in modern linguistics in interdisciplinary studies that combine terminology studies and literary criticism. The integration of terminology into fiction not only enriches the semantic structure of works but also creates new semantic dimensions, contributes to the formation of vivid images, and enhances the critical analysis of social phenomena. Jeffrey Archer, known for his deep understanding of the legal and political spheres, uses specialised vocabulary as a key tool for plot development, character motivation, and the creation of a realistic atmosphere. The primary objective is to explore how terms from legal, financial, publishing, and political domains transcend their purely informative role to acquire aesthetic, narrative, character-building, and stylistic functions within literary texts. The research methodology is grounded in socio-terminological theory combined with elements of the classical terminology studies from the Vienna School. The study employs quantitative, frequency, and structural-semantic analysis of the terminological corpus, alongside functional analysis within the literary narrative context. The research material comprised the complete novel text, totalling 432 pages, from which over 329 terminological units from three main spheres were extracted and analysed. The results demonstrate that specialised terminology in Archer's work functions as a multifaceted literary device: it serves an informative function by creating realistic professional environments, a character-building role by delineating protagonists' motivations and internal conflicts, and a significant stylistic function by acquiring figurative, particularly metaphorical meanings. The study establishes the phenomenon of terminological transfer, in which terms from one domain acquire new connotations in another domain, creating additional semantic layers. The mechanism of metaphorical use of terms has been

revealed. The investigation confirms the effectiveness of the socio-cognitive approach for analysing terminology in literary texts, as it accounts for the contextual dependency and the dynamic nature of terminological meanings. The practical significance lies in developing an analytical methodology for examining wave-like terminological density as a rhythmic device for building tension in literary works of the legal and financial thriller genre.

СОЦІОКОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ: АНАЛІЗ РОМАНУ ДЖЕФРІ АРЧЕРА “SOMETH THE HOUR”

Ірина Павлюк

*кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської філології*

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ірина Матіяш-Гнедюк

*кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської філології*

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Мануела Франке

*доктор філологічних наук, професор,
професор інституту романських мов та літератур
Університет Дуйсбург-Ессен*

Ключові слова:

*соціотермінологія, художній
дискурс, спеціалізована
лексика, Джефрі Арчер,
терміносистемний трансфер,
юридична термінологія,
соціокогнітивний підхід.*

У статті досліджуються соціокогнітивні механізми функціонування термінології у художньому дискурсі на матеріалі роману Джефрі Арчера “Someth the Hour”. Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом сучасної лінгвістики до міждисциплінарних студій, що поєднують термінознавство та літературознавство. Інтеграція професійної термінології у художню прозу не лише збагачує семантичну структуру творів, але й створює нові смислові виміри, сприяє формуванню яскравих образів та посилює критику суспільних явищ. Джефрі Арчер, відомий своїм глибоким розумінням юридичної та політичної сфер, використовує спеціалізовану лексику як ключовий інструмент для розкриття сюжету, мотивації персонажів та створення реалістичної атмосфери. Метою роботи є з’ясувати, як терміни юридичної, фінансової, політичної та видавничої сфер виходять за межі своєї суто інформативної ролі та набувають наративних, інформативних, характеротворчих і стилістичних функцій у літературному тексті. Методологічною основою дослідження слугують теоретичні засади соціотермінологічної теорії у поєднанні з елементами класичного термінознавства Віденської школи. Застосовано методи кількісного, частотного та структурно-семантичного аналізу термінологічного корпусу, а також функціональний аналіз у контексті художнього наративу. Матеріалом дослідження слугував повний текст роману обсягом 432 сторінки, з якого було виокремлено та проаналізовано понад 329 термінологічних одиниць із чотирьох терміносистем. Результати дослідження демонструють, що у творі Арчера термінологія функціонує як багатоаспектний художній засіб: забезпечує інформативну функцію через створення реалістичного професійного середовища, виконує характеротворчу роль через окреслення мотивації

та внутрішніх конфліктів персонажів, реалізує стилістичну функцію через набуття тропеїчного, зокрема метафоричного, значення. Установлено явище терміносистемного трансферу, коли терміни з однієї галузі набувають нових конотацій в іншій сфері, створюючи додаткові смислові пласти. Виявлено механізм метафоричного використання термінів. Дослідження підтверджує ефективність соціокогнітивного підходу для аналізу термінології у художніх текстах, оскільки цей підхід дозволяє врахувати контекстуальну залежність та динамічність термінологічних значень. Практична значущість роботи полягає у розробці методології аналізу хвилеподібного функціонування термінів в літературних творах жанру юридичного та фінансового трилера.

Introduction. Nowadays, rapid technological and scientific development leads to the transfer of vast amounts of terminology from academic discourse into fiction and everyday communication. As a result, research on terminology in fiction has become a topical issue in contemporary linguistics and literary studies, reflecting a growing interest in cross-disciplinary research. The integration of terminology in fiction not only enriches the semantic structure of literary works but also creates new dimensions of meaning. It makes the plot more intriguing and complex, encourages the creation of vivid characters, and reinforces the critique of social phenomena.

J. Archer's novels and short stories are excellent material for such a study. He is the author with deep first-hand experience in the UK's political, legislative, and publishing spheres. Archer employs terminology as a major tool in storytelling. Terminology is not merely a static element for describing the setting; it becomes a major storytelling element, a means for character psychology, and a tool for creating an intense, real-life atmosphere in which characters' professional expertise often becomes life-changing.

Recent research into the functioning of terminology in fiction has been primarily focused on the classification and description of terminological units (Boyko, 2011; Tomilenko, 2015). Though the mechanisms of terminology transformation in the literary context and its role in creating aesthetic effect have not received the same amount of research. There are occasional studies on aspects of the functioning of legal terms in literary discourse, represented in scientific research by V. Gorda and N. Pushyk (2021). Another study focusing on the genre-specific features of legal discourse was conducted by K. Kravets (2020), who provided a thorough linguistic analysis of legal terminology in J. Grisham's novel "The Reckoning". The researcher provides evidence that legal terminology in thrillers is not merely lexical content but a tool for creating a law-and-order reality, allowing the author to manipulate the reader's attention and

give them a sense of presence in the courtroom. Shymyanova (2024) investigated questions of terminological polyphony and the conceptual specificity of specialised vocabulary across different discursive contexts. It confirms the relevance of studying terminological systems in non-standard communicative situations.

This paper aims to identify socio-cognitive mechanisms and the role of terminology in creating aesthetic effect in J. Archer's novel "Cometh the Hour". To achieve this aim, we must reach these **objectives**: 1) to conduct a quantitative and structural analysis of the terminology corpus of the novel; 2) to identify the main functions of terms in the context of artistic narrative; 3) to investigate the mechanisms of terminology transfer; 4) to determine the stylistic potential of terminology in the text.

Methods and Materials

The study's material was Jeffrey Archer's novel "Cometh the Hour" (Archer, 2016), the sixth volume in the Clifton Chronicles series, comprising 432 pages. The full text of the novel was selected for analysis, from which terminological units from the legal, financial, political, and publishing spheres were extracted using the complete-sampling method. Preliminary selection of terms was carried out using software (AntConc, Sketch Engine). The next stage was manual verification of the results, which enables the exclusion of homonymy cases and clarification of the contextual meaning of each term. The study's corpus consists of 329 terminological units of varying structural complexity.

The research comprises different approaches in terminology studies. First, elements of classical terminology of the Vienna School (Wüster, 1991) for the basic classification of terminological units, identification of their structural organisation, frequency of occurrence, and terminological density. Second, the socio-cognitive approach (Temmerman, 2000), which considers terms as "units of understanding" with a prototypical structure that can be contextually modified. This approach assumes that the meaning of a term is determined not only by its definition but also by its context and the cognitive schemas

activated in the recipient's mind. Third, the theory of terminological systems (Cabr , 1999) accounts for the polysemic nature of terminology and its functioning across different discursive contexts. According to this theory, terms can function simultaneously in several terminological systems, acquiring specific connotations depending on the sphere of use. Fourth, conceptual metaphor theory (Lakoff & Johnson, 1980), which allows analysis of the metaphorical mechanisms underlying the transfer of terms between different spheres.

To achieve the objectives, a comprehensive methodological approach combining general scientific and specialised linguistic methods of analysis was employed. *Statistical analysis method* for obtaining data on the frequency and density of term use across various thematic groups (legal, financial, political, publishing). *Structural-semantic analysis* for studying the internal organisation of terminological units, their classification according to morphological structure (simple, complex terms, term combinations) and semantic characteristics. *Functional-stylistic analysis* for clarifying the role of terminology in the structure of the narrative. This method enabled the determination of how terms serve nominative, expressive, text-forming, and pragmatic functions, contributing to the authors' idiosyncratic style. *Contextual-interpretative analysis* for studying the semantic transformations of terms in specific text fragments. This method helped identify the mechanisms of terminologisation and the acquisition of figurative meaning by terms influenced by the artistic environment.

Findings and Discussions

Theoretical Foundations and Quantitative Analysis. The use of terminology in Jeffrey Archer's novel "Cometh the Hour" is not just a stylistic choice but a reflection of the author's own biography. As a former Member of Parliament, J. Archer's personal history with the British political and legal system, including his conviction and imprisonment for perjury, adds technical realism to the novel. This lived experience predetermines the author's choice of terminology. Within the narrative of the novel, 329 instances of terms from four domains, namely legal, financial, political, and publishing, have been identified. These domains are not just a technical backdrop; they function as a linguistic reflection of the characters' expertise and socio-political identities.

The quantitative analysis reveals that political terms dominate over other domains, with 141 instances. The most frequent ones are: *Labour party* (33), *speech* (28), *the Queen* (26), *candidate* (25), *election* (23), *agent* (15). These terms do more than establish the 1970s as a decade of the ideological Cold War between the democratic West and the communist East; they mirror the binary struggle of two

opposing camps. They reflect the central conflict of Giles Barrington's life. Giles must choose between his parliamentary career and his love for Karin, who is a Stasi spy introduced into his family. This twist of the plot gives a new dimension to political terminology. Archer's own background as an MP allows him to depict the tension and intrigue of political life and espionage with authenticity.

The legal domain, with 109 instances, is equally important to the narrative structure. Frequently recurring terms such as *case* (75), *court* (63), *jury* (57), *judge* (51), and *witness* (41) play a central role in the plot of litigation. Emma Clifton occupies this domain with her high-stakes trial against Lady Virginia. Taking into account J. Archer's own history with the court system and a conviction of perjury gives more to these terms, framing the trial not as a plot device, but as a battleground for moral and social reputation.

Interestingly, while financial terms (87 instances) rank third in frequency, their function is integrative. Terms like *chairman* (146), *cash* (29), *shares* (29), *Bank of England* (20), and *merger* (17) serve as the "connective tissue" between the political and legal spheres. Sebastian Clifton, the CEO of Farthings Bank, and Emma Clifton, the chairwoman of Barrington Shipping, are at the centre of this domain. These terms reflect the pragmatic realities of the characters' well-to-do backgrounds, which mirror J. Archer's own social status.

Although it contains the fewest terms (16 instances), the publishing domain is qualitatively significant to Harry Clifton's humanitarian mission. Terms like *author* (20) and *Nobel Prize* (13) serve as the vocabulary of resistance against totalitarianism. Harry's pursuit to publish Anatoly Babakov's "Uncle Joe" and free him from a Siberian Gulag transforms publishing terminology into a symbol of intellectual freedom against tyranny and totalitarianism.

Wave-like Model of Terminological Density. The functioning of the terms is characterised by a wave-like pattern of terminological density as a rhythmical device to build the novel's tension. Instead of using a static distribution of terminology, the author employs this fluctuating pattern, where the concentration of terms per page differs in direct response to the narrative's emotional and dramatic events. They reflect the political, financial, and criminal threats that characters face throughout the narration.

The concentration of terms peaks during periods of legal or financial conflict. This can be observed in the opening chapters when Lady Virginia has a libel trial against Emma Clifton, when the terminology density reaches its peak, ranging from 24 to 38 terms. By flooding the narration with legalisms (*cross-examination*, *jury*, *courtroom*, *witness*), J. Archer creates a high-pressure environment that

mirrors the courtroom's intensity. This deliberate density forces the reader to slow down, emphasising the importance of legal stakes. Similar spikes are seen during Harry's mission to East Germany to rescue Karin (*spy, passport, border, comrade*); the concentration of espionage and political terminology reflects the bureaucratic danger of the Iron Curtain. A final spike occurs in Sebastian's arc when his companion Hakim is accused of drug dealing. Here, the text shifts into a high-density legal and investigative mode (*accusation, drug smuggling, customs officer*). The terms relate to police procedure and criminal defence, creating a sense of urgency and forcing the reader to navigate the same complex legal system as the characters.

On the other hand, the terminological density is considerably less during the romantic episodes in the novel, such as when Harry courts Karin or Sebastian's relationship with Priya. This terminological density ranges from 3 to 10 terms per page. By reducing terminological overload, J. Archer allows the emotional prose to breathe, shifting the focus from the characters' professional activities to their private vulnerabilities.

Structural Analysis. Structural analysis reveals a predominance of multi-word terms (60%) over single-word terms (40%). This distribution is not just a byproduct of statistics but a deliberate stylistic choice that gives the text a technical realism. The precision of terms in law, finance, and politics makes it necessary to use expanded terminological constructions to clarify their meanings. This aligns with findings that multi-component terms typically possess higher denotative precision and are less susceptible to semantic diffusion than single-word units (Saeidi & Rezaei, 2018).

The majority of these multi-word constructions follow a specific syntactic pattern in which the noun carries the primary semantic weight, modified by a preceding adjective or noun functioning as an attribute that narrows the term's scope. This structure ensures that the reader immediately identifies the broad category before processing the specific qualification. The most frequent patterns are **Adj + N**, used for qualitative specification (*hostile takeover, legal counsel, annual bonus*), and **N + N**, which J. Archer often employs to demote institutional roles and technical objects. In these terms, the first noun serves as a classifier for the second. Example: *press statement, board meeting, libel suit, bank manager and defence counsel*.

The most noticeable feature of J. Archer's style is the avoidance of complex terminological chains. The author rarely employs terms consisting of four or five words, which is likely to prevent "overloading" the narration with complex concepts that require specialised knowledge and could hinder the

reader's pace. In academic discourse, the longer the term structure, the more specified the meaning of the term becomes, and so does the cognitive load on the reader.

To maintain the balance between professional authenticity and narrative flow, J. Archer restricts three-word terms primarily to denote official positions or established institutions. These terms represent the maximum level of structural complexity in the novel: *Institutions: the House of Lords, the Bank of England, Barrington Shipping Company; Positions/Roles: Secretary of State, Director of Finance, Chairman of the Board*.

J. Archer maintains this structural efficiency so that one-word terms such as *jury, court, bank, or shares* form the core of the specialised vocabulary, while longer, more specific terms ground the Clifton and Barrington families' conflicts in the linguistically precise realities of 1970s British institutions.

Functional Analysis of Terminology. The terms carry three main functions: *informative-narrative, character-building, and stylistic*. Each of these functions is fulfilled through a specific mechanism of term integration in the narration, ensuring the reader is completely immersed in the world of the 1970s establishment.

The informative-narrative function creates the central tension in the novel, such as the anticipation of the verdict, espionage, or accusations of drug dealing. J. Archer uses terms not just to give "flavours", but as the fundamental engine of the plot development. For instance, the novel opens with a scene where the terminology dictates the movement of the characters: "*The P.A. cracked. "Would all those involved in the Lady Virginia Fenwick versus Mrs Emma Clifton... The jury must have reached a verdict," Trelford said, already on the move*" (Archer, 2016: Prologue).

The legal terms "*jury*" and "*verdict*" create a sustained suspense effect, emphasising the inevitability of the judicial outcome. Furthermore, the intersection of various terminological systems reveals the novel's multifaceted conflicts. Within the courtroom, J. Archer skillfully combines terms from politics and business to show that legal decisions have immediate external consequences: "*Sebastian held open the door to court number fourteen so his mother and her silk could resume their places in the front row*" (Archer, 2016: Prologue).

The use of the term "*silk*", which refers to a Queen's counsel, signals a specific level of legal hierarchy and prestige. This intersection of domains is further emphasised when legal proceedings threaten corporate structures, as seen in Emma's concerns over his position as Chairman of the Barrington Shipping Company.

While the novel begins with a libel trial, it later shifts to criminal law and investigative procedures. Terms inform the reader of the technical boundaries of characters' freedom. When Sebastian's companion, Hamid, is accused of fraud and smuggling, the tone changes to a punitive one: "He was then informed that his companion was being held on a charge of possession of a **controlled substance with intent to supply**, and that a **remand in custody was almost certain**" (Archer, 2016: 248). The terms "controlled substance", "intent to supply", and "remand in custody" serve an informative function. They signal to the reader that the conflict has advanced to a new stage, from a civil dispute to a criminal case. This terminology acts as a narrative obstacle. It strips the protagonist of his usual corporate power and forces him to navigate the reader through the rigid mechanics of the criminal justice system.

As the plot develops, the political terminology is used to create strategic tension in British society during the Cold War. Giles Barrington has to follow the "rules of the game" defined by the parliamentary procedures: "Giles knew that once the **writ** was issued, the date for the **by-election** would be set in stone, and his career would depend on a **swing of less than three per cent**" (Archer, 2016: 12).

The term "**writ**" informs the reader of a formal procedure that sets off a political event. The "**by-election**" becomes a "ticking clock" for the narration. J. Archer uses these terms to show the harsh reality of politics, where everything matters and has high stakes, as well as the mathematical reality of politics, where a "**swing**" or a "**constituency**" shift can end a lifelong career.

In the corporate subplots involving Farthings Bank, financial terminology functions as a weapon of aggression. J. Archer uses terms to describe corporate warfare during the board conflicts in the latter half of the book: "If we can secure a majority of the **proxy votes** before the **annual general meeting**, we can launch a **hostile takeover** that will leave Fenwick with nothing but a pile of worthless paper." (Archer, 2016: 3)

The terms "**proxy votes**", "**annual general meeting**", and "**hostile takeover**" inform the reader that certain hostile moves have been made. The terminology here creates a sense of suspense; the reader understands that the "battlefield" is a balance sheet and that the "ammunition" is the stockpile of shares.

The narrative and informative functions are most vividly realised through the character of Harry Clifton. Here, the plot shifts from the Clifton family's personal legal battles to a global humanitarian mission. Harry's language evolves from that of a professional author to that of a political activist and a fighter for justice. His mission is to free Anatoly Babakov.

J. Archer uses the terminology of international advocacy to inform the readers of the brutal realities of the Soviet regime. The terms are used to strip away the "diplomatic veil" of the Cold War: "Harry spent his days drafting **appeals to the Commission on Human Rights**, carefully documenting every **violation of the Geneva Convention** to ensure that Yuriy was classified not as a **common criminal**, but as a **prisoner of conscience**" (Archer, 2016: 11). So, the terms "Commission on Human Rights", "Geneva Convention", and "prisoner of conscience" serve an informative function. They teach the reader the "rules" of international pressure. Narratively, these terms create a high-stakes environment where a single legal classification can mean the difference between life and death in a Siberian labour camp.

The realisation of Harry's ultimate narrative function occurs during his Nobel Prize acceptance speech. He uses the specialised lexis of the Soviet state to condemn it. J. Archer masterfully combines here the terminology of literature, law, and politics into a powerful rhetorical weapon: "Harry stood before the Swedish academy and spoke of the ' **censorship**' that had silenced Babakov, of the '**Gulag**' that had attempted to break Yuriy, and of the '**fundamental rights**' that no state, however powerful, could indefinitely suppress" (Archer, 2016: 173).

The term "**Gulag**" provides the reader with a historical anchor for the suffering described throughout the novel. The term "**censorship**" functions as the narrative "villain" that Harry is fighting against.

Finally, in the final chapters, the terminology of the Cold War takes centre stage. The informative function is to alert the reader that the "civilised" rules of law and finance do not work here. The language becomes lethal and clinical: "The **head of countersurveillance** has finally uncovered the **traitor in our ranks**...I have been chosen to carry out the appropriate **retribution**... So you must die a **traitor's death**. I'll be back in Moscow long before they discover your body, if they ever do" (Archer, 2016, p. 467). The terms "head of countersurveillance" and "retribution" act as a narrative climax. Archer uses "retribution" rather than "murder" to convey the speaker's mindset. He is not a common criminal but an "**intelligence operative**" carrying out a state function. The term "**traitor's death**" reinforces this, serving as a specialised classification for the execution of Karin.

The *character-building function* is realised in a sophisticated form of "lexical shorthand". J. Archer represents the characters through the terminology that reflects their professional status and moral orientation. This approach to character-building ensures that the protagonists are not merely participants in a plot, but embodiments of the institutions they represent.

Emma Clifton's character is represented through dual terminological identities: legal terminology that reflects the high-stakes vocabulary of the legal system and financial terminology that underscores her corporate leadership. Her character is defined by her resilience under the pressure of a court trial and her leadership in the men's corporate world: "*Emma transferred her attention to the closed door beside the jury box... aware that her entire reputation rested on the foreman's next words.*" (Archer, 2016: 4). J. Archer portrays Emma as a character of remarkable endurance who respects the rule of law even when it can be used against her. It is represented by the terms "jury box" and "foreman".

Besides legal terminology, Emma's identity as the head of Barrington Shipping Company is characterised by the language of commerce and board governance: "*Emma knew that as Chairman she would have to face the board and justify why the company's dividends had been cut for the first time in a decade*" (Archer, 2016: 93). The use of terms such as "Chairman", "board", and "dividends" portrays Emma as a woman of executive power, capable of leading a corporate "men's world".

The characters of Sebastian and Giles are constructed through their mastery of the specialised terminology of the City and Westminster. Sebastian Clifton is characterised by corporate and financial vocabulary. His authority is realised by means of financial terminology: "*Sebastian, as Chief Executive of Farthings Bank, was expected to chair the emergency board meeting, where he would have to explain why the bank's capital adequacy ratio had fallen below the required level*" (Archer, 2016: 177). Terms such as "Chief Executive", "board meeting", and "capital adequacy ratio" establish Sebastian as a dominant technocrat. His character is built on the grounds that his power stems from his ability to run the financial institutions.

Similarly, Giles Barrington's identity is defined by the rigid structure of the British parliamentary system. He is represented by the legal terminology: "*Giles knew that a by-election in Bristol would be the ultimate test of his political career, especially with the House of Lords watching his every move*" (Archer, 2016: 12). The terms "by-election", "political career", and "House of Lords" are just settings; they are opponents Giles must navigate. His character is built on political ambitions, where his power is measured by his ability to stand within the "Cabinet" or the "committee stage" of a law.

Harry Clifton is identified as a moral witness and activist. The terminology of the literary, political, and humanitarian spheres set him apart from his family. Harry's character is defined by his role as a professional writer who uses his public profile to advance social justice: "*Harry addressed the*

committee, using the details of Babakov's imprisonment to turn a cold legal indictment into a plea for basic human rights." (Archer, 2016: 305). J. Archer characterises Harry as a man who values moral truth over institutional power by contrasting "legal indictment" with "human rights".

As for the novel's antagonists, J. Archer employs specialised vocabulary to portray them as clinical or predatory. When it comes to Lady Virginia or the operative Pengelly, terminology is a tool for creating manipulation and dehumanisation. As for Lady Virginia Fenwick, her character is defined by her cynical use of the legal system. The courtroom is not a place for justice but a technical stage to achieve her aim: "*Lady Virginia sat in the witness box, her eyes fixed on the jury, as she waited for her counsel to lead her through the carefully rehearsed evidence that would ensure a verdict in her favor*" (Archer, 2016: 68). The terms "witness box", "counsel", "rehearsed evidence", and "verdict" portray her as a strategic manipulator who treats professional jargon as a means of deception.

Pengelly uses the cold, institutional jargon of the state to strip his victim of her humanity. This character is depicted through political terminology from the espionage domain: "*The head of countersurveillance,*" he said calmly, "*has finally uncovered the traitor in our ranks... You must die a traitor's death*" (Archer, 2016: 467). When Pengelly addresses Karin as an "agent" or a "traitor", J. Archer shows his trait of the antagonist: the cynical ruthlessness of a system that values the "cause" over the individual.

Stylistic Function and Terminological System Transfer. J. Archer employs terminology as a sophisticated stylistic instrument to construct a framework of technical realism. This terminological density bridges the gap between fictional narrative and the authentic atmosphere of the 1970s. Terminology usually serves an informative-narrative role; its stylistic function lies in creating an authoritative prose register and utilising figurative language to highlight moral and emotional climaxes.

The structural analysis reveals a strategic preference for complex terms to maintain professional authenticity. Their distribution reflects the 'texture' of the narration. Simple terms (~40%) (*jury, crime, chairman, jail, minister, publisher*) form the base register of the domain. Two-word terms that constitute (~50%) are the most used ones, such as "*comrade director*", "*Shadow Cabinet*", "*bank manager*", "*legal costs*", providing specific qualification without hindering the pace of narration. Three-word and longer terms (~10%) used for nominating formal institutions or high-status roles, such as "*capital adequacy ratio*", "*Secretary of State*", "*House of Lords*", "*senior customs officer*" indicate a shift to the highest level of power.

The vast majority of terms in the novel are used in their denotative meaning. This is a deliberate stylistic choice to ensure authenticity. J. Archer employs the jargon of the City, Westminster, and the High Court to create a true picture that proves the characters' expertise. For example, the setting of the courtroom is presented through precise, literal markers: "*She bowed before resuming her place in the high-backed red leather chair on the dais. Emma transferred her attention to the closed door beside the jury box*" (Archer, 2016, p. 4). When J. Archer uses "*dais*" and "*jury box*" instead of generic descriptions, he wants to ensure the narration resonates with the gravity of the setting. Similarly, the use of "*capital adequacy ratio*" in scenes related to finance functions as an insider's marker, creating a stylistic barrier that highlights the protagonists' prestige as corporate executives.

The stylistic power of the novel is most evident when J. Archer uses terms in a connotative meaning rather than a denotative one. These occurrences serve as a linguistic basis for the most dramatic significance. For example, J. Archer employs religious metaphor to elevate the legal process, noting that "*bailiff reappeared, followed by his twelve disciples*" (Archer, 2016, p. 156). This gives jurors an almost biblical significance, emphasising the weight of their decision and its fateful nature. This technique is a manifestation of "legal fiction" – a concept involving the use of fictional assumptions to achieve legal or artistic goals (Ng & Boyte, 2014). The author creates a parallel between the trial and a religious ritual, which makes the situation dramatic and actualises archetypal notions of justice and judgement.

A key stylistic device appears when Harry Clifton compares his attempt to smuggle Babakov's book to the state-sanctioned persecution of Anatoly Babakov. J. Archer uses the term "*crime*" as a stylistic pivot: "*Anatoly had been arrested and sentenced to twenty years' imprisonment. His crime? Writing a book*" (Archer, 2016: 340). Later, Harry reflects, "*My crime? Attempting to smuggle a seditious and libellous work out of Russia*" (Archer, 2016: 412). This use of irony and semantic displacement exposes the corruption and unfairness of the word "crime" within a Soviet regime, sifting the term from a legal domain to a moral one.

The term "*smooth takeover*" as a stylistic bridge between business and underlying aggression: "*there's to be a smooth takeover of Barrington's Shipping*" (Archer, 2016: 210). Stylistically, this phrase acts as a euphemism. This is a professional delusion used by antagonists to sanction what is just a predatory acquisition. The term contrasts sharply with the "hostile" reality of the actions, highlighting the deceptive nature of corporate language.

Similarly, in the political climax, the term "*obituary*" is modified by the professional label "*political*" to signify the death of a political career: "*Giles stared down at his political obituary*" (Archer, 2016: 7).

J. Archer employs terminology that has a dual nature, balancing the authenticity of institutions with the emotional depth of the characters. As a result, terminology can transfer from one terminological system to another. This terminological transfer is based on theoretical grounding in Cabre's (1999) Communicative Theory of Terminology. Cabre points out that a term is a "polyhedral" unit that possesses linguistic, cognitive, and social dimensions simultaneously. The term is not static; its meaning is activated by its communicative context. For example, the term "chairman" (Archer, 2016: 88) illustrates this terminological polysemy. While its denotative meaning is a corporate title, its contextual activation in the novel shifts from an administrative frame to one of political sovereignty and power. "*If we can secure a majority of the proxy votes... we can launch a hostile takeover that will leave Fenwick with nothing but a pile of worthless paper.*"

J. Archer (2016) often employs terminological transfer. This is most evident in the migration of legal terms into the political and financial spheres. The term "*verdict*": "*As the foreman of the jury stood to deliver the verdict, Giles realized that it wasn't just a legal judgment being passed, but a verdict on his future as a cabinet minister.*" (Archer, 2016: 162) is re-terminologised from the legal domain to signify social and political judgement. This creates what Fauconnier and Turner (2002) describe as a "conceptual blend", where the reader maps the legal finality of a courtroom onto the personal and professional fate of a character. Similarly, the phrase "*smooth takeover*" (Archer, 2016: 210) functions as a stylistic bridge between professional etiquette and hidden aggression. While technically a financial term, its usage in the novel relies on Conceptual Metaphor Theory (Lakoff & Johnson, 1980). Specifically, the BUSINESS IS WAR metaphor is euphemistically masked by the modifier "*smooth*". As Koller (2004) notes, such metaphors frame professional competition as a zero-sum game of survival, allowing Archer to maintain a presence of 'gentlemanly' conduct while signalling hostile intention.

The research confirms the core principles of the sociocognitive approach, particularly the contextual modification of meanings. For instance, the term "*trial*" functions simultaneously as a legal proceeding and a metaphor for a character's internal moral struggle. This aligns with Temmerman's (2000) assertion that terms are not static but are "*living conceptual structures*" that evolve through discourse.

J. Archer (2016) also employs terminosytemic transfer in the publishing subplot. The terminology of the publishing domain, such as “*manuscript*”, “*proofs*”, and “*translation rights*”, is re-categorised into the espionage domain and “contraband” (Archer, 2016: 302). According to Sager (1990), a term’s meaning is defined by its position within a specialised knowledge system. J. Archer performs a terminological transfer by moving these terms into a “State Security” system, so they have the function of intensifying the Cold War tension.

Conclusions. The analysis of terminology from the legal, financial, political, and publishing domains in Jeffrey Archer’s “*Cometh the Hour*” shows that it serves various functions in the novel, not merely as background. The research confirms the key hypotheses proposed in the theoretical framework regarding the sociocognitive nature of terminology in literary discourse.

Firstly, quantitative, frequency, and structural analyses demonstrate the predominant role of legal and financial terms, reflecting the legal thriller genre. The prevalence of complex terms such as *defence counsel* and *libel trial* highlights realism and authenticity, while the interpenetration of legal, financial, political, and publishing terminology emphasises the plot’s complexity. Although simple terms are most frequently used in the novel, two-word terms constitute the majority of terms employed to narrow the terms’ scope of meaning. Terminological density serves as a powerful tool for building narrative and suspense.

Secondly, functional analysis demonstrates that terminology performs three major functions: informative-narrative, character-building and stylistic. The informative-narrative function is employed by creating legal, political, and financial obstacles that drive the plot. The character-building function is realised when terminology becomes a marker of a characters’ professional identity, social status, and moral orientation. The stylistic function is realised through the terms’ connotative meanings, especially through religious metaphors, such as the “twelve disciples” metaphor for the jury, which demonstrates the author’s mastery of terminology to intensify the dramatic tension. J. Archer’s style illustrates the dynamic nature of terms, whose meanings evolve through context and terminological transfer.

Thirdly, the phenomenon of the terminological transfer was established, based on Cabré’s Communicative Theory of Terminology and Lakoff and Johnson’s Conceptual Metaphor Theory. Legal terms such as “*verdict*” migrate into the political sphere, acquiring symbolic meaning as public judgment. Financial terms such as smooth takeover function as a euphemistic mask for the BUSINESS IS WAR metaphor. Publishing terms transfer to the espionage

sphere, transforming literary activity into an act of political resistance.

Fourthly, the research confirms the effectiveness of the sociocognitive approach for analysing terminology in literary works. Terms function not as static labels but as living conceptual structures that evolve throughout the narrative.

The practical significance of the research lies in developing a methodology for analysing wave-like terminological density as a rhythmic device for building tension and suspense in fiction.

Prospects for further research include the expansion of the material base to other works in the Clifton Chronicles series to identify the evolution of J. Archer’s terminological strategies throughout the seven-volume saga. Special attention should be paid to the transformation of terminological systems when translating Archer’s novels into Ukrainian.

BIBLIOGRAPHY

1. Archer, J. (2016). *Cometh the Hour*. St. Martin’s Press.
2. Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, methods, and applications*. John Benjamins Publishing. <https://doi.org/10.1075/tlrp.1>
3. Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind’s hidden complexities*. Basic Books.
4. Koller, V. (2004). *Metaphor and gender in business media discourse: A critical cognitive study*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230505551>
5. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
6. Mar, R. A., & Oatley, K. (2008). The function of fiction is the abstraction and simulation of social experience. *Perspectives on Psychological Science*, 3(3), 173–192. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2008.00073.x>
7. Ng, S., & Boyte, J. (2014). The conceits of our legal imagination: Legal fictions and the concept of deemed authorship. *NYU Journal of Law & Policy*, 17, 707–745.
8. Saeidi, S., & Rezaei, M. (2018). Socioterminology: A discourse-based approach. *Journal of Language and Translation*, 8(2), 25–40.
9. Sager, J. C. (1990). *A practical course in terminology processing*. John Benjamins Publishing. <https://doi.org/10.1075/z.44>
10. Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description: The sociocognitive approach*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/tlrp.3>
11. Wüster, E. (1991). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*. Romanistischer Verlag.

12. Zunshine, L. (2006). *Why we read fiction: Theory of mind and the novel*. Ohio State University Press.
13. Бойко, Н. І. (2011). Терміни в мові художньої літератури. *Культура слова*, 75, 110–113.
14. Горда, В. В., Пушик, Н. В. (2021). Функціонування юридичних термінів у художньому дискурсі (на прикладі оповідань Jeffrey Archer “The Chinese Statue”, “The Coup”). *Закарпатські філологічні студії*, 19 (1), 118–124. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.22>
15. Кравець, К. (2020). Аналіз англійських юридичних термінів у романі «Розплата» Джона Грішема. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2(30), 106–111. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/30.212331>
16. Томіленко, Л. М. (2015). *Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови: монографія*. Фоліант.
17. Шимянова, М. (2024). “Картина світ”: понятійно-термінологічна поліфонія. *Folium*, 5, 135–140. <https://doi.org/10.32782/folium/2024.5.20>

Дата першого надходження статті до видання: 13.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ БІОСОЦІАЛЬНОГО ЧАСУ В КОМЕДІЯХ ТІТА МАКЦІЯ ПЛАВТА

Наталія Панчишин

асистент кафедри класичної філології,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID 0000-0001-6348-2949

nataliya.panchyshyn@lnu.edu.ua

Ключові слова: біосоціальний час, Тит Макцій Плавт, лексико-семантична група, вікова номінація, мовна картина світу, латинська мова, соціальний статус, польове моделювання.

У статті здійснено комплексне лінгвістичне дослідження лексико-семантичної специфіки вербалізації біосоціального часу в комедіографічній спадщині Тіта Макція Плавта. Обґрунтовується доцільність застосування антропоцентричного підходу до аналізу темпоральних категорій, де на перший план виходить поняття «біосоціальний час» як дискретного процесу якісних змін соціальних ролей та правового статусу індивіда. На відміну від суто кількісних показників фізичного хроносу, біосоціальний час у текстах Плавта постає як єдність біологічного віку та соціальної діяльності, що регулюється системою цінностей і норм античного соціуму.

На основі методу суцільної вибірки з 21 комедії сформовано лексико-семантичну групу (ЛСГ) «Вік», яка охоплює 23 лексеми (776 вживань). За допомогою польового моделювання структуровано досліджуваний сегмент латинської мовної картини світу, визначено архілексеми *aetas* як ядро поля та ідентифіковано ключові лексико-семантичні підгрупи: «Дитинство», «Юність», «Зрілість», «Старість» та «Покоління». Аналіз системних зв'язків у межах ЛСГ дозволив виявити диференційовану синонімію вікових номінацій (наприклад, градацію в ряду *puer – adolescentulus – adolescens*), де вибір лексеми зумовлений не лише хронологічним віком, а й прагматичним контекстом соціальної (не)самостійності. Статистичний аналіз матеріалу дозволив виявити специфічну для плавтового дискурсу «поляризацію» часу: домінування маркерів старості (36,7%) та юності (21,8%) при майже повній відсутності номінацій зрілості. Доведено, що сюжетна напруга комедій базується на конфліктній антонімії лексем *adolescens – senex*, яка вербалізує фундаментальне протистояння між юридичною несамостійністю молоді та владною консервативністю глав родів.

Особливу увагу приділено когнітивному потенціалу вікових номінацій як інструментів маркування ієрархічних зв'язків у системі *patria potestas*. Доведено, що опозиція *adolescens – senex* вербалізує не лише біологічну різницю, а й фундаментальний соціальний конфлікт між юридичною несамостійністю молоді та владною консервативністю глав родів. Описано функціонування термінологічної «драбини предків» (*avus, proavus, abavus* та ін.) як засіб відображення неперервності біосоціального часу та етичної відповідальності перед майбутніми поколіннями. Зроблено висновок, що біосоціальний час у Плавта є системою соціальних маркерів, які перетворюють плин природи на чітко регламентований «соціальний дизайн» людського життя.

LEXICAL AND SEMANTIC FEATURES OF VERBALISATION OF BIOSOCIAL TIME IN THE COMEDIES OF TITUS MACCIUS PLAUTUS

Natalia Panchyshyn

*Assistant Professor at the Department of Classical Philology,
Ivan Franko National University of Lviv*

Key words: *biosociological time, Titus Maccius Plautus, lexical-semantic group, age category, linguistic worldview, Latin language, social status, field modelling.*

The article presents a comprehensive linguistic study of the lexical and semantic specifics of verbalising biosocial time in the comedic works of Titus Maccius Plautus. It substantiates the expediency of applying an anthropocentric approach to the analysis of temporal categories, where the concept of 'biosociological time' as a discrete process of qualitative changes in social roles and legal status of an individual becomes key. Unlike purely quantitative indicators of physical chronos, biosocial time in Plautus' texts appears as a unity of biological age and social activity, regulated by the system of values and norms of ancient society.

Based on the method of continuous sampling from 21 comedies, a lexical-semantic group (LSG) 'Age' was formed, which covers 23 lexemes (776 uses). With the help of field modelling, the studied segment of the Latin linguistic worldview was structured, the archelexeme *aetas* was determined as the core of the field, and key lexical-semantic subgroups were identified: 'Childhood,' 'Youth,' 'Maturity,' 'Old Age,' and 'Generation.' Analysis of systemic connections within the LSG revealed differentiated synonymy of age nominations (e.g., gradation in the series *puer* – *adulescentulus* – *adulescens*), where the choice of lexeme is determined not only by chronological age, but also by the pragmatic context of social (in) dependence. Statistical analysis of the material revealed a 'polarisation' of time specific to the discourse of the field: the dominance of markers of old age (36.7%) and youth (21.8%) with an almost complete absence of nominations of maturity. It has been proven that the plot tension of comedies is based on the conflictual antonymy of the lexemes *adulescens* – *senex*, which verbalises the fundamental opposition between the legal dependence of young people and the authoritarian conservatism of family heads.

Particular attention is paid to the cognitive potential of age nominations as tools for marking hierarchical relationships in the *patria potestas* system. It has been proven that the opposition *adulescens* – *senex* verbalises not only biological differences, but also the fundamental social conflict between the legal dependence of young people and the authoritarian conservatism of clan leaders. The functioning of the terminological 'ladder of ancestors' (*avus*, *proavus*, *abavus*, etc.) is described as a means of reflecting the continuity of biosocial time and ethical responsibility to future generations. It is concluded that biosocial time in Plautus is a system of social markers that transform the flow of nature into a clearly regulated 'social design' of human life.

Вступ. Категорія часу в лінгвістичних дослідженнях традиційно розглядається через призму граматичних форм або лексем на позначення календарних одиниць. Однак у межах антропоцентричної парадигми особливої актуальності набуває поняття *біосоціального часу*. На відміну від фізичного часу (хроносу), біосоціальний час є дискретним і маркує етапи людського життя не через кількісні показники (кількість років), а через якісну зміну соціальних функцій, прав та обов'язків індивіда в межах певної культури. Як зазначає Б. Адам,

саме ставлення до часу лежить в основі того, що робить нас людьми, а культура виникає як спроба подолати фундаментальні межі існування: смерть, мінливість та ритмічність природного середовища (Адам, 2006: 119).

Важливим для дослідження біосоціального часу є розуміння сутності людини. Людина трактується як "природно-соціальна істота, якісно особливий ступінь живих організмів на Землі, здатних до свідомої саморегуляції, завдяки чому вона постає як суб'єкт суспільно-історичної діяльності й культури" (ФЕС, 2002:

350), як така, що має подвійну природу, де природне (біологічне) та соціальне становлять нерозривну, органічну єдність. У контексті часу це означає, що «біосоціальний час» – це не просто сума біологічного віку, а єдиний процес, де природні цикли невіддільні від соціальної діяльності індивіда.

Унікальність людини, на відміну від тваринного світу, полягає в її духовності та здатності до свідомої саморегуляції. Біосоціальний час, таким чином, регулюється не лише інстинктами, а й системою соціально заданих цілей, норм та цінностей. Що ж до трактування «соціального», то воно визначається як якісна єдність матеріального (анатомія тіла, потреби) та духовного (свідомість, творчість): “*Соціальна сутність людини означає, що людина не вийшла готовою із природи, а створила сама себе як суб’єкта трудової діяльності, як мислячу й моральнісну істоту*” (Власевич, 2022: 9). Таке розуміння дозволяє розглядати час не як зовнішню абстракцію, а як «прожитий час» (lived time), що інтегрує природні процеси у сферу людського дизайну та соціального контролю (Adam, 2006: 121). З цього випливає, що біосоціальний час – це час активного самостворення та реалізації через суспільно-історичну практику.

Аналіз біосоціального часу підтверджує те, що лексеми на позначення віку вербалізують одночасно і стан тіла (біологічне), і соціальну роль (духовне/суспільне). Відповідно до концепції Т. Харевен, життєвий шлях людини є соціальним конструктом, де межі між віковими етапами залежать від історичного контексту та соціальної координації («timing») (Hareven, 1996: 119).

Творчість Тіта Макція Плавта традиційно аналізується в історичному, філологічному та театральному аспектах. Новим етапом у вивченні комедіографа стала колективна праця «A Companion to Plautus» (Franko, 2020). З погляду лінгвістики найбільш значущим у цьому збірнику є 15-й розділ, присвячений компаративному аналізу латиномовних фрагментів. Попередні розвідки творчого доробку Плавта також стосувалися:

- *Морфологія та лексика*: морфологічні особливості прикметникових форм (Hodgman, 1902); розташування займенникових прикметників семантика (Hutchins, 1936); лексема *liber* та споріднених слів (Džukeska, 2016), іменникові фрази з *dies* (Панчишин, 2020).

- *Соціально-історичний та правовий ракурси*: класові та побутові стосунки (на прикладі комедії «Горщик») (Мільяевич, 1971); «римська правова дійсність», тобто те, як закони та правовий статус героїв відображені в сюжетах (Вовк, 2010).

- *Лінгвостилістика та грецизми*: вплив грецької мови та стратегії «ерудованої комедії» (Скоробогата, 1974; Міляевич, 1965); експресивність мови (Борбенчук, 2025).

- *Концептуальний аналіз*: дослідження концепту «Радість» (Чернюх, 2021), концепту «Час» (Панчишин, 2022)

Попри значний доробок, питання вербалізації біосоціального часу (вікових маркерів) залишається малодослідженим. Дана робота заповнює цю нішу, аналізуючи вікову лексику у корпусі з 21 комедії Плавта.

Мета статті – комплексно проаналізувати лексико-семантичні особливості номінацій віку в текстах Тіта Макція Плавта та на їхній основі змодельовати лексико-семантичну групу вікових іменників як прояв біосоціального часу в античній мовній картині світу і тим самим довести, що вербалізація вікових етапів у Плавта є не лише засобом біологічної ідентифікації персонажів, а насамперед інструментом маркування їхнього соціально-правового статусу.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання:

- Концептуалізувати поняття «біосоціальний час» у контексті комедіографії Плавта, спираючись на сучасні філософські та соціолінгвістичні теорії.

- Здійснити інвентаризацію іменників на позначення віку у корпусі плавтових текстів та встановити їхню частотність за допомогою статистичного аналізу.

- Побудувати польову модель ЛСГ «Вік», виокремивши ядерні, центральні та периферійні зони, а також дослідити характер системних зв’язків між ними (антонімія, синонімія).

Матеріал і методи дослідження. Дослідження здійснено на матеріалі комедій Тіта Макція Плавта. Вибір корпусних текстів зумовлений тим, що мова паліати найповніше відтворює живу розмовну стихію латини, де вікові номінації функціонують у природних комунікативних ситуаціях.

Для досягнення мети роботи ми застосували комплекс взаємодоповнюючих методів лінгвістичного аналізу:

- *Метод суцільної вибірки* було використано на початковому етапі для виокремлення повного масиву лексем із темпоральним значенням «вік». Це дозволило нам сформулювати емпіричну базу та зафіксувати всі контекстуальні вживання як прямих номінацій (*puer*, *senex*), так і похідних одиниць.

- *Метод компонентного аналізу (семний аналіз)* дав змогу розкласти значення лексем на елементарні смислові частки (семи). Це

допомогло нам розмежувати лексеми на позначення різних вікових етапів (дитинство, юність, старіння) та соціальні компоненти (правоздатність, роль у родині, статус), що є критичним для опису біосоціального часу.

- **Метод польового моделювання** став базовим для структурування ЛСГ «Вік». Ми вибудували ієрархічну структуру, визначивши ядро, центр та периферійні зони, зокрема генеалогічні ряди предків.

- **Кількісний (статистичний) аналіз** був застосований для об'єктивації отриманих даних. Підрахунок частотності вживань дозволив виявити характерну для Плавта «поляризацію» часу – статистичну перевагу маркерів молодості та старості при майже повній відсутності лексем на позначення зрілості.

Такий методологічний підхід дозволяє нам не просто описати групу слів, а реконструювати специфічний сегмент античної мовної картини світу.

Результати та обговорення. У давньоримському суспільстві вербалізація біосоціального часу була тісно пов'язана з правовим статусом особи. Перехід від однієї вікової групи до іншої (*infans – adulescens – maiores*) означав не лише біологічне дорослішання, а й зміну ролі в системі *patria potestas* (Рекк, 1898). Таким чином, лексеми вікової номінації у комедіях Плавта виступають не просто назвами вікових періодів, а когнітивними маркерами соціального статусу персонажа. Це корелює з думкою Б. Адам про те, що часові системи використовуються для координації дій та визначення ієрархій всередині груп (Adam, 2006: 123). Наприклад, опозиція *adulescens – senex* у плавтовому дискурсі вербалізує не стільки різницю в роках, скільки конфлікт між «безправною енергією» та «владною консервативністю», що дозволяє трактувати ці номінації як фазові точки біосоціального розвитку особистості. Як зауважує Т. Харевен, синхронізація індивідуального часу з сімейним часом визначає соціальну зрілість індивіда (Hareven, 1996: 124).

Аналіз вікової лексики у корпусі комедій Плавта дає змогу стверджувати, що **субстантивна ЛСГ «Вік»** у комедіях Плавта є фундаментальною категорією, що структурує художній простір через призму людського життя. Загалом група охоплює 23 лексеми (776 вживань) і демонструє перехід від кількісного сприйняття часу (роки) до якісного (соціальна спроможність). Досліджувані номінації віку можна розподілити за такими лексико-семантичними підгрупами (ЛСПГ):

1. ЛСПГ «Дитинство». Цей сегмент описує період від народження до соціального самоствердження.

- **puer** (153 вживання). У Плавта це слово має широку семантику, охоплюючи вік від немовляти до 17 років (моменту одягання *toga virilis*). Часто вживається як маркер соціальної несамостійності: *...atque illam geminos filios pueros peperisse conspicor. (Pl. Amph. 1070)* – «...і бачу, що вона народила двох хлопчиків-близнят».

- **aetatula** (5). Зменшувально-пестлива назва, що позначає «ніжний вік», раннє дитинство. Вживається для підкреслення незахищеності: *...si illum inservibus solum dum tibi nunc haec aetatulast, in senecta male querere. (Plaut. Bacch. 441–442)* – «...якщо ти будеш потурати йому лише тепер, поки він у такому ніжному віці, то у старості будеш гірко жалітися».

2. ЛСПГ «Юність». Це період «виходу з підпорядкування» і вступу в самостійне життя.

- **adulescentia** (15). Це період «росту» (від лат. *adolescere*) віком від 15 до 30 років. У комедії це час найбільшої активності, конфліктів із батьками та любовних пригод.

У текстах Плавта лексема **adulescentia** часто виходить за межі суто біологічної номінації, набуваючи ознак юридичного виправдання. Наприклад, у комедії «Скарб» герой апелює до свого віку як до стихійної сили, що зумовила його провини: *...ego me iniuriam fecisse filiae fateor tuae, Cereris vigiliis, per vinum atque impulsu adulescentiae. (Plaut. Aul. 794–795)* – «...я зізнаюся, що вчинив несправедливість щодо твоєї доньки під час святкування на честь Церери, через вино та під впливом юності». Це свідчить про те, що в античній мовній картині світу юність сприймалася як період тимчасового обмеження раціональної волі, що впливало на оцінку соціально-правових дій індивіда.

- **iuventus** (13). Більш зріла юність (20–40 років), «вік сили» та військової придатності: *Iuventus nomen indidit Scorto mihi. (Pl. Capt. 69)* – «Молодь дала мені прізвисько Скорто (Шкурка)».

- **adulescens** (125). Це молода людина в період між дитинством (*puer*) та повною зрілістю (*iuvenis*). Зазвичай цей етап тривав від 15–17 років (момент отримання чоловічої тоги) і міг продовжуватися до 30, а іноді навіть до 40 років. Бути «adulescens» означало перебувати в стані очікування. Попри фізичну зрілість, такий чоловік часто залишався соціально «неповнолітнім». Аналіз цитати: *Adulescens quidam est, qui in hisce habitat aedibus. (Pl. Trin. 12)* – «Тут у цьому домі живе один юнак» – відкриває

нам важливі деталі римського побуту: юнак живе під дахом свого батька (*pater familias*). У Стародавньому Римі це означало повну юридичну та фінансову залежність від глави роду, навіть якщо юнакові вже було за 20 років.

- **adulescentulus** (зменшувальне від *adulescens*) (12). Підкреслює дуже молодий вік або недосвідченість персонажа (часто в іронічному контексті): *Quia istoc inlecebrosius fieri nil potest: nox, mulier, vinum homini adulescentulo.* (*Pl. Bacch.* 87-88) – «Бо ніщо не може бути більш споклилим (згубним), ніж це: ніч, жінка та вино для юнака».

- **epeheus** (2). Специфічний термін для юнаків 18–20 років, що проходять військову підготовку або громадянське навчання. Це період між дитинством і повноліттям. Плавт використовує його для надання грецького колориту: *principio <ut ex> epehebis aetate exii atque animus studio amotus puerilist meus.* (*Pl. Merc.* 40-41) – «Насамперед, щойно я вийшов з юнацького віку, і мій розум віддався від дитячих захоплень».

- **Iuvenis** (2). Характеризує людину у розквіті сил (переважно особи, старші за підлітків і молодші за літніх людей, тобто віком від 20 до 40 років): *Calidorus iuvenis meretricem Phoenicium ecflctim deperibat, numtorum indigus.* (*Pl. Pseud. Arg. II*) – «Молодий чоловік Калідор був до нестями закоханий у куртизанку Фенікію, не маючи при цьому грошей».

3. ЛСПГ «Зрілість»

- **Pubes** (1). Позначає повноліття особи та фізичну готовність до громадянського життя. Мінімальна частотність свідчить про те, що «доросла людина» мало цікавила Плавта як комедіографа: *...dico omnibus pube praesenti in contione: omni poplo.* (*Pl. Pseud.* 125) – «...я кажу всім дорослим, присутній на зборах: всьому народу».

- **ЛСПГ «Старість»**. Старість – це природний етап життя, який настає після зрілого віку. До цієї підгрупи входять і слова на позначення періоду і зі вказівкою на старий вік.

- **Senecta** (2)/ **Senectus** (6). На відміну від «юнака» (*adulescens*), який мав силу, але не мав прав, людина в стані *senecta/senectus* (старість) мала абсолютну владу, але часто втрачала фізичну здатність контролювати енергійне молодше покоління: *...eam pudet me tibi in senecta obicere sollicitudinem.* (*Pl. Mil.* 623) – «...мені соромно завдавати тобі цієї турботи у твоїй старості»; *Suae senectuti is acriorem hiemet parat.* (*Pl. Trin.* 398) – «Він готує для своєї старості надто сувору зиму».

- **Senex** (242). Старець віком 45–60 років. У Плавта *senex* – це зазвичай *pater familias*, володар ресурсу, який стає об'єктом обману з боку молоді: *Patiar. Sine modo adveniat senex.* (*Pl. Most.*

II) – «Я стерплю. Нехай-но тільки з'явиться старий». Ця фраза доповнює картину стосунків у римському домі. Слово *patiar* (стерплю, витримаю) підкреслює ієрархію. Молодші члени родини або раби змушені були терпіти характер, скупість чи самодурство старого глави сім'ї (*pater familias*), оскільки він мав над ними абсолютну владу.

- **Anus** (34). Часто має негативне або комічне забарвлення (стара жінка, звідниця, служниця): *Nisi ego illam anum interfecero siti fameque atque algi.* (*Pl. Most.* 193) – «Якщо я не вб'ю ту стару [відьму] спрагою, голодом та холодом». Ця фраза відображає ще один яскравий аспект римської комедії та побуту – ставлення до літніх жінок (*anus*), які не належали до родини (зазвичай це служниця, звідниця або годувальниця). Якщо юнак (*adulescens*) був закоханий, «стара» часто виступала перешкодою – вона або охороняла дівчину, або вимагала грошей за зустріч. Це викликало вибухи гніву, подібні до цієї цитати.

- **Albitudo** (1). Плавт використовує соматичні (тілесні) маркери, перетворюючи абстрактну «старість» на візуальні образи – сивину (фізична ознака, тісно пов'язана зі старістю та плином часу): *...ubi habitet, et item alterum ad istanc capitis albitudinem.* (*Pl. Trin.* 874) – «...де він живе, і також іншого [вказує] на ту сивину голови».

- **ЛСПГ «Покоління»**. Ця підгрупа включає слова, що стосуються послідовності поколінь (людей близького віку, що живуть в один період часу), що є формою часової спадковості.

- **Maiores** (12). Предки, пращури, дорослі (протилежність *pueri*): *...ego virtute deum et maiorum nostrum dives sum satis.* (*Pl. Au.* 166) – «...завдяки доброчесності богів та моїх предків я достатньо багатий». У контексті фрази, *maiores* – це сполучна ланка в ланцюзі біосоціального часу, визнання того, що ваше теперішнє благополуччя є результатом зусиль тих, хто жив до вас. Це філософія вдячності, де індивід усвідомлює себе частиною великого часового потоку.

- **Avus** (17). Дід, предок (особа з попереднього покоління). У контексті біосоціального часу та структури римського суспільства, положення діда є ключовим для розуміння неперервності роду: *si ancillam seu servom sive uxorem sive adulterum seu patrem sive avom videbo, obtruncabo in aedibus.* (*Pl. Amph.* 1049-1050) – «Якщо я побачу служницю, чи раба, чи дружину, чи коханця, чи батька, чи діда – я замордую (уб'ю) їх у цьому домі».

- **Proavus** (4). Прадід (вказує на попереднє покоління (батько діда)).

- **Abavus** (2). Прапрадід (вказує на ще давніше попереднє покоління).

- **Atavus** (1). Прапрапрадід (вказує на дуже давнє попереднє покоління).

• **Tritavus** (1). Прапрапрапрадід (вказує на найдавніше з перелічених попередніх поколінь).

У цьому контексті Плавт використовує повну термінологічну драбину предків: *...pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos quasi tuores semper edere alienum cibum. (Pl. Ps 57-58)* – «... батько, дід, прадід, прапрадід, прапрапрадід, прапрапрапрадід – ніби миші, завжди їли чужу їжу». У римському праві та мові цей ряд мав чітку структуру, де кожна сходинка – це окреме покоління (*generatio*). Шість поколінь – це фактично межа живої або юридично зафіксованої пам'яті роду. Далі зазвичай починалася категорія «предків взагалі» (*maiores*). Вибудовуючи таку довгу лінію, персонаж підкреслює тривалість часу, протягом якого діє певна поведінкова модель.

• **Posterus** (1). Нащадок (вказує на майбутні покоління, що є часовою послідовністю): *...atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres. (Pl. Trin. 644)* – «...і щоб ти став захисником (месником) честі твоїх нащадків». Цей рядок із комедії Плавта торкається самого фундаменту римської етики та біосоціального часу, спрямованого в майбутнє. У біосоціальному часі нащадки є суддями для своїх предків. Ваша цінність визначається тим, наскільки «чистим» ви залишите ім'я роду для тих, хто прийде після вас.

Аналіз парадигматичних зв'язків у межах досліджуваної групи, дає змогу стверджувати, що у Плавта присутня диференційована синонімія – близькі за значенням слова не просто дублюють одне одного, а деталізують образ. Автор вдається до синонімів, аби надати героєві соціальної чи етнічної виразності, уникаючи при цьому лексичного одноманіття:

• **Puer – Adulescentulus – Adulescens**. Тут діє градація від повної несамостійності (*puer*) через підкреслену недосвідченість (*adulescentulus*) до статусу юнака, що вже має право на кохання та конфлікт, але ще залежить від батька (*adulescens*).

• **Adulescens – Iuvenis – Ephebus**. Синонімія за сферою діяльності: *adulescens* – це побутова

назва, *iuvenis* – акцент на силі та воїнській придатності, *ephebus* – термін для підкреслення грецького походження героя або його специфічного перехідного статусу (18–20 років).

• **Senecta – Senectus**. Майже повні синоніми на позначення періоду, проте в контекстах Плавта частіше вживаються як опис «тягаря» або «часу влади».

• **Senex – Albitudo (мемонімічний синонім)**. Плавт замінює назву особи (*senex*) назвою її фізичної ознаки (*albitudo* – сивина), що створює комічний ефект «впізнання» персонажа на сцені.

• **Maiores – Avus – Proavus – Abavus – Atavus – Tritavus**. Це синонімічний ряд за принципом «частина – ціле». *Maiores* – це загальна назва всіх пращурів, тоді як ланцюжок від *avus* до *tritavus* – це термінологічне уточнення глибини роду.

Сюжетна напруга комедії тримається на мовній осі *puer – adulescens – senex*, що формує конфліктну антонімію. Це не просто словникова пара, а втілення зіткнення поколінь, де енергія юності протиставляється досвіду та суворості старості.

У назвах поколінь антонімія має векторний характер. Весь масив назв предків (*maiores, avus*) знаходить свій антипод в єдиній лексемі *posterus* (нащадок), що символізує перехід часу від минулого до майбутнього.

Можна стверджувати, що лексична система Плавта – це ієрархічна драбина. Синонімія в ній служить для «вертикального» уточнення віку (наскільки юнак є молодим), а антонімія – для «горизонтального» розмежування героїв за їхніми соціальними ролями (хто має владу, а хто – ні).

Статистичні дані у Таблиці 1 та дослідження номінацій віку допомагають сформулювати польову модель ЛСГ «Вік»:

Ядро (Семантичний центр) – *aetas*. Незважаючи на те, що воно займає 15,6%, саме це слово є архілексею.

Центр – ЛСПГ «Старість» (36,7%). Це смисловий центр дослідження, що домінує в текстах.

Таблиця 1

Частотні характеристики та внутрішня структура ЛСГ «Вік» (на матеріалі комедій Т. М. Плавта)

ЛСПГ/лексема	К-ть лексем	К-т слововживань	% склад
«Дитинство»	2	158	20,4
«Юність»	6	169	21,8
«Зрілість»	1	1	0,1
«Старість»	5	285	36,7
«Покоління»	7	38	4,9
<i>aetas</i>	1	121	15,6
<i>natus</i>	1	4	0,5
Загалом	23	776	100,0

Ближня периферія – ЛСПГ «Юність», «Дитинство» (21,8% та 20,4% відповідно). Ці категорії є активними учасниками соціальної взаємодії в комедіях. Вони формують динамічну частину біосоціального часу.

Дальня периферія – ЛСПГ «Покоління». Хоча лексем тут найбільше (7), вживаються вони рідко (4,9%). Це свідчить про те, що автор частіше називає конкретний вік, ніж використовує загальне слово «покоління».

Суміжна периферія – поодинокі лексеми, що можуть входити до інших лексико-семантичних полів:

albitudo (сивина). Перехід у поле «Соматика/Зовнішність». Старість тут маркується не числом років, а фізичною ознакою.

pubes (дорослий). Перехід у поле «Право/Юриспруденція». Лексема вказує не на вік, а на статус повноліття та право голосу на зборах.

natus (народження). Перехід у поле «Походження/Родина».

Висновки. Для мовної картини світу Плавта характерна поляризація біосоціального часу. Висока частотність номінацій дитинства, юності та старості при майже повній відсутності лексем на позначення зрілості свідчить про те, що мовна система фіксує лише ті стадії біосоціального часу, які є «критичними» або «конфліктними». Зрілість, як стабільний період соціальної реалізації, не потребує деталізованої вербалізації в межах комедійного сюжету, тоді як початкові та фінальні стадії активного життя стають об'єктом інтенсивної лексичної номінації. Таким чином, біосоціальний час у латинській мові постає як система соціальних маркерів, що структурують життєвий шлях людини відповідно до вимог римського соціуму, перетворюючи плін природи на чітко регламентований «соціальний дизайн» людського життя.

Перспектива подальших розвідок вбачається у дослідженні прикметникових засобів вербалізації біосоціального часу у комедіях Плавта як інструмента атрибутивної характеристики персонажів, що дасть змогу глибше проаналізувати зв'язок між фізичним станом особи та її соціально-правовою спроможністю в системі римських суспільних ієрархій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борбенчук, І. (2025). Засоби експресивності в комедії Плавта «Aulularia». *Folium*, (7), 60–66. <https://doi.org/10.32782/folium/2025.7.10>
2. Власевич, Т. (2022). Духовні засади ідентичності людини: філософсько-культурологічний вимір. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*, (41), 7–13. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.41.1>
3. Вовк, В. (2010). Римська правова дійсність і комедії Плавта. *Часопис Київського університету права*, (1), 23–27.
4. Мілясевич, В. (1965). Роль грецизмів у комедії Плавта «Псевдол». *Іноземна філологія*, (4), 61–64. <https://md-eksperiment.org/post/20190610-rol-grecizmiv-u-komediyi-plavta-psevdol>
5. Мілясевич, В. (1971). Соціальні мотиви в комедії Плавта «Горщик». *Іноземна філологія*, (24/9), 98–102. <https://md-eksperiment.org/post/20190610-socialni-motivi-v-komediyi-plavta-gorshik>
6. Панчишин, Н. З. (2020). Іменникові фрази з “DIES” на матеріалі комедій Тіта Макція Плавта. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*, (2), 114–119. <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2020-2-16>
7. Панчишин, Н. З. (2022). Вербалізація концепту «ЧАС» у комедії Тіта Макція Плавта «Амфітріон». *Закарпатські філологічні студії*, 1(22), 154–159. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.1.26>
8. Скоробогата, Є. (1974). Грецькі слова і звороти у п'єсах Плавта. *Іноземна філологія*, (36), 75–77. <https://md-eksperiment.org/post/20190610-grecki-slova-i-zvoroti-u-p-yesah-plavta>
9. Чернюх, Н. (2021). Номінативне поле концепту РАДІСТЬ у комедіях Плавта. *Studia Linguistica*, (19), 158–165. <https://doi.org/10.17721/StudLing2021.19.158-165>
10. Шинкарук В. (Ред.). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Абрис.
11. Adam, В. (2006). *Time, Theory, Culture & Society*, 23(2-3), 119–126.
12. Džukeska, E. (2016). The adjective liber and its' derivatives in Plautus' world plays. *Proceedings*, 173–185. <https://docplayer.gr/61284308-Elena-dzhukeska-udk-pridavkata-liber-i-nejzinite-izvedenki-vo-igrate-so-zborovi-kaj-plaut.html>
13. Edmondson, J. (2008). Public dress and social control in late Republican and early Imperial Rome. In *Roman Dress and the Fabrics of Roman Culture* (pp. 21–46). University of Toronto Press.
14. Franko, G. F., & Dutsch, D. (Eds.). (2020). *A Companion to Plautus* (1st ed.). Wiley. <https://www.perlego.com/book/1386129/a-companion-to-plautus-pdf>

15. Hareven, T. K. (1996). Changing images of aging and the social construction of the life course. In V. L. Bengtson & K. W. Schaie (Eds.), *Handbook of Theories of Aging* (pp. 119–136). Springer Publishing Company.
16. Hodgman, A. W. (1902). Adjectival forms in Plautus. *The Classical Review*, 16(9), 446–452.
17. Hutchins, L. (1936). *The position of demonstrative adjectives in Plautus and Terence*. University of Chicago.
18. Peck, H. T. (1898). Harpers Dictionary of Classical Antiquities. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0062:entry=impubes-harpers>

Дата першого надходження статті до видання: 18.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

CULTURAL TRANSLATION AND FEMINIST AGENCY IN THE UKRAINIAN DIASPORA

Anastasiia Romanchuk

PhD in Translation Studies,

Prosecutor`s Training Center of Ukraine

ORCID ID 0009-0004-2895-6693

anastasiaromanchuk11@gmail.com

Key words: *cultural translation, Ukrainian diaspora, feminist translation studies, gender, translator agency.*

This article examines the intersection of cultural translation and feminist agency within the intellectual landscape of the Ukrainian diaspora. The study conceptualizes translation as a form of cultural mediation that facilitates the transnational circulation of Ukrainian literature, ideas, and historical narratives. The theoretical framework draws on feminist translation studies developed by Sherry Simon and Luise von Flotow, as well as the concept of “diaspora space” articulated by Avtar Brah. Within this perspective, translation is approached not merely as a linguistic practice but as a complex cultural process in which issues of gender, ethnic identity, and collective memory intersect.

Particular attention is given to the role of women translators, editors, and scholars in shaping transnational intellectual networks within Ukrainian diasporic communities. The article argues that translation practices in the diaspora have served not only as mechanisms of cultural representation but also as tools for revising literary canon formation, especially through the recovery and promotion of women’s writing and the introduction of feminist theoretical perspectives into Ukrainian literary studies. In this context, translation emerges as a powerful instrument of cultural interpretation and symbolic representation of Ukrainian culture within global intellectual discourse.

The analysis demonstrates that diasporic translation functions as an important mechanism for preserving cultural memory while simultaneously generating new interpretations of national identity. Ukrainian diasporic translation practices thus represent a dynamic process of cultural transmission in which gender perspectives play a crucial role in shaping contemporary understandings of Ukrainian literature and culture within transnational contexts.

КУЛЬТУРНИЙ ПЕРЕКЛАД І ФЕМІНІСТИЧНА АГЕНТНІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ

Анастасія Романчук,
кандидат філологічних наук,
Тренінговий центр прокурорів України

Ключові слова: культурний переклад, українська діаспора, феміністичний переклад, гендер, перекладацька агентність.

Стаття присвячена аналізу взаємодії культурного перекладу та феміністичної агентності в інтелектуальному просторі української діаспори. У центрі дослідження перебуває переклад як форма культурного посередництва, що забезпечує міжнаціональну циркуляцію української літератури, ідей та історичних наративів. Теоретичною основою роботи слугують підходи феміністичного перекладознавства, сформульовані Шеррі Саймон та Луїзою фон Флотов, а також концепція «діаспорного простору», запропонована Автар Бра. У статті переклад розглядається не лише як мовна операція, а як складний культурний процес, у якому поєднуються питання гендеру, етнічної ідентичності та колективної пам'яті.

Особлива увага приділяється ролі жінок-перекладачок, редакторок і дослідниць у формуванні міжкультурних інтелектуальних мереж української діаспори. Показано, що перекладацька діяльність у діаспорному середовищі виконувала не лише функцію культурної репрезентації, але й сприяла переосмисленню літературного канону, зокрема через актуалізацію жіночого письма та введення феміністичних теоретичних підходів у дослідження української літератури. У цьому контексті переклад виступає інструментом культурної інтерпретації та символічної репрезентації української культури у світовому інтелектуальному просторі.

Дослідження демонструє, що переклад у діаспорі є важливим механізмом збереження культурної пам'яті та водночас простором формування нових інтерпретацій національної ідентичності. Таким чином, перекладацькі практики української діаспори постають як динамічний процес культурної трансляції, у якому гендерна перспектива відіграє ключову роль у формуванні сучасних інтерпретацій української літератури та культури в глобальному контексті. Таким чином, перекладацькі практики української діаспори постають як динамічний процес культурної трансляції, у якому гендерна перспектива відіграє ключову роль у формуванні сучасних інтерпретацій української літератури та культури в глобальному контексті.

Introduction. Translation has long served as a crucial mechanism of cultural mediation in diasporic communities. For displaced or migrant cultures, translation does not merely facilitate linguistic communication but performs the broader function of negotiating cultural identity across national and linguistic boundaries. In diasporic contexts, translation frequently becomes intertwined with processes of cultural preservation, identity formation, and intellectual exchange. As contemporary scholarship in translation studies increasingly demonstrates, translation cannot be understood as a purely technical or linguistic operation but must instead be examined as a

culturally situated practice shaped by historical, ideological, and institutional forces.

In the case of the Ukrainian diaspora, translation has played a particularly significant role in maintaining cultural continuity while simultaneously introducing Ukrainian literature and intellectual traditions to global audiences. Throughout the twentieth century, Ukrainian diasporic communities in North America and Western Europe established extensive networks of cultural institutions, academic organizations, and publishing initiatives that actively promoted the translation of Ukrainian literary works into English and other European languages. These activities were not merely literary or scholarly

undertakings but also forms of cultural advocacy that aimed to ensure the international visibility of Ukrainian culture during periods when cultural production in Soviet Ukraine was constrained by political censorship.

Materials and Methods. This study employs an interdisciplinary approach combining translation studies, feminist literary criticism, and diaspora studies. The research is based on qualitative textual and contextual analysis of selected translation projects produced within the Ukrainian diaspora. Particular attention is given to translations of works by Oksana Zabuzhko and to the role of diaspora translators and editors in mediating Ukrainian literature for international audiences.

The concept of cultural translation has gained increasing prominence in contemporary humanities scholarship. Rather than viewing translation as a purely linguistic operation, scholars emphasize its broader role in transferring and transforming cultural meanings across contexts. Susan Bassnett and Harish Trivedi argue that translation should be understood as a process deeply embedded in cultural exchange and ideological negotiation (Bassnett & Trivedi, 1999). Similarly, Homi K. Bhabha conceptualizes cultural translation as a process through which identities are rearticulated within hybrid cultural spaces created by migration, colonial histories, and globalization (Bhabha, 1994). In such spaces, cultural meanings are constantly renegotiated and transformed, highlighting the dynamic and performative nature of translation in diasporic contexts.

Within these broader theoretical frameworks, feminist translation studies have drawn attention to the gendered dimensions of translational practice. Translation has historically been associated with gendered metaphors that position translation as derivative or secondary to the original text. Feminist scholars have challenged these hierarchies by emphasizing the translator's interpretive agency and the political dimensions of translation as a form of cultural intervention.

In the Ukrainian diaspora, translation has frequently served as a site where questions of gender, national identity, and cultural memory intersect. Women translators, editors, and scholars have played a crucial role in mediating Ukrainian literature for international audiences while simultaneously reshaping internal narratives of literary history and canon formation.

Results and Discussion. This article explores the relationship between cultural translation and feminist agency in the Ukrainian diaspora. It argues that translation within diasporic intellectual networks functions not only as linguistic transfer but also as a form of feminist cultural

intervention that reshapes literary canon formation, historiography, and transnational cultural exchange.

Feminist Translation Studies

Feminist translation studies emerged in the late twentieth century as an interdisciplinary field connecting translation studies with feminist theory. Early foundational work by Sherry Simon emphasized that translation is deeply implicated in the politics of cultural representation and gender relations. In her influential monograph "Gender in Translation" (1996), Simon argues that translation historically reflected patriarchal cultural hierarchies in which the "original" text was privileged while translation was viewed as secondary or derivative.

These hierarchical metaphors mirror broader gendered assumptions embedded within Western literary traditions. As Simon notes, translation has often been associated with femininity through metaphors of fidelity and betrayal, reinforcing the perception that translators occupy a subordinate position within literary production.

Building on this framework, Luise von Flotow identified several strategies associated with feminist translation practices, including textual supplementation, translator's prefaces, and the strategic use of footnotes that foreground interpretive choices (L. von Flotow, 1997). Such strategies challenge the traditional ideal of translator invisibility and highlight the translator's role as an active cultural mediator who participates in shaping the reception and interpretation of literary texts.

Another important contribution comes from Gayatri Chakravorty Spivak, whose essay "The Politics of Translation" emphasizes the ethical responsibilities involved in translating marginalized literatures. Spivak argues that translation requires deep attentiveness to the cultural and rhetorical structures embedded in language and warns against reductive translation practices that erase linguistic difference (Spivak, 1993).

More recent scholarship has further expanded feminist translation studies by examining the relationship between translation and power structures. Mona Baker has demonstrated how translation participates in the construction of narratives that shape political and cultural discourse (Baker, 2006). From this perspective, translation can reinforce dominant ideological frameworks or challenge them by introducing alternative perspectives into global cultural circulation.

These theoretical perspectives highlight the importance of considering translation as an interpretive and ideological practice rather than a neutral linguistic transfer.

Cultural Translation and Diaspora

The concept of cultural translation has become central to contemporary discussions of diaspora and transnational identity. According to Homi K. Bhabha, cultural translation occurs in the “third space” of cultural interaction where meanings are renegotiated and identities are rearticulated (Bhabha, 1994). This concept emphasizes that diasporic identities are not fixed but continuously shaped through processes of cultural interaction and reinterpretation.

Similarly, Avtar Brah introduced the concept of “diaspora space,” which refers to the social and cultural environments in which diasporic identities emerge through the intersection of migration histories, collective memory, and power relations (Brah, 1996). Within such spaces, translation becomes an essential mechanism for negotiating belonging and cultural representation.

Diasporic communities often rely on translation to sustain intellectual and cultural exchange across linguistic boundaries. In such contexts, translation performs several interconnected functions: mediating cultural memory, enabling intellectual exchange, constructing narratives of national identity, facilitating intercultural dialogue.

Within Ukrainian diaspora studies, scholars such as Marko Pavlyshyn and George G. Grabowicz have explored the role of diasporic intellectual institutions in shaping Ukrainian literary scholarship. However, the gendered dimensions of translation within these contexts remain relatively underexplored.

It is important to highlight that Ukrainian diaspora developed a complex network of cultural and academic institutions throughout the twentieth century, particularly in North America and Western Europe. These institutions played a crucial role in preserving Ukrainian cultural heritage during periods when cultural production in Soviet Ukraine was constrained by ideological censorship.

One of the most influential institutions in this regard is the Canadian Institute of Ukrainian Studies at the University of Alberta. Established in 1976, the institute has played a central role in promoting Ukrainian studies internationally through scholarly publications, translation initiatives, and academic conferences.

CIUS has supported numerous translation projects that introduced Ukrainian literature to Anglophone audiences. These projects have included translations of classical Ukrainian authors as well as modern and contemporary literary works, thereby helping to integrate Ukrainian literature into broader discussions of European literary modernism and postcolonial cultural history.

Importantly, many of these translation initiatives have involved women scholars and editors

whose contributions have been central to shaping the international reception of Ukrainian literature.

Feminist Agency and Canon Formation

One of the most significant ways in which feminist agency manifests within diasporic translation is through the reshaping of literary canon formation. Canon formation is inherently selective: decisions regarding which authors are translated and published influence how literary traditions are represented globally. Translators and editors therefore function as cultural gatekeepers who shape the international perception of national literature.

An illustrative example is the anthology “Women’s Prose in Ukrainian”, edited and translated by Roma Franko (1996). This volume introduced Anglophone readers to a wide range of Ukrainian women writers whose works had often been marginalized in traditional literary histories.

By foregrounding women’s writing, the anthology challenged the male-dominated narrative of Ukrainian literary development and demonstrated how translation can function as a tool of feminist historiographic revision. Such translation projects illustrate how diasporic scholars actively participate in reconstructing literary history through editorial and translational decisions.

Translation has also facilitated the development of transnational feminist intellectual networks connecting Ukrainian scholars with global feminist theory.

A key figure in this context is Solomiia Pavlychko, whose scholarship played a pivotal role in introducing feminist literary criticism to Ukrainian academic discourse. Pavlychko’s work on modernism and gender in Ukrainian literature significantly contributed to the integration of feminist theory into Ukrainian literary studies.

Through translation and scholarly interpretation, diasporic intellectuals have connected Ukrainian literary scholarship with broader debates in feminist theory and cultural studies. This transnational exchange demonstrates how translation can function as a catalyst for intellectual transformation and theoretical innovation.

Cultural Memory and Postcolonial Context

Translation within the Ukrainian diaspora must also be understood in relation to the broader historical context of cultural suppression and political domination. Throughout the nineteenth and twentieth centuries, Ukrainian language and literature were repeatedly subjected to restrictive policies under imperial Russian and Soviet rule.

In this context, translation became an important strategy of cultural preservation and international advocacy. By translating Ukrainian literary works into English and other European languages, diasporic scholars ensured the visibility of Ukrainian

cultural heritage within global literary discourse.

As Maria Tymoczko argues in “Enlarging Translation, Empowering Translators” (2007), translation often functions as a form of cultural resistance in contexts where literary traditions have been marginalized by dominant political powers. Translators working within such contexts therefore play an active role in shaping narratives of cultural identity and historical memory.

The analysis presented in this article demonstrates that translation within the Ukrainian diaspora cannot be understood solely as a linguistic practice. Rather, it should be examined as a complex cultural process shaped by historical memory, institutional structures, ideological positioning, and gendered intellectual networks. In diasporic contexts, translation becomes an essential mechanism through which cultural identities are negotiated, preserved, and rearticulated in global intellectual discourse.

One of the central insights of contemporary translation theory is that translation is not merely a technical transfer of meaning but a form of cultural rewriting. Scholars such as André Lefevere have argued that translation participates in the broader process of “rewriting” literature within a target culture, shaping literary reception through ideological and institutional frameworks. Translators, editors, and publishers thus function as cultural gatekeepers whose decisions influence which texts become visible within global literary circulation.

Within the Ukrainian diaspora, these dynamics have been particularly significant because translation often served as the primary mechanism through which Ukrainian literature entered the international literary system. During much of the twentieth century, Ukrainian cultural production within Soviet Ukraine faced significant ideological constraints. As a result, diasporic scholars and translators played a crucial role in preserving and disseminating Ukrainian literary works internationally.

From this perspective, translation becomes closely connected with questions of cultural representation and intellectual authority. Lawrence Venuti has emphasized that translation practices frequently reproduce power asymmetries between dominant and minoritized cultures (Venuti, 1995). In the case of Ukrainian literature, translation into English often functioned as a strategy for challenging the marginalization of Ukrainian culture within global literary hierarchies traditionally dominated by major European languages and literary traditions.

At the same time, feminist translation theory provides an additional analytical lens for examining these processes. Feminist scholars have emphasized that translation is deeply implicated in the politics of cultural representation and gender relations. As Sherry Simon notes, translation has historically been

framed through gendered metaphors that position the translation as subordinate to the “original,” mirroring broader patriarchal assumptions about authorship and authority. Feminist translation scholars have therefore sought to foreground the agency of translators as active interpreters and cultural mediators.

Within the Ukrainian diaspora, women translators and scholars have played a particularly significant role in shaping the international reception of Ukrainian literature. Their contributions extend beyond linguistic mediation to include editorial work, scholarly interpretation, and institutional leadership within diasporic academic networks.

One important example of such translational mediation can be observed in the English translations of works by Oksana Zabuzhko, one of the most influential contemporary Ukrainian writers. Zabuzhko’s novel “Fieldwork in Ukrainian Sex” (1996) has become a landmark text in Ukrainian feminist literature and has been widely translated into multiple languages. The English translation by Halyna Hryn played a crucial role in introducing Zabuzhko’s work to Anglophone readers and situating it within broader discussions of post-Soviet feminist writing.

The translation of Zabuzhko’s works illustrates several important dynamics of diasporic cultural translation. First, many translators involved in these projects possess hybrid cultural identities that allow them to navigate both Ukrainian and Anglophone literary contexts. Such translators often combine linguistic competence with cultural expertise, enabling them to mediate complex cultural references embedded within the original texts.

Second, the translation of Zabuzhko’s prose highlights the interpretive challenges associated with translating culturally specific discourses related to gender, history, and post-Soviet identity. Zabuzhko’s writing frequently incorporates intertextual references to Ukrainian cultural history, folklore, and literary traditions. Translators must therefore negotiate the tension between preserving cultural specificity and ensuring readability for international audiences.

The translation history of Zabuzhko’s works also illustrates the collaborative nature of diasporic translation projects. For example, the English edition of the short-story collection “Your Ad Could Go Here” involved a team of translators, including Marco Carynnyk, Marta Horban, Halyna Hryn, Askold Melnyczuk, and Nina Murray. Such collaborative translation practices demonstrate how diasporic intellectual networks contribute collectively to the international dissemination of Ukrainian literature.

Beyond Zabuzhko’s prose, diaspora translators have also played an important role in translating Ukrainian poetry and philosophical texts. Publications in international literary journals and anthologies have introduced Anglophone audiences to a

wide range of Ukrainian authors through translations produced by diasporic scholars and writers. For example, translations of Zabuzhko's poetry have appeared in English-language literary journals, including translations by scholars such as Michael M. Naydan.

These translation projects demonstrate how diaspora translators often function simultaneously as scholars, editors, and cultural mediators. Their work frequently involves extensive contextualization through introductions, footnotes, and scholarly commentary that situates Ukrainian texts within broader cultural and historical frameworks.

Another important dimension of diasporic translation concerns the relationship between translation and cultural memory. Ukrainian literature often engages with historical experiences such as imperial domination, Soviet repression, and cultural marginalization. Translating such texts into English requires not only linguistic mediation but also the interpretation of complex historical narratives for readers who may have limited familiarity with Ukrainian history.

Scholars such as Maria Tymoczko have argued that translation in postcolonial contexts frequently functions as a form of cultural resistance that challenges dominant historical narratives (Tymoczko, 2007). This perspective is particularly relevant for Ukrainian diasporic translation, where the act of translating Ukrainian literature into English often serves as a means of asserting cultural visibility and historical legitimacy.

Feminist translation practices further complicate these dynamics by foregrounding gender as a central analytical category. Ukrainian feminist writers such as Zabuzhko have frequently addressed questions of gender identity, national history, and cultural memory within their literary works. Translating these texts therefore involves negotiating not only linguistic and cultural differences but also ideological debates surrounding feminism, nationalism, and postcolonial identity.

Diasporic translators often approach these challenges through strategies that emphasize interpretive transparency and cultural contextualization. Translator's introductions, explanatory notes, and paratextual commentary frequently play an important role in guiding readers through unfamiliar cultural references.

In this sense, translation becomes a form of intellectual mediation that extends beyond the textual level. Translators participate in broader scholarly conversations about Ukrainian literature, history, and cultural identity. Their work contributes to the formation of transnational intellectual networks that connect Ukrainian studies with global debates in translation studies, feminist theory, and postcolonial studies.

At the same time, the growing international interest in Ukrainian literature following the political transformations of the late twentieth and early twenty-first centuries has further expanded the role of translation in shaping global perceptions of Ukrainian culture. Translation projects supported by diaspora institutions, universities, and literary foundations have played an important role in promoting Ukrainian literature within global literary markets.

These developments highlight the continuing importance of translation as a cultural practice within diasporic communities. Translation not only facilitates intercultural communication but also contributes to the construction of literary canons, intellectual networks, and historical narratives.

From this perspective, translation within the Ukrainian diaspora can be understood as a form of feminist cultural agency that operates at multiple levels simultaneously. Through their work as translators, editors, and scholars, women intellectuals have contributed significantly to the global recognition of Ukrainian literature while also reshaping internal narratives of literary history and cultural identity.

Conclusions. This study has examined the relationship between cultural translation and feminist agency in the Ukrainian diaspora. By integrating feminist translation theory with diaspora studies, the article demonstrates that translation functions as a key mechanism of cultural mediation and intellectual exchange.

The activities of diasporic translators and scholars illustrate how translation can serve as a form of feminist cultural intervention that reshapes literary canon formation and facilitates the global circulation of Ukrainian literature.

Future research should further explore archival translation projects and examine how digital platforms are transforming contemporary forms of diasporic cultural translation. Understanding translation as a gendered cultural practice provides valuable insight into the broader dynamics of transnational literary exchange and the ongoing evolution of Ukrainian cultural identity in the global cultural landscape.

BIBLIOGRAPHY

1. Baker, M. (2006). *Translation and conflict: A narrative account*. Routledge.
2. Bassnett, S., & Trivedi, H. (1999). *Postcolonial translation: Theory and practice*. Routledge.
3. Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
4. Brah, A. (1996). *Cartographies of diaspora: Contesting identities*. Routledge.

5. Franko, R. (Ed. & Trans.). (1996). Women's prose in Ukrainian. CIUS Press.
6. Lefevere, A. (1992). Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame. Routledge.
7. Simon, S. (1996). Gender in translation: Cultural identity and the politics of transmission. Routledge.
8. Spivak, G. C. (1993). The politics of translation. In *Outside in the teaching machine*. Routledge.
9. Tymoczko, M. (2007). *Enlarging translation, empowering translators*. St. Jerome.
10. Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
11. von Flotow, L. (1997). *Translation and gender: Translating in the era of feminism*. St. Jerome.
12. Zabuzhko, O. (2011). *Fieldwork in Ukrainian sex* (H. Hryn, Trans.). AmazonCrossing.
13. Zabuzhko, O. (2020). *Your ad could go here* (M. Carynnyk, M. Horban, H. Hryn, A. Melnyczuk, & N. Murray, Trans.). AmazonCrossing.

Дата першого надходження статті до видання: 02.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 811.124'373.611:616-089.843
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.23>

СИНТЕТИЧНІ ТА АНАЛІТИЧНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ: СТРУКТУРНО-ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Валентина Синиця

*кандидат філологічних наук, доцент,
Буковинський державний медичний університет
ORCID ID 0000-0002-4132-7494
synycja.valentyana@bsmu.edu.ua*

Олена Мироник

*кандидат медичних наук, доцент,
Буковинський державний медичний університет
ORCID ID 0000-0002-5717-7267
myronyk800@ukr.net*

Ключові слова:
*терміносистема
трансплантології, латинська
медична термінологія,
синтетичні засоби творення,
аналітичні конструкції,
етимологічний аспект.*

У статті досліджуються синтетичні та аналітичні засоби творення латинських базових термінів підмови медицини «трансплантологія». В рамках наукового пошуку увагу зосереджено на структурно-етимологічному аналізі ключових термінів, визначених Законом України № 2427-VIII, зокрема: трансплантація, анатомічні матеріали, донор та реципієнт.

Встановлено, що за структурою досліджувані латинські терміни поділяються на синтетичні (однослівні) та аналітичні (багатослівні) одиниці. Серед однослівних похідних термінів переважають такі структурні класифікації: 1) коренева морфема + суфікс (*donator, oris m*); 2) префікс + коренева морфема + суфікс (*transplantatio, onis f*); 3) комбінація греко-латинських терміноелементів, де кінцевий компонент несе основне значення, а препозитивна складова уточнює й конкретизує його (*xenotransplantatio, onis f*).

Доведена високопродуктивність аналітичних термінологічних одиниць. На відміну від синтетичних, вони конкретизують значення основної термінологічної одиниці за рахунок додаткових залежних компонентів (прикметників, іменників, іноді дієприкметників). За структурою розглянуті терміни переважно є двослівними, сконструйованими за синтаксичними моделями «іменник + прикметник» (*transplantatum vasculare*) або «іменник + іменник» (*transplantatum cartilaginis*).

В етимологічному аспекті проведено порівняння латинської термінології з англійськими відповідниками. Зазначено, що попри тенденцію домінування англійської мови в медицині, її ключові терміни у сфері трансплантології є похідними від міжнародної латинської термінології (*transplantatum — transplant*); в окремих випадках спостерігається поєднання іншомовного і національного елементів (*allograft*).

SYNTHETIC AND ANALYTICAL MEANS OF LATIN TRANSPLANTOLOGY TERMINOLOGY FORMATION: STRUCTURAL AND ETYMOLOGICAL ASPECT

Valentyna Synytsia

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Bukovinian State Medical University*

Olena Myronyk

*Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Bukovinian State Medical University*

Key words: *transplantology terminology, Latin medical terms, synthetic means of formation, analytical constructions, structural and etymological aspect.*

The article investigates synthetic and analytical means of forming Latin terminology within the medical sublanguage of transplantology. The research focuses on the structural and etymological analysis of core terms defined by the Law of Ukraine No.2427-VIII, including transplantation, anatomical materials, donor and recipient. The study categorizes the analyzed terminology into synthetic (single-word) and analytical (multi-word) units. It was established that single-word complex terms follow specific patterns: 1) root morpheme + suffix (donator, oris m); 2) prefix + root morpheme + suffix (transplantatio, onis f); 3) combinations of Greek-Latin-derived elements where the final component carries the primary meaning, specified by a prefix-like component (xenotransplantatio, onis f).

The research highlights that analytical terminological units are highly productive in transplantology. Unlike synthetic terms, they specify the meaning of basic units through dependent components (adjectives, nouns and occasionally participles). Structurally these are predominantly two-word terms following the patterns «noun + adjective» (transplantatum vasculare) or «noun + noun» (transplantatum cartilaginis).

From an etymological perspective, the study compares Latin terminology with its English counterparts, noting that despite the dominance of English in medicine, its core transplantology terms remain derivatives of international Latin forms, adapted to English phonetic and grammatical norms (transplantatum vs transplant). The phenomenon of idiographic synonymy such as allotransplant and allograft is also considered.

Вступ. Дослідження медичної термінології, її логічної структури, еволюції термінологічного значення, класифікації за різними ознаками продовжують залишатися в центрі уваги сучасних науковців. Про це свідчать публікації вітчизняних дослідників за останні п'ять років, в яких порушуються питання специфічних властивостей медичної термінології (Заліпська, 2020; Левченко & Перхач, 2021; Воробйова & Бочкар, 2025), структури комплексних термінів у межах медичної терміносистеми (Матвіяс, 2023). Особливу увагу дослідники приділяють латинському пласту медицини як фундаменту міжнародної уніфікації (Телеки & Синиця, 2021; Цимбалов, 2024; Synytsia & Bieliaieva, 2025).

Проблема структурно-семантичної організації медичної термінології викликає інтерес не лише у вітчизняних, а й зарубіжних дослідників. Із найновіших досліджень варто згадати дослідницьку статтю Гамал М. А. Абдула, опубліковану

у Британському журналі прикладної лінгвістики (Abdullah, 2025), в якій автор досліджує стратегію морфологічної декомпозиції – розчленування термінів на префікси, корені та суфікси для покращання розуміння та точності при вивченні складних номінативних одиниць у медичній терміносистемі.

Трансплантація органів і тканин – один із найпрогресивніших напрямів сучасної медицини. З'явилися численні публікації, присвячені питанням правового регулювання трансплантації органів і тканин людського організму (Чорненька, 2021), практичним аспектам (Матолінець, 2020) цієї галузі, проте спеціальних лінгвістичних досліджень стосовно розуміння словотвірних процесів у цій підмові медицини наразі бракує. Саме це зумовлює вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати базовий корпус латинських термінів сфери

трансплантології, дослідити їхню логічну структуру, етимологічні витoki, еволюцію семантичного навантаження в контексті розвитку сучасної медичної науки.

Матеріал і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс лінгвістичних методів: дистрибутивний аналіз – для вивчення контекстуального оточення та сполучуваності базових термінів; компонентний аналіз – для виділення елементарних смислових сем; структурно-морфологічний та синтаксичний аналіз – для з'ясування словотвірного потенціалу ключових синтетичних та аналітичних термінологічних одиниць; етимологічний метод – для реконструкції шляхів запозичення та адаптації термінів.

Джерельною базою дослідження стала картотека, сформована методом суцільної вибірки з сучасних медичних енциклопедичних видань (Джунь & Зіменковський, 2022; Петрух & Головка, 2012–2016; Arnaudov, 1979; Rudzitis, 1973–1977), нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині (№ 2427-VIII, 2018), та корпусу актуальних наукових публікацій із проблем трансплантології, опублікованих у період 2020–2025 рр. Загальний обсяг вибірки становить 250 термінологічних одиниць, що дозволило виділити ядерні терміноодиниці та зосередити увагу на їхньому концептуально-дериваційному аналізі.

Результати та обговорення. Унаслідок опрацювання відібраного фактичного матеріалу встановлено, що до базових термінів сфери трансплантології відносяться такі однослівні терміни-композиції, як трансплантація, трансплантат, донор, реципієнт і, безумовно, трансплантологія та трансплантолог.

Як відомо, в латинській медичній терміносистемі дієслівні форми використовуються при оформленні рецептів, в інших розділах – латинська анатомічна та клінічна термінологія – вони практично відсутні. Тим не менше, розпочинаємо своє дослідження якраз з латинського дієслова *transplanto, āvi, ātum, āre* – пересаджувати, трансплантувати, переносити тканину від однієї частини тіла до іншої, здійснювати пересадження. Морфемний аналіз уможливив виокремлення префікса *trans-*, який своїми коріннями сягає латинського прикметника *trans*, керуючого *Accusativus*, і залежно від питання «куди?» має значення «через, за» або «за межами», якщо можна поставити питання «де?», та кореневої основи дієслова *plantāre* – садити.

Проаналізувавши словникові статті з префіксом *trans-* в Українсько-латинсько-англійському медичному енциклопедичному словнику:

у 4 томах (Петрух & Головка, 2016, т. 4: 124–132), ми виявили 105 термінів, які функціонують в різних підмовах медичної термінології, напр., стоматологічній термінології: *transpositio dentium* – аномалія положення зубів, за якої два сусідніх зуба міняються місцями; хірургії: *transfixio* – хірургічна операція проколювання рогівки і райдужки у разі лікування вторинної глаукоми; генетиці: *translocatio* – переміщення генетичного матеріалу з однієї хромосоми на іншу; психіатрії: *transvestismus* – статево збочення; патології розвитку: *transpositio vasorum magistralium* – аномалія розвитку, коли спостерігається відходження аорти від правого шлуночка серця, а легеневого стовбура – від лівого; чимало термінів пов'язані з методами дослідження чи медичними процедурами: *transfusio sanguinis* – переливання крові, що свідчить про дериваційну активність означеного префікса.

Первісно дієслово *transplantāre* мало значення «пересаджувати» і вживалося переважно в сільськогосподарських текстах періоду Римської імперії. В наш час воно не втратило свого початкового значення в текстах ботанічного та агрономічного спрямування. З розвитком сфери трансплантології набуло трохи іншого змістового значення: йдеться не тільки про рослинний світ, але й про органи людського тіла. Зазначимо, що у Великому тлумачному словнику української мови в статті «трансплантувати» наведено таке тлумачення: «здійснювати пересадку» (Бусел, 2005: 996). У сучасній термінології це дієслово послугувало відправною точкою для утворення низки термінів, функціонуючих в сфері трансплантології. Йдеться, насамперед, про терміни трансплантація та трансплантат.

Термін *transplantatio, onis f* → англ. *transplantation* → укр. трансплантація, під яким розуміється хірургічна операція заміщення тканин або органів власними чи взятими з іншого організму, в латинській міжнародній термінології представлений дериватом латинського походження, утвореним префіксально-суфіксальним способом. Аналіз морфемної структури дозволяє вибудувати такий словотвірний ланцюжок: префікс латинського походження *trans-* + основа дієприкметника минулого часу пасивного стану *plantatus, a, um* до латинського дієслова *planto, āvi, ātum, āre* + латинський суфікс *-tio*, що утворює *nomina actionis* і є надзвичайно продуктивним у латинській медичній термінології. Цей процес перетворень можна дещо спростити, якщо за дериваційну базу взяти похідне дієслово *transplanto, āvi, ātum, āre*: до основи *transplantat-* приєднується складний суфікс *-tio*.

На сьогоднішній день медична спільнота усього світу розрізняє чотири основні види

трансплантації, які представлені однослівними гібридними термінами-композирами:

autotransplantatio, onis f → англ. autotransplantation або autografting → укр. аутотрансплантація (від грец. αὐτός – сам), або аутологічна трансплантація – реципієнт трансплантата є донором для самого себе. Прикладами застосування відповідних маніпуляцій є: аутотрансплантація шкіри (заміщення обпалених поверхонь здоровими тканинами пацієнта при важких опіках); аутотрансплантація кісткового мозку або гемопоетичних стовбурових клітин (як етап лікування лімфом, лейкозів та хіміотерапевтичних пухлин);

isotransplantatio, onis f → англ. isotransplantation → укр. ізотрансплантація (від грец. ἴσος – однаковий, рівний): хірургічна операція трансплантації від донора тканини, біологічно сумісної з тканинами реципієнта;

allografting, onis f → англ. allografting → укр. алотрансплантація (від грец. ἄλλος – інший), або гетерологічна трансплантація – пересадження органів і тканин від іншої особини цього ж біологічного виду; донором трансплантата є організм того ж виду, що генетично й імунологічно відрізняється від реципієнта;

xenotransplantatio, onis f → англ. xenotransplantation → укр. ксенотрансплантація (від грец. ξενός – чужий) або міжвидова трансплантація – трансплантація матеріалу від іншого біологічного виду (наприклад: людині від тварини).

Диференціація видів трансплантації ґрунтується на морфологічній опозиції прикметників *orthotopicus* та *heterotopicus*. Обидва компоненти є складними ад'ективами грецького походження зі спільним семантичним ядром *top-* від грецького іменника *τόπος* – місце, а розмежування значень відбувається завдяки початковим терміноелементам *orth-* (грец. ὀρθός – прямий, правильний) та *heter-* (грец. ἕτερος – інший). У міжнародній номенклатурі ця опозиція реалізується в термінологічній парі *transplantatio orthotopica* → англ. orthotopic transplantation (імплантація донорського органа на анатомічно належне місце) та *transplantatio heterotopica* → англ. heterotopic transplantation (розміщення органа в інше, невласне для нього місце). Зі структурного погляду ці сполучення репрезентують синтаксичну модель «узгоджене означення», де прикметник виконує локативну функцію, визначаючи топографію втручання.

В окрему групу виокремлюємо терміни, які конкретизують орган, що підлягає заміщенню. За структурою більшість з них складаються з ядерної семи *transplantatio*, до якої приєднується видовий епітет, виражений анатомічним терміном в Genetivus. Отже, пересадка

печінки – *transplantatio hepatis* (hepar, atis n печінка) → англ. hepatic transplantation або transplantation of liver; пересадка сполучної оболонки – *transplantatio conjunctivae* (conjunctiva, ae f сполучна оболонка) → англ. transplantation of tunica conjunctiva); пересадка шкіри – *transplantatio cutis* (cutis, is f шкіра) → англ. skin transplantation; пересадка яєчка – *transplantatio testis* (testis, is m яєчко) → англ. transplantation of testicle; трансплантація зуба – *transplantatio dentis* (dens, dentis m зуб) → англ. tooth transplantation; трансплантація сухожилка – *transplantatio tendinis* (tendo, inis m сухожилок) → англ. tendon transplantation; трансплантація стовбурових клітин – *transplantatio cellulae columnaris* (cellula, ae f клітина + columnaris, e стовбуровий) → англ. column cell transplantation. Допускаємо, що з розширенням кола органів, які можуть підлягати трансплантації, з'являться нові терміни, утворені за вищезгаданою схемою.

Окрім аналітичних структур, у дослідженні виокремлено однослівні терміни-композири, побудовані за класичною моделлю латинської клінічної термінології. У складі таких одиниць спостерігається поєднання основи грецького походження, що позначає анатомічний об'єкт, з терміноелементами латинського *-transplantatio* або грецького *-plastica* походження. Кінцевий терміноелемент *-plastica* (грец. πλαστική – утворення, ліплення) у контексті трансплантології вербалізує ідею хірургічного відновлення форми чи функції органа шляхом заміщення дефектів. За такою моделлю утворюються компактні однослівні назви типу: пересадка рогівки – *keratoplastica, ae f* (гр. κέρασ рогівка) → англ. keratoplasty; пересадка шкіри – *dermatoplastica, ae f* (гр. δέρμα, ατος шкіра) → англ. dermatoplasty тощо.

Проте у значно більшій кількості композиричних термінів як постпозиційний компонент використовується латинський терміноелемент *-transplantatio*: пересадка серця – *cardiotransplantatio, onis f* (гр. καρδία серце) → англ. heart transplantation; трансплантація кісткового мозку – *myelotransplantatio, onis f* (гр. μυελός кістковий мозок) → англ. bone marrow transplantation; трансплантація нирки – *nephrotransplantatio, onis f* (гр. νεφρός нирка) → англ. transplantation of kidney. На наш погляд, за цими термінами майбутнє, оскільки вони є компактними, лаконічними, відповідають дериваційним нормам клінічної термінології та сприяють оптимізації фахової комунікації.

Варто звернути увагу на паралельне існування у сучасному фаховому мовленні однослівних і двослівних термінів на позначення ідентичних понять: *nephrotransplantatio vs transplantatio renis* (пересадка нирки) → англ. transplantation of kidney і renal transplantation; *myelotransplantatio vs*

transplantatio medullae ossium (трансплантація кісткового мозку) → англ. bone marrow transplantation; *dermatoplastica vs transplantatio cutis* (пересадка шкіри) → англ. dermatoplasty і skin transplantation. Думається, що наявність таких синонімічних назв зумовлена як незавершеністю процесів кодифікації у трансплантології, так і загальною тенденцією до вербальної конденсації наукової інформації. Подолання синонімічної дублетності шляхом поступової трансформації описових конструкцій в бік дериваційної компактності є пріоритетним вектором розвитку сучасної медичної номенклатури відповідно до загальносвітової тенденції стандартизації мови науки.

З трансплантацією нерозривно пов'язаний термін трансплантат → лат. *transplantatum, i n* → англ. transplant або graft – живий матеріал (орган бо тканина) для пересадження у власному або іншому організмі. Як бачимо, поряд з дериватом латинського походження transplant, в англійській медичній терміносистемі активно функціонує термін graft. Незважаючи на існуючу тенденцію до їх взаємозаміни, вони різняться за відтінками значень: *transplantatum/transplant* є системним медичним терміном, що акцентує увагу на процесі пересадки, стосується цілих органів, тоді як graft вживається щодо тканинної трансплантації.

Відповідно до основних видів трансплантації розрізняють: лат. *autotransplantatum, i n* → англ. autotransplant, autograft → аутотрансплантат – власні тканини хворого (найчастіше шкіра, кістковий мозок, судини), які йому ж пересаджуються; лат. *allograft, i n* → англ. allograft → алотрансплантат – пересадка тканин між особами одного виду, але різного генотипу; різновидом алотрансплантату є *isotransplantatum, i n* → англ. isotransplant, isograft лат. → ізотрансплантат – пересадка тканин від генетично ідентичного донора (йдеться про однойцевих близнюків); *xenotransplantatum, i n* → англ. xenotransplant, xenograft → ксенотрансплантат – матеріал для трансплантації від особи іншого виду (наприклад: для заміни клапанів людського серця застосовують свинячі, бичачі тканини).

Окремо виділяємо групу термінів на позначення об'єктів пересадки, створених за допомогою префіксів ex- та im-. Зокрема, термін *explantatum, i n* → англ. explant → ескплантат у лексикографічних джерелах трактується як фрагмент тканини або штучний матеріал, вилучений або підготовлений до трансплантації (Петрух & Головка, 2013, т. 3: 30); префікс ex- має значення «від-», «із-», «поза». Натомість для найменування трансплантата з чужорідних для організму матеріалів, наприклад, металу чи пластмаси, що виконує функцію протеза,

використовують термін *implantatum, i n* → англ. implant → імплантат, де префікс im- (асимілятивна форма префікса in-) вказує на напрям дії «в», «всередину» (Джюль & Зіменковський, 2003, т. 1: 1147).

До медичного енциклопедичного словника (Петрух & Головка, 2016, т.4: 128) увійшли 13 термінологічних сполучень, які використовуються для всебічної характеристики трансплантатів. Десять з них утворені з використанням синтаксичної конструкції «узгоджене означення», напр., судинний трансплантат: пересаджена частина вени, артерії або спеціальної синтетичної трубки на місці ушкодженої або непрохідної судини для відновлення кровопостачання → лат. *transplantatum vasculare* → англ. vascular transplant; два побудовані з використанням синтаксичного зв'язку «неузгоджене означення», напр., трансплантат хряща: трансплантат із ребрових хрящів, які використовують під час лікування тяжких травм у дорослих → лат. *transplantatum cartilaginis* → англ. cartilage transplant і навіть епонімний термін трансплантат Галлі → лат. *transplantatum Gallie* → англ. Gallie's transplant, назва якого пов'язана з іменем канадського хірурга Вільяма Едвара Галлі (1882–1959), якому завдячуємо такими сучасними термінами, як артрорез Галлі, голка для фасції Галлі, герніографія Галлі, техніка атлантаоаксіального синтезу Галлі, процедура Галлі, пасувальник сухожилля Галлі, підтаранне зрощення гомілковостопного суглоба Галлі.

Однак, як показало дослідження, це не єдиний приклад епонімних утворень у сфері трансплантології; такі терміни переважно стосуються назв процедур, методів, технік і включають прізвища дослідників, які їх вперше застосували чи розробили. Так, у словниковій статті «graft» Ілюстрованого медичного словника Дорланда (2003, т.1: 997–998) зафіксовано 13 епонімних утворень, а словникове гніздо «xenograft» (2003, т. 2: 2577) додає ще три. Для прикладу: трансплантат Ревердена → англ. Reverdin graft – численні дрібні фрагменти шкіри для закриття великих ран (Жак-Луї Ревердін, 1842–1929, швейцарський хірург); у судинній хірургії та кардіології відомий трансплантат Карреля (Алексис Каррель, 1873–1944) → лат. *transplantatum Carreli* → англ. Carrel's graft, який уможливив успішну трансплантацію органів шляхом з'єднання судин донора та реципієнта. Принагідно зауважимо, що вивчення лексико-семантичних і структурних особливостей термінологічних сполучень з пропріальним компонентом для позначення медичних понять постійно залишаються в центрі уваги сучасних науковців. Так, англійські термінологічні одиниці з власним іменем в сфері

пластичної хірургії досліджувала О. О. Маковська (2011); топонімний компонент у складі термінологічного корпусу підсистеми «інфектологія» на матеріалі латинської і англійської мов вивчали М. М. Телеки та В. Г. Синиця (2020); низка статей та дисертаційна робота Л. В. Стегницької (2020) присвячені лексикографічному і структурно-семантичному аспектам англійських клінічних термінів-епонімів, проте повноцінного лінгвістичного дослідження стосовно епонімних утворень сфери трансплантології нами не виявлено.

До ключових гібридних термінів-комполітів належать назви трансплантології і трансплантолог. Офіційна наукова назва «трансплантологія» увійшла у мовну практику на межі XIX-XX століть як *lat. transplantologia* та англ. *transplantology*. Гетерогенна природа цього композита (лат. *trans-* + лат. *plantare* + грец. *-logia/-logus*) відображає загальну тенденцію медичної латини до використання грецьких терміноелементів для оформлення нових галузей знань.

У Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників системи охорони здоров'я (2004, п. 78] визначено посаду лікаря-трансплантолога → *lat. transplantologus, i m* – фахівця, який спеціалізується на пересадці органів чи тканин. Відповідником цього терміна в англійській медичній мові є одиниця *transplantologist*, семантично зрозуміла медикам усього світу завдяки міжнародним греко-латинським терміноелементам. Цю назву використовують, якщо йдеться про лікаря-трансплантолога у широкому значенні цього слова. Водночас в англійській науковій літературі для позначення спеціальності лікаря-трансплантолога найчастіше використовують термінологічне сполучення *transplant surgeon* – хірург-трансплантолог, який проводить хірургічні операції з пересадки різних органів. Щоб стати хірургом-трансплантологом треба пройти хірургічну інтернатуру, спеціалізовані курси та стажування з трансплантології, тобто, йдеться про дуже вузьку хірургічну спеціалізацію. Загальним терміном *transplant specialist* позначають будь-якого фахівця у галузі трансплантології, тоді як *transplant doctor* є широкою номінацією для лікаря, який безпосередньо займається пересадками. Латинських еквівалентів до згаданих термінологічних сполучень у ході дослідження не виявлено. На нашу думку, це пояснюється тим, що назви вузьких спеціалізацій на сучасному етапі розвитку галузі утворюються з використанням дериваційного потенціалу англійської мови, яка виконує роль *lingua franca* у міжнародній науковій комунікації.

Трансплантаційні операції передбачають участь донора і реципієнта, тому зупинимось

на аналізі існуючої термінології за окресленими ознаками.

Етимологічно термін донор сягає латинського дієслова *dono, avi, tum, are* (Vallauri & Durando, 2000: 229), основним значенням якого було «давати». Відомим античності був також дієслівний субстантив *donator, oris m* – особа, яка щось дає/дарує, утворений з використанням суфікса *-tor*, який утворював так звані *nomina agentis*, іменники, які позначали діючу особу.

У сучасних латинських медичних словниках (Петрух & Головка, 2012: 689; Arnaudov, 1979: 113;) під цим терміном розуміють насамперед особу, що дає цільну кров для переливання → *lat. donator sanguinis* → англ. *blood donor*. У Центрах переливання крові медичний персонал в щоденній професійній комунікації стикається з такими термінами, як універсальний донор: особа, яка має 0 (1) групу крові → *lat. donator universalis* → англ. *universal donor*; активний донор: особа, як регулярно дає свою кров для переливання → *lat. donator activus* → англ. *active donor*; резервний донор: особа на обліку в центрах переливання крові, готова дати кров *ex tempore* → *lat. donator reservalis* → англ. *reserve donor*. Залежно від того, які компоненти крові потрібні реципієнту, розрізняють донора плазми, особу, в якій забирають плазму методом плазмафарезу → *lat. donator plasmatis* → англ. *plasma donor*; донора тромбоцитів, особу, в якій методом тромбоцитафарезу відбирають тромбоцити → *lat. donator thrombocytorum* → англ. *platelet donor*.

Хворого, якому переливають кров, пересаджують тканину чи інший трансплантат, в сучасній медичній термінології позначають лексею реципієнт → *lat. recipiens, ntis m* → англ. *recipient*. Морфологічно термін *recipiens, ntis m* відноситься до субстантивованих дієприкметників теперішнього часу активного

стану: від дієслова *recipio, cepi, ceptum*, єре утворений дієприкметник теперішнього часу активного стану *recipiens, ntis*, який з пліном часу субстантивувався до форми *recipiens, ntis m*. На факт субстантивації прикметників/деприкметників у латинській мові взагалі давно звернули увагу відомі дослідники латинської граматики та синтаксису, зазначивши зокрема, що трансформовані у розряд іменників дієприкметники і прикметники стають чоловічого і середнього родів (Adams, 1973; Ernout & Thomas, 1953; Marouzeau, 1910). Зауважимо, що трансформація прикметників/дієприкметників в іменники є досить поширеним явищем у сучасній медичній термінології, їх можна відстежити в різних галузях медицини, напр., при утворенні анатомічних найменувань: сліпа

кишка caecum, і не є самостійно вживаною термінологічною одиницею стосовно узгодженого означення *intestinum caecum* (caecus, a, um сліпий, прикметник першої групи); клінічних термінів: пацієнт *patiens*, *ntis m* (*patiens*, *ntis* дієприкметник теперішнього часу активного стану до дієслова *patior*, *passus sum*, *pati* терпіти, страждати); особливо велика кількість таких утворень спостерігається у фармацевтичній термінології для позначення різних груп лікувальних засобів за їхньою фармакологічною дією (Беляєва, 2020: 232): напр., антипіретики: жарознижувальні засоби *antipyretica* (*remedia antipyretica*, прикметник першої групи *antipyreticus*, a, um) тощо.

Висновки. На підставі проведеного аналізу термінології «Трансплантологія» доходимо таких висновків:

1) однослівні непохідні терміни латинського походження у межах досліджуваної вибірки не виявлені. Це свідчить про високий рівень семантичної складності цієї предметної галузі; 2) однослівні латинські терміни-композиції представлені префіксально-суфіксальними утвореннями (напр., *transplantatio*), суфіксальними дериватами (напр., *donator*) або гетерогенними сполученнями, що поєднують греко-латинські компоненти (напр., *xenotransplantatio*); 3) складені термінологічні одиниці переважно є двослівними сполученнями, утвореними з використанням синтаксичних конструкцій «узгоджене означення» (іменник + прикметник) і «неузгоджене означення» (іменник + іменник); 4) у сучасній англійській терміносистемі трансплантології домінують латинізми, що підтверджує тезу, що навіть в умовах глобалізації англійської мови, класичні термінотворчі елементи залишаються семантичним ядром трансплантології.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у ґрунтовному компаративному аналізі латинського субстрату та його трансформації у сучасній англомовній терміносистемі трансплантології. Вивчення статусу латинської мови як базису для формування англомовних неонімів сфери трансплантології дозволить простежити еволюцію міжнародної термінології, сприятиме уніфікації понятійного апарату, розкриттю механізму адаптації класичних термінів та греко-латинських терміноелементів до норм сучасного професійного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

- Беляєва, О. М., Синиця, В. Г., & Смольська Л. Ю. (2020). *Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium* (2-ге вид.). Медицина.
- Бусел, В. Т. (Ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Перун.
- Воробйова, Л., & Бочкар, А. (2025). *Лексико-семантичні особливості англійської медичної термінології*. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*, 12(42), 367–376. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12\(42\)-367-376](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12(42)-367-376)
- Джуль, П., & Зіменковський, Б. (Ред.). (2003). *Глюстрований медичний словник Дорланда* (Переклад 29-го амер. вид., Т. 1–2). Наутіліус.
- Закон України. (2018, 17 травня). *Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині (№ 2427-VIII)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1007-14#Text>
- Заліпська, І. Я. (2020). Contemporary medical terminology: The problem of the thematic classification. *Studia Linguistica*, (17), 61–74. <https://doi.org/10.17721/StudLing2020.17.61-74>
- Левченко, В. М., & Перхач, Р.-Ю. Т. (2021). Медична термінологія як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений*, 9(97), 115–118. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-9-97-24>
- Маковська, О. О. (2011). Ономастичний простір англійських термінів пластичної хірургії. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. (6/2), 164–168.
- Матвіяс, О. В. (2023). Структура комплексних термінів у медичній терміносистемі англійської мови. *Закарпатські філологічні студії*, (31), 170–175. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.31.30>
- Матолінець, Н. В., Самчук, О. О., Дубров, С. О. & Нетлюх, А. М. (2020) «Практичні аспекти трансплантації органів на основі нормативних документів і клінічного досвіду в умовах КНП «КЛШМД м. Львова», *Pain, Anaesthesia & Intensive Care*, 4(93), 22–30. doi: 10.25284/2519-2078.4(93).2020.220654
- Міністерство охорони здоров'я України. (2004). *Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників системи охорони здоров'я*. <https://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4233>
- Петрух, Л. І., & Головка, І. М. (Уклад.). (2012–2016). *Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник* (Т. 1–4). Медицина.
- Стегніцька, Л. В. (2020). Англійські клінічні терміни-епоніми: лексикографічний і структурно-семантичний аспект: автореф. ... дис. канд. філол. наук. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

14. Телеки М. М., & Синиця В. Г. (2021). Функції топоніма як компонента термінологічного словосполучення. *Закарпатські філологічні студії*, 1(13), 181–185. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-1.36>
15. Цимбалов, В. С. Лексико-граматичні аспекти проблеми позначення медичних термінів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, (68), 123–156. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.68.33>
16. Чорненька, Д. С. (2021). Трансплантація органів і тканин людського організму: стан та проблеми правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. (3). 140–145. <https://doi.org/10.36695.2219-5521.3.2021.09>
17. Abdullah, G. M. A. (2025). Translating medical terminology: Morphological and semantic approaches. *British Journal of Applied Linguistics*, 5(1), 60–70. <https://doi.org/10.32996/bjal.2025.5.1.7>
18. Adams, J. N. (1973). The substantival present participle in Latin. *Glotta*, 51(1/2), 116–136.
19. Arnaudov, G. (1979). *Terminologia medica polyglotta. Latinum–Russkij–English–Français–Deutsch*. Medicina et physcultura.
20. Ernout, A., & Thomas, F. (1953). *Syntaxe Latine* (pp. 273–285). Klincksieck.
21. Marouzeau, J. (1910). L'emploi du participe présent latin à l'époque républicaine. *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris*, 16, 133–216.
22. Rudzitis, K. (1973-1977). *Terminologia medica in duobus voluminibus*. (Vol. 1–2). Liesma.
23. Synytsia, V., Myronyk, O., Bieliaieva, O., Lysanets, Y., & (2025). A linguistic analysis of latin nomina actionis terms in the field of rehabilitation. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 1(39), 112–115. <https://10.24061/2411-6181.1.2025.446>
24. Vallauri, T., & Durando, C. (2000). *Dizionario Italiano–Latino, Latino–Italiano*. Libritalia.

Дата першого надходження статті до видання: 19.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 811.111'42:327.7
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.24>

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ВПЛИВУ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СТРАТЕГІЯ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ

Тетяна Соловійова

доктор філософії (PhD)

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0003-0516-7398

tetiana.soloviova@cnu.edu.ua

Жанна Колоїз

доктор філологічних наук, професор,

Рівненський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж

ORCID ID 0000-0003-3670-2760

koloiz.zv@gmail.com

Ключові слова: *комунікативна стратегія, комунікативна тактика, стратегія самопрезентації, міжнародний політичний дискурс, Всесвітній економічний форум*

Статтю присвячено дослідженню стратегії самопрезентації як однієї з ключових компонентів комунікативного впливу в сучасному міжнародному політичному дискурсі. Увагу зосереджено на тактиках реалізації комунікативної стратегії самопрезентації у промовах відомих політиків. Матеріалом слугують тексти п'яти спеціальних звернень, виголошених у межах 56-го щорічного Всесвітнього економічного форуму в Давосі (19–23 січня 2026 р.): президента Єврокомісії У. фон дер Ляєн, президента США Д. Трампа, президента Франції Е. Макрона, прем'єр-міністра Канади М. Карні та президента України В. Зеленського. Загальний обсяг корпусу становить близько 25 000 слів. Здійснено комплексний аналіз комунікативних тактик стратегії самопрезентації, реалізованих у зазначених промовах, та висвітлено у межах статті найпотужніші з них. Згадано й деякі мовні та мовно-стилістичні засоби, що підсилюють ефект застосованих тактик. У дослідженні застосовано прагмалінгвістичний аналіз, метод критичного аналізу дискурсу, контекстуальний та зіставний методи, які допомогли не лише виявити та окреслити досліджувані феномени, але й порівняти змістовну, функціональну та інтенційну природу тактик. Аналіз засвідчив, що всі п'ять мовців реалізують стратегію самопрезентації, однак послуговуються різними домінантними тактиками, що відображають як їхні індивідуальні риси, так і геополітичне становище представлених ними держав та інституцій. Серед найпотужніших виявлено тактики самопросування, суб'єктивного та об'єктивного інформування, трансференції, ототожнення мовця з країною, народом або міжнародною інституцією, демонстрації професійності та соціальної взаємодії. У межах реалізації окреслених тактик було зафіксовано такі мовні засоби, як анафора, антитеза, гіпербола, риторичні запитання, афоризм, розгорнута алюзія, паралелелізми та ін. Ці засоби увиразнення слугували підсиленню ефекту згаданих тактик зокрема та стратегії самопрезентації загалом.

COMMUNICATIVE STRATEGIES AND TACTICS OF INFLUENCE IN MODERN INTERNATIONAL POLITICAL DISCOURSE: THE STRATEGY OF SELF-PRESENTATION

Tetiana Soloviova

PhD in Linguistics,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Zhanna Koloiz

Doctor of Philology, Professor,

Rivne Cooperative Professional College of Economics and Law

Key words: *communicative strategy, communicative tactics, self-presentation strategy, international political discourse, World Economic Forum.*

This article is devoted to the investigation of the self-presentation strategy as one of the fundamental components of communicative influence within modern international political discourse. The primary focus of the research is centred on the specific tactics employed to implement the communicative strategy of self-presentation in the speeches of prominent global political figures. The empirical material for this study comprises the texts of five special addresses delivered during the 56th Annual Meeting of the World Economic Forum in Davos (19–23 January 2026). The corpus of the study includes speeches by the President of the European Commission, Ursula von der Leyen; the President of the United States, Donald Trump; the President of France, Emmanuel Macron; the Prime Minister of Canada, Mark Carney; and the President of Ukraine, Volodymyr Zelenskyy. The total volume of the analysed corpus amounts to approximately 25,000 words. A comprehensive analysis of the communicative tactics within the self-presentation strategy as realised in these speeches has been conducted, highlighting the most potent manifestations within the scope of this paper. Furthermore, the study identifies specific linguistic and stylistic devices that serve to amplify the impact of the applied tactics. The findings of the analysis demonstrate that while all five speakers actively implement a self-presentation strategy, they utilise distinct dominant tactics that reflect both their individual rhetorical characteristics and the geopolitical standing of the states or institutions they represent. Among the most powerful tactics identified are self-promotion, subjective and objective informing, transference, the identification of the speaker with their country, people, or international institution, as well as demonstrations of professionalism and social interaction. Within the implementation of these outlined tactics, several linguistic devices were recorded, including anaphora, antithesis, hyperbole, rhetorical questions, aphorisms, extended allusions, and parallelism.

Вступ. В умовах стрімких геополітичних трансформацій початку третього десятиліття XXI ст. міжнародний політичний дискурс перетворився на один із найбільш динамічних і соціально значущих просторів мовленнєвої взаємодії. Форуми глобального рівня, як-от, наприклад, Всесвітній економічний форум (ВЕФ) у Давосі, стають майданчиками, де мова функціонує не лише як засіб передачі інформації, а як потужний інструмент впливу, переконання та формування міжнародного порядку денного. Дослідники фіксують: у сучасних умовах саме дискурсивні вміння політика вже важать більше, ніж його особистісні риси (Бацевич, 2004), що підкреслює

актуальність вивчення механізмів мовленнєвого впливу в міжнародній політичній комунікації.

56-й щорічний ВЕФ, що відбувся 19–23 січня 2026 р. у Давосі під гаслом «A Spirit of Dialogue» («Дух діалогу»), зібрав рекордну кількість – понад 400 провідних політичних лідерів, зокрема майже 65 глав держав і урядів – на тлі найскладнішого геополітичного контексту за останні десятиліття. Форум став платформою для відкритого обміну поглядами стосовно найгостріших викликів сучасності: від питань миру й безпеки до технологій, зростання економіки та збереження планети (World, 2026). Промови таких лідерів, як президент Європейської Комісії Урсула фон

дер Ляен, президент США Дональд Трамп, президент Франції Еммануель Макрон, прем'єр-міністр Канади Марк Карні та президент України Володимир Зеленський, відзначалися як актуальністю змісту, так і виразністю комунікативних стратегій, спрямованих на формування міжнародного порядку денного та впливу на глобальну аудиторію. Промови цих лідерів не лише задали тон, а й віддзеркалили ті злами й трансформації, з якими зіштовхуються сучасне суспільство, громадяни їх держав і світова спільнота загалом. Саме тому їх промови були обрані **матеріалом** цього дослідження.

Метою є виявлення та комплексний аналіз комунікативних стратегій і тактик впливу, реалізованих у промовах У. фон дер Ляен, Д. Трампа, Е. Макрона, М. Карні та В. Зеленського на ВЕФ у Давосі в січні 2026 р., а також мовних засобів, якими ці стратегії й тактики були посилені. В одній з наших попередніх публікацій ми розглянули стратегію переконання (персуазивності), репрезентовану в аналізованих промовах. У межах цієї публікації увагу зосереджено на стратегії самопрезентації та тактиках, застосованих для її втілення в промовах названих політиків.

Теоретико-методологічну основу дослідження сформовано на засадах прагмалінгвістики, критичного аналізу дискурсу та теорії комунікативних стратегій і тактик. Відповідно до трактування одного з основоположників дискурс-аналізу Т. ван Дейка стратегія є складовою когнітивного плану спілкування, що зумовлює контроль над здійсненням оптимального модусу мовленнєвої комунікації в умовах недостатньої інформації про дії інших учасників (Van Dijk, 2001). У витлумаченні терміна комунікативної стратегії спираємося на концепцію, підтримувану Ф. Бацевичем, який розглядає комунікативну стратегію як загальний план досягнення комунікативної мети з урахуванням контексту, соціальних умов та особистісних рис комунікантів (Бацевич, 2004). Цю думку так чи так поділяють й інші українські дослідники: Л. Славова наголошує на інтенційній природі стратегії, адже вона завжди спрямована на результат (Славова, 2006); Н. Кондратенко зауважує, що стратегія в межах того чи того комунікативного акта подекуди є незмінною, може бути реалізована за допомогою різних комунікативних тактик (Кондратенко, 2007).

Метою комунікативної стратегії у широкому сенсі є корекція моделі картини світу адресата через вплив на її емоційну, вольову й інтелектуальну сферу. Комунікативні тактики є засобом реалізації стратегії, що містять сукупність тактичних прийомів і мовно-стилістичних засобів

(Мозер, 2020; 176). Комунікативну тактику витлумачують як функційну одиницю послідовності мовленнєвих дій, яка сприяє розв'язанню локального або глобального завдання в межах конкретної стратегії (Van Dijk, 2001). Відтак комунікативну тактику переважно трактують як складник стратегії, засіб досягнення локальних завдань, які забезпечують реалізацію стратегії та її мети.

Сучасний міжнародний політичний дискурс має як спільні риси із традиційним політичним дискурсом, так і диференційні ознаки, які загалом диктують мовцям правила добору тактик і мовних засобів для реалізації обраних стратегій. Серед таких специфічних рис варто виокремити екстремальну ввічливість та пом'якшення (Wodak, 2011), стратегічну двозначність (Fairclough, 2010), етикетну ритуальність і конвенційність (Славова, 2006; Бацевич, 2004), предикацію та номінацію «Ми», протиставлення «Ми – Інші» (Кондратенко, 2007). Окрім цього, необхідно зауважити, що міжнародний політичний дискурс має значно розширений тип адресата. Публічні промови на такому рівні глобальної політичної взаємодії одночасно можуть бути запрограмовані на модифікацію цінностей когнітивної бази безпосереднього адресата (політичних діячів вищих рівнів різних країн, лідерів фінансово-економічної сфери) і долученого слухача (громадяни країни-репрезентанта, громадяни світової спільноти (серед них громадяни країн з диференційним типом устрою), політичні опоненти тощо). Такий тип адресата вимагає ефективних, зрозумілих (щонайменше прийнятних для всього кола слухачів) тактик та мовних засобів.

Матеріал і методи дослідження. В основу методологічного інструментарію покладено тривимірну модель аналізу дискурсу Н. Феркло, яка дає змогу поєднати мікрорівневий аналіз лінгвістичних засобів, мезорівневий опис дискурсивних практик і макрорівневий соціокультурний огляд (Fairclough, 2010), а також соціокогнітивний підхід Т. ван Дейка, згідно з позицією якого, аналіз дискурсу має враховувати ментальні моделі, знання, установки й ідеології комунікантів (Van Dijk 2006). Серед застосованих методів виокремлюємо *прагмалінгвістичний аналіз* – для виявлення ілокутивних сил висловлень і перлокутивних ефектів, на досягнення яких спрямовані окремі мовленнєві акти; *контекстуальний аналіз* – для встановлення зв'язку між мовними виборами й геополітичним та ситуативним контекстом кожного виступу; *метод критичного аналізу дискурсу* – для виявлення ідеологічних установок, прихованих за мовним вибором, та окреслення відносин влади і впливу, закодованих у промовах; *метод суцільної вибірки* – для

формування корпусу мовленнєвих одиниць, релевантних для аналізу стратегій і тактик; *опиcово-аналітичний метод* – для систематизації й інтерпретації виявленого матеріалу; *зіставний метод* – для порівняння стратегічного репертуару різних мовців, виявлення спільних і відмінних тенденцій; *елементи кількісного аналізу* – для встановлення відносної частотності застосування окремих тактик у межах кожної промови.

Матеріалом дослідження є тексти п'яти англomовних промов, виголошених у межах ВЕФ у Давосі (19–23 січня 2026 р.): спеціальні звернення президента Європейської Комісії У. фон дер Ляєн (von der Leyen, 2026), президента США Д. Трампа (Trump, 2026), президента Франції Е. Макрона (Macron, 2026), прем'єр-міністра Канади М. Карні (Carney, 2026), президента України В. Зеленського (Zelenskyu, 2026). Усі тексти взято з офіційних джерел: відеозаписів і транскриптів, оприлюднених на платформах верифікованих медіаресурсів. Загальний обсяг досліджуваного корпусу становить близько 25 000 слів. Вибір зазначених промов зумовлений їхньою репрезентативністю як зразків міжнародного політичного дискурсу найвищого рівня, а також геополітичною та лінгвопрагматичною контрастністю позицій мовців.

Результати та обговорення. Однією з центральних і найпоширеніших комунікативних стратегій впливу серед промов на ВЕФ в Давосі є стратегія самопрезентації, мета якої полягає у формуванні бажаного образу мовця в очах адресата (Бацевич, 2004; Стрій, 2015; Кондратенко, 2007). Це зумовлено передусім майданчиком реалізації цих промов і практичним задумом: залучення інвестицій, підняття престижу (як власного, так і країни), переконання у спроможності забезпечити стабільний розвиток, що є важливим для фінансово-економічної сфери взаємодії. Задля реалізації цієї стратегії можуть застосовуватися різні системи тактик. Розглянемо їх у межах аналізованих промов.

Найвиразніше стратегія самопрезентації продемонстрована у промовах Е. Макрона, Д. Трампа, що, по суті, стала підґрунтям їх виступів. Послабленою вона є у промові У. фон дер Ляєн та М. Карні і найменш вираженою на майданчику ВЕФ у В. Зеленського.

Промова президента Франції відзначається інтелектуальною моделлю самопрезентації: мовець позиціонує себе насамперед як аналітика й державного стратега, що бачить суперечності й пропонує системні рішення. Макрон структурує свою промову як аналітичну доповідь: він формулює проблему, унеможливує дві хибні відповіді, пропонує тричленну стратегію: “I

want to exclude two approaches. The first approach would be to passively accept the law of the strongest, leading to vassalization and bloc politics. <...> The second would be to adopt a purely moral posture, limiting ourselves to commentary. <...> Faced with the brutalization of the world, France and Europe must defend an effective multilateralism” (Macron, 2026). Така структура є типовою для діалектичного мислення й характеризує мовця як людину, що долає полярності на користь третього (власного) шляху. У такий спосіб реалізується тактика інтелектуалізації: через демонстрацію аналітичного мислення. Вона, своєю чергою, виступає складником *тактики об'єктивного інформування* (Семенюк, 2023; Стрій, 2015). У межах цієї ж промови оприявнюється і протилежна *тактика суб'єктивного інформування* в поєднанні з *тактикою соціальної взаємодії* (Стрій, 2015) через позиціонування Франції як морального й цивілізаційного авторитету. Макрон представляє Францію як країну, що відстоює принципи верховенства права, передбачуваності та мультилатералізму – на противагу «закону сильнішого»: “We do prefer respect to bullies. We do prefer science to plotism, and we do prefer rule of law to brutality” (Macron, 2026). Трирівнева анафора з *we do prefer* – це емоційна декларація цінностей, де *we* означає «Франція і Європа», а мовець заявляє про себе як про виразника гуманістичної традиції.

Тактика об'єктивного інформування наявна і в промовах інших лідерів. Зокрема, прем'єр-міністр Канади реалізує її через демонстрацію інтелектуальної чесності та відваги ословити неприємну реальність. М. Карні свідомо будує самопрезентацію через парадокс: він позиціонує себе як лідера, який не боїться говорити незручну правду. Ключова теза: “The power of the less powerful starts with honesty” (Carney, 2026). Антитеза *less powerful – power* та парадоксальна синтаксична конструкція вирізняють мовця одразу на двох рівнях: визнання обмеженості (що може бути потрактована як скромність) і демонстрація переваги через чесність. Протилежна ж тактика суб'єктивного інформування, що теж реалізована у промові канадського політика, втілюється за допомогою позиціонування через метафору й афоризм: “Middle powers must act together because if you are not at the table, you are on the menu” (Carney, 2026), – який має дуже потужний ефект, бо саме цей афоризм став медіацитатою дня. Харчова метафора (*table / menu*) перетворює складну геополітичну концепцію на лаконічний, запам'ятовуваний образ, що характеризує мовця як ритора й стратега одночасно.

Загалом промова М. Карні здобула “standing ovation” і порівнювалася з промовою В. Черчилля

у Фултоні. З погляду самопрезентації вона вирізняється унікальним поєднанням тактики інтелектуальної чесності та позиціонування через наратив. **Тактика трансференції**, або позиціонування через наратив, полягає в перенесенні авторитетного смислу (цитати, альянсу, прецедентного феномена) у нову ситуацію, що не лише демонструє її оцінку, але й посилює авторитет самого мовця (Стрій, 2015). М. Карні звертається до есе Вацлава Гавела «Сила безсилах», розгорнуто переказуючи притчу про крамаря та вивіску: “*Havel called this “living within a lie” <...> Friends, it is time for companies and countries to take their signs down*” (Carney, 2026). Це представляє його як освіченого, культурно самодостатнього лідера, що мислить категоріями моральної філософії.

Позиціонування через інтертекстуальну альянсу як реалізація тактики трансференції є і в промові В. Зеленського, розпочатої з покликання на знаменитий голлівудський фільм “Groundhog Day”, і цей образ став центральною метафорою всього виступу: “*Everyone remembers the great American film, Groundhog Day, with Bill Murray and Andy McDowell, yes, but no one would want to live like that, repeating the same thing for weeks, months, and, of course, for years. And yet, that’s exactly how we live now*” (Zelenskyu, 2026). Метафора «Дня Бабака» позиціонує Зеленського водночас як людину, що знає масову культуру (апеляція до аудиторії в Давосі), й трагічного свідка циклічності європейських провалів. Подекуди науковці тактику апеляції до відомих культурних наративів розглядають і як спосіб надання власній позиції загальнолюдського, позаполітичного виміру (Стрій, 2015; Кондратенко, 2007).

Традиційною тактикою для промов світових лідерів на міжнародних майданчиках є **тактика ототожнення мовця з країною, її народом або міжнародною інституцією**, яку представляє спікер (Якимчук, 2022). У наведених вище цитатах Е. Макрона ця тактика взаємодіє з іншими. Вживання займенника *we* ототожнює рішення і погляди спікера з думкою французького народу, а досягнення країни стають здобутками мовця. Урсула фон дер Ляєн систематично використовує займенник *we/our* у значенні «ми – Європа», демонструючи колективне авторство рішень і позиціонує себе як виразника загальноєвропейської волі: “*We acted immediately*”; “*We are moving fast*”; «*Europe will always stand with Ukraine*” (von der Leyen, 2026). Іноді цю тактику описують як тактику консолідації й ідентифікації мовця з колективом (Стрій, 2021). Особливо показовим у промові президента Єврокомісії є парцелят “*And long live Europe*” (von der Leyen, 2026) – емоційна кульмінація промови,

що закріплює ідентифікацію мовця з Європою як цінністю.

У промові президента США ця тактика репрезентована дещо по-іншому, що можна пояснити специфікою його стилю політичної комунікації («трампізму», «deal-maker») (Taylor, 2022). Д. Трамп систематично ототожнює власні рішення з прогресом нації: займенник *I* замінюється на *we* (що прирівнюється до США), а будь-яке досягнення безпосередньо пов’язане з особистим рішенням президента: “*In America I’ve stopped the nation-wrecking energy policies*”; “*It was my idea. I said you can’t create this much energy*”; “*I came up with the idea*” (Trump, 2026). Підкреслене вживання *my idea* порушує колективну природу управлінських рішень і максимально персоналізує успіх держави.

М. Карні реалізує окреслену тактику через ідентифікацію себе з Канадою як «середньою державою» з особливою місією. Мовець послідовно вживає *we* – “Canada”, апелюючи до унікальних ресурсних переваг країни: “*Canada has what the world wants. We are an energy superpower. We hold vast reserves of critical minerals. We have the most educated population in the world*” (Carney, 2026). Анафора *we* в поєднанні з метафорою *superpower* (зазвичай вживаною до наддержав) спонукає адресата переосмислити місце Канади у світовій ієрархії.

На відміну від інших мовців В. Зеленський майже не вживає займенника *I*. Він постійно промовляє від імені народу, нації, жертв. Самопрезентація будується не через особисті досягнення, а через репрезентацію спільного болю: “*Just last year, here in Davos, I ended my speech with the words, Europe needs to know how to defend itself. A year has passed and nothing has changed*” (Zelenskyu, 2026). Повторення власних конструкцій водночас засвідчує послідовність і підкреслює безсилля слів без дій. Промова В. Зеленського на ВЕФ 2026 є найнетиповішою з-поміж п’яти: стратегія самопрезентації реалізується тут переважно через відмову від власного «я» на користь «ми – Україна» та через моральний авторитет свідка і борця.

Промова Д. Трампа на ВЕФ 2026 року натовість характеризується найвиразнішою та найагресивнішою самопрезентацією з-поміж п’яти мовців. Дослідники виокремлюють у промовах Трампа стратегію трампізму, ґрунтовану на гіперболізації власних досягнень і дискредитації попередника (Taylor, 2022). Тут стратегія самопрезентації нероздільно поєднується з агітаційною. Ці стратегії виявляються також і через **тактику самопросування через гіперболізоване перерахування досягнень** (Стрій, 2015). Найпомітніша риса промови – безпрецедентна концентрація

найвищих ступенів порівняння і гіпербол, покликаних представити мовця як найуспішнішого лідера в історії: “*The United States is in the midst of the fastest and most dramatic economic turnaround in our country’s history*”; “*We’ve secured commitments for a record-breaking \$18 trillion. <...> That’s never been done by any country at any time, not even close*”; “*I never thought we could do it this quickly*” (Trump, 2026). Асиндетонне нагромадження дієслів у теперішньому часі посилює ефект невпинного руху й успіху: “*Our economy is booming, growth is exploding, productivity is surging, investment is soaring, incomes are rising, inflation has been defeated*” (Trump, 2026). Відповідною тактикою послуговуються й інші мовці.

Наприклад, У. фон дер Ляен реалізує **тактику самопросування через цифри та результати**: “*We now have three leading European defence tech startups that have reached unicorn valuation*”; “*This has helped to triple the market value of European defence industry companies since January 2022*” (von der Leyen, 2026). Тактика реалізована через ланцюжок іменних груп із числовими показниками, що є типовою рисою управлінського дискурсу. Через якісні та кількісні показники у промові Е. Макрона маніфестована тактика самопрезентації не стільки себе як лідера, скільки своєї країни як відкритого модернізованого простору для бізнесу й інвестицій. Такий підхід ще може бути потрактований як **тактика демонстрації професійності** через демонстрацію практичної результативності та реформаторства. “[*France has*] *been the most attractive country of Europe during the past six years*” (Macron, 2026), – Макрон апелює до шестирічного перебування Франції на першому місці в Європі за інвестиційною привабливістю. Ці самопрезентації через числа та факти, на відміну від Трампа, – фактологічні і стримані.

Висновки. Усі п’ять мовців реалізують стратегію самопрезентації, проте обирають різні домінуючі тактики та мовні засоби, що відображають не лише їхні особистісні риси, а й геополітичне становище, яке вони репрезентують. У статті проаналізовано найпотужніші тактики, засвідчені одразу в кількох аналізованих промовах сучасного міжнародного політичного дискурсу, з-поміж яких: тактика самопросування, тактика суб’єктивного інформування, тактика об’єктивного інформування, тактика трансференції, тактика ототожнення мовця з країною, її народом або міжнародною інституцією, тактика демонстрації професійності, тактика соціальної взаємодії. Інші тактики на кшталт тактика дискредитації, тактика демонстрації патріотизму, тактика налаштування через гумор тощо через обмежений обсяг публікації плануємо осмислити

в подальших наукових дослідженнях. Окреслена тематика залишається актуальною в умовах сучасних соціально-політичних та геополітичних зламів, тому глибше вивчення мовно-стилістичних, когнітивних структур у міжнародному публічному політичному дискурсі може слугувати перспективою подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ : Академія. 344 с.
2. Кондратенко, Н. В. (2007). *Український політичний дискурс: текстуалізація реальності* : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 156 с.
3. Мозер, М. (2020). Комунікативні тактики та стратегії в політичному дискурсі. Філософія та політологія в контексті сучасної культури, 12(1), С. 141–146. DOI: <https://doi.org/10.15421/352016>
4. Семенюк А, Сукач М. (2023). Стратегії консолідації та самопрезентації в англійськомому політичному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. №20(88). С. 17–21. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-20\(88\)-17-21](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2023-20(88)-17-21)
5. Славова, Л. Л. (2006). Комунікативні стратегії та тактики у сучасному масмедійному політичному дискурсі: зіставний аспект (на матеріалі українських та американських Інтернет-джерел). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (52), С. 116–117. URL : <https://eprints.zu.edu.ua/2210/1/06sllldzm.pdf>
6. Стрій, Л. І. (2015). Комунікативна стратегія самопрезентації в ритуальних жанрах політичного дискурсу. *Вісник Одеського національного університету. Філологія*, 20 (2 (12)). С. 182–189. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/405611.pdf>
7. Якимчук, В., Лопатюк, Н. (2022). Комунікативні стратегії і тактики в політичних промовах В. Зеленського. *Науковий вісник ЧНУ. Серія: Германська філологія*, (852). DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2022.835-836.127-134>
8. Bystrov, Ya., Kuravska, N., & Sabadash, D. (2024). Communicative-pragmatic potential of utterances with the modality of intentional volition. *Folium*, (4), 41–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2024.4.5>
9. Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language* (2nd ed.). Routledge. 608 p.
10. Taylor, W. L. (2022). Trumpism against the public interest: A political discourse analysis [*Doctoral*

dissertation, University of Texas at Arlington]. Public Affairs Dissertations. 207 p. URL : https://mavmatrix.uta.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1206&context=publicaffairs_dissertations

11. Van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Eds.), *The handbook of discourse analysis*. Blackwell, P. 352–371
12. Van Dijk, T. A. (2006). Ideology and discourse analysis. *Journal of Political Ideologies*, P. 115–140.
13. Wodak, R. (2001). The discourse-historical approach. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis*, P. 63–94.
14. World Economic Forum. (2026, January 23). *Annual meeting 2026: A spirit of dialogue* [Press release]. URL: <https://www.weforum.org/press/2026/01/annual-meeting-2026-a-spirit-of-dialogue-ceb3ae9c08/>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.

1. Carney, M. (2026, January 20). Principled and pragmatic: Canada's path. Prime Minister of Canada. URL: <https://www.pm.gc.ca/en/news/>

- speeches/2026/01/20/principled-and-pragmatic-canadas-path-prime-minister-carney-addresses
2. Macron, E. (2026, January 20). Special address by Emmanuel Macron, President of France. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2026/01/davos-2026-special-address-by-emmanuel-macron-president-of-france/>
3. Trump, D. J. (2026, January 21). Address at the World Economic Forum in Davos. U.S. Senate Democratic Leadership. URL: <https://www.democrats.senate.gov/newsroom/trump-transcripts/transcript-president-trump-delivers-an-address-at-the-world-economic-forum-in-davos-12126>
4. von der Leyen, U. (2026, January 20). Special address at the World Economic Forum. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_26_150
5. Zelenskyy, V. (2026, January 22). Special address by Volodymyr Zelenskyy, President of Ukraine. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2026/01/davos-2026-special-address-volodymyr-zelenskyy-president-of-ukraine/>

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ПСИХОЛОГІЧНА ДЕТАЛЬ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВТІЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЗМУ В СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ІРВІНА ШОУ «TWO WEEKS IN ANOTHER TOWN»)

Наталія Телегіна

кандидат філологічних наук,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0002-3181-6745

natalia.telegina@pnu.edu.ua

Христіна Орбець

асистент кафедри загального та германського мовознавства,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0009-0002-5807-9332

khrystyna.orobets@cnu.edu.ua

Ключові слова: *психологізм, психологічна деталь, функція, психологічний стан, символ, маркер, засіб.*

Проблема психологізму як однієї з ключових характеристик сучасної художньої літератури є актуальною темою поточних наукових розвідок. Це явище вивчається як у контексті конкретних літературних творів, так і як універсальна властивість художньої літератури.

Метою статті є виявлення психологічних деталей у романі Ірвіна Шоу «Two Weeks in Another Town», визначення їх ролі та шляхів перетворення їх на базові елементи для побудови психотипу героя.

У романі Ірвіна Шоу «Two Weeks in Another Town» психологічна деталь відіграє ключову роль у висвітленні особливостей внутрішнього світу головного героя Джека Ендруса, стає інструментом виявлення прихованих емоційних станів, тривог та механізмів психічного реагування. Виділено дві наскрізні психологічні деталі: дзеркало і кров. Слово *мітг* зустрічається у тексті роману 32 рази, і кожна поява цієї деталі маркує момент психологічної напруги. У перших сценах дзеркало виконує тілесно-біографічну функцію, фіксуючи фізичний стан Джека і провокуючи стурбованість Джека, кінозірки в минулому, теперішнім станом його зовнішності. Його юнацьке захоплення власним тілом в минулому контрастує з повоєнним уникненням дзеркал, що відображають травми війни, втрату молодості та дискомфорт від фізичних змін, закладаючи в підтекст одну з провідних тем роману – криза середнього віку, та ключовий внутрішній конфлікт героя – конфлікт між минулим і теперішнім, а також квінтесенцію його психологічного стану на момент зустрічі з Веронікою – невдоволення собою теперішнім. У розповіді ліфтера розширюється функція цієї деталі до символу травми, до знаку руйнівної сили минулого. Дзеркало остаточно перетворюється на символ руйнівної сили після розриву з Веронікою і краха багаторічної дружби з кінорежисером, спільна робота з яким колись зробила Джека кінозіркою.

Слово *blood* зустрічається у тексті роману 46 разів. Це описи кровотечі, відчуття крові на обличчі і тілі героя, криваві плями. Кров як психологічна деталь, виконує роль психологічного маркера – ознаки внутрішнього надлому, болю, розкриває внутрішню драму Джека – його постійну боротьбу між пристрасстю і почуттям обов'язку, його болісні коливання і намагання зрозуміти, чи правильний крок він зробив.

Психологічні деталі структурують внутрішній світ героя, виявляючи його психологічні стани і реакції. Вони мають функцію кодування. За

допомогою психологічних деталей в підтекст закладаються основні теми і конфлікти роману. Значення і функція психологічної деталі може розширюватися в ході оповіді. Психологічна деталь може також виводити на психологічні узагальнення. Таким чином, психологічна деталь є одним з ключових засобів втілення психологізму в сучасній прозі.

PSYCHOLOGICAL DETAIL AS ONE OF THE MAIN MEANS OF EMBODYING PSYCHOLOGISM IN CONTEMPORARY LITERATURE (BASED ON IRWIN SHAW'S NOVEL «TWO WEEKS IN ANOTHER TOWN»)

Nataliya Telegina

PhD in Philology,

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Khristina Orobets

Assistant at the Department of General and Germanic Linguistics

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Key words: *psychologism, psychological detail, function, psychological state, symbol, marker, means.*

The problem of psychologism as one of the key characteristics of contemporary fiction is a relevant topic of current scholarly research. This phenomenon is studied both in the context of specific literary works and as a universal property of fiction.

The aim of the article is to identify psychological details in Irwin Shaw's novel «Two Weeks in Another Town», to determine their role, and to trace the ways in which they are transformed into basic elements for constructing the protagonist's psychological portrait. In Irwin Shaw's novel «Two Weeks in Another Town», psychological detail plays an important role in revealing the peculiarities of the inner world of the main character, Jack Andrus, becoming a tool for exposing hidden emotional states, anxieties, and mechanisms of psychological response. Two recurring psychological details were identified: the mirror and blood. The word «mirror» appears in the text of the novel 32 times, and each occurrence marks a moment of psychological tension. In the opening scenes, the mirror performs a bodily-biographical function, recording the physical condition of Jack, a former movie star, and provoking his anxiety about his present appearance. His youthful admiration of his own body in the past contrasts with his postwar avoidance of mirrors that reflect the traumas of war, the loss of youth, and discomfort caused by physical changes. This contrast implicitly introduces one of the novel's main themes – the midlife crisis, as well as the protagonist's key internal conflict: the conflict between the past and the present, and the quintessence of his psychological state at the moment of meeting Veronica – dissatisfaction with his present self. In the elevator operator's story, the function of this detail expands into a symbol of trauma, a sign of the destructive power of the past. The mirror finally turns into a symbol of destructive force after Jack's breakup with Veronica and the collapse of his long-standing friendship with the film director whose collaboration once made Jack a movie star.

The word «blood» appears in the text of the novel 46 times. These are descriptions of bleeding, of the sensation of blood on the hero's face

and body, bloodstains. Blood, as a psychological detail, functions as a psychological marker – a sign of inner fracture and pain – and reveals Jack’s inner drama: his constant struggle between passion and a sense of duty, his painful hesitation, and his attempts to understand whether he has made the right choice.

Psychological details structure the protagonist’s inner world, revealing his psychological states and reactions. They perform a coding function: through psychological details, the main themes and conflicts of the novel are embedded in the subtext. The meaning and function of a psychological detail may expand in the course of the narrative. Psychological detail may also lead to psychological generalizations. Thus, psychological detail is one of the key means of embodying psychologism in contemporary prose.

Вступ. Проблема психологізму як однієї з ключових категорій сучасної художньої літератури є актуальною і популярною темою поточних наукових досліджень. Це явище вивчається як у контексті конкретних літературних творів, так і як універсальна властивість художньої літератури. Психологізм розглядається не тільки як шлях до створення емоційно забарвлених образів, а і як потужний інструмент для дослідження та осмислення складних проблем, що стоять перед сучасним суспільством. Цим пояснюється зростаюча увага дослідників до питання засобів і прийомів психологізму, шляхів досягнення психологічної глибини твору.

Аналіз попередніх досліджень показав, що існує певна багатозначність в тлумаченні понять теорії художнього психологізму. Але науковці сходяться на тому, що завданням літературного психологізму є відображення психологічних процесів, станів, настроїв і створення психологічних портретів людей і соціальних груп. Психологізм у літературі розглядається як спосіб художнього відтворення внутрішнього світу персонажів через розкриття їхніх емоцій, думок, переживань та мотивів поведінки.

Український науковець В. Фащенко виділяє два типи психологічного аналізу в літературі: повістувальний та експресивний. Повістувальним типом психологічного аналізу вважається передача внутрішнього світу героя через оповідь, а експресивний тип психологічного аналізу передбачає розкриття емоційного стану через зовнішні прояви (Фащенко, 2005). Л. Каневська виділяє дві форми психологічного зображення: екстервентна та інтервентна. Першу форму вона розцінює як непряму, тому що при її застосуванні автор не показує почуття й емоції персонажів, а передає їх через поведінку, жести, манеру мовлення та міміку. Інтервентна форма, вважається прямою, тому що письменник прямо описує рефлексивні та емоційні психічні процеси (Каневська, 2004). О. Січка, ґрунтуючись на

ідеях Л. Каневської, акцентує увагу на арсеналі кожної з цих форм, розглядаючи прийоми та засоби психологізму. На її думку, серед засобів прямої форми можна виділити внутрішній монолог, внутрішній діалог, психологічне авторське зображення, сні та марення, сповідь та «потік свідомості». До засобів непрямой форми вона відносить жести, рухи, пози, міміку, психологічний портрет, психологічний пейзаж, психологічний інтер’єр та екстер’єр, та психологічну деталь (Січка, 2010).

За спостереженнями О.Черкас, психологічна деталь є різновидом художньої деталі, який вона характеризує як «мікрообраз – базовий елемент для побудови мегаобразу» (Черкас, 2017: 55). Художня деталь може бути як наскрізною (повторюваною) у творі, так і одномоментною, але у будь-якому випадку вона містить у собі прихований зміст, певний підтекст (Кухаренко, 2004: 52). Психологічна деталь поглиблює характеристику героя, оскільки через неї автор розкриває внутрішні риси його характеру, емоційний стан і мотиви вчинків.

Актуальність дослідження забезпечується тим, що при наявності теоретичної бази бракує детальних розвідок конкретних випадків втілення психологізму, які відкривають можливості вивчення трансформації психологічних методів в сучасній літературі

Мета статті – виявлення психологічних деталей у романі Ірвіна Шоу «Two Weeks in Another Town», визначення їх ролі та шляхів перетворення їх на базові елементи для побудови психотипу героя. Відповідно до мети поставлені такі завдання:

- діагностувати, які предметні деталі стають символами або тригерами психоемоційних реакцій;
- проаналізувати роль цього засобу у змалюванні психологічних портретів;
- визначити функції психологічної деталі у творі;

– довести, що психологічна деталь є одним з ключових засобів втілення психологізму в сучасній прозі.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом даного дослідження є роман Ірвіна Шоу «Two Weeks in Another Town». В процесі написання статті було використано наступні методи: аналітичний метод, порівняльний метод, системний метод.

Результати та обговорення. Психологічна деталь, як і символ, може викликати різні асоціації у різних людей та трактуватися по-різному, залежно від сприйняття читача. Вона дає можливість автору коротко передати характеристики, вийти за рамки тексту, закодувавши в підтексті ідеї, які він хоче донести.

У романі Ірвіна Шоу «Two Weeks in Another Town» психологічна деталь відіграє ключову роль у висвітленні особливостей внутрішнього світу головного героя Джека Ендруса, стає інструментом виявлення прихованих емоційних станів, тривог та механізмів психічного реагування. Предмети та явища, які з'являються у просторі наративу роману, набувають функції символічних маркерів, через які передається психологічна напруга, внутрішня боротьба. Серед таких психологічних деталей дзеркало і кров.

У досліджуваному романі дзеркало є однією з наскрізних психологічних деталей, що структурують внутрішній світ героя, виявляючи його психологічні стани і реакції. Слово *mirror* зустрічається у тексті 32 рази, і кожна поява цієї деталі маркує момент психологічної напруги. У перших сценах дзеркало виконує тілесно-біографічну функцію, оскільки воно фіксує фізичний стан Джека. Після конфлікту біля готелю Джек дивиться на себе та бачить розбитий після бійки ніс і кров: «*He looked at himself in the mirror and saw that his nose was beginning to swell. He pushed it experimentally. A little jet of blood spurted out into the white bowl of the basin, staining it dramatically*» (Shaw, 1981: 32). Дзеркало є активним елементом, який провокує стурбованість Джека, кінозірки в минулому, теперішнім станом його зовнішності, вразливістю власного тіла після поранень під час війни і довгих місяців лікування. В той же час комунікація із дзеркалом забезпечує проекцію на внутрішню рану – кризу середнього віку, відчуття втрати молодості. Після зближення з юною чарівною Веронікою Джек роздивляється своє тіло у дзеркалі, помічаючи зміни, які відбулися з ним від юності до зрілого віку: «*There was a wide full-length mirror in the bathroom and he stopped in front of it and regarded himself thoughtfully, standing there naked, with the steam of the bath rising in clouds behind him. When he was young, he had spent considerable time*

looking at his body in the mirror. He had had the body of an athlete then... But after the war, after the time in the hospital, with all the muscles gone slack and soft...» (Shaw, 1981: 84). Дзеркало відображає фізичне тіло Джека, але також слугує метафорою його внутрішнього самосприйняття. Його юнацьке захоплення власним тілом в минулому контрастує з повоєнним уникненням дзеркал, що відображають травми війни, втрату молодості та дискомфорт від фізичних змін: «*And since then, when a mirror happened to surprise him, in a locker-room or in a strange bedroom, he observed himself with distaste, noting critically the growing heaviness, the thickening of the years*» (Shaw, 1981: 84). Дзеркало як мікрообраз закладає в підтекст одну з провідних тем роману – криза середнього віку та ключовий внутрішній конфлікт героя – конфлікт між минулим і теперішнім, а також квінтесенцію його психологічного стану на момент зустрічі з Веронікою – невдоволення собою теперішнім. Момент, коли він схвально оцінює своє відображення, свідчить про зміну в самосприйнятті, викликану близькістю з Веронікою напередодні: «*But now he found himself regarding his body with approval. Remembering how well it had served him that afternoon, he looked at his naked reflection with new eyes*» (Shaw, 1981: 85). Дзеркало мотивує свідоме споглядання тіла Джека, що є актом відновлення впевненості в собі, спробою примиритися з тілесною та психологічною зрілістю, але в той же час передає конфлікт між ідеалізованим образом юності та реальністю старіння, що виводить на ширшу тему роману – кризу середнього віку.

Перш ніж покинути готельний номер Джека, Вероніка намалювала на дзеркалі велику літеру «V» червоною помадою. Дзеркало з написом «V» помадою перетворюється з предмета побуту на символ чуттєвої пам'яті. Цей образ напряму пов'язаний з Веронікою та з'являється декілька разів. Слід зазначити, що дзеркало з написом «V» помадою є збірною психологічною деталлю, адже несе у собі множинні коди: еротичний (червона помада), особистий («V» як ініціал Вероніки) та наративний (надія на продовження стосунків). Вперше Джек бачить дзеркало з символом «V» після близькості з Веронікою, прокинувшись на самоті: «*When he switched on the light he saw, scrawled in lipstick on the mirror over one of the basins, a large crimson V. He grinned, looking at it. No, he thought, that doesn't mean farewell. The phone will ring eventually*» (Shaw, 1981: 84). Приймаючи ванну, Джек споглядає дзеркало з літерою «V» і розмірковує, як йому вмовити обслуговувача готеля не витирати її, що свідчить про бажання Джека продовжити стосунки з Веронікою, не зважаючи на те, що до

зустрічі з нею він не зраджував свою третю дружину протягом усіх восьми років їхнього шлюбу. У цій сцені дзеркало не відображає самого Джека, а показує знак Вероніки, затуманений парою від гарячої ванни. Це символізує перенесення фокусу з власного «Я» на образ іншої людини, яка уособлює бажання та близькість. Дзеркало, затуманене парою, підкреслює розмитість і туманність можливості продовження стосунків.

Наступного разу дзеркало з'являється у сцені, де Джек, після напруженої розмови з Бресаком, хлопцем Вероніки, який увірвався в його номер з ножом, іде до ванної кімнати і розглядає своє обличчя в дзеркалі з літерою «V», : *«He went into the bathroom and looked at his face in the mirror. His forehead was covered with beads of sweat and his cheeks were drawn with fatigue, as though he had just run a mile uphill. His hands trembled as he turned the faucets of the basin, and he doused his face and hair with icy water, again and again, coughing into his wet hands in nervous spasms. He dried himself roughly, rubbing color back into his cheeks, then combed his hair carefully, adjusted his tie, his face framed in the mirror by the two wings of the routed V»* (Shaw, 1981: 96). Дзеркало тут є інструментом самоаналізу Джека після емоційно зарядженої сцени, коли Бресак у пориві гніву називає його «bastard» і погрожує вбити. Знак «V», залишений Веронікою, обрамляє відображення Джека, додаючи символічного значення. Його відображення у дзеркалі вказує на емоційний стан – виснаження. Знак «V» символізує невидиму присутність Вероніки, яка є джерелом емоційної напруги між Джеком і Бресаком, але і джерелом впевненості Джека у собі. Вся сцена демонструє напругу між реальністю емоційного виснаження Джека та ілюзією контролю за ситуацією.

У іншому епізоді дзеркало з'являється після роздумів Джека про погрозу Бресака, коли він підходить до великого дзеркала над каміном і розглядає своє відображення, згадуючи образливі слова Бресака про те, що він старий і гидкий: *«“You ugly old man,” he murmured, remembering. Curiously, he went over to the big mirror over the mantelpiece and looked at himself. It was growing dark and the reflection of his face was shadowy and mysterious. His face was sad, thoughtful, lined by experience, and his eyes were clear and alive. No, he thought, I'm not an ugly old man. He searched his face for complacency, cynicism, surrender. No, he thought, the boy's lying»* (Shaw, 1981: 137). Дзеркало є центральним елементом цієї сцени, в якій Джек після образливих слів Бресака свідомо розглядає своє відображення, оцінюючи власний вигляд і внутрішній стан. Дзеркало відображає обличчя Джека, описане як «shadowy

and mysterious», що підкреслює його похмурий душевний стан. Опис «sad, thoughtful, lined by experience» вказує на усвідомлення старіння та життєвого досвіду, але подальші роздуми свідчать про самоствердження. Його очі, описані як «clear and alive», передають внутрішню життєву силу, яка контрастує з нав'язаним образом «ugly old man». Тобто, в дзеркалі Джек шукає докази проти звинувачення Бресака. Цей акт самопостереження є захисним механізмом, спрямованим на протидію тривозі щодо старіння.

Контрастом до його болісної рефлексії з приводу старіння є фігура молодого і красивого порт'є, який милується собою у дзеркалі. Приїхавши до готелю Вероніки, Джек бачить нічного порт'є, який розглядає себе у великому дзеркалі у холі: *«...he saw the night porter sitting in a wooden armchair, his back to the street, staring at himself in a huge mirror that ran along the back wall of the lobby. The night porter was young and very good-looking and it must have taken him a half-hour to comb his hair into such shining black perfection»* (Shaw, 1981: 169). Для нічного порт'є дзеркало виступає інструментом самопрезентації, його захоплення власним відображенням розкриває самовдоволення. Детальний опис його зовнішності, поданий через перспективу Джека, підкреслює естетизацію цього образу. Для Джека, який спостерігає цю сцену, дзеркало є метафорою його власної рефлексії, оскільки вид молодого і красивого італійця контрастує з його власним сприйняттям себе як старіючого чоловіка. Порт'є неохоче відривається від дзеркала, швидко виконує свої обов'язки, а потім знову повертається до споглядання себе.

Ця важлива деталь зустрічається і в ретроспекції. Джек бачить своє відображення у дзеркалі, коли він і його друга дружина Карлотта приходять додому після нічних зйомок. Джек вмикає лампу і помічає, що Карлотта досі у знімальному гримі, тоді дивиться у дзеркало та бачить, що й сам має грим на обличчі, що вказує на його внутрішнє відчуття штучності і нещирості, що вже закралася у їхні стосунки. Дзеркало висвітлює справжнє сприйняття ситуації Джеком, передає його психологічний стан. В розповіді ліфтера, який згадує, що під час бомбардування побачив велике дзеркало, що падало на нього, ця психологічна деталь набуває нового сенсу. Ця сцена розширює функцію дзеркала до символу травми, воно стає знаряддям фізичного й психологічного каліцтва, знаком руйнівної сили минулого.

Після візиту Вероніки, під час якого вона повідомила про те, що вийшла заміж, Джек все ще чекає на її повернення або дзвінок і коли цього не сталося, йде у ванну кімнату, де на дзеркалі все ще залишається символ їхнього кохання:

«*He waited at the phone, waited for it to ring again, or for the door to open. But the phone didn't ring and the door didn't open and after a few minutes he went into the bathroom with the two basins and the mirror on which the loving, coquettish V had been scrawled in lipstick*» (Shaw, 1981: 354). Дзеркало з «V», нанесеною помадою тепер стає символом втрати Вероніка, тепер «V» лише слід того, що вже не повернеться. Дзеркало остаточно перетворюється на символ руйнівної сили, коли вночі після важкої розмови з дружиною свого друга кінорежисера, фільм якого він намагався врятувати, отримавши і самому можливість повернутися в світ кіно, він розуміє, що його чесні і раціональні наміри були неправильно сприйняті, і надія на повернення до кінобізнесу зруйнована. Джек переживає глибоку кризу. Він переповнений спогадами про травматичні події, вмикає світло, наливає напій і холодно розглядає себе в дзеркалі, метафорично порівнюючи його з ножем: «*He turned on the light of the chandelier and poured himself another drink and went over to the mirror hanging on the wall and coldly examined himself. God's monkey, strapped onto the universal vivisection table. The mirror is the knife*» (Shaw, 1981: 377).

Переживаючи шок від руйнації багаторічної дружби з кінорежисером, спільна робота з яким колись зробила його зіркою, Джек уночі перебуває сам у готельному номері, згадуючи різних людей зі свого життя та усвідомлюючи власну втому й розпач. Він підходить до дзеркала і дивиться на себе, коли з вулиці чує крики. Вийшовши на балкон, він бачить п'яного чоловіка, який волає, що він самотній і просить допомоги, після чого той раптово заспокоюється й зникає за рогом. Джек повертається до кімнати, де ніч здається холодною і небезпечною, а вигук «Alone» продовжує звучати в його думках. Джек підкреслює занадто велику кількість дзеркал, які є джерелом великої кількості спогадів: «*The room had too many mirrors and was saddened by a regiment of memories. The gilt hotel clock ticked too loudly over the doorway and made intolerable suggestions. The drunk's, "Alone," was a presence in the room, a judgment, a threat*» (Shaw, 1981: 378). Це узагальнює весь досвід Джека: надлишок відображень створює множинність ідентичностей, які не сходяться в єдине ціле. Люди виявляються не тими, ким здавалися, і людина зрештою залишається самотньою.

Однією з найважливіших наскрізних психологічних деталей у романі Ірвіна Шоу «Two Weeks in Another Town» є кров. Слово blood зустрічається у тексті 46 разів. Це описи кровотечі, відчуття крові на обличчі та тілі героя, криваві плями. Кров як психологічна деталь, виконує

роль психологічного маркера – ознаки внутрішнього надлому, болю.

Перший епізод, де з'являється кров, має місце на початку твору по прибутті Джека в Рим. Біля готелю на нього нападає п'яний незнайомиць, в нього починає іти носом кров і він відчуває, що рука тепер в крові: «*He felt his nose and his hand came away bloody*» (Shaw, 1981: 29). У наступних рядках ця сцена розгортається у цілий ланцюг символічних асоціацій: «*Jack could feel the handkerchief, which was soft and fragrant, soaking quickly in his hand. Even through the blood the perfume on it smelled familiar and he puzzled about it as he stood there, snuffing uncertainly*» (Shaw, 1981: 30). Поєднання запаху жіночих парфумів і крові створює враження зіткнення двох світів – ніжності, кохання, жіночності з болем і насиллям. Кров, що просочує хустинку, символізує переплетіння любові та страждання, що пронизує увесь роман. Пізніше з'ясовується, що це той самий аромат, який використовує дружина Джека: «*He recognized it. It was the same perfume his wife used*» (Shaw, 1981: 31). У сцені, коли герой піднімається в ліфті, тримаючи закривавлену хустинку біля обличчя, кров все ще продовжує крапати: «*The blood was still dripping, so Jack had to go up in the elevator holding the stained handkerchief in front of his face*» (Shaw, 1981: 32). Джек заходить у ванну кімнату та намагається зупинити кров: «*...a little jet of blood spurted out into the white bowl of the basin, staining it dramatically*» (Shaw, 1981: 32). Деталь набуває драматичного сенсу. Контраст червоного й білого, створює враження руйнування ілюзії чистоти. Джек намагається зупинити кровотечу: «*He stuffed some toilet paper into his nostrils to clot the blood*» (Shaw, 1981: 32), і опиняється в ситуації, коли має пояснювати покоївці походження плям на піджаку: «*The maid looked down doubtfully at the jacket... 'Blood,' he said*» (Shaw, 1981: 33). Спроби зупинити кровотечу та пояснення покоївці є актами відновлення контролю в публічному просторі. Це має свій підтекст – конфлікт між внутрішньою травмою та зовнішньою стриманістю і делікатністю Джека.

Далі у досліджуваному романі кров з'являється в численних контекстах, символізуючи фізичну та психологічну травму, втрату, насильство та вразливість. Кров є наскрізною деталлю, що пов'язує події роману, шляхом рефлексій. Наприклад, смак крові на його обличчі нагадує Джеку дитинство, роблячи його на мить «молодшим», але посилює відчуття слабкості: «*Jack smiled, remembering, and felt better. The taste of blood, linking him now with his childhood, made him feel younger*» (Shaw, 1981: 34). Кров нагадує йому слова батька, які він почув, отримавши

травму на бейсбольному полі: «The world is full of bad hops. ... It's a law of nature. Learn to expect them» (Shaw, 1981: 34). Таким чином ця психологічна деталь закладає в свідомість читача передчуття помилкових вчинків і страждань героя.

Коли кровотеча повторюється під час спілкування Джека з Веронікою, саме це дає можливість Вероніці опинитися в його номері і залишитися з ним: «*At the hotel, she insisted upon paying for the taxi, and got the key from the desk and stood close to him in the elevator, watching carefully, ready to hold him, as though she were afraid he was going to fall. The blood kept coming*» (Shaw, 1981: 77). Як психологічна деталь, кров розкриває внутрішню драму Джека, його постійну боротьбу між пристрастю і почуттям обов'язку, його болісні коливання і намагання зрозуміти, чи правильний крок він зробив.

Розмовляючи з Веронікою за вечерею Джек дізнається подробиці її стосунків з Бресаком, чоловіком, який напередодні вночі погрожував йому ножом. Вероніка зізнається, що жила з цим чоловіком, що він ревнивий, небезпечний. Джек розуміє, що вона може бути в реальній небезпеці. У видінні Джек бачить Вероніку в кривавому басейні. Видіння Вероніки у крові свідчить про страх Джека втратити її, що спонукає його до роздумів про те, чи варто розказати їй про свої почуття. Кров – психологічна деталь, в якій закодовано приховані в глибині душі стриманого і зовні розсудливого і врівноваженого Джека пристрасті, його реальні болісні відчуття втрати, бажання, провини: «... a sense of loss, desire, guilt ...» (Shaw, 1981: 251)

Висновки. Отже, ключовими наскрізними психологічними деталями в розглянутому романі є дзеркало і кров. Кожна з цих деталей багаторазово повторюється в романі і робить свій внесок в окреслення психотипу героя, тобто кожна з них є мікрообразом, який виконує роль базового елемента для побудови макрообразу. Психологічні деталі набувають функції символічних маркерів, через які передається психологічна напруга і внутрішня боротьба. Вони структурують внутрішній світ героя, виявляючи його психологічні стани і реакції. Психологічні деталі мають також функцію кодування. За допомогою психологічних деталей в підтекст закладаються основні теми і конфлікти роману. Значення і функція психологічної деталі

може розширюватися в ході оповіді. Психологічна деталь може також виводити на психологічні узагальнення. Таким чином, психологічна деталь є одним з ключових засобів втілення психологізму в сучасній прозі.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження створює базу для теоретичних узагальнень по проблемах психологізму в сучасній літературі та відкриває можливості для поглиблення аналізу психологічного підтексту як безпосередньо цього роману, так і психологічних романів загалом, а також розширює можливості використання аналізу засобів психологізму для дослідження стильових особливостей сучасних творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каневська, Л. В. (2004). Психологізм романів Івана Франка середини 80-х – 90-х років: автореф. ... дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.01.01. 22 с. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
2. Кухаренко, В.А. (2004). Інтерпретація тексту. Вінниця : Нова книга. 272 с.
3. Оробець, Х. І. (2025). Прийоми та засоби втілення психологізму в романі Ірвіна Шоу «Two Weeks in Another Town». [Магістерська робота. Науковий керівник канд. філол. наук Телегіна Н.І.] Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.
4. Січкарь, О. М. (2010). Форми, прийоми та засоби втілення психологізму в українській літературі (спроба системного аналізу). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, (4(191)). С. 35–43.
5. Сушко, С. (2014). Еволюція форм психологізму в новітній англійській літературі: від Джеймса Джойса до постмодерністського неовікторіанського роману. *Іноземна філологія: Український науковий збірник*, (126, ч. 2). С. 145–153. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
6. Фащенко, В. В. (2005). У глибинах людського буття. Одеса : Маяк. 640 с.
7. Черкас, О. (2017). Своєрідність художньої деталі в повісті П. Загребельного “Гола душа”. *Слово і Час*, 10(682), С. 54–61.
8. Shaw, I. (1981). *Two Weeks in Another Town*. London: New English Library Limited. 384 p.

Дата першого надходження статті до видання: 09.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 821.161.2-1
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.26>

ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ВТРАТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАРАТИВУ СВІДЧЕННЯ І ПАМ'ЯТІ У ПОЕЗІЇ ЗБІРКИ «ВІРШІ З БІЙНИЦІ» МАКСИМА КРИВЦОВА

Тетяна Урись

кандидат філологічних наук, доцент,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ORCID ID 0000-0002-7933-4737

t.y.uryts@udu.edu.ua

Ключові слова: *поезія,
наратив, пам'ять, свідчення,
травматичний досвід,
російсько-українська війна,
Максим Кривцов.*

У статті розглянуто особливості репрезентації воєнного досвіду в сучасній українській поезії, формування у ній наративу свідчення і пам'яті. Проаналізовано поезію збірки Максима Кривцова «Вірші з бійниці», де осмислюється війна не як статистика чи хронологія подій, а як сукупність індивідуальних історій життя окремих людей. Особливу увагу приділено механізмам персоналізації втрат завдяки деталізації особистої інформації про кожного, хто пройшов горнило війни: їх мирного життя, біографічним елементам, рисам характеру, роду діяльності до війни, які контрастують з трагічним фіналом. Акцент зроблено на ліричному героєві, який у поезії виступає й очевидцем подій, і їх учасником, і водночас фіксатором. Таке мовлення зумовлює особливу природу поетичного слова, яке балансує на межі між художньою умовністю та документальністю, певною репортажністю, набуваючи рис свідчення.

Встановлено, що фрагментарна композиція та перераховування імен посилюють меморіальний вимір самих текстів, а біблійні аллюзії, мотиви, образи та символи, інтертекстуальні паралелі у проаналізованих творах розширюють культурний і міфологічний контекст. Індивідуальний досвід у ліриці набуває узагальненого значення завдяки поєднанню особистого і сакрального вимірів. Відповідно поезія постає не лише формою художньої рефлексії, але й інструментом формування національної пам'яті, причому так, що персоналізована історія кожного загиблого стає складником спільного наративу. Художній текст Максима Кривцова виконує не лише естетичну, а й етичну, меморіальну функцію: називання імен стає формою опору знеособленню і забуттю, які неминуче супроводжують війну, а поезія – актом історичного свідчення та способом збереження людяності в умовах війни, етичної відповідальності перед загиблими. Доведено, що поетикальні стратегії, використані автором, структурують наратив свідчення і пам'яті, фіксуючи конкретний досвід, тілесні ушкодження, деталі розрухи, які спричинила війна, перетворюючи текст на форму художнього документування. У такий спосіб поезія постає не лише способом осмислення травми, а й механізмом її культурного опрацювання та передачі наступним поколінням.

**PERSONALISATION OF LOSSES AS AN ELEMENT OF FORMING
THE NARRATIVE OF TESTIMONY AND MEMORY IN MAKSYM KRYVTSOV'S
POETRY COLLECTION 'VIRSHI Z BIINYTSI'**

Tetiana Urys

*PhD in Philology, Associate Professor,
Dragomanov Ukrainian State University*

Key words: *poetry, narrative, memory, testimony, traumatic experience, Russian-Ukrainian war, Maksym Kryvtsov.*

The article examines the peculiarities of representing military experience in contemporary Ukrainian poetry and the formation of a narrative of testimony and memory. It analyses Maksym Kryvtsov's poetry collection 'Virshi z biinytsi,' which interprets war not as statistics or a chronology of events, but as a collection of individual life stories. Particular attention is paid to the mechanisms of personalising losses by detailing personal information about each person who went through the crucible of war: their peaceful lives, biographical details, character traits, and the pre-war activities, which contrast with the tragic ending. The emphasis is on the lyrical hero, who, in poetry, acts as both a witness to events and a participant in them, while also recording them. This type of speech determines the special nature of the poetic word, which balances on the border between artistic convention and documentary style, a certain reportage, acquiring the characteristics of testimony.

It has been established that fragmentary composition and the enumeration of names enhance the memorial dimension of the texts themselves, while biblical allusions, motifs, images, and symbols, and intertextual parallels in the analysed works expand the cultural and mythological context. Individual experience in poetry acquires a generalised meaning through the combination of personal and sacred dimensions. Accordingly, poetry emerges not only as a form of artistic reflection but also as an instrument for shaping national memory, so that the personalised story of each victim becomes part of a common narrative. Maksym Kryvtsov's artistic text performs not only an aesthetic, but also an ethical, memorial function: naming names becomes a form of resistance to the depersonalisation and oblivion that inevitably accompany war, and poetry becomes an act of historical testimony and a way of preserving humanity in wartime, of ethical responsibility to the deceased. It has been proven that the author's poetic strategy structures the narrative of testimony and memory, recording specific experiences, physical injuries, and details of the devastation caused by the war, transforming the text into artistic documentation. In this way, poetry appears not only as a way of understanding trauma but also as a mechanism for its cultural processing and transmission to subsequent generations.

Вступ. Література у художній формі відтворює осмислення людського досвіду – тілесних відчуттів, емоційних переживань, соціальних аспектів, фіксує граничні стани буття, надаючи їм смислової глибини. У кризові історичні періоди вона стає інструментом культурної самооборони, резильєнтності, механізмом збереження ідентичності (національної, культурної, особистісної). Сучасна українська поезія осмислює війну, але не як абстрактне явище чи історичне поняття, а як живу тканину пам'яті, що складається з тисяч доль та втрат, закарбованих у конкретних іменах. У поетичному дискурсі цей

нарратив репрезентує Максим Кривцов, у якого фронтовий досвід трансформується в поетичну мову пам'яті.

На захист України Максим з позивним «Далі» став у 2014 році як доброволець. Був кулеметником. У віці 33 років 7 січня 2024 року він загинув під час ворожого мінометного обстрілу на Харківщині. Йому було присвоєно звання Героя України. Збірка «Вірші з бійниці» – «живий голос очевидця та учасника великої війни, нотатник почуттів і станів свідомості автора», «поезія високого гатунку за європейськими мірками» (Тимченко, 2025:

129) – визнана однією з найкращих українських книжок 2023 року за версією українського ПЕН. Книга привернула увагу не лише читачів, але й науковців. До аналізу творчості письменника зверталися О. Деркачова, Н. Гаврилюк, Г. Матусяк, О. Вертипорох, М. Сеньків, А. Тимченко та ін. Зокрема, О. Деркачова розглядає образ *homo viator* (воїна, який іде дорогою війни, воїна-мандрівника) та мотив дороги в його поезії. Дослідниця аналізує поетичні тексти, в яких цей образ описує свій шлях і тих, кого він на ньому зустрічає, робить акцент на реміфологізації християнських образів та символів задля надання простору сакральних ознак та необхідність відчутти захист під час мандрівки.

Н. Гаврилюк розкрила специфіку поетичних форм автора – верлібрів, зазначивши, що «метр і ритм у таких текстах доволно змінюються, рима відсутня», а сам «верлібр Максима Кривцова належить до верлібрів ланцюгового типу. Ланцюжок, який виникає в цих текстах, узалежнено не так від синтаксису (нанизування сурядних і підрядних речень), як зумовлено розгортанням образу. Фактично йдеться про верлібр, вибудований за принципом *кадрів*» (Гаврилюк, 2024). Дослідниця звернула увагу на те, що його верлібри «виразно метонімічні: цілісну картину поет зображує через показ її частин. І такий “атомізований” підхід диктує як руйнівна сутність війни (коли людина будь-якої миті може перетворитися на шматки – руки, ноги, голову), так і потреба людської психіки фіксуватися на деталях, аби опис не став механічною сухою статистикою» (Гаврилюк, 2024).

Г. Матусяк аналізувала інтертекстуальні коди, міфологічні сценарії й неоміфологічні доміанти поезії автора, матеріалізований образ Бога, полісемантичний образ Голгофи та ін., підкреслюючи, що він «творює своєрідну філософію месіанства, свій тестамент любові через самопожертву, спасіння інших ціною власного життя, надаючи війні сакрального виміру» (Матусяк, 2024b: 71). Поет, на її думку, «здебільшого реміфологізує біблійні сценарії з відповідними образами, мотивами й сюжетами, застосовуючи їх “мілітарне” аранжування. Найбільш часто повторюваним є міфосценарій кінця, що відображається в наскрізному мотиві смерті й багатоликому образі Бога, який, з одного боку, є трансцендентним і всемогутнім, а з іншого – по-людськи тілесним і вразливим» (Матусяк, 2024a: 261). О. Вертипорох, використовуючи методику архетипного аналізу та симптоматичного читання, досліджувала специфіку принципу «айсберга» та елементи його відображення в сучасній українській мілітарній поезії, зокрема здійснила аналіз символічного

підтекстового рівня поезій Максима Кривцова (Вертипорох, 2024).

Проте, незважаючи на помітний інтерес до поетичного дискурсу автора, нарративи свідчення та пам'яті в ньому досі не стали предметом цілісного наукового аналізу.

Мета дослідження – проаналізувати поезію збірки «Вірші з бійниці» Максима Кривцова, дослідивши особливості формування у ній нарративу свідчення і пам'яті, з'ясувавши, як в художньому творі персоналізований воєнний досвід набуває форми свідчення та трансформується у меморіальний простір національної пам'яті.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження здійснено на матеріалі поетичної збірки «Вірші з війни» Максима Кривцова. У ході дослідження було використано комплексну методологію, що поєднує наратологічний (дозволив розглянути способи конструювання і висловлення голосу ліричного героя-свідка воєнних подій, відтворення особливостей пам'ятання, поєднання особистого досвіду та національного нарративу війни), герменевтичний (допоміг виявити глибинні смисли образів та символів пам'яті, розкрити екзистенційні та етичні виміри свідчення), біографічний (осмислити кореляцію між життєвим досвідом автора і поезією його збірки), культурно-історичний (зрозуміти місце лірики автора у контексті сучасного літературного процесу та вплив подій війни на поетичний дискурс) методи, *trauma studies* (інтерпретувати репрезентацію травми, спосіб висловлення болю через мовлення), *memorial studies* (розкрити взаємодію індивідуальної й колективної пам'яті).

Результати та обговорення. Війна не може бути зведеною виключно до статистичних показників. Війна – це насамперед люди (військові, цивільні, волонтери), кожен з них має свою історію життя, яку вона змінила. І в пам'яті покоління пріоритетне значення набуває персоналізація втрат: мають зберегтися не цифри, а імена та біографії тих, хто жертвуючи власним часом, здоров'ям і життям виборює свободу і незалежність України. Осмислення війни в гуманітарному аспекті передбачає зосередження саме на персональних вимірах пережитого досвіду. Збереження імен, зазначення індивідуальних історій, фіксація біографічних деталей, трансформованих досвідом війни, є не лише етичним імперативом, але й важливим механізмом формування культурної пам'яті нації. Саме ці елементи репрезентують нарратив свідчення і пам'яті, сформований і художньо інтерпретований в сучасній українській поезії, спрямований на осмислення воєнної реальності. У творах, що формують цей нарратив, ліричний суб'єкт постає безпосереднім очевидцем подій: обстрілів, втечі, окупації, бойових

дій, що визначає особливий статус мовлення цих творів – між художнім висловлюванням та «документом» пережитого. І тут текст набуває особливого значення: він починає виконувати не лише і не стільки естетичну функцію, скільки меморіальну, фіксуючи фрагменти травматичної реальності, які мають закарбуватися в історичній пам'яті і бути переданими наступним поколінням. У такий спосіб мілітарна лірика формує своєрідний «поетичний архів» війни, в якому індивідуальний досвід набуває значення колективної пам'яті та стає способом збереження правди про травматичні події. Наратив пам'яті й свідчення фіксує військовий досвід, документуючи події, перетворюючи поезію в акт історичного свідчення.

Максим Кривцов війну бачив безпосередньо, тому для нього вона справді є не датами чи зведеннями, а насамперед іменами тих, хто був поруч, кого вже немає і кого не можливо забути. Кожне ім'я як знак присутності й водночас втрати, маркер особистої й колективної пам'яті. Його поетична збірка «Вірші з бійниці» представляє галерею імен втрачених на війні життів.

Поезія «Він переїхав у Бучу в середині березня 2021-го» вибудована як багатоголосий наратив пам'яті, де приватні біографії звичайних людей перетворюються на свідчення війни. Фрагментарна композиція, в якій окремі життєві історії поєднуються повторюваними образами й рефренами і як в мозаїці формують цілісну картинку. Історія кожного починається з мирного життя. Перший – хлопець із Бучі з орендованої квартири в цоколі, що завів kota, ходив на англійську і в тренажерку, «любив дивитись, як падає сніг», «слухав Радіохед, старі альбоми Океану Ельзи, дощ, грім і стукіт серця дівчинки» (Кривцов, 2024: 9). Автор навмисне нагромаджував абсолютно буденні деталі, підкреслюючи у такий спосіб крихкість «уроку, що зветься “Спокійне життя”», який раптово і безповоротно закінчується. Кіт тікає в поле і стає «вітром», ніби розсіюючись, а хлопець зводиться до номера на хресті, де «наче на айді-картці написано: / Тут спочиває номер 234 вічна пам'ять» (Кривцов, 2024: 10).

Друга – дівчина, що «мріяла про мандрівку в Патагонію», «про роман із рок-музикантом», «планувала написати книгу» про пам'ять, любила свій велосипед/морозиво зі згущівкою» (Кривцов, 2024: 10). Її життя зібране з уяви, спогадів та нездійснених майбутніх можливостей. Вона зазнала особистих травм: загибель батька у 2014 р., переїзд до Італії матері, самотність. Та з початком повномасштабної війни, «коли зима вирішила залишитися щонайменше до наступної осені/гучно і боляче сповістивши про це»

(Кривцов, 2024: 11), вона не тікає, а заварює трави і несе їх у термосі «хлопцям із тероборони», і ця турбота стає формою спротиву. Її життя завершується номером 457, закарбованим на хресті, «наче татування».

Третя – жінка 54 років, що працювала в комунальному підприємстві та носила синю робу «Епіцентр», їздила на велосипеді та фарбувала нігті у багрянний. Вона була звичайною жінкою, життя якої було наповнене роботою, хатніми справами, буденним ритмом щоденної рутини і своїх маленьких радощів. Її життя обірвалося 5 березня, «розіпнули чергою кпвт», «коли вона повертала на свою вулицю/ їдучи на велосипеді». І назавжди перетворилося на номер 451 на хресті, як «на дошці оголошень» (Кривцов, 2024: 14).

Війна перетворила життя на масове мучеництво, і таких номерів, як нових Голгоф, з'являється багато «на вулицях і на полях» з єдиною різницею: «кулі замість цвяхів», «артилерія замість списів». І тут сакралізація страждання постає як моральне свідчення подій, про які вже не можуть розповісти їх учасники. І залишається лише рахувати, але не життя («дні до літа», «кошенят», «дітей», «зорі» «до ста, засинаючи»), а смерть:

Тут спочиває номер 176 вічна пам'ять

Тут спочиває номер 201 вічна пам'ять

Тут спочиває номер 163 вічна пам'ять

Тут спочиває номер 308 вічна пам'ять (Кривцов, 2024: 14).

Імен героїв історій немає, бо війна знеособлює втрати, зводючи життя мирних людей до сухої статистики, чисел у зведеннях та написів на хрестах. Але автор подає їхні історії так, щоб кожен номер знову став людиною, а пам'ять про них залишилася не абстрактною, а етичною дією. Поезія тут виконує роль своєрідного меморіалу, в якому образи реальних людей продовжуватимуть жити, опираючись забуттю та формуючи спільну національну пам'ять про кожного загиблого у цій війні.

Галерею образів війни продовжує автор і у творі «“Марія” “Голгофі”», де поєднуються інтонації бойового рапорту, фрагменти особистих біографій та біблійні алюзії. Тут війна прочитується крізь призму християнського міфу про Голгофу, жертву, страждання і спасіння. Голгофа постає реальною бойовою позицією – «укрепкою» на териконі, місцем болю та смерті, де люди свідомо приносять себе в жертву за інших.

Паралель між війною та біблійною історією вибудовується послідовно і системно. Пряма алюзія на Ісуса Христа відтворюється через загибель воїна «Хесуса», образ «чаші»,

вказівку на «тридцять третій рік Різдва Христового», а також трансформацію образу Богородиці. Її втілює образ парамедикині Марії, яка «на початку березня подалась у Госпітальєри» (Кривцов, 2024: 18). Вона поєднує в собі жіночу ніжність і холодну професійну зосередженість: Марія – жінка, кохана, волонтерка, рятувальниця, активна учасниця війни, що несе життя у військовій круговерті смерті. У неї «жовте, як пшона, волосся», «вона любить збирати дощ у долоньки/ одягати свої рожеві/гумові чоботи», «навіть на війні/фарбує нігті в рожевий/фарбує губи в рожевий», має коханого хлопця, з яким «познайомилась на парі з історії кінематографу/ в університеті Карпенка-Карого» (Кривцов, 2024: 18). Дівчина збрала цілу команду – свій екіпаж:

«Матвія», «Івана» і «Магдалину»
яка
пахла хлібом і молоком
«Матвій» на лівому передпліччі
має невеличке татування риби
«Іван» любив лузати зерня в одну купку
і вже тоді з'їдати (Кривцов, 2024: 19).

Уже сам підбір імен є виразною біблійною алюзією, однак автор не зводить персонажів до простого символізму: кожен з них має певні риси та свої звички, що індивідуалізує особистість кожного.

Далі увагу реципієнта автор переміщує на саму «Голгофу» – бойову позицію на териконі, де хлопців «накрили касеткою». Центральним стає образ «Хесуса» – сакралізований образ воїна-митця, який свідомо приймає свою долю. Він – оператор стугни, який «отримав поранення кожної кінцівки», «травму голови», «один дрібний уламок пройшов між ребер», що знову відсилає до біблійної сцени смерті Ісуса Христа. Проте постає він абсолютно звичайною людиною: «закінчив Київську академію мистецтв», любить мистецтво – «обожнює картини Босха і малюнки/ свого п'ятирічного племінника», розглядає зі збільшуваним склом «тріщинки й дрібні деталі/ на великих олійних картинах», уявляє себе меценатом. Та все це змінилося з початком війни. Так, свою «чашу війни» він «напився до захлину», коли

заварював каву в дріпах
і дивився за тим
як руйнуються вулиці
як переміщуються каравани техніки
як ворони шукають поживу в землі
терикону
як ніч ковтає війну і світи (Кривцов, 2024: 21).

Кульмінаційним є епізод, в якому «Марія» виводить кров'ю «Хесуса» на його чолі: «“Хесус” із механізованої./ час накладання турнікету/ тридцять третій рік/ від Різдва Христового»

(Кривцов, 2024: 23). У цю мить зникає межа між біблійною історією і сучасною російсько-українською війною: сакральна ілюзія настільки ущільнена, що реальність прочитується як повторюваний міф жертвовності.

Поруч з «Хесусом» з'являється образ воїна з позивним «Розбійник» як алюзія на біблійних розбійників, розіп'ятих поруч з Христом. М. Кривцов детально фіксує кожен тілесну травму героя («розбило голову/уламок глибоко проник у череп/розпороло живіт/ відірвало два пальці на лівій руці» (Кривцов, 2024: 19-20)), а потім подає його коротку біографію, з якої дізнаємося, що він «за фахом електрик», любив прогулянки зі своєю чотирнадцятирічною донькою Анною, ходити з нею разом у «Жовтень» «на мультити чи кіноповтори», «гуляти по набережній/годувати голубів/картопляними діпами/ і розглядати людей» (Кривцов 2024: 20), а 28 лютого «зібрав невеличкий наплічник/ і поїхав у місцевий військкомат» і «уже через два місяці /бився з ворогами» за ці прості, мирні цінності:

за картопляні діпи
за «Жовтень»
за Анну
за людей і голубів (Кривцов, 2024: 21).

Отож у поезії артикулюється мотив втраченої повсякденності. Війна постає як боротьба не за абстрактні ідеї, а за мирне життя, сповнене дрібних на перший погляд абсолютно буденних, але екзистенційно значущих речей: родинної близькості, тілесної присутності, кохання, спільного дозвілля, простих радощів і жестів турботи. Ці фрагменти мирного життя набувають у поезії цінності того, що втрачено або перебуває під загрозою зникнення і стає відповідно причиною боротьби українців у цій війні. Любов стає опорою, сенсом, що наповнює «чашу війни» і «виправдовує» жертвовність. Смерть у тексті не зводиться до звичайної статистики, вона персоналізована, з акцентованою біографією, мріями, бажаннями, що підсилює трагізм і етичну напругу поезії.

Наратив пам'яті і свідчення вибудовує поезія «На голку війни...» крізь низку пов'язаних між собою мотивів. Автор чітко декларує, що війна визначається не подіями, не географією і навіть не боями, а конкретними іменами загиблих:

коли мене запитують
що таке війна
я без роздуму відповім:
імена (Кривцов, 2024: 27).

Тут мотив помсти поєднується з мотивом скорботи, оскільки перераховування імен є не лише актом гніву, але й способом утримати в пам'яті, не дати розчинитися у безіменній статистиці.

У поезії з'являється інтертекстуальний образ Ар'ї Старк – однієї з головних героїнь серії фентезійних романів «Пісня Льоду й Полум'я» Дж. Мартіна, за сюжетом якого перед від'їздом, її зведений брат Джон Сноу дарує їй прощальний подарунок як знак ініціації, вступу у жорсткий світ боротьби – меч, який вона назвала Голкою. Тож поетичні рядки «На голку війни/нанизується нитка сірого... неба» вибудовують багатошарову метафору, відсилаючи до меча Ар'ї й водночас набуваючи узагальненого значення знаряддя шиття історії.

Ще один епізод з роману, який творчо переосмислює поет, пов'язаний зі своєрідною «нічною молитвою» Ар'ї, яка спостерігаючи за смертю своїх родичів щонаочі читає список імен тих людей, кому вона бажає помститися. У третій строфі поезії цей мотив трансформується в особисте зізнання ліричного героя:

Як Арія Старк
рахувала імена тих
кому потрібно помститись
я рахую імена тих
за кого потрібно помститись... (Кривцов, 2024: 25).

Проте, якщо для Ар'ї це був перелік ворогів, то для ліричного героя – перелік полеглих побратимів. Він згадує не просто їхні імена, а живі образи, наділені індивідуальними рисами, особливими прикметами: рудоволосий Роман з позивним «Рокі», що «всімівався частіше/ніж говорив» – «загинув під Мошуном/ на початку березня», Ляха з позивним «Чорниця» – фотограф, що так само ретельно підбирав ракурс під час фотографування букета із волошок на фоні Дністровського каньйону, як і бився, тримаючи оборону – «у березні 2022-го/ його спалили живцем/ під Києвом», Коля з позивним «Кора» – кулеметник, що забрав з притулку старого білого пса – «загинув під Бахмутом/ разом із “Руді”» і перелік імен, на жаль, не закінчується:

і так до тридцяти
чи до нескінченності
але тут і один – нескінченність
я можу рахувати довго
поле пам'яті
всіяне
кукурудзою суму (Кривцов, 2024: 26).

Називання імен виконує функцію внутрішнього оберегу, структуруючи біль, надаючи йому форми й напрямку для помсти і продовження боротьби з ворогом, водночас перетворюється у ритуал пам'ятання, де навіть одне ім'я – це вже безмежна втрата. У такий спосіб поезія перетворюється на акт пам'ятання: називання імен

стає способом зберегти людяність у нелюдських обставинах і вписати досвід війни в спільний наратив пам'яті.

Висновки. Поезія збірки «Вірші з бійниці» Максима Кривцова формує наратив свідчення і пам'яті, де війна інтерпретується через досвід окремих людей, підкреслюючи «нескінченність втрати» кожного у статистичних даних військових зведень. Біблійні алюзії (образ Голгофи, мотив жертви, паралелі з історією Христа) та інтертекстуальні перегуки зі світовою літературою, які використав автор, створюють багаторівневу систему смислів, актуалізуючи міф жертвовності й боротьби. А персоналізація втрат, відтворення конкретних героїв з їхніми біографіями, індивідуальними рисами характеру, власним життям до і під час війни, повсякденних звичок, мрій, прагнень, ще більше підсилює катастрофічність воєнних вій і трагізм загибелі героїв, руйнує ефект знеособлення так, що кожному номеру на хресті могили повертається ім'я похованого в ній. Функцію меморіального ритуалу у поезії виконує називання імен, воно структурує відтворений травматичний досвід, перетворюючи скорботу й біль втрати у пам'ять, даючи можливість її пережити. Отже, сучасна мілітарна лірика фіксує фрагменти травматичної реальності, інтегруючи її у колективну пам'ять й набуваючи статусу історичного свідчення й морального «документа» епохи.

Перспективи подальшого дослідження теми пов'язані з поглибленням наратологічного аналізу поезії збірки «Вірші з бійниці», зокрема з'ясуванням наявності й функціонування інших наративів у поезії М. Кривцова. Перспективним також видається компаративний вимір – зіставлення моделі персоналізації втрат письменника з іншими текстами української воєнної поезії. Окремим напрямком може стати дослідження терапевтичного потенціалу цієї поезії та її ролі у формуванні резильєнтності суспільства в умовах війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вертипорох, О. (2024) Принцип «айсберга» в сучасній українській поезії про війну. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 210, 71–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-10>
2. Гаврилюк, Н. (2024) Поезія полеглих: Максим Кривцов. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/117523>
3. Деркачова, О. (2025) Homo viator у поезії Максима «Далі» Кривцова (на матеріалі збірки «Вірші з бійниці»). *Українська література:*

- історичний досвід і перспективи*, 5, 85–97. DOI: <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2025-5-07>
4. Кривцов, М. (2024) Вірші з бійниці: поезії. 2-ге вид. Київ : Наш формат. 192 с.
 5. Магусяк, Г. (2024а) Біблійні сценарії у збірці Максима Кривцова «Вірші з бійниці». *Аргументи сучасної філології: історична та індивідуальна пам'ять: матеріали IV Міжнародної наукової конференції* (с. 257–261). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди.
 6. Магусяк, Г. (2024б) Міфологічні сценарії у збірці Максима Кривцова «Вірші з бійниці». *Причорноморські філологічні студії: науковий журнал*, 4, 69–74. URL: DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2024.4.9>
 7. Сеньків, М. (2025) Поезія «найжахливіше ток-шоу у світі» Максима Кривцова: спроби пошуку нової поетичної мови. *Folium*, 7, 209–214. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2025.7.30>
 8. Тимченко, А. (2025) Поезія Максима Кривцова: життя проти війни. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 13(1), 127–135. DOI: <https://doi.org/10.14746/sup.2025.13.1.8>

Дата першого надходження статті до видання: 02.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ЕКОЛІНГВІСТИЧНА СВІДОМІСТЬ: ФОРМУВАННЯ, ДИНАМІКА, ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА МОДЕЛЬ

Галина Хант

кандидат філологічних наук, доцент

ORCID ID 0000-0003-3318-6684

galinachant@gmail.com

Ключові слова:

еколінгвістична свідомість, еколінгвістика, медіа-дискурс, міграція, інтерпретаційна модель, метафора, семантика.

Статтю присвячено теоретико-методологічному осмисленню поняття еколінгвістичної свідомості та розробці інтерпретаційної моделі її аналізу в медійному дискурсі. У межах дослідження еколінгвістична свідомість розглядається як динамічна система ціннісно-мовних орієнтацій і когнітивно-прагматичних механізмів інтерпретації, що формується під впливом соціокультурного та медійного контекстів і відображає рівень етичної відповідальності мовця в публічній комунікації. Особливу увагу зосереджено на процесах формування, функціонування та трансформації еколінгвістичної свідомості в умовах сучасного німецькомовного медіапростору, зокрема в контексті висвітлення міграційної тематики як соціально чутливої проблематики. Дослідження здійснено на засадах міждисциплінарного підходу, що поєднує інструментарій когнітивної лінгвістики, семантичної теорії, прагмалінгвістики, соціолінгвістики та еколінгвістики. У межах семантичного рівня проаналізовано метафоричні моделі репрезентації міграції та їхній вплив на формування інтерпретаційних рамок; когнітивного – фрейми осмислення соціально значущих явищ; прагмалінгвістичного – комунікативні стратегії мовного впливу, зокрема залякування, заохочування та апеляції до моральних норм; соціолінгвістичного – реакції аудиторії у коментарному дискурсі та їхню залежність від типу медійного фреймінгу. Матеріалом дослідження слугують публікації провідних німецькомовних медіа та приклади онлайн-дискусій, що мають ілюстративно-аналітичний характер і спрямовані на демонстрацію аналітичного потенціалу запропонованої моделі.

Результати дослідження дозволяють окреслити ключові вектори інтерпретаційної моделі еколінгвістичної свідомості та продемонструвати взаємозв'язок між мовними засобами, механізмами фреймінгу та формуванням оцінних установок реципієнтів. Показано, що медійний дискурс не лише відображає наявний рівень еколінгвістичної свідомості, а й активно впливає на її трансформацію, сприяючи як гуманізації публічної комунікації, так і посиленню поляризаційних тенденцій. Запропонована інтерпретаційна модель може бути використана як аналітичний інструмент для подальших емпіричних досліджень у межах еколінгвістики та медіалінгвістики.

ECOLINGUISTIC CONSCIOUSNESS: FORMATION, DYNAMICS, AND AN INTERPRETATIVE MODEL

Galyna Khant

PhD in Linguistics, Associate Professor

Key words: *ecolinguistic consciousness, ecolinguistics, media discourse, migration, interpretative model, metaphor, semantics.*

The article is devoted to a theoretical and methodological reflection on the concept of ecolinguistic consciousness and to the development of an interpretative model for its analysis in media discourse. Within the framework of this study, ecolinguistic consciousness is conceptualized as a dynamic system of value-oriented linguistic patterns and cognitive-pragmatic mechanisms of interpretation shaped by socio-cultural and media contexts and reflecting the level of ethical responsibility of the speaker in public communication. Particular attention is paid to the processes of formation, functioning, and transformation of ecolinguistic consciousness in contemporary German-language media, especially in the context of migration as a socially sensitive issue.

The research is based on an interdisciplinary approach integrating cognitive linguistics, semantic theory, pragmalinguistics, sociolinguistics, and ecolinguistics. At the semantic level, metaphorical models of migration representation and their influence on interpretative framing are analyzed; at the cognitive level, frames structuring socially significant phenomena are examined; at the pragmatic level, communicative strategies of linguistic influence—including fear appeals, encouragement, and moral positioning—are identified; and at the sociolinguistic level, audience reactions in comment discourse and their dependence on specific types of media framing are considered. The empirical material consists of publications from leading German-language media outlets as well as examples of online discussions, serving an illustrative and analytical purpose and demonstrating the analytical potential of the proposed model.

The findings outline the key vectors of the interpretative model of ecolinguistic consciousness and demonstrate the interrelation between linguistic choices, framing mechanisms, and the formation of evaluative attitudes among recipients. The study shows that media discourse not only reflects the existing level of ecolinguistic consciousness but also actively contributes to its transformation, fostering both the humanization of public communication and the intensification of polarizing tendencies. The proposed interpretative model may serve as an analytical tool for further empirical research in ecolinguistics and media linguistics.

Вступ. У сучасному гуманітарному знанні еколінгвістика вже не є новим напрямом, проте її потенціал для осмислення взаємодії мови, мислення та соціального контексту продовжує зростати, оскільки вона поєднує елементи когнітивної лінгвістики, критичного дискурс-аналізу та прагмалінгвістики, розглядаючи мову як інструмент соціальної відповідальності. Відповідно, еколінгвістичний підхід не обмежується описом мовних структур, а передбачає нормативний вимір, тобто оцінку мовних практик з погляду їхнього впливу на соціальну гармонію, інклюзію та етичну комунікацію. У медіа-дискурсі це означає аналіз того, як мова формує уявлення про інтеграцію

чи виключення, конфлікт чи співпрацю, взаємодію чи ізоляцію.

У кожному соціумі існують усталені норми мовної поведінки, які відображають етичні орієнтири спільноти: уникнення дискримінаційних висловлювань, формування поваги до іншого, толерантності у публічній комунікації. В межах еколінгвістичного підходу вони розглядаються як соціокультурний вимір мовної взаємодії. Медіа й соціальні мережі стають чинниками, які не лише віддзеркалюють, а й активно конструюють уявлення про мовну етику, сприяючи тяжінню до «етично коректного суспільства», впливаючи на суспільне сприйняття мовних кліше, стереотипів і комунікативних стратегій.

Саме в цьому значенні етика мовлення виступає індикатором розвитку еколінгвістичної свідомості суспільства, оскільки усвідомлений вибір мовних засобів сприяє мінімізації шкоди для соціального й комунікативного простору. Вона охоплює систему норм і принципів, які регулюють використання мовних засобів з огляду на відповідальність мовця за соціальні, моральні та психологічні наслідки мовлення. У межах еколінгвістичного підходу цей нормативний вимір інтерпретується як необхідна умова екології дискурсу, тобто збереження збалансованого, ненасильницького мовного середовища.

У медійному контексті чітко проявляється поляризація: частина суспільства підтримує принципи етичної комунікації, інша – демонструє низький рівень сформованості еколінгвістичної свідомості, тобто не вважає необхідним дотримуватися коректності у мовленні. Особливого значення при цьому набуває аналіз процесів формування еколінгвістичної свідомості – як колективного, так і індивідуального утворення, що визначає етико-мовні норми суспільства.

Матеріал і методи дослідження. Для комплексного аналізу мовних практик у соціальному та медійному контекстах доцільно звернутися до ширшого теоретичного осмислення цього феномену. Еколінгвістична свідомість є складним міждисциплінарним утворенням, яке поєднує когнітивний, прагматичний, семантичний і етичний виміри мовленнєвої діяльності. Її дослідження передбачає залучення методологічного інструментарію когнітивної лінгвістики, прагмалінгвістики, семантичної теорії та еколінгвістики, що уможливує комплексне бачення феномену як соціокультурного, комунікативного й аксіологічного, тобто як того, що функціонує одночасно на рівні мовної системи, дискурсивної практики та соціальної взаємодії.

Метою статті є демонстрація основних аналітичних векторів інтерпретаційної моделі еколінгвістичної свідомості на матеріалі німецькомовного медійного дискурсу. Запропонований аналіз спрямований на виявлення механізмів мовного впливу на інтерпретацію соціально значущих явищ і формування оцінних установок реципієнтів.

Результати та обговорення. Семантичний рівень аналізу охоплює вивчення метафоричних моделей, які структурують сприйняття соціальних явищ; когнітивний – виявлення фреймів і механізмів концептуальної підміни; прагмалінгвістичний – аналіз стратегій мовного впливу, зокрема заохочування, залякування та апеляції до етичних цінностей. Соціолінгвістичний аспект доповнює дослідження через аналіз реакцій аудиторії – коментарів, дискусій

і результатів опитувань, що відображають рівень усвідомлення еколінгвістичних норм.

У межах семантичного аналізу увага зосереджується на виявленні лексичних одиниць і метафоричних моделей, що беруть участь у концептуалізації соціально чутливих тем у медійному дискурсі. Метафоричні структури розглядаються як інструмент формування певних інтерпретаційних рамок, здатних як підтримувати етично коректні моделі сприйняття, так і сприяти поляризації та стигматизації соціальних груп (Lakoff, Johnson, 1980; Charteris-Black, 2004).

Показовим прикладом метафоричної концептуалізації міграції як екзистенційної загрози є висловлювання баварського політика Маркуса Зьодера, у якому він вдається до алюзії на популярний фільм «Game of Thrones»: нім. *“Im Grunde genommen ist die Grenzpolizei die Nachtwache und schützt uns vor bösen Wanderern von woanders her”* (Ranft, 2025) (укр. «По суті, прикордонна поліція – це Нічна варта, яка захищає нас від злих мандрівників, що приходять звідкись»).

Звернення до образу “*Nachtwache*” (укр. «Нічна варта») активує складний фрейм, у якому чітко протиставляються «ми» і «вони». У серіалі “Game of Thrones” Нічна варта покликана захищати кордони цивілізованого світу від зовнішньої, демонізованої загрози, що походить з простору «за стіною». Перенесення цього нарративу на реальний політичний контекст сприяє міфологізації міграції, де мігранти імпліцитно ототожнюються з небезпечними, майже нелюдськими істотами, що загрожують усталеному порядку.

З семантико-когнітивного погляду така метафора активує фрейм *existenzielle Bedrohung / Kampf zwischen Gut und Böse*, у межах якого міграція перестає сприйматися як соціально-економічний або гуманітарний процес і трансформується у нарратив оборони від ворога. Використання прикметника *böse* додатково підсилює моральну поляризацію та сприяє дегуманізації образу «Іншого».

З позицій еколінгвістичної свідомості подібна метафоризація є неекологічною, оскільки вона руйнує баланс між мовною експресивністю та етичною відповідальністю мовця. Фантазійний фрейм, перенесений у політичний дискурс, зміщує фокус інтерпретації явища й посилює емоційне сприйняття, що, своєю чергою, створює сприятливі умови для поляризації суспільної думки та легітимації жорстких обмежувальних практик.

Таким чином, цей приклад демонструє, як за допомогою культурно впізнаваних метафор і нарративів масової культури у медійному просторі формується редукований інтерпретаційний образ загрози, що істотно впливає на рівень еколінгвістичної свідомості реципієнтів.

Когнітивний підхід застосовується для аналізу фреймів, за допомогою яких структурується інтерпретація соціальних явищ та відбувається їхнє переосмислення. Особлива увага приділяється процесам фреймінгу, що визначають напрям інтерпретації інформації та впливають на формування ціннісних установок (Entman, 1993; Fillmore, 1985).

Наприклад: нім. *“Es sind viele Menschen, die ihre Chancen in unserer Gesellschaft nutzen und dadurch unsere Gesellschaft zu einem besseren Ort machen, weil sie sich mit ihren Fähigkeiten einbringen können: im Sinne unseres Landes, in unserer Nachbarschaft. Lasst uns Türen öffnen, Chancen ermöglichen”* (Кноп, 2025) (укр. «Є багато людей, які користуються можливостями нашого суспільства і завдяки цьому роблять його кращим місцем, адже можуть долучатися до спільної справи своїми здібностями – на благо нашої країни, у межах наших спільнот. Давайте відкривати двері й створювати можливості!»).

На когнітивному рівні це висловлювання активує фрейм *Ressource / Chance / gesellschaftlicher Gewinn*, у межах якого мігранти постають не як загроза або навантаження, а як соціально-активні діячі, здатні робити внесок у розвиток суспільства. Центральними у цьому фреймі є концепти *Chancen, Fähigkeiten, Beitrag* та *besserer Ort*, які формують позитивну інтерпретаційну схему міграції як взаємовигідного процесу.

Особливу роль у цьому контексті відіграють дейктичні засоби першої особи множини (*unsere Gesellschaft, unser Land, unsere Nachbarschaft*), які, відповідно до теорії дейксису, беруть участь у конструюванні колективної ідентичності мовця та адресата (Benveniste, 1971; Levinson, 1983). Використання таких форм створює когнітивний ефект включення різних соціальних груп до спільного простору «ми», послаблюючи опозицію *Eigen / Fremd* (укр. *Власний / Чужий*) та сприяючи формуванню інтерсуб’єктивної комунікативної перспективи. У результаті формується інтерпретаційна модель, за якої соціальні межі не підкреслюються, а, навпаки, концептуально розмиваються. У цьому ж напрямі функціонує метафора *Türen öffnen*, яка як концептуальний образ доступу й відкритості протиставляється фреймам ізоляції, оборони або загрози (Lakoff & Johnson, 1980).

З погляду еколінгвістичної свідомості така когнітивна модель є *екологічною*, оскільки вона сприяє гуманізації дискурсу, підтримує багатовимірне осмислення соціальних процесів і стимулює рефлексивне, а не реактивне сприйняття міграції. Мовні засоби у цьому випадку не лише описують соціальну реальність, а й активно

формують установку на співпрацю та відповідальну солідарність.

Наведений приклад демонструє, що використання фрейму можливостей у медійному дискурсі корелює з інтерпретацією міграції як ресурсу розвитку суспільства, що відповідає принципам еколінгвістичної свідомості та знижує поляризаційний потенціал публічного дискурсу.

Прагмалінгвістичний вимір дослідження еколінгвістичної свідомості передбачає аналіз комунікативних стратегій і тактик, реалізованих у медіатекстах, зокрема стратегій заохочування, залякування, апеляції до емоцій та моральних норм. У цьому контексті мовлення розглядається як діяльність, спрямована на формування певного типу реакції адресата та регуляцію його оцінних суджень (Brown, Levinson, 1987; van Dijk 2008).

Показовим прикладом реалізації прагмалінгвістичної стратегії залякування у медійному дискурсі є заголовок табloidного видання Bild: нім. *“Asyl-Chaos! Kommunen am Limit – so kann es nicht weitergehen!”* (Schneider, 2023). (укр. «Хаос у системі надання притулку! Громади на межі – так більше тривати не може!»).

У прагмалінгвістичному вимірі він демонструє цілеспрямоване використання мовних засобів, орієнтованих на формування емоційної реакції адресата. Лексема *Chaos* (укр. *хаос*) функціонує як оцінно маркований тригер, що активує уявлення про неконтрольовану, загрозову ситуацію, тоді як вислів *am Limit* апелює до ідеї перевантаження та неминучої кризи. Риторична конструкція *so kann es nicht weitergehen* виконує директивну функцію, імпліцитно спонукаючи адресата до підтримки жорсткіших політичних рішень.

Соціолінгвістичний компонент дослідження реалізується через аналіз реакцій аудиторії на медійні публікації, що охоплює коментарі читачів, онлайн-дискусії та результати соціолінгвістичних опитувань. Такий підхід дозволяє простежити, яким чином різні типи медійного дискурсу – негативно маркований, нейтральний або етично коректний – впливають на рівень усвідомлення еколінгвістичних норм і сприяють або, навпаки, перешкоджають формуванню еколінгвістичної свідомості. Матеріалом дослідження є медійні тексти, присвячені соціально значущим темам, зокрема питанням міграції, ідентичності та соціальної інтеграції. Для аналізу залучаються тексти з різним ступенем оцінності – від відкрито негативних до формально нейтральних та етично коректних. Додатковим емпіричним матеріалом слугують результати соціолінгвістичного експерименту

у формі опитування, спрямованого на виявлення реакцій реципієнтів на різні типи мовного оформлення медійних повідомлень.

Показовим прикладом соціолінгвістичного виміру еколінгвістичної свідомості є аналіз коментарів читачів, оприлюднених у блозі медіажурналіста Штефана Ніггемайера, під публікацією, присвяченою реакціям на політичні висловлювання щодо міграції: нім. *“Und wehe, ihr geht uns an die Wurst”* (Niggemeier, 2015) (укр. *«І не дай Боже, якщо ви зазіхнете на наше найважливіше»*). Коментарний дискурс демонструє широкий спектр мовних позицій реципієнтів: від емоційного заперечення та поляризованих узагальнень (нім. *“Wir sind nicht das Sozialamt der Welt”, “Ja und? Das ist doch nicht unser Problem!”*) (укр. *«Ми не є соціальною службою для всього світу», «І що з того? Це ж не наша проблема!»*)), через економічно забарвлені інтерпретації міграції (посилання на фінансове навантаження на платників податків), до концептуальної плутанини між категоріями *“Wirtschaftsflüchtling”* (укр. *«економічний біженець»*) і *“echter Flüchtling”*. Водночас у коментарях наявні й рефлексивні висловлювання, що апелюють до соціальної відповідальності та етики повсякденної взаємодії (нім. *“...eine Gesellschaft funktioniert auch dann, wenn Leute im Alltag rücksichtsvoll miteinander umgehen”*) (укр. *«Суспільство функціонує і тоді, коли люди в повсякденному житті ставляться одне до одного з повагою»*). Така поляризованість мовних реакцій свідчить про різний рівень сформованості еколінгвістичної свідомості аудиторії та підтверджує, що коментарний простір виступає чутливим індикатором впливу медійного дискурсу на мовну поведінку реципієнтів – від некритичного відтворення оцінних фреймів до усвідомленої мовно-етичної рефлексії.

Зіставлення дискурсивних особливостей медіатекстів із реакціями аудиторії дозволяє виявити зв'язок між медійним контекстом і рівнем еколінгвістичної свідомості, а також простежити, наскільки рефлексивним і відповідальним є ставлення реципієнтів до мовного впливу. Такий підхід створює підґрунтя для подальшої інтерпретації еколінгвістичної свідомості як регулятивного механізму публічного дискурсу.

Висновки. Дослідження еколінгвістичної свідомості дозволяє розробити інтерпретаційну модель взаємодії мови, мислення та соціуму, що має практичну цінність для формування етично коректної комунікативної поведінки. Це засвідчує регульований і адаптивний характер еколінгвістичної свідомості, чутливої до соціальних, культурних і технологічних чинників. Її розвиток є закономірним у межах загальної тенденції до гуманізації суспільного дискурсу,

однак прогнозування конкретних мовних проявів ускладнюється динамічністю й мінливістю сучасного медійного простору.

У цьому контексті еколінгвістична свідомість як динамічна система ціннісно-мовних орієнтацій і когнітивно-прагматичних механізмів інтерпретації та регуляції мовної поведінки формується під впливом соціокультурного й медійного контекстів. Вона ґрунтується на усвідомленні взаємозв'язку між мовленнєвими діями, соціальними наслідками та моральними нормами комунікації і виявляється як форма мовно-етичної рефлексії, спрямована на гармонізацію індивідуальних мовних установок із колективними етичними нормами суспільства.

Еколінгвістична свідомість функціонує у просторі постійної взаємодії між особистісним і колективним, між мовною практикою та етичними очікуваннями спільноти. Вона постає як динамічний процес гармонізації мовної поведінки із соціально визначеними етичними нормами, що забезпечує екологізацію публічного дискурсу та сприяє формуванню толерантного, відповідального мовного середовища.

Запропонована інтерпретаційна модель дає змогу пояснити, яким чином медійний дискурс не лише відображає наявний рівень еколінгвістичної свідомості в суспільстві, а й активно впливає на її формування та трансформацію.

Водночас результати аналізу вказують на поляризований характер еколінгвістичної свідомості у сучасному медійному просторі: поряд із тенденцією до гуманізації публічного дискурсу зберігаються практики мовної агресії, стигматизації та етики ненависті. Це підтверджує тезу про те, що еколінгвістична свідомість не є автоматичною або універсальною характеристикою мовної спільноти, а формується в умовах постійного напруження між етичними нормами, комунікативною доцільністю та ідеологічними впливами.

Такий підхід уможливує використання інтерпретаційної моделі еколінгвістичної свідомості для аналізу медійних текстів, освітніх практик і публічної комунікації загалом. Вона може слугувати аналітичним інструментом для виявлення мовних стратегій, що сприяють або, навпаки, перешкоджають формуванню етично відповідального дискурсу, а також для оцінки рівня мовної чутливості аудиторії до соціально значущих тем.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розширенні емпіричної бази, зокрема шляхом залучення міжкультурного порівняльного аналізу, а також у поглибленому вивченні ролі соціальних мереж як середовища інтенсивного формування та трансформації еколінгвістичної свідомості. Це відкриває можливості для подальшого розвитку еколінгвістики як напряму, орієнтованого на

дослідження мови в контексті соціальної відповідальності та етичної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Benveniste, É. (1971). Problems in general linguistics. Coral Gables, FL : University of Miami Press. 364 p.
2. Brown, P., Levinson, S. C. (1987). Politeness : Some universals in language usage. Cambridge : Cambridge University Press. 345 p.
3. Charteris-Black, J. (2004). Corpus approaches to critical metaphor analysis. Basingstoke : Palgrave Macmillan. 270 p.
4. Lakoff, G., Johnson, M. (1980). Metaphors we live by. Chicago : University of Chicago Press. 242 p.
5. Levinson, S. C. (1983). Pragmatics. Cambridge : Cambridge University Press. 420 p.
6. van Dijk, T. A. (2008). Discourse and power. Basingstoke : Palgrave Macmillan. 308 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Ranft, W. (2025, February 6). Bayern will Flüchtlinge selber zurückweisen. Bild. <https://www.bild.de/politik/inland/grenzpolizei-bayern-will-illegale-migranten-selbst-zurueckweisen-67a48749094c8360edaf4460>
2. Knop, C. (2025, April 4). Hochbegabte Migranten gestalten Deutschlands Zukunft. Frankfurter Allgemeine. <https://www.faz.net/aktuell/rhein-main/frankfurt/frankfurt-neue-chancen-fuer-hochbegabte-migranten-110408029.html>
3. Schneider, F. (2023, September 2024). Migrations-Krise : So geht es nicht weiter! <https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/migrations-krise-so-geht-es-nicht-weiter-85510958.bild.html>
4. Niggemeier, S. (2015, February 11). Und wehe, ihr geht uns an die Wurst. <https://www.stefanniggemeier.de/blog/20479/und-wehe-ihr-geht-uns-an-die-wurst/>

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ AGILE: АНГЛО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ

Ольга Шерстюк

*кандидат технічних наук, доцент,
Одеський національний морський університет
ORCID ID 0000-0002-0482-2656
olusha972@gmail.com*

Ключові слова: *Agile-термінологія, переклад термінів, перекладацькі стратегії, стандартизація термінології, фахова мова, англо-українські паралелі.*

Стаття присвячена дослідженню перекладознавчих проблем, що виникають при відтворенні термінології Agile-методології з англійської мови українською. Актуальність дослідження зумовлена стрімким поширенням Agile-підходів в українському ІТ-середовищі та відсутністю усталеної нормативної бази для україномовної фахової термінології у цій галузі.

У результаті дослідження виокремлено сім основних перекладацьких стратегій, що застосовуються при відтворенні Agile-термінології українською мовою: транскрипція та транслітерація, калькування, описовий переклад, збереження англійського оригіналу без перекладу, адаптивний переклад, модуляція та змішана стратегія. Встановлено, що вибір між стратегіями визначається сукупністю чинників: структурою терміна, ступенем його вкоріненості в професійному середовищі, жанром тексту та рівнем підготовленості цільової аудиторії. Детальний аналіз найбільш проблемних термінів засвідчив, що основні труднощі зосереджені не на рівні форми, а на рівні змісту: формально коректний переклад може спотворювати концептуальне наповнення терміна або породжувати небажані асоціації із суміжними поняттями. Зокрема, з'ясовано, що окремі терміни не мають адекватних україномовних відповідників через специфічне термінологічне значення, відмінне від загальнономовного; деякі одиниці демонструють найвищий ступінь варіативності перекладів серед досліджуваного матеріалу; а ряд термінів фактично функціонує як інтернаціоналізми попри наявність калькованих відповідників.

Виявлено, що україномовна Agile-термінологія перебуває у стані активного формування: для більшості термінів одночасно функціонують кілька конкурентних відповідників, відсутня єдина нормативна база, а перекладацька практика залишається непослідовною. Обґрунтовано необхідність створення спеціалізованого україномовного глосарія Agile-термінології та розробки єдиних редакційних стандартів для локалізованих текстів. Перспективи подальших досліджень пов'язані із залученням матеріалу інших Agile-фреймворків, зіставним аналізом у слов'янських мовах та лінгводидактичним аспектом використання Agile-термінології у викладанні перекладу і ділової англійської мови.

TRANSLATION ISSUES IN AGILE TERMINOLOGY: ENGLISH–UKRAINIAN PARALLELS

Olha Sherstiuk

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Odessa National Maritime University*

Key words: *Agile terminology, translation of terms, translation strategies, terminology standardisation, professional language, English–Ukrainian parallels.*

The article is devoted to the study of translation issues arising in the rendering of Agile methodology terminology from English into Ukrainian. The relevance of the research is determined by the rapid spread of Agile approaches in the Ukrainian IT environment and the absence of an established normative framework for Ukrainian-language professional terminology in this field.

The study identifies seven main translation strategies used in rendering Agile terminology into Ukrainian: transcription and transliteration, calquing, descriptive translation, retention of the English original without translation, adaptive translation, modulation, and a mixed strategy. It has been established that the choice of strategy is determined by a combination of factors, including the structure of the term, its degree of entrenchment in the professional community, the text's genre, and the target audience's level of preparedness. A detailed analysis of the most problematic terms has shown that the main difficulties arise not at the formal level but at the semantic level: a formally accurate translation may distort a term's conceptual content or generate undesirable associations with related concepts. In particular, it has been found that certain terms lack adequate Ukrainian equivalents because their specific terminological meanings differ from their general-language usage; some units exhibit the highest degree of translational variability within the analysed material; and a number of terms effectively function as internationalisms despite the existence of calqued equivalents.

It has been revealed that Ukrainian Agile terminology is currently in an active state of formation: for most terms, several competing equivalents coexist, there is no unified normative framework, and translation practice remains inconsistent. The study substantiates the need to develop a specialised Ukrainian-language glossary of Agile terminology and to establish unified editorial standards for localised texts. Prospects for further research include incorporating material from other Agile frameworks, conducting comparative analyses across Slavic languages, and exploring the linguodidactic aspect of using Agile terminology in the teaching of translation and Business English.

Вступ. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та глобалізація ринку праці зумовили активне проникнення англomовної професійної лексики в українське ділове й технічне середовище. Особливо виразно ця тенденція простежується у сфері управління проектами, де філософія Agile набула широкого застосування в українських ІТ-компаніях, стартапах та державних установах. Відповідно, перед фахівцями – перекладачами, термінологами, а також практиками галузі – постає нагальна потреба у формуванні усталеної україномовної термінологічної бази, здатної адекватно відображати поняттєву систему Agile.

Проблема перекладу термінології Agile залишається на сьогодні малодослідженою у вітчизняному перекладознавстві. Більшість наявних перекладів термінів функціонує стихійно – на рівні корпоративних глосаріїв, локалізованих навчальних матеріалів або неофіційних галузевих словників, що породжує значну варіативність і термінологічну непослідовність.

Теоретичну основу дослідження становлять праці з теорії перекладу та термінознавства (Карабан, 2018; Кияк, 2007), присвячені проблемам науково-технічного перекладу та формування української фахової термінології. Аналіз наукових публікацій засвідчує зростання

дослідницького інтересу до проблем перекладу IT-термінології, однак Agile-термінологія як окремий об'єкт вивчення залишається малодослідженою. У статті (Tatsenko, 2021) вчені розглядають загальні особливості перекладу сучасної IT-термінології з англійської мови українською і встановлюють, що найпоширенішими перекладацькими прийомами є еквівалентний переклад, транслітерація та калькування, а точність відтворення термінів визначає загальну цінність науково-технічного тексту. У роботі (Лисиченко, 2025) проаналізовано лексико-граматичні та функціональні аспекти перекладу термінології проєктного менеджменту в IT-галузі та наголошено на двовекторності перекладацьких стратегій: формально-лексичній та функціонально орієнтованій, – і підкреслено, що вибір між запозиченням і перекладом має визначитися комунікативною доцільністю з урахуванням рівня підготовленості читача та мети тексту. Найближчою до теми пропонованого дослідження є праця (Янишин, 2025), присвячена семантико-перекладацькому аналізу термінології Scrum. На матеріалі паралельного корпусу обсягом 200 термінів вчені встановили частотність основних способів перекладу, виявили кореляцію між структурою термінів і перекладацькою стратегією, а також зафіксували характерну тенденцію до збереження оригінальних англійських аббревіатур з контекстуальним поясненням при першому вживанні. Попри цінність зазначених розвідок, поза увагою дослідників залишається цілісний аналіз саме Agile-термінології – ширшої методологічної системи, що охоплює Scrum як один із фреймворків, – у зіставному англо-українському аспекті.

Мета даної статті полягає у виявленні та систематизації основних перекладацьких проблем, що виникають при відтворенні термінології Agile українською мовою, а також описі наявних англо-українських термінологічних паралелей. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- охарактеризувати термінологічну систему Agile як об'єкт перекладознавчого дослідження;
- класифікувати терміни за перекладацькими стратегіями;
- проаналізувати найбільш проблемні випадки перекладу;
- визначити чинники, що перешкоджають стандартизації україномовної Agile-термінології.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження є терміни, відібрані з оригінального тексту PMI Agile Practice Guide – офіційного видання Project Management Institute (Project Management Institute, 2017), що є одним із найбільш авторитетних і термінологічно насичених документів у сфері Agile-управління проєктами.

Вибірка налічує близько 150 термінологічних одиниць, що охоплюють ключові поняття філософії Agile: назви ролей, артефактів, процесів, подій та підходів до планування. Відбір термінів здійснювався методом суцільної вибірки з подальшим зіставленням англійських оригіналів з їхніми україномовними відповідниками, зафіксованими в офіційному україномовному виданні посібника, галузевих глосаріях та локалізованих навчальних матеріалах.

Основним методом дослідження є порівняльно-перекладознавчий, який уможливило системне зіставлення англійських термінів та їхніх україномовних відповідників з метою виявлення перекладацьких стратегій, семантичних розбіжностей і лакун. У межах цього методу застосовуються прийоми структурно-семантичного аналізу – для визначення словотвірних та значеннєвих характеристик термінів – та класифікації, що дозволяє згрупувати терміни за способом перекладу. Кількісний підрахунок частотності перекладацьких стратегій використовується як допоміжний інструмент для узагальнення отриманих результатів.

Результати та обговорення. Аналіз термінологічного матеріалу *PMI Agile Practice Guide* (Project Management Institute, 2017) дозволяє виокремити сім основних перекладацьких стратегій, що застосовуються при відтворенні Agile-термінології українською мовою: транскрипцію/транслітерацію, калькування, описовий переклад, збереження англійського оригіналу без перекладу, адаптивний переклад, модуляцію та змішану стратегію. Розподіл термінів між цими групами відображає як структурно-семантичні властивості самих одиниць, так і ступінь їхньої укоріненості в українському професійному середовищі.

Однією з найпоширеніших стратегій для однослівних термінів із чіткою фонетичною формою є транскрипція та транслітерація (Ніколаєва, 2018: 112). Так, *sprint* відтворюється як спринт, *backlog* – як беклог, *scrum* – як скрам, *kanban* – як канбан. Перевагою цього підходу є збереження впізнаваності терміна для фахівців, які працюють з англійською документацією. Водночас транслітеровані форми нерідко сприймаються як іншомовні вкраплення і не завжди органічно вписуються в українськомовний текст.

До складених термінів, де кожен компонент має прозору семантику і піддається дослівному перекладу переважно застосовується калькування (Ніколаєва, 2018: 112). Прикладами є: *daily stand-up* – щоденна нарада, *release plan* – план випуску, *iteration review* – огляд ітерації, *team charter* – командний статут. Калькування дозволяє

створити повноцінний україномовний відповідник, однак у деяких випадках призводить до втрати конотації оригіналу або до надмірної буквальності, що ускладнює сприйняття.

Коли термін не має прямого структурного відповідника в українській мові і потребує розгорнутого тлумачення поняття, використовується описовий переклад (Ніколаєва, 2018: 113). Так, *burndown chart* перекладається як графік згорання задач, *definition of done* – як критерії завершеності, *timebox* – як фіксований часовий проміжок. Цей спосіб забезпечує семантичну точність, проте збільшує обсяг терміна і може ускладнювати його використання у стислих контекстах – таблицях, заголовках, інтерфейсах інструментів.

Для термінів, що набули статусу інтернаціоналізмів у професійному дискурсі та фактично функціонують як незмінні одиниці незалежно від мови комунікації, характерне збереження англійського оригіналу без перекладу. До цієї групи належать *product owner*, *stakeholder*, *scrum master*, *epic*, *velocity*. Така стратегія є виправданою з комунікативного погляду, оскільки україномовні відповідники цих термінів або не набули широкого вжитку, або сприймаються як штучні. Разом із тим відсутність перекладу ускладнює засвоєння термінології україномовними фахівцями-початківцями та гальмує процес стандартизації галузевої лексики.

Адаптивний переклад передбачає відтворення терміна не дослівно, а з урахуванням українських мовних норм, узусу та культурного контексту. Показовим прикладом є *agile mindset*, що перекладається як гнучке мислення, а не буквально – «спритне мислення», оскільки саме прикметник гнучкий є усталеним відповідником до *agile* в українському управлінському дискурсі. Аналогічно *agile coach* адаптується як фасилітатор *Agile* або *Agile*-наставник залежно від контексту. Адаптивний переклад дозволяє уникнути буквалізму і створити природні україномовні відповідники, що органічно функціонують у фаховому тексті.

Модуляція як перекладацька стратегія полягає у зміні внутрішньої логіки або точки зору терміна при збереженні його загального змісту. Прикладом є *definition of ready* – критерії готовності до виконання: оригінальний термін зосереджений на понятті визначення, тоді як перекладний відповідник акцентує на результаті цього визначення – критеріях. Модуляція виправдана там, де дослівний переклад або калька створювали б семантично неточний чи стилістично незграбний відповідник.

Змішана стратегія поєднує дві або більше з наведених вище стратегій в одній перекладній одиниці і є особливо поширеною в навчальних

та пояснювальних текстах (Черноватий, 2015: 165). Найтиповішою формою є транслітерація з паралельним збереженням оригіналу в дужках: спринт (*sprint*), беклог (*backlog*), скрам-майстер (*scrum master*). Такий підхід забезпечує одночасно доступність для україномовного читача та впізнаваність для фахівців, звиклих до англійської термінології. Змішана стратегія відображає перехідний стан термінологічної системи – період, коли усталені відповідники ще не сформувалися остаточно.

Таким чином, кожна зі стратегій має свої переваги та обмеження, а вибір між ними визначається сукупністю чинників: структурою терміна, ступенем його вкоріненості в професійному середовищі, жанром тексту та рівнем підготовленості цільової аудиторії.

Попри наявність різноманітних перекладацьких стратегій, відтворення термінології *Agile* українською мовою пов'язане з низкою системних проблем, що перешкоджають формуванню уніфікованої фахової мови.

Першою і найбільш очевидною з них є відсутність усталених україномовних відповідників для значної частини термінів *PMI Agile Practice Guide*. Жоден офіційний український термінологічний стандарт чи галузевий словник не фіксує перекладів для таких одиниць, як *product owner*, *scrum master*, *agile coach*, *burndown chart*, *impediment log* або *rolling wave planning*. За відсутності нормативних відповідників перекладачі й локалізатори змушені самостійно добирати еквіваленти (Стахмич, 2013: 236), що неминує породжує термінологічну варіативність. Один і той самий термін може мати кілька конкурентних відповідників, що одночасно функціонують у різних текстах: так, *user story* перекладається і як користувачка історія, і як сценарій використання, і як історія користувача; *velocity* – і як швидкість команди, і як продуктивність, і залишається без перекладу взагалі. Така розмитість меж між варіантами ускладнює міжкорпоративну комунікацію та академічний дискурс, де термінологічна однозначність є принциповою вимогою.

Окремої уваги заслуговує проблема багатозначності термінів в оригіналі (Мосієвич, 2022: 31). Частина англійських одиниць є полісемічними або контекстуально залежними, що додатково ускладнює пошук відповідника. Наприклад, *agile* функціонує одночасно як прикметник загальної мови зі значенням «гнучкий, рухливий» і як власна назва методологічної системи; *iteration* може позначати як загальне поняття повторюваного циклу, так і конкретний часовий відрізок у *Agile*-процесі. Перекладач змушений щоразу враховувати контекст, що

підвищує ризик смислових втрат і непослідовності у межах одного документа.

Специфічною перекладацькою проблемою є також відтворення абrevіатур. Agile-термінологія містить значну їх кількість – DoD (Definition of Done), DoR (Definition of Ready), WIP (Work in Progress), MVP (Minimum Viable Product) – які практично не піддаються адекватному перекладу у скороченій формі. Як засвідчує практика, спроби створення українських абrevіатур не набувають широкого вжитку, тому усталеним рішенням стало збереження оригінальних скорочень з розшифруванням при першому вживанні. Однак це рішення є радше прагматичним компромісом, аніж повноцінним перекладацьким відповідником.

Нарешті, серйозною проблемою залишається стилістична неузгодженість навіть у межах одного документа, коли різні стратегії застосовуються до термінів одного типу: одні транслітеруються, інші калькуються, треті залишаються англійськими. Така непослідовність знижує якість тексту, ускладнює його сприйняття і свідчить про відсутність єдиних редакційних стандартів для україномовних Agile-текстів.

Отже, проблеми перекладу термінології Agile мають системний характер і зумовлені як об'єктивними лінгвістичними чинниками – структурними та семантичними особливостями термінів, – так і екстралінгвістичними: відсутністю нормативної бази, браком спеціалізованих термінологічних словників та недостатньою координацією між перекладацькою спільнотою й IT-галуззю.

Для унаочнення виявлених перекладацьких стратегій та демонстрації наявних англо-українських паралелей у таблиці 1 представлено 13 ключових термінів PMI Agile Practice Guide з варіантами їхніх україномовних відповідників, зазначенням застосованої стратегії та аналітичним коментарем.

Детальніший розгляд окремих термінів дозволяє глибше осмислити природу перекладацьких труднощів, що виникають при роботі з Agile-термінологією.

Термін user story є одним із найбільш варіативних у досліджуваному матеріалі. В україномовних джерелах він фіксується щонайменше у трьох варіантах: користувачка історія, історія користувача та сценарій використання. Перші

Таблиця 1

Англо-українські термінологічні паралелі в термінології Agile

Англійський термін	Варіанти перекладу українською	Стратегія	Особливості перекладу
sprint	спринт	транслітерація	усталений відповідник, широко вживаний
backlog	беклог / список завдань	транслітерація / калькування	паралельне вживання обох варіантів
user story	користувачка історія / історія користувача / сценарій використання	калькування / адаптивний переклад	значна варіативність у джерелах
velocity	швидкість команди / продуктивність / velocity	калькування / збереження оригіналу	відсутній усталений відповідник
epic	епік / епічна історія	транслітерація / калькування	термін у перехідному стані
burndown chart	графік згорання задач / діаграма burndown	описовий переклад / змішана стратегія	описовий варіант семантично точніший
definition of done	критерії завершеності / визначення готовності	модуляція / калькування	конкурентні відповідники
product owner	власник продукту / product owner	калькування / збереження оригіналу	калька сприймається як штучна
scrum master	скрам-майстер / scrum master	транслітерація / збереження оригіналу	змішана стратегія у навчальних текстах
agile coach	Agile-наставник / фасилітатор Agile	адаптивний переклад	дослівний переклад відсутній
timebox	фіксований часовий проміжок / таймбокс	описовий переклад / транслітерація	описовий варіант громіздкий
impediment	перешкода / блокер	калькування / адаптивний переклад	обидва варіанти функціонують рівнозначно
daily stand-up	щоденна нарада / щоденний стендап	калькування / змішана стратегія	обидва варіанти широко вживані

два є результатом калькування з перестановкою компонентів, тоді як третій є адаптивним переказом, що спирається на усталену в програмній інженерії термінологію (use case – сценарій використання). Попри те що останній варіант є семантично точнішим у контексті опису функціональних вимог, він розмиває межу між поняттями user story та use case, які в Agile-методології є принципово різними. Це свідчить про те, що варіативність переказу може не лише відображати термінологічну невизначеність, а й породжувати концептуальні неточності.

Термін velocity становить особливий інтерес з переказознавчого погляду, оскільки демонструє типову ситуацію термінологічної лакуни. В загальній мові velocity перекладається як швидкість, однак у контексті Agile цей термін позначає не фізичну швидкість, а кількість одиниць роботи, виконаних командою за один спринт. Калькований відповідник швидкість команди частково передає зміст, але втрачає вимірювальний аспект поняття. Варіант продуктивність є семантично ширшим і може створювати плутанину з іншими показниками ефективності. Саме тому в багатьох україномовних текстах термін залишається без переказу, що є прагматично виправданим, але гальмує стандартизацію.

Термін burndown chart є показовим прикладом застосування описового переказу. Дослівне відтворення – графік згоряння – є семантично мотивованим, оскільки відображає метафору поступового «вигорання» обсягу незавершеної роботи. Повний описовий відповідник графік згоряння задач точно передає зміст, однак є громіздким для повторного вживання в тексті. Саме тому в ряді джерел спостерігається змішана стратегія: повний описовий варіант при першому вживанні з подальшим скороченням до графік згоряння або збереження оригінальної форми burndown chart.

Термін epic демонструє цікавий випадок термінологічного запозичення із загальноживаної лексики. В Agile epic позначає велику одиницю роботи, що об'єднує кілька user stories, і є запозиченням із жанрової термінології літературознавства. При переказі українською виникає характерне протиріччя: транслітерований варіант епік є стислим і впізнаваним для фахівців, однак омонімічний до українського слова епік у літературознавчому значенні. Калькований варіант епічна історія є семантично прозорішим, але громіздким. У результаті в україномовних текстах переважає транслітерований варіант, що функціонує як термін-інтернаціоналізм.

Термін product owner є одним із найбільш дискусійних з погляду переказової стратегії. Калькований відповідник власник продукту формально точний, однак у практичному вжитку

сприймається як семантично невідповідний, оскільки в Agile-контексті product owner – це не власник у юридичному розумінні, а відповідальна особа, яка визначає пріоритети розвитку продукту. Спроби адаптивного переказу – менеджер продукту, відповідальний за продукт – також не набули широкого вжитку, оскільки або перетинаються з іншими ролями, або є надто описовими. Як наслідок, у більшості україномовних корпоративних і навчальних текстів термін зберігається в оригінальній англійській формі, що є свідченням його фактичного статусу інтернаціоналізму.

Таким чином, аналіз конкретних термінів підтверджує, що основні переказові труднощі зосереджені не стільки на рівні форми, скільки на рівні змісту: навіть формально коректний переказ може спотворювати концептуальне наповнення терміна або породжувати небажані асоціації. Це свідчить про необхідність залучення не лише переказознавчої, а й предметної експертизи при стандартизації україномовної Agile-термінології.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що переказ термінології Agile з англійської мови українською є комплексною переказознавчою проблемою, зумовленою як лінгвістичними, так і екстралінгвістичними чинниками. Аналіз термінологічного матеріалу PMI Agile Practice Guide дозволив виокремити сім основних переказових стратегій – транскрипцію/транслітерацію, калькування, описовий переказ, збереження англійського оригіналу, адаптивний переказ, модуляцію та змішану стратегію, – кожна з яких має свої переваги й обмеження залежно від структури терміна, жанру тексту та рівня підготовленості цільової аудиторії. Детальний аналіз таких термінів, як user story, velocity, epic, burndown chart та product owner, підтвердив, що найбільші переказові труднощі виникають не на рівні форми, а на рівні змісту: навіть формально коректний переказ може спотворювати концептуальне наповнення терміна або породжувати небажані асоціації із суміжними поняттями.

Встановлено, що україномовна Agile-термінологія перебуває у стані активного формування: для більшості термінів одночасно функціонують кілька конкурентних відповідників, відсутня єдина нормативна база, а переказові практика залишається непослідовною навіть у межах одного документа. Це свідчить про нагальну потребу у створенні спеціалізованого україномовного глосарія Agile-термінології, розробці редакційних стандартів для локалізованих текстів та координації зусиль між переказовою спільнотою й ІТ-галуззю.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розширенні емпіричної бази за рахунок залучення інших Agile-фреймворків – зокрема Kanban, SAFe та LeSS, – а також у зіставному аналізі україномовної та польської чи чеської Agile-термінології з метою виявлення спільних тенденцій у слов'янських мовах. Окремого вивчення потребує лінгводидактичний аспект: використання Agile-термінології у викладанні ділової англійської мови та перекладу у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан, В.І. (2018). Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга. 656 с.
2. Кияк, Т.Р. (2007). Перекладознавчі та термінологічні проблеми фахових мов. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*, № 772, 7–11.
3. Лисиченко, О.Б. (2025). Стратегії перекладу термінології проєктного менеджменту в IT-галузі: лексико-граматичні та функціональні аспекти. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*, № 17, 42–49. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2025-17.6>
4. Мосієвич, Л.В. (2022). Труднощі перекладу англійськомовних багатокомпонентних термінів з машинобудування українською мовою. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, Т.33(72), №5 Ч.2, 29–33. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/06>
5. Ніколаєва, Т.М. (2018). Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, Т.29 (68), № 1, 110–115.
6. Стахмич, Ю.С. (2013). Адекватність та еквівалентність перекладу в контексті комп'ютерної лінгвістики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, № 66, 235–238.
7. Черноватий, Л.М., Липко, І.П. (2015). Співвідношення стратегій перекладу та рівня перекладацької компетентності майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія педагогічні науки*, 131, 163–167.
8. Янишин, О.К., Романенко, Н.В., Мандзюк, О.М. (2025). Термінологія проєктно-командного менеджменту Scrum в контексті міжнародної ділової комунікації та сталого розвитку: семантико-перекладацький аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Германістика та міжкультурна комунікація*, № 1, 75–83. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-10>
9. Tatsenko, N., Orol, V. (2021). Translation features of modern IT terminology from English into Ukrainian. *Філологічні трактати*, Т. 13, № 2, 75–81. [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2021.13\(2\)-8](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2021.13(2)-8)
10. Project Management Institute. (2017). Agile Practice Guide. URL: <https://www.agilealliance.org/wp-content/uploads/2021/02/AgilePracticeGuide.pdf>

Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

УДК 81'42:81'255.4:821.111(091)
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2026.8.29>

ЕПІТЕТ І ПОРІВНЯННЯ ЯК КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ МОДЕЛІ ОБРАЗНОСТІ ТА ОБ'ЄКТИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ РОМАНІВ)

Юлія Шульженко

*старший викладач кафедри германської філології та перекладу,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
ORCID ID 0000-0002-7659-6002
yulia.shulzhenko@gmail.com*

Ключові слова: *епітет,
порівняння, когнітивно-
дискурсивна модель,
образність, переклад,
англійськомовна проза
XX–XXI століття.*

Статтю присвячено комплексному аналізу епітета й порівняння як когнітивно-дискурсивних моделей образності в сучасному англійськомовному романі XX–XXI століття (романи «Щиголь» Д. Тартт, «Крадійка книжок» М. Зузака та «За лаштунками музею» К. Аткинсон) та принципів їх відтворення в українському перекладі. Вихідною є теза про те, що зазначені тропи функціонують не лише як стилістичні прикраси, а як механізми концептуалізації досвіду, профілювання ознак і формування оцінних смислів у структурі художнього тексту. Теоретико-методологічну основу дослідження становить інтеграція положень когнітивної лінгвістики, лінгвостилістики, теорії дискурсу сучасного літературознавства та перекладознавства. У статті уточнено когнітивний статус епітета й порівняння як способів концептуального структурування дійсності, окреслено їх роль у моделюванні інтерпретаційного простору художнього дискурсу та визначено критерії розмежування конвенційних і авторських образних конструкцій. Проаналізовано їх текстотвірні, оцінні й характерологічні функції в організації художнього світу твору, зокрема у формуванні індивідуально-авторської картини світу. Обґрунтовано, що для адекватного відтворення індивідуального авторського стилю переклад цих тропів передбачає реконструкцію концептуальної моделі образу, а не лише формальне відтворення його лексико-граматичної структури. На матеріалі сучасних англійськомовних романів здійснено систематизацію основних стратегій перекладацької реконструкції епітета й порівняння: збереження тропу із максимальною передачею образності; трансформацію із частковою зміною когнітивних доменів; заміну іншим образним засобом; опущення у випадках стилістичного переважання; ретропеїзацію як компенсаторний механізм відновлення образності в іншому фрагменті тексту. Встановлено, що складність перекладу авторських тропів зумовлена їх значним когнітивним, прагматичним і текстотвірним навантаженням, оскільки саме вони формують емоційно-естетичний ефект і забезпечують цілісність художнього сприйняття. Доведено, що адекватність перекладу визначається здатністю відтворити концептуально-оцінний потенціал образу та забезпечити функціонально рівноцінний вплив на реципієнта перекладу.

EPITHETS AND SIMILES AS COGNITIVE-DISCURSIVE MODELS OF IMAGERY AND OBJECTS OF TRANSLATION RECONSTRUCTION (THE CASE-STUDY OF CONTEMPORARY ENGLISH-LANGUAGE NOVELS)

Yuliia Shulzhenko

*Senior Lecturer at the Department of Germanic Languages and Translation,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyyi National University*

Key words: *epithet, simile, cognitive-discursive model, imagery, translation, English-language prose of the 20th–21st centuries.*

The article is devoted to a comprehensive analysis of epithets and similes as cognitive-discursive models of imagery in contemporary English-language novels of the 20th–21st centuries (The Goldfinch by D. Tartt, The Book Thief by M. Zucca, and Behind the Scenes at the Museum by K. The starting point is the thesis that these tropes function not only as stylistic embellishments, but also as mechanisms for conceptualising experience, profiling characteristics, and forming evaluative meanings in the structure of a literary text. The theoretical and methodological basis of the study is the integration of the provisions of cognitive linguistics, linguostylistics, discourse theory of modern literary studies and translation studies. The article clarifies the cognitive status of epithets and comparisons as means of conceptual structuring of reality, outlines their role in modelling the interpretative space of artistic discourse, and defines the criteria for distinguishing between conventional and authorial figurative constructions. Their text-forming, evaluative, and characterological functions in the organisation of the artistic world of a work, in particular in the formation of an individual author's picture of the world, are analysed. It is argued that to adequately reproduce the individual author's style, the translation of these tropes requires the reconstruction of the conceptual model of the image, and not just the formal reproduction of its lexical and grammatical structure. Based on contemporary English-language novels, the main strategies for translating epithets and comparisons have been systematised: preservation of the trope with maximum transfer of imagery; transformation with partial change of cognitive domains; replacement with another figurative means; omission in cases of stylistic overload; retropeisation as a compensatory mechanism for restoring imagery in another fragment of the text. It has been established that the complexity of translating authorial tropes stems from their significant cognitive, pragmatic, and text-forming load, since it is they that shape the emotional and aesthetic effect and ensure the integrity of artistic perception. It has been proven that the adequacy of translation is determined by the ability to reproduce the conceptual and evaluative potential of the image and ensure a functionally equivalent impact on the recipient of the translation.

Вступ. Сучасний англomовний роман ХХ–ХХІ ст. характеризується високим рівнем образної насиченості, що зумовлює особливу роль тропів як засобів моделювання індивідуально-авторської картини світу. Порівняння та епітет у цьому контексті виступають не лише стилістичними прикрасами, а когнітивно зумовленими структурами, через які реалізується концептуалізація досвіду, емоцій і оцінних характеристик.

У сучасній лінгвістиці художнього дискурсу епітет і порівняння дедалі частіше розглядаються не лише як традиційні стилістичні тропи, а як когнітивні механізми концептуалізації, що структурують авторське бачення світу

та моделюють інтерпретаційний простір тексту. У межах когнітивної парадигми образність постає як результат концептуального мапування, профілювання ознак і фреймової організації знань (Lakoff & Johnson, 2003; Langacker, 2008; Kövecses, 2010), тоді як у стилістиці епітет і порівняння традиційно визначаються як засоби оцінно-експресивної характеристики предмета мовлення (Мацько et al., 2003). Водночас у літературознавчому та когнітивно-поетичному аналізі ці тропи осмислюються як складники образної моделі тексту, що формують наративну перспективу та інтерпретаційний простір художнього дискурсу (Stockwell, 2002; Semino, 2008).

У перекладознавчому аналізі проблема ускладнюється необхідністю відтворення не лише формально-семантичної структури тропу, а й тієї концептуальної моделі, що лежить в його основі. Теоретичні засади перекладу художніх образних засобів висвітлено в працях Т. Р. Кияка, А. М. Науменка, О. Д. Огуя (Кияк et al., 2006) та О. В. Ребрія (Ребрій, 2012), де підкреслюється творча природа перекладацького процесу та значення функціонально-комунікативної адекватності. У зарубіжній традиції питання перекладацьких стратегій і трансформацій образності розглядаються крізь призму еквівалентності та норм перекладу (Newmark, 1988; Toury, 1995; Baker, 2018). Водночас когнітивний вимір перекладу художніх тропів отримав розвиток у працях, що акцентують на реконструкції концептуальних структур і стилістичного ефекту (Boase-Beier, 2006).

Окремі аспекти перекладу епітетів і порівнянь уже ставали предметом спеціальних досліджень. Зокрема, когнітивний аналіз стратегій англо-українського перекладу художніх порівнянь (Ахмедова, 2020); лексико-граматичні особливості перекладу англomовних епітетів (Палей, 2017); специфіка відтворення авторських епітетів у художньому тексті (Чернікова, 2024).

Попри ґрунтовну теоретичну розробку проблеми, недостатньо з'ясованим залишається комплексне осмислення епітета й порівняння як когнітивно-дискурсивних структур, що визначають концептуальну організацію художнього простору та впливають на вибір перекладацької стратегії, що зумовлює *актуальність* дослідження, спрямованого на інтеграцію когнітивно-лінгвістичного, стилістичного й перекладознавчого підходів у межах цілісної моделі аналізу та реконструкції образності.

Метою статті є комплексний аналіз епітета й порівняння як когнітивно-дискурсивних структур у художньому тексті та визначення принципів їх адекватного відтворення в перекладі з урахуванням концептуального навантаження образу. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) уточнити когнітивний статус епітета й порівняння як механізмів профілювання ознаки та концептуального уподібнення; 2) визначити їх функції в структурі художнього дискурсу; 3) систематизувати перекладацькі стратегії відтворення епітетів і порівнянь з урахуванням їх когнітивної ваги.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугують зразки сучасної англomовної прози – романи Донни Тартт «*The Goldfinch*» (2013), Маркуса Зузака «*The Book Thief*» (2006) та Кейт Аткінсон «*Behind the Scenes at the Museum*» (1996), що характеризуються

розгорнутою образною системою та індивідуально-авторською стилістикою, а також їх українські переклади, виконані відповідно В. Шовкуном (2016), Н. Гоїн (2016) та Я. Стріхою (2018).

У дослідженні застосовано комплексний між-дисциплінарний підхід, що передбачає інтеграцію положень когнітивної лінгвістики, стилістики, літературознавства та перекладознавства для аналізу епітета й порівняння в художньому дискурсі. Методологічну основу становлять когнітивно-дискурсивний аналіз (для виявлення концептуальних моделей, актуалізованих образними структурами), стилістичний аналіз (для визначення їх функціонально-виражального потенціалу), а також літературознавчий та інтерпретаційний аналіз тексту, спрямовані на з'ясування ролі епітетів і порівнянь у формуванні авторської картини світу, художньої образності та естетичного ефекту твору. Застосування зіставного та перекладознавчого аналізу дає змогу визначити стратегії передачі образних структур і комплексно окреслити когнітивний статус епітета й порівняння та специфіку їх перекладу.

Результати та обговорення. Зазначені твори репрезентують різні культурні й нарративні традиції, однак їх об'єднує виразна індивідуально-авторська стилістика та насичена система образних означень. Епітети в цих романах виконують не лише описову функцію, а й формують психологічну глибину персонажів, моделюють емоційний простір оповіді та структурують ціннісні акценти тексту. Саме тому їх переклад потребує збереження не тільки змісту, а й концептуально-оцінного потенціалу.

Проілюструємо сказане вище кількома прикладами:

The future is like a cupboard full of light and all you have to do is find the key that opens the door. (Atkinson, 1996)

Майбутнє – як комод, напханий світлом, досить тільки знайти ключ і прочинити двері. (Аткінсон, 2018)

В оригіналі авторка порівнює майбутнє із шафою (*The future is like a cupboard*), базуючи порівняльний зворот не лише на метафоричній моделі «майбутнє → світло (світло в кінці тунелю)», а й обігруючи відоме англійське прислів'я *skeleton in the cupboard* (сімейна таємниця): шафа (*cupboard*) – темне місце, місце, де ховаються скелети таємниць, прочиняючи двері шафи, ми впускаємо світло, і розкриваємо сімейні таємниці. Перекладачка, зберігши основний когнітивний механізм, замінила *cupboard* на *комод*, тому не зовсім зрозуміло, чому він напханий світлом, до того ж, комод не має дверей, а має шухляди, від чого втрачається зв'язок із власне поняттям про шафу як місце,

де ховаються сімейні таємниці, тобто, у цільовій мові образ збережений не повністю.

The street, overall, was a lengthy tube of gray – a corridor of dampness, people stooped in the cold, and the splashed sound of watery footsteps. (Zusak, 2006)

Вулиця була схожа на довгий сірий тунель – вогкий коридор, де люди зіщулюються від холоду, а кроки відлунують так, ніби ви йдете по воді. (Зусак, 2016)

У вихідному тексті маємо розгорнуту когнітивну метафору «вулиця → вогкий коридор», яка містить не лише власне метафору *the street is a corridor of dampness*, а й метафоризовані епітети *splashed sound* та *watery footsteps*. Перекладач здійснює переклад метафори за допомогою образного порівняння, та задіюючи перекладацьку трансформацію граматичної заміни.

Though the walk home took forever, I don't remember much about it except a certain gray, cold, rain-shrouded mood on Madison Avenue – umbrellas bobbing, the crowds on the sidewalk flowing silently downtown, a sense of huddled anonymity... (Tartt, 2013)

Хоч я діставався додому, здавалося, цілу вічність, я мало що пам'ятаю про ту подорож, лише сіру, холодну, залиту дощем Медісон-авеню – безліч парасольок, натовп людей на хіднику, що мовчки суне до нижнього міста, відчуття масової безликості... (Тартт, 2016)

Англійська мова є надзвичайно метафоричною, дуже часто метафоричність уже закладена у значенні слова, тому досить важко буває відтворити її у перекладі. Наприклад, дієслово *to bob* – хитатися, похитуватися як маятник. Як бачимо з наведеного прикладу, перекладач відмовляється від метафоричних епітетів *rain-shrouded mood on Madison Avenue, umbrellas bobbing*, нехтування якими нівелює і експресивність та персоніфікацію епітетів *gray, cold, rain-shrouded*, оскільки останні у перекладі сприймаються вже як просто опис самої вулиці, зберігаючи загальну тональність уривку, проте втрачаючи його образність.

У межах когнітивної лінгвістики порівняння (*simile*) розглядається як експліцитний механізм концептуального уподібнення, що вербалізує операцію співвіднесення двох доменів досвіду на основі спільної ознаки. На відміну від метафори, порівняння зберігає формальну маркованість (за допомогою сполучників *як, ніби, мов, наче* тощо), однак виконує аналогічну когнітивну функцію – структурує абстрактний або складний досвід через апелювання до більш конкретної, чуттєво доступної сфери (Lakoff & Johnson, 1980; Kövecses, 2010). У когнітивній перспективі порівняння постає як різновид концептуальної проєкції

між джерельним і цільовим доменами, де точка уподібнення є результатом профілювання певної ознаки в межах відповідного фрейму (Semino, 2008; Gibbs, 2008). Таким чином, порівняння є не лише стилістичним прийомом, а й інструментом концептуалізації та категоризації досвіду.

У перекладознавчому аспекті передача порівняння залежить насамперед від його когнітивного статусу: чи є воно сталим (конвенційним) або живим (індивідуально-авторським). Конвенційні порівняння функціонують як усталені мовні моделі й часто репрезентують закріплені в культурі концептуальні кореляції (Newmark, 1988; Toury, 1995). У таких випадках перекладач може зосереджуватися переважно на відтворенні точки уподібнення. Натомість авторські, тематично значущі або символічно навантажені порівняння потребують збереження образу як носія концептуально-оцінного змісту, оскільки саме він формує інтерпретаційну перспективу тексту (Voase-Beier, 2006). У такому разі переклад передбачає реконструкцію не лише формальної структури, а й когнітивної моделі, що лежить в основі уподібнення.

У сучасних дослідженнях виокремлюють низку стратегій перекладу порівнянь (Newmark, 1988; Baker, 2018), а саме: 1) дослівний переклад зі збереженням порівняльної конструкції; 2) заміна конструкції мови оригіналу на функціонально рівноцінну в мові перекладу із застосуванням трансформацій; 3) часткова редукція образу; 4) збереження конструкції з експлікацією (додаванням пояснювальної інформації); 5) заміна образу на більш релевантний або зрозумілий для цільової аудиторії (адаптація); 6) опущення порівняння у випадку втрати його функціональної ваги.

Вибір стратегії визначається не лише формальними характеристиками конструкції, а передусім прагненням забезпечити когнітивну та функціонально-комунікативну адекватність перекладу, тобто зберегти інтерпретаційний ефект, закладений автором.

Отже, одним із найпоширеніших способів перекладу порівнянь, до якого перекладачі вдавалися найчастіше, є лексичне і семантичне калькування або дослівний переклад, тобто, збереження та відтворення мовою перекладу того ж самого об'єкта порівняння

The cold weather that had helped to carry off the infant Samuel had intensified and the ground was as hard as iron and cold as lead. (Atkinson, 1996)

Стужа, що допомогла забрати малого Семюела, посилилася, земля була тверда як криця й холодна як свинець. (Аткінсон, 2018)

...the boy's spirit was soft and cold, like ice cream. (Zusak, 2006)

Потім душа швиденько зігрілась, та, коли я тільки-но вийняв її, вона була м'якою і холодною, як морозиво. (Зузак, 2016)

Нерідко при перекладі відбувається заміна об'єкта порівняння мови оригіналу другим об'єктом у мові перекладу з використанням різних трансформацій (узагальнення, конкретизація, синонімічна чи антонімічна заміна тощо). У нашій роботі нас перш за все цікавлять випадки образних порівнянь із когнітивною складовою, наприклад соціоморфною, на основі концепту ВІЙНА:

I dropped my school bag and sank in an armchair like some shellshocked first lieutenant stumbling in from the field. (Tartt, 2013)

...я випустив із рук шкільну сумку й упав у крісло, наче контужений солдат, який вибрався з поля битви. (Тартт, 2016)

Маємо приклад із гіперонімічною заміною складової донорської зони *shellshocked first lieutenant* на *контужений солдат*, що не призводить до деформації змісту метафоричного порівняння, проте, на нашу думку є недоречним, оскільки підбір прямого лексичного відповідника не викликає труднощів (*старший лейтенант*).

Часткова втрата образу порівняння може відбутися за умови опущення одного з його елементів, або не точного його перекладу:

Rachel came across the flags in her voluminous nightgown like a man-o'-war in full sail bearing down on a hapless victim. (Atkinson, 1996)

Це Рейчел крокувала до неї у просторій нічній сорочці, як бойовий корабель під вітрилами до беззахисної жертви. (Аткінсон, 2018)

In full sail варто було б перекласти як *із піднятими вітрилами*, оскільки за допомогою порівняння проводиться аналогія між рішучим настроєм героїні та бойовим судном у повній готовності.

Застосування стратегії опущення порівняння при перекладі іноді призводить до його трансформації в епітет: ... *when he smelt the dreadful odour of her breath and saw, across her throat, the membrane that looked like chamois leather.* (Atkinson, 1996)

...зазирнув їй у горло і сказав, відчувши сморід від її подиху й побачивши замшеву мембрану в горлі. (Аткінсон, 2018)

The children-voices laughing, and the smiles like salt, but decaying fast (Zusak, 2006)

Дзвінками голосами сміялись діти, а усмішки – солоні, та вони швидко танули. (Зузак, 2016)

Переклад сталих порівнянь також часто вимагає пошук іншого, ніж в оригіналі, семантичного відповідника, або підбору існуючого в мові перекладу еквіваленту. Подібна проблема постає

перед перекладачем досить часто, адже в кожного народу є свої символи й реалії, які важко перекласти або пояснити, тому простіше просто ввести знайомий образ для читача мови перекладу. Наприклад:

Clean and new as a pin or an unwrapped bar of soap (Atkinson, 1996)

Чиста як нова копійка чи щойно розгорнутий брусок мила (Аткінсон, 2018)

Образність стійких порівнянь є однією з найважливіших характеристик, які впливають на якість перекладу. Окрім цього, існує специфічна група порівнянь із зоонімічною складовою, яка використовується письменниками для зображення рис характеру героїв. У певних випадках зоонімічна складова може не збігатися, проте навіть за умови повної відповідності перекладачі не завжди вдало інтерпретують такі порівняння. Наступний приклад демонструє, що іноді замало підібрати доцільний зоонімічний компонент, потрібно ще й вдало відтворити ознаки, які вклав у порівняльну структуру автор тексту оригіналу:

'I don't like porridge,' Patricia says, looking more doubtful now. As fast as a snake, Bunty hisses back, 'Well I don't like children, so that's too bad for you, isn't it?' She's joking, of course. Isn't she? (Atkinson, 1996)

– Я не люблю каші, – повторює Патриція з ноткою сумніву. Банті сичить, швидко, як змія:

– А я дітей не люблю, і що тут поробимо?

Вона, звісно, жартує. Жартує ж? (Аткінсон, 2018)

Порівняльна конструкція актуалізує ознаку «блискавична, як у змії, реакція», і варто було б підкреслити це і в перекладі, оскільки *сичить, швидко, як змія* сприймається швидше як акцент на швидкості мовлення, а не на блискавичності відповіді.

Порівняльна конструкція може мати метонімічну основу з перенесенням назви одного літературного персонажа на іншого, проте, якщо ця назва не є прецедентною у мові перекладу, застосовується опущення такої назви з подальшою генералізацією значення:

Gillian is gobbling hers down like the greedy duck in her Ladybird book The Greedy Duck. (Atkinson, 1996)

А Джилліан глутає свою, як жадібна качка в однойменній книжечці. (Аткінсон, 2018)

Порівняльні приєменникові конструкції теж зазнають структурних змін у зв'язку з невідповідністю словотворчих систем англійської та української мов, а також через розбіжність у можливостях певних лексичних одиниць входити в певні порівняльні конструкції. Наприклад, трансформації в повноцінну порівняльну структуру і заміни сфери-джерела порівняння

з предметної на натуроморфну (нежива природа):
hair the colour of a shiny jet-black raven's wing.
 (Atkinson, 1996)

з волоссям кольору лискучого воронового крила, чорного, як ніч. (Аткінсон, 2018)

Або вилучення елементів такого порівняння та його трансформація в епітет, що також призводить до зміни сфери-джерела: *milky* перекладається ще й як *лагідний, сумирний, натомість перекладач вилучає іменник duckling* і використовує перше значення прикметника *milky*:

a milky duckling of a little girl (Tartt, 2013)

молочно-біле дівчатко (Тартт, 2016)

У межах когнітивно-дискурсивної парадигми епітет трактується не лише як стилістичне означення, а як маркер індивідуально-авторської концептуалізації дійсності. Він поєднує номінативну, оцінну й експресивну функції та актуалізує культурно зумовлені когнітивні моделі інтерпретації. За спостереженням З. Кевечеша (Kövecses, 2010), образні характеристики відображають концептуальні структури мислення, сформовані під впливом досвіду та культурного контексту. Відтак епітет можна розглядати як лінгвальну репрезентацію оцінного концепту, що структурує сприйняття художнього тексту.

У перекладознавчому аспекті це означає, що епітет передає не лише денотативну ознаку, а й концептуально-оцінний потенціал, який формує інтерпретаційні рамки дискурсу (Semino, 2008). Тому його переклад передбачає процес реконцептуалізації, у ході якого перекладач відтворює відповідну когнітивну модель засобами іншої мовної картини світу.

З огляду на це труднощі передачі образності та експресивності епітета зумовлюють необхідність застосування перекладацьких стратегій, зокрема компенсації. У сучасному перекладознавстві компенсація розглядається як спосіб відшкодування семантичних або стилістичних втрат шляхом відтворення відповідного ефекту в іншому фрагменті тексту (Newmark, 1988). Як зазначає П. Ньюмарк, перекладач може зміщувати експресивний компонент задля збереження прагматичної та стилістичної адекватності. Такий підхід узгоджується з функціоналістською концепцією К. Норда (Nord, 1997), відповідно до якої пріоритет надається текстовій функції та комунікативній меті перекладу.

У сучасних українських дослідженнях (Палей, 2017; Чернікова, 2024) виокремлюють основні способи перекладу епітетів: еквівалентний, що забезпечує відтворення змісту й образності; описовий, який застосовується за відсутності повноцінного відповідника; та антонімічний, що передбачає заміну позитивної форми на негативну або навпаки з метою збереження

стилістичного ефекту. Під час перекладу складних, зокрема фразових, епітетів переважають еквівалентні й описові трансформації, тоді як вибір конкретної стратегії визначається прагненням забезпечити функціонально-комунікативну та когнітивну адекватність перекладу.

Епітет є системоутворюючим центром тропіки, тому що в нього можуть трансформуватись всі інші тропи. Авторські епітети у текстах сучасного англійського роману часто є метафоричними, базуються саме на когнітивних моделях метафоричного перенесення. Для аналізу стратегій перекладу метафоричних епітетів доцільно спиратися на підхід П. Ньюмарка (Newmark, 1988), адаптувавши його до специфіки атрибутивної образності. У цьому разі виокремлюємо такі стратегії: збереження метафоричного епітета; трансформацію образу (заміна метафоричного епітета метонімічним або іншим тропом, зокрема порівнянням); деметафоризацію (нейтралізацію образності); адаптацію образу відповідно до норм цільової культури; вилучення епітета у разі втрати його функціональної ваги. Аналогічні принципи є релевантними і для перекладу метонімічних епітетів.

Метафоричний епітет з'являється в основному тоді, коли метафоричний образ заснований на переадресації ознаки, і може піддаватися трансформації при перекладі на англійську мову, наприклад, ОБ'ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ – ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ:

dirty clouds, eraser-smudged like pencil on rough paper. (Tartt, 2013)

брудні хмари, наче сліди олівця, розтерті гумкою на шкарубкому папері. (Тартт, 2016)

Як бачимо, складний метафоричний епітет *eraser-smudged* змінює сферу-мішень *clouds* і в перекладі асоціюється не з хмарами, а, власне, з малюнком олівцем, і трансформується в епітет метонімічний, оскільки маємо скоріше перенесення за суміжністю «олівець – слід олівця», аніж за подібністю.

У наступному прикладі зооморфна когнітивна модель ТВАРИНА – ЛЮДИНА виражена атрибутивним іменником. Англійський іменник-епітет передає не одиничну якість чи властивість, а цілу гаму, що притаманна поняттю, яке він позначає. Проте при перекладі епітетної образності первинним є не вдало віднайдені лексико-граматичні і синтаксичні еквіваленти, а функціонально-комунікативна адекватність перекладу, що досягається власне відтворенням образного конотативного рівня у семантичній структурі епітетної конструкції.

Наступний приклад демонструє переклад метафоричного епітету метафоричним епітетом, з мінімальним розширенням (додавання

лексеми *хода* призводить до генералізації значення, оскільки в оригіналі епітет описує манеру накульгування (*hitch*), а не ходу героїні:

She had a hitch in her walk, probably from the accident but there was a grasshopper lightness to it. (Tartt, 2013)

Вона трохи накульгувала, мабуть, унаслідок нещасного випадку, але в її ході була легкість коника-стрибунця. (Тартт, 2016)

Фразові епітети (phrase epithets) зі структурою словосполучень чи епітети-речення (sentence epithets), виражені інтегрованими реченнями також мають метафорично-метонімічний потенціал, оскільки описують об'єкт на основі ознаки суміжності:

His build was pudgy, his suit blandly corporate and married-with-kids-looking; and his sad-sack demeanor gave me the creeps. (Tartt, 2013).

Він був невисокий, у банальному офісному костюмі та з обличчям чоловіка, який має дружину й дітей, а його дивна поведінка примусила мене здригнутися. (Тартт, 2016)

Такі вихідні метафорично-метонімічні епітети мають занадто складну семантичну структуру, і для того, щоб не виникло спотворень в сприйнятті повісті, необхідно пояснити думку письменника, тому в перекладі маємо описовий переклад, що вимагає трансформації додавання на синтаксичному рівні

married-with-kids-looking – з обличчям чоловіка, який має дружину й дітей, та вилучення епітету *sad-sack* (досл. «сумний через звільнення», від *to give smb. a sack* – звільнити).

Часто у перекладі відбувається реметафоризація чи реметонімізація вихідного епітету:

The shame that tormented me was all the more corrosive for having no very clear origin. (Tartt, 2013)

Сором, який мене терзав, був тим нещаднішим, що я не знав, звідки він береться. (Тартт, 2016)

Надто, коли добирається відповідник з іншим конотативним значенням:

Mr. Barbour was a tiny bit strange looking, with something pale and silvery about him, as if his treatments in the

Connecticut “ding farm” (as he called it) had rendered him incandescent... (Tartt, 2013)

Містер Барбур мав децю незвичний вигляд, було в ньому щось бліде і сріблясте, так ніби лікування на «фермі для дурників» в Коннектикуті (так він це називав) зробило його осяйним. (Тартт, 2016)

Епітет *incandescent* – розжарений до білого кольору, як нитка розжарювання у лампі, перекладається, як осяйний – залитий світлом, від чого виникає інший підтекст.

Одним із способів перекладу авторських епітетів, до якого перекладачі вдавалися найчастіше, є лексичне і семантичне калькування, наприклад, при перекладі метонімічних епітетів:

Just before Liesel Meminger pivoted with nausea to exit the crowd, the shiny, brown-shirted creature walked from the podium. (Zusak, 2006)

Якраз перед тим, як Лізель з огидою відвернулася, щоб протиснутись крізь юрбу, лискуча бурсорочкова істота зійшла з трибуни. (Зузак, 2016)

Mustached and black-suited, the man spoke... (Zusak, 2006)

Вусатий і чорнокостюмний, чоловік сказав... (Зузак, 2016)

Чи метафоричних, зберігаючи авторську мовну гру:

When a woman with an iron fist tells you to get out there and clean spit off the door, you do it. Especially when the iron's hot. (Zusak, 2006)

Коли жінка із прасковим кулаком каже вам *ити надвір і витирати слину з дверей, ви так і робите*. Особливо тоді, коли праска парує. (Зузак, 2016)

Обігрування омонімії *iron* – залізо і *iron* – праска, перетворює стерту метафору *iron fist* – залізний кулак на оказіональну когнітивну авторську, вимагає від перекладача використати таку ж оказіональну когнітивну авторську метафору у перекладі – прасковий кулак, що, до того ж, *парує*.

Подекуди переклад епітета вимагає пошуку не лише лексичного та стилістичного відповідника, а й граматичних трансформацій, наприклад, граматичного (синтаксичного) додавання, розгортання дієприслівникового звороту у повноцінне підрядне речення:

This time, his voice was like a fist, freshly banged on the table. (Zusak, 2006)

Цього разу його голос звучав як кулак, який тільки-но стукнув по столу. (Зузак, 2016)

Як уже зазначалося, одна із стратегій перекладу епітета – переклад порівнянням:

the one who dropped rubyred blood onto a snow-white handkerchief (Atkinson, 1996)

кранула кров'ю, червоною, як рубіни, на хустинку білу, як сніг (Аткінсон, 2018)

Хоча, про доцільність такої стратегії у даному випадку можна сперечатися, оскільки епітет *snow-white* не вимагає додаткового смислового розвитку при перекладі.

Досить часто при перекладі відбувається повне вилучення епітету, тобто, епітет не перекладається взагалі, наприклад, втрата метонімічного епітета на основі суміжності ЛЮДИНА – ЧАСТИНА ТІЛА:

and her body was long-waisted and thin, like an elegant weasel's... (Tartt, 2013)

а тіло – довге й тонке, як в елегантної ласки. (Тартт, 2016)

Або компресія епітета, чи одного з епітетів, що входить до складу порівняльних конструкцій різної структури:

An enormous, cold moon hung above the fields, turning everything blue beneath it. The hoarfrost on the trees glittered like sparkling sugar-icing. (Atkinson, 1996)

Над полями висів величезний холодний місяць, забарвлюючи землю блакиттю. На деревах блищала паморозь, як цукрова глазур. (Аткінсон, 2018)

a low-grade fog of internal clangor... (Tartt, 2013)

(огорнутий) туманом внутрішнього набату. (Тартт, 2016)

Звісно, в таких випадках відбувається втрата емоційності та контекстуальних значень авторських художніх тропів (у даному разі – епітетів).

Як бачимо, вибір перекладацької стратегії має залежати від когнітивного статусу тропу (його конвенційності чи концептуальної новизни, функціонального навантаження в текстовій системі).

Висновки. Аналіз показав, що складна система тропів із виразними лінгвокогнітивними параметрами становить основу образності англійського роману ХХ–ХХІ століття. Епітети та порівняння, метафори та метонімії формують концептуальну організацію художнього світу й репрезентують авторське моделювання дійсності. Відтак головним завданням перекладача є перенесення цієї системи в іншу мовну й культурну площину з максимальним збереженням її концептуальної структури та стилістичної своєрідності.

Узагальнення проаналізованого матеріалу дозволило виокремити чотири основні стратегії відтворення епітетів та порівнянь: 1) переклад тропу відповідним тропом із максимальною репрезентацією образності (іноді зі зміною окремих елементів домену або з експлікацією); 2) переклад із заміною тропу іншим образним засобом; 3) опущення тропу (нульовий троп) у випадках стилістичного перевантаження або складної комбінації образів; 3) ретропеїзація як компенсаційна стратегія – введення тропу в позиції, де в оригіналі він відсутній, задля відновлення загального рівня образності.

Встановлено, що складність перекладу авторських тропів зумовлена їх високим когнітивним і текстотвірним навантаженням: саме вони репрезентують індивідуальне художнє мислення письменника та формують емоційно-естетичний ефект твору. Отже, адекватність перекладу визначається не лише формальною відповідністю,

а насамперед здатністю реконструювати концептуальну модель образу й забезпечити еквівалентний вплив на реципієнта.

Подальші розвідки можуть бути спрямовані на розширення кола аналізованих тропів та вивчення їх функціонування в межах комплексних поліобразних структур сучасного художнього дискурсу. Перспективним є також зіставний аналіз стратегій перекладацької реконструкції в різних мовних парах із урахуванням типологічних відмінностей мов і культур. Окремої уваги потребує дослідження рецептивного аспекту – впливу перекладацьких трансформацій на інтерпретацію образності читачем перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аткінсон, К. (2018). *За лайштунками в музеї: Роман* (Я. Стріха, пер.). Наш формат.
2. Ахмедова, Е. Д. (2020). Стратегії англо-українського перекладу художніх порівнянь: Когнітивний аналіз. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація», (2), 92–99.*
3. Зусак, М. (2015). *Крадійка книжок: Роман* (Н. Гоїн, пер.). КМ Publishing.
4. Кияк, Т. Р., Науменко, А. М., & Огуй, О. Д. (2006). *Теорія та практика перекладу (німецька мова)*. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
5. Мацько, Л. І., Сидоренко, О. М., & Мацько, О. М. (2003). *Стилістика української мови*. Вища школа.
6. Палей, Т. А. (2017). Лексико-граматичні особливості перекладу англійських епітетів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, (2(86)), 99–104.*
7. Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. ХНУ імені В. Н. Каразіна.
8. Тартт, Д. (2016). *Щиголь: Роман* (В. Шовкун, пер.).
9. Чернікова, О. (2024). Специфіка перекладу авторських епітетів у художньому тексті (на матеріалі українського перекладу роману Д. Сіммонса «Гіперіон»). *Folium, (4), 280–285.* <https://doi.org/10.32782/folium/2024.4.42>
10. Atkinson, K. (1996). *Behind the scenes at the museum*. Black Swan.
11. Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315619187>
12. Boase-Beier, J. (2006). *Stylistic Approaches to Translation*. Manchester: St. Jerome Publishing.
13. Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.

14. Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. (2nd ed.). University of Chicago Press.
15. Leech, G. N. (2014). *A linguistic guide to English poetry* (2nd ed.). Routledge.
16. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
17. Nida E. A., Taber C. R., (2003). *The theory and practice of translation*. Leiden: Brill.
18. Nord, C. (1997). *Translating as a purposeful activity: Functionalist approaches explained*. St. Jerome Publishing.
19. Semino, E. (2008). *Metaphor in discourse*. Cambridge University Press.
20. Gibbs, Jr., R. W. (Ed.). (2008). *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511816802>
21. Simpson, P. (2014). *Stylistics: A resource book for students* (2nd ed.). Routledge.
22. Stockwell, P. (2002). *Cognitive poetics: An introduction*. Routledge.
23. Tartt, D. (2013). *The goldfinch*. Little, Brown and Company.
24. Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins.
25. Zusak, M. (2006). *The book thief*. Alfred A. Knopf.

Дата першого надходження статті до видання: 24.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

PRAGMATIC FUNCTIONS OF METAPHOR AND SATIRICAL HUMOUR IN MEDIA DISCOURSE

Vita Yurchyshyn

PhD in Linguistics, Associate Professor

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

ORCID ID 0000-0001-8481-1174

vita.yurchyshyn@cnu.edu.ua

Key words: *pragmatics, metaphor, satirical humour, war journalism, media discourse, The Economist.*

This article examines how metaphor and satirical humour work pragmatically in war journalism, using a focused corpus of *The Economist* texts on the war in Ukraine. The study asks three questions: (1) which metaphorical frames dominate the selected coverage, (2) how satirical humour is integrated into those frames, and (3) what communicative effects these choices generate for the reader. The analysis combines pragmatic-stylistic close reading with discourse-functional categorization. The theoretical framework integrates Gricean implicature, Relevance Theory and Conceptual metaphor analysis. The material includes 27 articles of *The Economist* coverage on the war in Ukraine, from which 15 high-salience cases were selected for detailed interpretation. The findings show that metaphor and satirical humour do not function as decorative language: they structure interpretation and guide stance. Five recurring pragmatic functions are identified: delegitimising hostile actors and sanction-evading practices; compressing complex geopolitical processes into cognitively economical schemas; assigning agency and responsibility in negotiations; mobilising solidarity and resilience under infrastructural stress; and calibrating scepticism toward diplomatic optimism. Particularly frequent are source domains of game, weather, commerce/brand logic, predation/hunting, and mythic personification. Satirical humour tends to appear in strategically brief, high-impact segments manifesting itself through ironic naming, incongruous analogies, and dark humour and thereby increasing cognitive effect while preserving journalistic density. The article argues that in mainstream war reporting, satirical humour is most effective when embedded in metaphorical framing rather than deployed as explicit ridicule. Such hybrid framing both informs and evaluates, shaping how readers infer urgency, credibility, and moral asymmetry.

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ МЕТАФОРИ ТА САТИРИЧНОГО ГУМОРУ В МЕДІАДИСКУРСІ

Віта Юрчишин

доктор філософії (філологія), доцент,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ключові слова: *прагматика, метафора, сатиричний гумор, воєнна журналістика, медійний дискурс, The Economist.*

Ця стаття досліджує, як метафора та сатиричний гумор прагматично функціонують у воєнній журналістиці, спираючись на цільовий корпус текстів The Economist про війну в Україні. Дослідження ставить три запитання: (1) які метафоричні фрейми домінують у відібраному висвітленні, (2) як у ці фрейми інтегрується сатиричний гумор і (3) який комунікативний ефект вони створюють для читача. Для дослідження використовувався метод контент аналізу та метод дискурсивно-функціональної категоризації. Теоретичну базу становить інтеграція Грайсової теорії імплікатур, Теорії релевантності та аналізу концептуальної метафори. Матеріал охоплює 27 статей журналу The Economist про війну в Україні, з яких для детальної інтерпретації відібрано 15 найбільш показових прикладів.

Результати показують, що метафора і сатиричний гумор не є декоративними засобами: вони структурують інтерпретацію та спрямовують оцінну позицію. Виявлено п'ять повторюваних прагматичних функцій: делегітимація ворожих діячів і практик обходу санкцій; компресія складних геополітичних процесів у когнітивно економні схеми; приписування відповідальності в переговорних процесах; мобілізація солідарності й стійкості в умовах інфраструктурного стресу; а також калібрування скепсису щодо дипломатичного оптимізму. Особливо частотними є домени-джерела «гра», «погода», «комерція/логіка бренду», «хижацтво/полювання» та «міфічна персоніфікація».

Сатиричний гумор зазвичай з'являється у стратегічно коротких, високоефектних фрагментах, проявляючись через іронічне найменування, неконгруентні аналогії та «чорний» гумор, що підсилює когнітивний ефект зберігаючи при цьому насиченість журналістського матеріалу. Дослідження стверджує, що у висвітленні війни сатиричний гумор найефективніший тоді, коли він вбудований у метафоричне фреймування, а не подається як відверте висміювання. Таке гібридне фреймування одночасно інформує й оцінює, впливаючи на те, як читачі роблять висновки про нагальність, достовірність і моральну асиметрію.

Introduction. War reporting in high-prestige media is rarely neutral in a strictly linguistic sense since even highly analytical journalism uses evaluative framing to orient readers in morally and strategically complex situations. In such contexts, metaphor and satirical humour are not peripheral ornaments but pragmatic instruments that shape inferencing, stance attribution, and reader alignment. This is especially visible in coverage where military, diplomatic, infrastructural, and economic dimensions intersect and where audiences must process information uncertainty quickly.

Recent Ukrainian scholarship has significantly advanced the pragmatic and stylistic study of satire in media discourse. Studies have demonstrated satire's dual architecture, where "real" and "mythic/

fictional" dimensions interact through stylistic triggers and contextual inferencing (Юрчишин & Матіяш-Гнедюк, 2024). Another work has defined satire as a tool of mass communication combining linguistic and extralinguistic means (Юрчишин & Щербюк, 2025), and has shown that language play and phraseological creativity intensify both criticism and humour through relevance-driven interpretive effort (Юрчишин & Гарбера, 2025). Earlier analyses identified pragmatically significant satirical methods and textual techniques in British media discourse (Yurchyshyn, 2021; Юрчишин, 2021a; Юрчишин, 2021b). A cognitive account of intertextual satire further clarified the role of conceptual blending and multi-context processing (Doichyk et al., 2024).

However, a narrow gap remains: much research focuses on explicitly satirical outlets such as *Private Eye* magazine, while less attention is given to mainstream analytical outlets where satire is more restrained and integrated into hard-news framing. This study addresses that gap by examining *The Economist's* articles covering the topic of war in Ukraine. The corpus contains maritime sanctions reporting, wartime infrastructure narratives, and ceasefire diplomacy narratives, all of which provide rich material for pragmatic analysis of metaphor-satire interaction.

The study's aim is to identify the pragmatic functions of metaphor and satirical humour in this corpus and to explain how these functions operate in relation to reader interpretation. The objectives are: 1) to classify recurrent metaphorical frames in the selected coverage; 2) to identify where and how satirical humour appears within those frames; 3) to map the pragmatic effects such as implicature, stance alignment, responsibility framing, resilience signalling and scepticism calibration.

Material and Methods. The empirical material includes 27 articles of *The Economist* coverage on the war in Ukraine, from which 15 high-salience cases were selected for detailed interpretation. The material covers three macro-themes: sanctions and "shadow fleet" oil shipping narratives, Russian attacks on Ukrainian energy infrastructure and urban humanitarian strain and ceasefire/security-guarantee diplomacy narratives. This thematic spread is methodologically useful because it allows comparison of metaphorical and satirical strategies across security, humanitarian, and negotiation contexts.

This study adopts an integrated pragmatic-cognitive-stylistic framework to explain how metaphor and satirical humour construct evaluative meaning in *The Economist's* coverage of the war in Ukraine. First, the analysis uses Gricean pragmatics (Grice, 1975; Grice, 1991) to model implicature, indirectness, and stance construction in satirical statements where literal and intended meanings diverge. Second, Relevance Theory (Wilson Sperber, 1995) is applied to account for how compressed, stylistically marked formulations such as ironic headlines, compact metaphorical cues increase interpretive effort while producing stronger contextual and cognitive effects for the reader. Third, Conceptual Metaphor Theory (Lakoff and Johnson, 1980) and political-rhetorical metaphor analysis are used to classify source-target mappings and trace their framing potential in political journalism.

The analytical procedure consisted of four stages: 1) articles were collected through continuous sampling, after which metaphorical and satirical-humorous markers were annotated; 2) each marker

was interpreted in its local co-text and broader narrative environment, with attention to implicature, irony, and evaluative positioning; 3) markers were coded by pragmatic function for example, delegitimation, responsibility attribution, resilience mobilisation, following established qualitative content analysis; 4) coded cases were compared to identify recurrent framing patterns and stable function clusters.

Fifteen high-salience fragments were selected for close analysis as prototypical instances. Selection criteria were recurrence, functional clarity, and representativeness across macro-themes.

Results and Discussion. Grice's Cooperative Principle (Grice, 1975; Grice, 1991) explains how evaluative meaning can be communicated indirectly: journalists may keep the literal layer formally neutral while guiding readers toward critical inferences through implicature. His classic formulation "make your conversational contribution such as is required by the accepted purpose or direction of the talk exchange" (Grice, 1991: 45) captures this mechanism: meaning is jointly constructed against shared expectations, not only decoded from explicit wording. In satirical or irony-tinged reporting, this allows stance to be projected through lexical choice, register contrast, and strategic understatement. Relevance Theory (Wilson Sperber, 1995) clarifies why such formulations are efficient under crisis-information pressure: as Sperber and Wilson put it, "human cognition tends to be geared to the maximization of relevance." (Wilson Sperber, 1995: 610). So metaphorical-humorous cues in war coverage can be treated as relevance-optimizing signals as they reduce processing effort while producing strong cognitive and evaluative effects.

Lakoff and Johnson's core proposition "the essence of metaphor is understanding and experiencing one kind of thing in terms of another" (Lakoff and Johnson, 1980: 5) grounds source-target mapping analysis. Charteris-Black extends this cognitive account into rhetorical framing, showing that metaphor in political discourse also builds persuasive narratives and myths rather than merely decorating language (Charteris-Black, 2011). Simpson's satirical discourse model then specifies how humour becomes pragmatically operative: "the dissonance between the domains of prime and dialectic creates an interpretative pragmatic framework for satire." (Simpson, 2003). Recent Ukrainian works directly supports this dual dimensional reading, describing satire as characterized by "marked duality" between real and mythic/intertextual spheres (Юрчишин & Маріяш-Гнедюк, 2024) an especially productive lens for analyzing restrained satire in mainstream outlets such as *The Economist*.

The empirical material demonstrates stable and recurrent interactions between *metaphor*, *satirical humour*, and *pragmatic framing* in mainstream war journalism. A key observation is that figurative markers are not decorative: they repeatedly perform *argumentative work* by assigning agency, signalling evaluation, compressing causal complexity, and calibrating reader affect. This supports a discourse-pragmatic view of war reporting where interpretation is guided through strategically optimized cues rather than through explicit meta-commentary alone (Semino, 2008; Simpson, 2003; Yurchyshyn, 2021).

The corpus reveals a stable set of source domains that structure interpretation across different macro-themes (sanctions, diplomacy, infrastructure strikes, military adaptation). 1) **Game/sport** (“*the ball is now back in Russia’s court*”); 2) **Weather/disaster** (“*a perfect storm*”); 3) **Predation/hunting/fishing** (“*slippery vessels... in Western nets*”); 4) **Commerce/brand** (“*platinum-standard*” guarantees; “*equivalent of McDonalds*” for military standardization); 5) **Mythic personification and moralized labeling** (“*the Grinch*”, “*treasure ships of odious regimes*”); 6) **Infrastructure as life-system** (“*Catastrophe comes in stages*”). These frames do three things at once: compress complexity,

cue evaluation, and prepare inferential pathways. In pragmatic terms, they reduce processing costs while preserving strong cognitive effect (Sperber & Wilson, 1995).

These patterns align with conceptual metaphor research showing that source domains in political journalism are selected not only for intelligibility, but for normative directionality (Lakoff & Johnson, 1980; Charteris-Black, 2011). In pragmatic terms, they reduce processing effort while increasing interpretive payoff that is precisely relevance-theoretic balance between effort and cognitive effect (Sperber & Wilson, 1995).

We have singled out the following pragmatic functions performed by the metaphors used in these serious analytical articles:

1. Delegitimation and moral asymmetry. A coherent cluster of expressions “*the Grinch*”, “*flags of confidence men*”, “*treasure ships of odious regimes*” constructs an explicit asymmetry between norm-observing and norm-violating actors. This is not merely negative vocabulary: these forms activate culturally loaded scripts (villainy, fraud, predation), which invite the reader to infer not only legal ambiguity but ethical deviance. In Simpson’s terms, this is satirical targeting through a gap between expected norm and represented practice (Simpson,

Table 1

Recurrent frames, illustrative markers, and dominant pragmatic effects

Recurrent frame	Typical corpus markers	Dominant pragmatic effect
GAME / SPORT	“ <i>the ball is now back in Russia’s court</i> ”, “ <i>Plan A / Plan B</i> ”, “ <i>pursuing a two-track strategy</i> ”, “ <i>engineers were still racing to avoid disaster</i> ”, “ <i>Russia knocked out its thermal power plant</i> ”	Agency allocation; responsibility sequencing; speed competition against time
WEATHER / DISASTER	“ <i>a perfect storm</i> ”, “ <i>Catastrophe comes in stages</i> ”; “ <i>steal Mr Parmenov’s thunder</i> ”, “ <i>stoking panic</i> ”, “ <i>The capital seems a few steps away from a disaster.</i> ”	Risk intensification through causal compression
PREDATION / HUNTING	“ <i>slippery vessels to land in Western nets</i> ”, “ <i>flags of confidence men</i> ”, “ <i>Bring out the search light</i> ”, “ <i>the treasure ships of odious regimes are being hunted</i> ”, “ <i>Loopholes are closing, which will drag more tankers into the net.</i> ”	Delegitimation of sanctions evasion; framing enforcement as pursuit
COMMERCE / BRAND	“ <i>equivalent of McDonalds</i> ”, “ <i>platinum-standard</i> ” guarantees, “ <i>a second-best assurance</i> ”, “ <i>Mr Trump’s ‘Board of Peace’</i> ”, “ <i>business deals will ensure a future peace holds</i> ”, “ <i>pocket territorial concessions</i> ”.	Institutional scaling logic; prestige signalling with ironic distance
MYTHIC PERSONIFICATION / MORALIZED NAMING	“ <i>the Grinch</i> ”, “ <i>treasure ships of odious regimes</i> ”, “ <i>they are often greeted as gods</i> ”, “ <i>they become lightning-rods for public anger</i> ”, “ <i>fraudsters offering fake flag certificates</i> ”	Moral stigmatization; asymmetry between norm and violator
INFRASTRUCTURE AS LIFE-SYSTEM	“ <i>People hope we will deliver light</i> ”, “ <i>the wiring, strained by surges</i> ”, “ <i>paralysing the system</i> ”, “ <i>patching burnt-out connections</i> ”, “ <i>municipal engineers drained the system</i> ”	Humanization; empathy mobilisation; civic resilience framing

2003). Recent studies on satire similarly demonstrate that evaluative force in media satire is often carried by implicature-rich lexical choices rather than overt moral instruction (Юрчишин, 2021а; Юрчишин & Щербюк, 2025). The pragmatic outcome of such clusters is moral delegitimation with minimal explicit argumentation.

2. Cognitive compression of multidimensional crises. The fragment *“a perfect storm”* condenses multiple factors (sanctions architecture, weather, logistics, insurance, naval risk) into one coherent causal gestalt. Likewise, *“Catastrophe comes in stages”* converts systemic infrastructure degradation into an ordered sequence that readers can track. This operation is pragmatically efficient: instead of fragmented technical detail, the audience receives a high-yield causal model. Such framing is especially important in war journalism, where the informational load is extreme and interpretive speed matters. The finding is consistent with discourse studies showing metaphor as a compression device for complex public narratives (Semino, 2008; Charteris-Black, 2011). Pragmatic outcome here is fast coherence under uncertainty without discursive overload.

3. Responsibility attribution and agency positioning in diplomatic reporting. In negotiation discourse, *“the ball is now back in Russia’s court”* transforms diffuse geopolitical process into intelligible turn-taking logic. Similarly, *“Plan A / Plan B”* reframes strategic uncertainty as structured scenario management rather than chaos.

From a Gricean perspective, these formulations optimize cooperative inference: they make intentions, options, and accountability inferable with low ambiguity (Grice, 1975). The reader is guided toward a stable interpretation of “who must act now,” “what counts as response,” and “what failure would mean.” Pragmatic outcome in this case is accountability clarification and interpretive stabilization.

4. Satirical humour as calibrated scepticism. The corpus does not show continuous mockery, rather, it exhibits *dosed irony*. Expressions such as *“Board of Peace”* and *“platinum-standard” guarantees* communicate institutional scepticism while preserving journalistic seriousness. The humorous signal is brief but functionally dense: it marks epistemic caution and prevents over-acceptance of diplomatically optimistic narratives. This supports prior findings that modern satirical discourse can operate in low-intensity, high-precision mode, where irony performs vigilance rather than entertainment alone (Юрчишин & Гарбера, 2025; Юрчишин & Матіяш-Гнедюк, 2024). Pragmatic outcome will be here controlled

distancing from official optimism and credibility management.

5. Dark humour as resilience marker. The explicit fragment *“we will crap in ditches...”* is pragmatically coherent in context: humiliation is reframed as collective endurance. The utterance is affectively charged but inferentially economical short, memorable, and identity-binding. In relevance terms, this is a high-effect, low-length signal: strong emotional and group-level implications are generated with minimal textual material (Sperber & Wilson, 1995). From a discourse perspective, dark humour here functions as social glue under conditions of existential pressure. Pragmatic outcome is in-group solidarity, affect regulation, and agency preservation.

6. Institutional legitimisation through incongruous brand analogy. The phrase *“equivalent of McDonalds”* in a military-organisational context relies on incongruity (consumer franchise model vs battlefield command). Yet, its pragmatic direction is constructive: standardisation, replicability, and process control become cognitively accessible through a familiar brand schema. Thus, humour and metaphor converge not for ridicule, but for positive institutional framing under resource pressure. This confirms that satirical-humorous cues in serious journalism can have legitimising as well as delegitimising force, depending on target and context. Pragmatic outcome here is accelerated comprehension of organisational reform and scalability.

The analysis indicates that metaphor and satirical humour jointly perform at least five strategic discourse tasks in mainstream war reporting: 1) *Normative orientation* by signalling who or what deserves condemnation, trust, or caution; 2) *processing efficiency* as they make complex systems cognitively manageable in fast-news environments; 3) *affective calibration* i.e. balancing fear, urgency, scepticism, and agency; 4) *credibility management* as irony prevents naïve uptake of institutional optimism; 5) *Audience alignment*: shared figurative scripts create interpretive synchrony between outlet and readership.

Importantly, these functions are compatible with journalistic seriousness. The corpus suggests that satire and humour in this genre are mostly micro-dosed and goal-directed. They do not replace factual reporting but they frame inferential pathways through which facts become publicly actionable.

Conclusions. The study demonstrates that metaphor and satirical humour in *The Economist’s* Ukraine coverage are pragmatic operators of interpretation, not rhetorical surplus. Metaphorical framing is systematic and function-driven. Dominant domains such as *game, disaster weather, predation,*

commerce/brand, mythic personification recurrently organize agency, causality, and value judgments. Satirical humour is sparse but it has a great impact on readers. In mainstream war journalism, humour appears as targeted irony, concise analogical incongruity, and occasional dark humour which increases cognitive effect without undermining analytical tone. The key pragmatic functions of satirical humour are delegitimation, cognitive compression, responsibility assignment, resilience mobilisation, and scepticism calibration. The most effective passages combine metaphorical mapping with satirical cueing, prompting readers to infer evaluative meaning beyond literal reporting because their interaction is where stance, persuasion, and interpretive guidance are most densely encoded.

Further research can extend this model by comparing mainstream and explicitly satirical outlets, testing reader-response effects experimentally, and integrating multimodal cues such as headline design, visuals, captions etc. Additionally, future research may expand the corpus longitudinally, compare outlets with different ideological profiles and test whether specific metaphor-humour combinations could alter the readers' perceived credibility, urgency, or policy support.

BIBLIOGRAPHY

- Charteris-Black, J. (2011). *Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- Doichyk, O., Yurchyshyn, V., & Velykoroda, Y. (2024). Intertextual satire in media discourse: Conceptual blends. *Review of Cognitive Linguistics*. <https://doi.org/10.1075/rcl.00183.doi>
- Grice, H. P. (1975). *Logic and conversation*. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and semantics: Vol. 3. Speech acts* (pp. 41–58). Academic Press.
- Grice, H. P. (1991). *Logic and Conversation*. Cambridge. Harvard University Press
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Semino, E. (2008). *Metaphor in Discourse*, Cambridge: Cambridge University Press
- Simpson, P. (2003). *On the discourse of satire: Towards a stylistic model of satirical humour*. John Benjamins.
- Sperber, D., & Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and cognition* (2nd ed.). Blackwell.
- Yurchyshyn, V. (2021). Linguopragmatic Features of Persuasive Power of Satire Based on Private Eye Magazine. *European Scientific Journal*, 17(24), 10–27. <https://doi.org/10.19044/esj.2021.v17n24p10>
- Юрчишин, В. (2021a). Лінгвопрагматичні засоби реалізації сатиричних методів у британському медіадискурсі. *Записки з романо-германської філології*, (1(46)), 135–143. [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1\(46\).234407](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1(46).234407)
- Юрчишин, В. (2021b). Типологія сатиричних інтерпретацій у британському медійному дискурсі. *Синопис: текст, контекст, медіа*, 27(2), 77–85. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2021.2.6>
- Юрчишин, В., & Гарбера, С. (2025). Використання мовної гри та фразеологізмів у сатири. *Folium*, (7), 268–273. <https://doi.org/10.32782/folium/2025.7.38>
- Юрчишин, В., & Матіяш-Гнедюк, І. (2024). Дуальна площина сатири в британському медійному дискурсі. *Folium*, 4, 286–293. <https://doi.org/10.32782/folium/2024.4.43>
- Юрчишин, В., & Щербюк, С. (2025). Сатира як інструмент масової комунікації: лінгвальні та екстралінгвальні засоби впливу. *Folium*, 6, 215–220. <https://doi.org/10.32782/folium/2025.6.30>

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

FOLIUM

№ 8, 2026

Періодичність видання: 2 рази на рік

Мови публікацій: українська, англійська, німецька, польська,
іспанська, французька, болгарська.

Комп'ютерна верстка – О.І. Молодецька
Коректура – Я.І. Вишнякова

Дата розміщення онлайн: 07.05.2026. Дата друку: 14.05.2026.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 28,59.
Замов. № 0426/360. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.